

د گمل طه حاسين
پيغمبري سلاف لار بن

ژمارا سپارتنی : ۲۶۸۴ ل سالا ۲۰۱۱
چاپخانه یا هاوار / دهۆک

د گهل صه حابيين پيغهمبهري سلاف لي بن

ته حسين ابراهيم دوسكى

چاپا نيكى ۱۴۳۱ ك ۲۰۱۱ ز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي
التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَفَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ
يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً
وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾﴾

(الفتح: ۲۹)

پښگوتن

هېشتا ژ زه مانې ئەفلاتوونی وەر و کتیبای وی یا ب ناڅی (جمهوریهت) هاتییه ناسین، و هتا تو دگه هییه ده می سیر توماس موور و کتیبای وی (یوتوپیا)، و بهری هنگی و پشتی هنگی ژی مرؤقینییی خهون ب هه بوونا جیله کی نمونه یی څه ددیت، جیله کی وده سا کو بېته جهی چاڅلیکرنی بو مرؤقینییی ل هه می دهم و هه می جهان..

چل سالان مووسای -سلاف لی بن- ملله تی خو ل دهشتا سینائی په ورودره کر ب هیثیا هندئ کو جیله کی نمونه ژ وان دورست بکته، به لی رڅا موسا هه وچه ی وان بووی وان گوتی: هه ره تو و خودایي خو شه ری بکهن، و ئەم ل څیری دی دروینشتی بین! موسا مر.. و مرادا خو ب جه نه ئینا.

ل چینئ (کونفوشیوس) هات، ل درېژیا ژییی خو هه مییی لی گه ریا جیله کی په یدا بکته خو ژ ره شه داڅین په رستا کوړئ عهسمانی (ئمپراتوری) رزگار بکته، ل گه له ک ده څه رین چینئ گه ریا و دویماهییی زڅری ده ست ژ پینان درېژتر، کونفوشیوس مر و چین هه ر چینا به ری.

زه راده ست ژی ب کتیبای خو څه چوو و جیله کی دلخواز په یدا نه کر..

فه یله سووډین یونانی ژی ب هه می فه لسه فا خو څه چو نه کر.

ل فلسینی و ل سهر ریکا مووسای، عیسا هات -سلاف ل هه ردووان بن- نارمانجا خو کره ئەو ملله تی ئیسرائیلی یی ری به رزه بینته سهر ریکه کی و جیله کی نمونه ژی

دورست بکته، بهلۍ وان نه ب تنۍ گوهداريا وي نه کر بهلکي بهرگه پريان کر کو وي
ب دهستين صه نه م په ريسان بهلاويسن!

و هيقۍ ما.. نوميد بوو خه ونه کا دویرده ست!

ل دهمه کی مرؤقینیا حېبه تی مای ل گازیه کی هشيار بوو، ژ نشکه کی قه دیت خه ون
یا دېته راستی، و نهو نومیدا هنده ساله هيقۍ، یا ب جه دئیت.

ل کولانین مه که هی.. نهوا نيزیک بوو دیرؤک ناقي وئ ژ بیر بکته نه گهر ژ بهر مالا
خودئ نه با، و ب دهستی مرؤقه کی نه خوانده قا، یی سیوی، یی چو کتیبین فله سه فی
نه خواندین، و ل سهر دهستی چو سه دایان فیر نه بووی.. نوممه تهک پهیدا بوو، د کیمتر
ژ پازده سالان دا جيلهک ژئ زا، نهو بوو یی مرؤقینیی چاقرییی بو ذکر.

کاره کی عده تی نینه مرؤقه ک ژ ملله ته کی دویر ژ همی رهنګین شارستانیی جيله کی
چی بکته بته خودان شارستانیه کا نمونه یی د دیرؤکی هه مییی دا.. بهلۍ یا عه جیب نینه
نه گهر نه م ل بیرا خو بیینن کو نهف جيله ل سهر دهستی خودئ و ل بهر چاقي وی دهاته
ناماده کرن دا بهرئ خه لکی ژ تارییی بده ته رونا هییی:

﴿هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِصَبْرٍ وَإِلْمٍ مِّنْهُ يُبَيِّنُ لَكَ آيَاتِهِ وَيُعِزُّكُمُ اللَّهُ إِنَّكُمْ إِذْ خَرْتُمْ إِلَى اللَّهِ كُنْتُمْ ذُرِّيَّتَهُ الْحَيَّةِ وَالْحَيَّةِ﴾ (الأنفال: ٦٢-٦٣).

دیسا یا عه جیب نینه -نه گهر چ یا عده تی نه بت ژئ- نه گهر نه م ل بیرا خو بیینن کو
نهف جيله نهو بوو یی ل سهر دهستی پښه مېرځ خودئ -سلاف لی بن- یی هاتییه په روه رده
کرن، نهو پښه مېرځ دیرؤکی شاهدی یی بو دای کو ماموستای هه می په روه رده کارانه.

ژ بهر قی چهندي، و چونکی مرؤقی هه رده م پی خوشه ب سهرهاتی و سهرنؤرا مرؤقین
مه زن و ناقدار ناگهدار بیت دلۍ مه چووی نه م چهنده کی د گهل قی جیلی بژین و هنده کی
ژ دیرؤکا وی قه گېرین؛ دا بهلکی مفایي بو خو ژئ وهر بگرین.

و دقیت ژ بیر نه که یین کو نقیسیین و قه کولین ل دور جیلۍ صهحابیان، ریکۍ بو
جیلین مه دورست دکته، و ته رازیا لیژقرین و (مه رجییه تی) بو مه پهیدا دکته؛ چونکی
د وی جیلۍ دا بیر وباوهر و (مه بده) بوو بونه (به رنامه) بو ژینی، ههر وهسا تشتین

(نهظري) بووبوونه (عهمهلي).. دهمي هم بهحسي وان دكهين، و ل دور ژين وسهرهاتييا وان دنقيسين، نارمانج نهو هم چاڅ ل وان بكهين، نه د چارچووقهپي زارقهكرنهكا شهكلي يا هشك دا، كو هم هزر بكهين (مهزني) و (بلندي) تشتهكي تاييه تي مروقتين مهزني وهكي وان ب تنييه، مه ماف ههيه پي (موعجب) ببين، بهلي نه وهت هم هزر بكهين كو نهو تشتهكه هم ژي دشپين بگههيني! نهخير.. دقيت مه باوهري ههبت كو (مهزني) و (قههرهmani) سالوخهتهكه، هر كهسهكي كاري بو بكهت، بهلكي بشيت بگههتي. و دهمي قورثان سهرهاتيپين (قههرهmani) يي ژ ديروكي قههگوهيت، تشتي سهرهنج راکيش نهو گهلهك جارن نهو هند (تهركيزي) ل سهر قههرهمانان ناكهت، هندي تهكيزي ل سهر قههرهmani ب خو دكهت، بهلكي گهلهك جارن هه ما هر ناقتين قههرهمانان بو مه نايت، دا نهو مه ب قههرهmani ب خو قه گري بدت نه كو ب شهخصي قههرهmani قه.

زهلامهكي باش د قني چهندي گههشتي، ژ جيلي تابعيان، دهمي خو د كرنا عيادهتي دا وهستاندي، گوت: هم دي ئيكا ودها كهين، صهحابيښ موحهمهدي بزنان وان هندهك زهلام يين ل پاش خو هتلاين، ململاني بو چوونا بههشتي د گهل وان دكه!

دهمي هم بهحسي جيلي صهحابيان دكهين، و وان سالوخهتان بهرچاڅ دكهين يين چيتري ولندي دايه وان، نهو گازييهكه بو مه كو هم ژي وان سالوخهتان ل نك خو پهيدا بكهين، و بو خو بكهينه بهرنامهيهكي پهروردهيي و رهوشهنييري خو پي بگههيني بهرهههكي دلخواز.

دهمي هم ل سهر صهحابيان دنقيسين، ولي دگهريپين قيانا وان د دلان دا بچينين، ژ بهر هندييه چونكي صهحابي -ب باوهرييا مه- تمامكهريڼ كارواني پيغهمبهرييني بوون، و نهو ريك بوون يين دين پي گههشتييه مه، و هر (تهشوپهك) بو وان و دهوري وان، گومانهكه دكهفته د ديني دا، ژ بهر قني چهندي زانايين مه يين سهرراست هر ژ سهر وده، قيان و (وهلانا) صهحابيان هژمارتييه ئيك ژ نيشانين باوهرييي، و نهف چهنده د كتبيپن خو يين عقيدي دا بنهجه- كريبه. و هر ژ بهر قني چهندي ژي بوويه هر ئيكي كار بو دوزمنييا ئيسلامي كړي، بهري هر تشتهكي كار بو شكاندنا صهحابيان كريبه، و قيايه

په پوهندي يې د ناقبره (باوهری) يې و (ځيانا صهحابيېان) دا بېرن؛ دا پټکي بؤ نه ځيانا وان خوش بکهن.

و دهمي هم د پروکا صهحابيېان دنقيسين و دخوينين، دڅيت باش ل بېرا مهبت کو:

- خو شاره زاکرنا د پروکا صهحابيېان دا مروقي ژ لادان و نئحرافي دپاريزت؛ چونکي مروث ب سهر ئيسلاما راست و درست هل دبت، ب پښگوتی وي يې عه مهلی، دهمي دهاته ب کارئنان.

- ههر و هسا ئهف خو شاره زاکرنه مروقي بهر ب تيگه هشتنه کا درست څه بؤ وهرگرتن و ب کارئنانا ئيسلامی دبهت، چونکي صهحابي جيلي و هحيي بوون ب ههر دو لايين وي څه: کيتابي و سونه تي.

- و خواندنا د پروکا صهحابيېان، و ژينا د گڼل وان، مروثين نمونه يې بؤ چاڅليکرتي نيشا مه ددهت.. يين نمونه يې د ههمي لايين ژيني دا، ويې نه څيت بيزين: ئه و جيلي خودي بؤ هه څالينيا پيغهمبره د خو هلبزيرت، دڅيت جيله کي نمونه يې بت.

- و دهمي هم د بيزين: جيلي صهحابيېان جيله کي نمونه يې و (عادل) بوو، دڅيت نه ئيته هزرکرن کو هم د بيزين: ئه و جيله کي بي گونده و (مه عصوم) بوو، و وان چو خه له تي ژي نه بوون، نه خير! عه داله تا صهحابيېان مه عنا وي ئه و نينه ئه و د بي خه له تي و گونده بن، و ئعترافا مه ب هه بوونا هنده ک خه له تييان ل نک وان ژي مه عنا وي ئه و نينه هم رابين -وه کي هنده ک نه زانين مه دکهن- وان خه له تييان ژ هنده ک ئجتهادين صهحابيېان پهيدا بووين، ب ته رازيا ئه فرؤ بکيشين، و و هسا وان نيشا خه لکي بدهين کو ئه و هنده ک مروثين فيلباز ودره وين بوون، و وان دڅيا ب پکا ديني دنيا يې بيخه دهستي خو.

و ل دويمه يې هيڅيا مه ئه و هم شيايېن ب څان دهليفه يين کيم يين هم (د گڼل صهحابيېن پيغهمبره سلاڅ لي بن) ژيان، هنده ک ژ راستيا مه زن ل بهر چاڅان دانا بت، و خودي هاريکاري مه هه مييان بت.

دهوک ۱۹۹۸/۷/۲۷

صهحابې.. و چيترينيا وان

بهري ئهم دهست ب څه گيترينا سهرهاتيا هندك صهحابيان بكهين، يا باش نهوه ئهم څي جيلي نمونه ب هوه بدهينه ناسين، و بهايي وان د ريبازا (أهل السنة والجماعة) دا دهنيشان بكهين.

صهحابي -وهكي زانا ديترت- ههر كهسه كه يي پښه مېره -سلاڅ لي بن- ديت بت، وباوهرې پي ئينا بت، و ل سهر ئيسلامې مر بت. ههچيې ب څي رهنكي بت ژ صهحابيان ديته هژمارتن، و صهحابيان ژ بهر كو ههڅالينيا پښه مېره -سلاڅ لي بن- كريبه، نهو د بير و باوهرين مه موسلمانان دا چيتريني مروځانه -پشتي پښه مېره-ان- و ژ هه مې كهسان هيژاترن مروځ چاڅ لي بكهت و ههز ژي بكهت.

و ههر كهسه كي نهڅيانا صهحابيان د دلي دا ههبت، يان نهزمانې خو د دهرهقا صهحابيېه كي دا ديريتر بكهت، ب ديتنا مه موسلمانان نهو مروځه كي زهنديقه.

خوداني (العقيدة الطحاوية) ديترت: ((نهم ههز ژ ههڅالين پښه مېره -سلاڅ لي بن- دكهين، و نهم د څيانا كهسهك ژ وان دا ژ توخييان دهرناكهڅين، و نهم خو ژ كهس ژ وان بهري ژي ناكهين، و نهڅيانا ئيك ژ وان ژي ل نك مه نينه، و مه نهو نهڅيت يي ههز ژ وان نهكهت، و ژ باشيې پښه تر نهم بهحسي وان ب تشتهكي ناكهين، و څيانا وان دين و باوهرې و چاكبيې، و نهڅيانا وان كافري و دورويياتي و سهرداچونه)).

نهڅه باوهرېا ميه د دهرهقا هه مې صهحابيان دا، و يي نهڅ باوهرېه ل نك نهبت نهم وي ژ خو حسيب ناكهين.

و دهليلين مه سهر څي باوهريبي گهلهكن.

ژ قوراني:

۱- گوتنا خودي: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَرَّعًا أَخْرَجَ شَطْرَهُمْ فَتَارَظَهُ فَاسْتَفَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾﴾ (الفتح: ٢٩) يهعني: موحه ممه د پيغه مبهري خودتبه، و نهوين د گهل وي ل سهر ديني وي ل سهر كافران ددژوان، و د ناڅهرا خو دا ددلوڅانن، تو وان دبيني نهو د نڅيڅي دا بو خودي دځنه ركووي وسجودوي، نهو دخوازن خودايي وان قهنجيبي د گهل وان بكهت، څيځا وان بيهته بهحهشتي، و ژ وان رازي بيت، نيشانا عهبدينييا وان بو خودي ل سهر و چاڅين وان يا دپاره ژ بهر شوي سجدوي و عبيادهتي، نهغه نهو سالوختهتي وانه يي د تهوراتي دا هاتي. و مهتهلا وان د ننجيلي دا وهكي مهتهلا وي چاندييه يي چهق و بستيكا خو دهريخستي، پاشي تايين وي زنده بووين، و ب هيزكهفتي، و خو ل سهر بنا خو گرتي و جوان رابوي، ب رهنهگهكي وهسا كو كهيفا وهرازان پي بيت؛ دا نهو ب مشهبوونا څان خودان باوهران و جوانييا وان كهريين كافران څهكهت. خودي سوزا دايه وان يين باوهري ب خودي و پيغه مبهري وي ئيناي و نهو كړي يا خودي فهران پي لي كړي ژ وان، كو گونههين وان ژي بيهت، و خيرهكا بي څهبرين، كو بهحهشته، بدهتي. و نهغ نايهته مهزنترين مهده ب صهحابييان ژ لايي خودي څه هاتييه كرن. و نهو دهليله ژي ل سهر كوفرا وان يين نهڅيانا صهحابييان د دلي دا ههبت؛ چونكي ههچيبي خودي ب صهحابييان كهريين وي څهكهت، نهو وي يي خو هيزاي كوفري كړي.

۲- و گوتنا وي: ﴿وَالسَّيْقُوتِ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾﴾ (التوبة: ١٠٠) يهعني: نهوين بو باوهري ئيناني بهري مروڅان راكرين، ژ وان مشهختان يين مللهت و توبجاڅين خو هيلان و قهستا واري ئيسلامي كړي، و وان پشتهڅانين پشتهڅانييا پيغه مبهري دژي كافران كړي، و نهوين ب قهنجي دويكهفتنا وان كړي، نهو نهون يين خودي ژي رازي بووي ژ بهر گوهداريا وان بو خودي و پيغه مبهري وي، و نهو ژ وي

رازی بوون ژ بهر خیرا مهزن یا وی دایه وان، و وی به حششتین پروبیار د بن دا دچن بؤ وان
ناماده کرینه ههروهه رتو دئ تیدا بن، و نهغه یه سه رکه فتنا مهزن. و د قی نایه تی ژی دا
مه دح بؤ صهحابیان ژ (موهاجر و نه نصاریان) هه یه، و تئو دهلیله کو تئو یین باوه رینه.

۳- هه ر وده سا ده می خودی تهر دکه ت: ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ (الفتح: ۱۸) یه عنی: خودی
ژ خودان باوه ران رازی بوو، ده می وان ل بن دارئ په یمان دایه ته (و نهغه تئو په یمان بوو یا
ل حوده ییبی هاتیبه بهستن)، قیجا خودی زانی کانئ چ باوه ری و راستگویی و وه فاداری
د دلین ثان خودان باوه ران دا هه یه، ئینا خودی ته ناهی ب سه ر وان دا ئینا و دلین وان موکم
کرن، و پیش وئ قه یا ژ بهر صولحا (حوده ییبی) نه گه هشتیبی وی قه کر نه کا نیزی ک دا
وان، کو قه کرنا (خه یبه ری) بوو.. و نهغه دهلیله کی ناشکه رایه کو خودی ژ صهحابیان
رازی بوویه.

و نایه ت د قی دهرباری دا گه له کن.

و ژ حه دیستین پیغه مبهری -سلاف لی بن:-

۱- بوخاری و موسلم ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- قه دگو هیزن، دبیرت: ﴿خَبَرُ النَّاسِ
قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ﴾ یه عنی: باشتین مروث تئو یین ل سه ر ده می من ژ یاین،
پاشی یین پشتی وان، پاشی یین پشتی وان. و نهغه شاه ده یه کا ناشکه رایه ژ پیغه مبهری
-سلاف لی بن- بؤ جیلئ صهحابیان کو تئو چیترینی مروثانه.

۲- نه سائی ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- قه دگو هیزن، دبیرت: ﴿لَا يَدْخُلُ النَّارَ أَحَدٌ بَايَعَ
تَحْتَ الشَّجَرَةِ﴾ یه عنی: هه ر ئیکئ ل نهالا حوده ییبی به یعه دای ناچته ئاگری.. و نهغه
شاه ده ییه که بؤ وان کو تئو به حششتینه.

۳) بوخاری و موسلم ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- قه دگو هیزن، دبیرت: ﴿لَا تَسُبُّوا
أَصْحَابِي، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَتَفَقَ مِثْلَ أَحَدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ﴾ یه عنی: ناخفتن کریت
نه بیرنه صهحابین من؛ چونکی ئیک ژ هه وه نه گه ر هندی چپایی ئو خودی زپری بکه ته خیر،

نهو ناگهته مستا ټيک ژوان يان نيڅا وي. ژڅي ژي دټيټه زانين کو هرامه مروڅ
 ناخفته کا نه د پي دا بيژته صهحابييه کي، و هندي نهم خيران بکهين نهم نه شيين بگههينه
 ريزا وان.

و هديس ژي د څي دهرباري دا گهله کن.

هر وهسا ديروک ژي شاهده کو جيلهک وهکي يي صهحابيان نه هاتييه.

ژ بهر څي چندي نهم -ل نک خودي- دهرينه ژوان رافضيان نه وين نه زمان دريڅيا
 د دهرحقا صهحابيان دا دکهن، و درهوان ژ کيسي هندهک ژوان دکهن، و ب نه څيانا وان خو
 نيژيکي خودي دکهن! هر وهسا نهم دهرينه ژ هر دهسته که کي، يان مروڅه کي ژ بهايي
 صهحابييه کي بينته خوري، نه گهر نهو صهحابي کي بت.

بوچي نهو دچيترن ؟

ژ بناخيي بوچونا مه سونيانه کو صهحابي ههمي دباشن و پيغهمبهري تي نه بن کس
 ژوان چيتر نينه، لهو پيڅييه ل سهر مه موسلمانان ههميان چاڅ ل وان بکهين و
 تيگه هشتنا وان بو ئيسلام ب پيش يا خو بيخين، و وان بو خو بکهينه نمونه يي بلند يي
 چاڅليکرن د کاريانانا ديني دا.. ل نک مه کو مبونو صهحابيان ل سهر بوچونه کي
 (حوجه ته) و هر کسي ژي لا دده نهو ژ ريکا درست دهرکه فت.

و نه گهر د پشت چيتر يا صهحابيان را گهله کن، ژوان نه گهران:

۱- هه څالينييا وان بو پيغهمبهري -سلاف لي بن- و رابوون و روينشتنا وان د گهل
 وي، سالوخته کي دده ته وان کول نک کسي دي ژ بلي وان نينه.

۲- تيگه هشتنا وان بو قورناني ژ يا خه لکي ههمي پتره چونکي وان هه څده مييا
 هاتنه خوارا قورناني کريه، قورناني ب نه زمانن وان يا هاتييه خوري و نهو دزانن کاني هر
 نايه تهک کهنگي و بزي هاتبو خوري.

۳- زانينا وان ب سونه تا پيغهمبهري -سلاف لي بن- ژ يا ههمي کهسان پتره؛
 چونکي نهو د گهل پيغهمبهري بوون، و وان دين ئيکسر ژ وي وهرگر تبو.

۴- وان ژ ههمی کهسان پتر زهحههت ب ښی دینی څه دیتییه ههتا بهلاڅ کړی و گهاندییه خهلکې وی سهردهمی، و خهلکې پشتهی وان هاتی ژی.

۵- نهو ژ ههمی کهسان نهزمان راستتر و پاڅتر بوون، و گههشتنا وان بو راستیی ژ گههشتنا ههر کهسهکې ژ بلی وان نیزیکتره، ژ بهر کو پیغهمبهړ -سلاڅ لی بن- د ناڅ وان دا بوو.

۶- ژیدهری وان بو وهرگرنا زانینی سهرهکانی ب خو بوو، وان دگوت: خودی دیثرت، پیغهمبهړ دیثرت.. و نهف چهنده خیرهکا مهزنه گههشتییه وان.

۷- څیانا وان بو پیغهمبهړی و چاقلیکرنا وان بو وی و بهرهڅانییا وان ژ وی، تشتهکه دیروک ل سهر شاهده.

۸- پیغهمبهړ -سلاڅ لی بن- د هه دیسهکې دا، نهوا ترمزی ژی څه دگوهیزت، ناشکهر دکهت کو صهحابی یی ل سهر ریکا راست یا ههر کهسی ل دویڅ بچت دی چته بهههشتی، گوت: ﴿نَفَرْتُ أَمِّي عَلَى ثَلَاثِ وَسَبْعِينَ مِْلَةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِْلَةً وَاحِدَةً﴾ یهعنی: نوممهتا من دی ل سهر ههفتی و سی دهستهکا ژیکهفت، ههمی د ناگری دانه ئیک تی نهبت، گوتن: نهی پیغهمبهړی خودی، نهو کییه؟ وی گوت: ﴿مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي﴾ یهعنی: نهو ریکه یا نهز و صهحابین خو ل سهر.

ژ بهر څان نهگهران و گهلهکین دی نه دپیژین: صهحابه ژ ههمی مروڅان چیترن، و نهو ههژیترن مروڅ چاڅ ل وان بکهت و ل دویڅ ریکا وان بچت.

سالوختهین جفاکا صهحابیان:

گهلهک جاران دهمی نه دیروکا صهحابیان دخوینن، و ژ بهر کو نه پتر ب څه گپړنا سهرهاتیین کهسان څه مژویل دبین، نه ژ بیر دکهین کو سالوختهین جفاکې تیکدا دهسنيشان بکهین، نهو سالوختهین ئیکا هند ژ ښی جفاکې چیکری کو بېته واقعهکې بهرچاڅ بو ب کارینانا بیر و باوهر و شهريعهتی ئیسلامی.

تشته کي گهله کي پيتيښيه دهمي نهم بهحسي ديروکا جيلي صهحابيان دکهين، نهم
فهکوليني ل سهر جفاکا وان ب خو بکهين، و سالوخته تين وان ب رهنکه کي تاشکهرا بهرچاښ
بکهين، دا ديمهن پتر ل بهر مه يي روهن بت.

قيجا ژ وان سالوخته تان يين جفاکا صهحابيان پي هاتييه ناسين:

۱- جفاکا وان ب رهنکه کي گشتي جفاکهک بوو حسيب دکر دين زين ههميه، يهعني:
وان زين خوههمي ب ديني فه گري ددا و هزر نه دکر دين ب تني تشته کي روحيه جار جار
بو يپهنقه دان مروښ قهست بکه تي!

دين ب ديتنا وان نه ب تني هندهک رهنکين عياده تي بوو، ل هندهک دهم و هندهک
جهان ديته کرن، وان زين خوههمي ب ديني فه گري دابوو، نه خلاق، رهتار، ديتن و هزر و
بهريخودان، په يوهندي پتن جفاکي، يين خيزاني، کرين و فروتن... و هتا دويماهيي نه فه
ههمي وان ب ديني فه گري دابوون، لهو نهو چو دهمان ب هندي نه دحسيان کو نهو و دين
د څيک دويرن.

ژبه ر څي چهندي مروښ دشيت يترت: جفاکا صهحابيان ب دورستي جفاکهکا موسلمان
بوو ب ههمي رامانين په يفا موسلمان فه!

و دهمي نهم څي گوټني ديترين، مه بهستا مه پي نهو نينه نهم يترين: نه ف جفاکه
جفاکهکا بي گونده بوو، و ژ بهراهيبي هتا دويماهيي يا بي خهله تي بوو، نه خير! د څي
جفاکي دا گونه هکار هه بوون، دوروي هه بوون، مروښ سست و کيم باوهر څي هه بوون، به لي
نهو ين هه بهرامبه ر خودان باوهرين راست و درست ههر نه دهاتنه هژمارتن.

د جفاکا صهحابيان دا بهري ههر څيکي ل هندي بوو زين خوههمي ب رهنکه کي
وهسا ببه ته سهری خودي ژ خو رازي بکهت، لهو ههمي دهمان خودي ل بيرا وان بوو، و نهوي
چو جارن خودي ژ بير نه کهت زوي ب زوي ناکه فته د خهله تي و گونده هي دا، بيرا مه
ههميان ل سهرهاتييا عومهری دييت د گهل وي ژنکي نهوا گوټيه کچا خو: هندهک نافي
د ناف شيري هلده دا ماستي مه پتر لي ييت بو فروټني. کچي گوټي: ما ته نه زانيه کو
عومهری نه ف تشته يي قهدهغه کري؟ دهیکي گوټ: ناخري ل څي شهقي عومهری هاي ژ مه

نينه و نهو مه نابینت! کچی گوت: نې نهگهر عومهر مه نهبینت ژي، خودايي عومهری مه دبینت! دهمی بهحسی خودايي عومهری هاتیبه کرن، ئیکسهر باوهری د دلی دیکي ژي دا گمش بوو: دیسان مانی خودی یی مه دبینت و بهری عومهری فی کاری قهدهغه بکته خودی نهو یی حرام کری.

نهغه کچهکا عادی بوو د جفاکي دا هوسا ههست ب بهرپرسییی دکر.

(نسمائا کچا نهوبوبهکری) شوی ب (زوبهیری کورې عهووامی) کربوو، دهیکا وی ژنکهکا کافر بوو، پرژهکي دهیکا وی ژ مهکههی هاته مهدينی دا سهر او بدت، ژي خهريب بووبوو ژ بهر کو نهو چهند سالهک بوو وان ئیک و دو نهديتوو. دهمی نسمائي دهرگهه بو دهیکا خو قهکری، بهری بیژته دهیکا خو: کهردم که وهره ژور.. گوتی: کانی بیست خهبهران ل بهر دهری راوهسته! نسمائي قهستا مالا پيغهمبهري -سلاف لی بن- کر، گوتی: نهی پيغهمبهري خودی! دهیکا من یا هاتیبه مالا من، و من نهو هیلايه ل بهر دهری، نهري رپکي بدهمی بیته ژور یان نه؟!)

مهسله گلهک یا عادی بوو، بهلی وی دقیا حوکمی دینی تیدا بزانت، چونکی نهکو نهو پیگافهکي بهاقیت و نه نهو بت یا دین دیژت.. هتا پيغهمبهري -سلاف لی بن- نهگوتیبه وی: ری بدی.. وی ری نهدايي.

مهعنا: نهو جيلهک بوو ل ههمی دهمین ژيی خو د گڼل ئيسلامی دژيا.

۲- جفاکا صهحابیان جفاکهک بوو ب دورستی رامانین نوممهتی د ناڅ دا ئاکنجی بووبوون. نهو نوممهت، یا کو ب تنی بیر و باوهر وان دگههینته ئیک، دویر ژ پهيوهنديین قهومی و رهنگی و نفشی.

د جفاکا صهحابیان دا مللت و ئويجاخ و نهزمان نهو تهرازی نهبوو یا کو چیتريیا مروقی پی دهاته کیشان، بهلکی ب تنی تهقوا بوو ئیک ژ یی دی چیتري لی دکر، و قورئان فی چهندي ئاشکهرا و بنهجه دکهت دهمی دیژت: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَنُّكُمْ﴾ (الحجرات: ۱۳) یهعی: یی ژ ههمییان ب قهدرتر ژ ههوه ل نک خودی نهو یی ب تهقواتر بت.

ژ بهر ټي چه ندي جفاكا صه حايييا براييا ئيسلامى ژ ههر براييايه كا دى هيتا تر
دديت، ل روژا شهري به دري مروقه كي نه نصارى برايى (موصعه بي كورې عومه يراى گرت،
برايى موصعه بي هزر كر موصعه ب دى بهر فانيي ژي كهت؛ چونكي برايى وي يى ديباييه،
به لى نهو حيبه تي بوو دهمى گوډ موصعه بي بووي گوټييه زهلامى نه نصارى: دهستين ټي
باش گرډه! ئينا وي گوته موصعه بي: ما نهز نه برايى ته مه؟ گوټي: نهو! نهوي تو گرتي
برايى منه!

د ټي جفاكي دا ئيكي وهكي عومهرى، يى عهره ب، يى قوره يشى، يى خهليفه، دگوته
ئيكي وهكي بيلالى، يى حه به شى، عه بدى نازاكرى، يى فه قير: بيلال سه ييدى مه يه!

ژ بلى جيلى صه حايييا هه وه نهف حنيره ل نك كي ديتييه؟ تشتي ژ هه مييى
پيروتر د چاڅي عهره بان دا ل دهمى هاتنا ئيسلامى ته عه صصوبا ئويجاڅي بوو، دبت مروقي
عه رب دهست ژ هه مى تشتان بهردابا، به لى تشتي ئيكانه يى وي نه دشيا دهستي ژي
به ردهت ته عه صصوبا ئويجاڅي بوو، شاعري وان ب سهر بلندي ټه و ب هه مى دهنگي خو
دگوټ: نهز يى دگه ئويجاڅا خو، بيته سهر ري دى د گهل بم و د سهر دا بچت ژي دى د گهل
بم!!

تشته كي ب ساناهي نه بوو پيغه مبهري -سلاف لى بن- شياى براييا ديني د دلين وان
دا ب پيش براييا ئويجاڅي بيخت. روژه كي صه حايييه كي گوته هه قاله كي خو: كورې ژنكا
رهش! پيغه مبهري -سلاف لى بن- گوډ لى بوو، ئينا گوته وي: (تو مروقه كي رهنكه كي
جاهليه تي ل نك ته هه يه) گاڅا وي نهفه زاني، راست رابوو، چوو گوته وي مروقي رهش:
وهره، ل پيش چاڅين خه لكى پيبي خو بدانه سهر سهرى من دا هه مى بزنان كو كورې ژنكا
سپي ژ كورې ژنكا رهش چيتر نينه.

نهفرو، ل وان وهلاتين ديترن: نه مين ديموقراتييه تي و مافين مروقان نيشا خه لكى
ددين ل سهر دهرگه هين خوارنگه هين خو دنقيسن: چي نابت صه و مروقي رهش بيته ژور! و
مه رحه با ديموقراتييه ت!!

۳- جڅاكا صهحابیان ل سهر بناخه كې ټه خلاقى هاتېوو ئاڅاكرن، و ده مې ټهم دېښړن: (بناخه كې ټه خلاقى) مېه بستا مه نه ب تنې ټهو پېوه ندينه يېن د ناڅېه را ژن و مېران دا، نه! قاعيدې ټه خلاقى گه لك ژ هندی بهر فده تړه. سياسه تا وان ل سهر ټه خلاقى هاتېوو ئاڅاكرن، لهو جوداهى د ناڅېه را مړوڅى بهر پړس و مړوڅى دى دا نه بوو. روزه كې عومهرى ل سهر مېنېهرې گوت: ټه ز خه ليفه مه دځيت هوين گوهداريا من بكه. مړوڅه كې عامى رابو وڅه و گوت: قهت ټهم گوځى خو نادهينه ته.

- بوچى؟

وى گوت: چونكى ټهو قوماشى خيړى يې ته ل سهر مه بهلاڅ كړى، پارچه يه كا پتر ژ يا مه ته يا بو خو هلگرتى.

گوتى: تو چاوا دزانى؟

وى گوت: چونكى پارچه يېن مه هه ميان ب كوته كى تيرا مه يېن كړن، و پارچه يا ته باش تيرا ته يا كړى و تو ژ مه هه ميان ب كه له ختري!

عومهرى گوته كورې خو: هلو مه سله يې بو موسلمانان روهن بكه..

كورې عومهرى گوت: ټهو پارچه يا گه شتييه من، من يا دايه بابى خو؛ چونكى يا وى تيرا وى نه دكر، و وى ههردو بو خو ب سهرىك څه يېن گرېداين.

وى زهلامى گوت: نوكه باخڅه ټهم دى گوهداريا ته كهين!

ب څى ټه خلاقى وان سهردهريې د گڼل ټيك و دو دكر، لهو دليېن وان د گڼل ټيك و دو د پاڅر بوون.

كړن و فروتنان وان ل سهر بناخه كې ټه خلاقى هاتېوو ئاڅاكرن، لهو بازارا وان يا بى حيله بوو، هه ټيكى باوهرى ب يې دى هه بوو. كه سى ټهم زمانى خو يان ده ستى خو دريژ نه دكره مافى هه قالى خو، لهو جڅاكه كا تړى باوهرى بوو، و تهناهى دورېشمى وان بوو.

گاڅا ټه بوبه كر بوويه خه ليفه، وى عومهر كره قازى، پشتمى ساله كې عومهر چوو نك خه ليفه ي گوتى: ټه زى هاتيم دا تو من ژ څى كارى عهفى كهى.

نهبو به کړی گوټی: بوچی؟

عومهری گوټ: نهغه ساله که قهزيه کا ب تنی ژي کهسی نهئینایه نک من! نهو ملله تی ب فی رهنکی بت چو منعت ب هه بونا قازی نابت.

۴- جفاکا صهحابيښان جفاکه کا مجد بوو د ههمی کار و کربارین خو دا، خو ب تشیتین بی بها فه مژویل نه دکړ دا وهختی خو پینقه بیورینن، ههر دهلیقه کا ژییی وان، وان هزار هزر بو دکرن، گاڤا دهلیقه ک بی کاره کی ب وج د سهر ئیک ژ وان را بوریا وی هزر دکر نهغه زیانه کا مهزن ب وی کهفت.

نهو جفاکا سستی رپیا خو د ناڅ دا بیینت و مجدی ژ ناڅ ده رکهفت دی جفاکه کا بی خیر بت، نهو ملله تی (ملعب) و (چایخانه) د ناڅ دا مشه بوون دهستان ژي بشوو!

۵- جفاکا صهحابيښان جفاکه ک بوو ههر دم یا ناماده بوو بو کاری، وهکی وی لهشکهری ههر گاڅ هشیار و ناماده بو خو هاقیتنا د ناڅ گهرا شهری دا.. جفاکه کا (عهمهلی) بوو، کاری گوټبا دکر، و فرمانا ژي دهاته خواستن ب جه- دینا، وهکی مه ل هیجه تا نه دکه پران و جرې نه دکیشان دا خو ژ بهرپرسیی بدنه پاش.

صهحابیه ک دیترت: نه م ژ دهه نایه تان نه دچوینه دهین دی، هتا مه نهو ب جه- نهئینابان، مه عنا: زانینا بی کریار ل نک وان نه بوو..

عائیشا دیترت: روژا نایه تا حیجابی هاتییه خواری ژنکین نه نصاریان هند خو نه گرت هتا بزقرنه مال پیچان بو خو چی کهن، هه ما هیشتا ل مزگهفتی ههر ئیکی پارچه ک ژ دهه مه نا خو قهکر و ب سهر سهری خو دادا.. هنده نهو د (عهمهلی بوون)!

گاڤا نایه ت هاتییه خواری کو بهری خو ژ قودسی وهرگیرنه مه که هی، صهحابیه ک چوو دیت هنده ک زهلام ل جهه کی یی نقیژا ب جماعت دکهن، بهری وان یی ل قودسی، ئینا وی نایه تا گوهورینا قیبلی بو وان خواند.. د گاڤی دا نهو ل سهر ملی خو زقرین و بهری خو دانه مه که هی و نقیژا خو تمام کر.

نه گوټن: بوچی؟ و چاوا؟ و کهنگی؟

ماده م نایه تی گوت، پښه مېړی گوت، یا مه ب جه- ئینه.

موسلمانین مه فی گافې بیژن: خودی دیژن، یان پښه مېړ دیژت.. دی ل سهه
هیجه تا گه ریښ دا خو ژ وی گوتنی بدنه پاش.

۶- جشاکا صهحابیان ب چافې عیاده تی بهرې خو ددا هه ر تشته کی هه ی، خو ئیک
ژ وان ده می دچوو نفینا خو، ئیه تا هندي دکره دلی خو کو خودی زاروکه کی بده تی جیهادی
د ریکا خودی دا بکه ت!

گافا دچوو بهر دکانا خو ب ئیه تا عیاده تی دچوو، گافا قهستا بیستانکی خو دکر
ب ئیه تا عیاده تی دچوو، خو گافا پارویی نانی دکره د ده فی خو دا ب ئیه تا عیاده تی نهو
چه نده دکر.

ژ ناقدارین بنه مالا
پیغمبره سلافا لای بن

دهيكا خودان باوهران خه ديچايا كچا خوهيلدي

تيكه مين مروث بوو باوهری ب پيغه مبهرينيا پيغه مبهري ئيناي -سلاف لي بن- لهو يا غريب نينه هم تيكه مين جار ژ وي دهست پي بكهين.

هو جهي وي بو خو د دلي پيغه مبهري دا -سلاف لي بن- كری كهسك قهت و قهت نه گه هشت بووي، چو جار ان پيغه مبهري -سلاف لي بن- ژ مه دحيتن وي نه دوه ستيا، هتا جار هكي عائيشايي ب ترانه قه گوته: هر وهكي ژ وي پيغه تر چو ژنكيتن دي د دنيايي دا نه بوينه؟!

ژ بهر قی چه ندی مه قيا گه شتا خو د گڼل صه حابيتن پيغه مبهري -سلاف لي بن- ژ قی شيره ژنه دهست پي بكهين، دا بزانيں كاني دهمي ژن خو دهاقته گه را قوربانيني چاوا ژ چيایي موكمتر و سه ربلندر لي ديت.

دهيكا موسلمانان خه ديچا، كابانييا پيغه مبهري و دهيكا زاروكين وي، پيرا هسهن و حوسه يني، دهيكا فاطمايي، ژ لايي دايي و بابي قه ژنه كا قوره شي بوو، بابي وي خووه يلد كورې نه سه دي كورې عه بدل عوززايي كورې قوصه يي كورې كيلاييه، و دهيكا وي فاطمايا كچا زانيدې كورې نه سه ممي قوره شييه، هو و زهلامی خو پيغه مبهري خودي ل بابي چاري دگه هنه تيك، به لي هو ژ بابكي نه سه ديپانه و پيغه مبهري ژ بابكي هاشميبانه.

دنگ و باسين وي -بهري شوي ب پيغه مبهري بكهت- ب فرهي نه هاتينه زانين، ل دور ده سني شان كرنا سالا بوونا وي پتر ژ گوته كي هيه:

- گه لهک د پروکشان دبېژن: ده مې وې شوی ب پيځه مبهري کړی ژيښی وې چل سال بوون، مه عنا بهري پيځه مبهري ب پازده سالان نهو بوو بوو.

- و هندهک پيښج ساليڼ دی ل ژيښی وې زیده دکهن، و دبېژن: نهو بیست سالان ژ زهلامې خو مهزنتر بوو.

- (ئبن عهباس) کو پسمامې پيځه مبهريه و ئیک ژ زانايښ صه حابيانه، دبېژن: ده مې خه ديچايې شوی ب پيځه مبهري کړی ژيښی وې بیست و هشت سال بوون. مه عنا: نهو ب تنې سې سالان ژ پيځه مبهري مهزنتر بوو.

و هر چنده گوتهکا ئيکې ژ همميان بهلاقتره ژي، بهلې نهو گوتهکا (ئبن عهباسي) راستر دبنيڼ؛ چونکې نهو پسمامې پيځه مبهري بوو، و مسوگر نهو ب قې چهندي دي يې زانتر بت، د سهر وې چهندي را خه ديچايې شهش زاروک ژ پيځه مبهري -سلاڅ لي بن- ههسوون، و ده مې وې شوی پې کړی ژيښی وې ل دؤرين سيهي بت پتر يا بهرعهقله کو ل دؤرين چلې بت، و ئحتيمالا کو ژنکې پشتي چل ساليښ شهش بچويک ببن کيمتره نهخاسم نهگر نهو ژن ل جهزيرا عهرهبي ژيا بت کو و دئيته زانين کو مروث ل جهپښ وهکي وې يښ د گهرم زويتر دگهن.

ل باژيړي مهکههې، و د ناڅ مالهکا ههبي و خؤديتي دا، خه ديچا هاته دنيايې، نهو چو ژ سهروبهري زاروکيني و جحيلينييا وې زانين، بهلې تشتي هاتييه زانين نهوه: خه ديچا کچهکا خودان جواني و عقل و تيگههشتن بوو، لهو هيشتا يا جحيل ئيک ژ مهزنترين ماقويلين مهکههې کو دگوتهي: (أبو هاله) دلي خو بري و بو خو ژ بابي وې خواست.

ژبلي جواني و عاقلداريښ، نهو ب پاقرشي ژي هاتبوو ناسين د ناڅ خه لکي مهکههې دا، لهو وان ناسناڅي (الطاهره) دانابوو سهر وهکي کتيبيښ ديروکي قه دگيرن.

بهري نهو و پيځه مبهري پيک بيته دهر، دو جاران خه ديچايې شوی کربوو، بهلې ههر دو شويښ وې ده مېکي دريژ قه نه کيشابوو؛ چونکې ههر دو زهلامين وې زوی مربوون:

- يې ئيکي (أبو هاله) بوو، و نهغه مروثهکي ماقويل و زهنگين بوو، خه ديچايې کورهک ژي ههبوو ناڅي وي (هند) بوو، د مالا پيځه مبهري دا هاتبوو ب خودانکرن.

- يي دووي عهتيقي مهخزوومي بوو، و وي كچهك ژ ځي هه بوو دگوتني: دهيكاموچه ممه دي.

و هندهك دپيژن: (ابو هاله) زهلامي وي يي دووي بوو، و هه ر چاوا بت خهديجا دههكي دريژ د گهل وان نه ژيا بوو؛ چونكي ههردو زوي مرن.. پستي مرنا زهلامي خهديجايي يي دووي، نهوي هزرا شويكرني ژ سهري خو ئينا دهري، و خو ب سهخيپريا مالا خو څه مژويل دكر، و ژ لايهكي دي څه چونكي نهو ژنكهكا زهنگين بوو و مالهكي باش د دهستي دا هه بوو، هه ر سال دهمي قورهيشي دچوونه كارواني، چ ل هاقيني بت بو شامي، يان ژي ل زځستاني بت بو يه مهنې، نهوي داخواز ژ هندهك زهلامين ئويجاخا خو دكر كو بو وي بچنه كارواني و كړين و فروتني ب مالي وي بكن، و پستي كاروان دزقري دا رابت حسيا مالي خو كهت و كړيا وي مروفي دهتي نهوي بو چويوه كارواني.

ب ځي رهنكي خهديجايي ژيبي خو دبورانده، و چونكي نهو ژنكهكا ژتهاتي و زهنگين بوو، گهلهك زهنگين و سه ر و مهنين مهكههي هه ر دكر خهديجا شوي ب وان بكهت، و گهلهك ژ وان ناشكرا داخواز ژي كړيو كو شوي ب وان بكهت، بهلي وي دل د ځي چهندي نه بوو.. و هوسا وي ژيانا خو دبورانده تا سالا نهو و جحيلهكي هاشمي نهوي دگوتني: (موچه ممه د) ب سهړنك هلبووين.

سه رهايتيا ب سهړنك هلبوونا وان چاوا بوو؟

موچه ممه د - سلاڅ لي بن - جحيلهكي بيست و پينج سالي بوو، يي بي مال و حال بوو، هيشتا نهووي بابي وي مړيو، دهمي ژيبي وي شش سال دهيكام وي ژي ب رڼكا بابي وي دا چووبو، ما ئيتيم و سيوي، ژ دلوفانيا دهيكام وي بابي بي بار بوو، و ب تني نهو دزانت كانې چهنديا ب زهحهته مروفي بي دهيكام و باب بژيت نهوي ژ پهرداغې ئيتيمي و سيوياتيبي څه خواري، پستي دهيكام وي ژي مري مال نك باپيري خو، باپيري وي يي ب ناقسال څه چووبي زده چاځي خو ددائي، و ژ هه مي عيال و نه قيبين خو پتر هه ر ژي دكر، هه تا دپيژن: چي جهې چووبايي د گهل خو دبري. بهلي قهدهري دځيا جارهكا دي دلي وي نازك بكهت؛ چونكي نهو بو شقانيا نوممه ته كي دهاته ناماده كرن، ل ههشت ساليبي باپير ژي لي مر، هه ما دهاته بيرا وي دهمي يي بچويك و باپيري وي كهفتيه بهر مرنې

هنارته ب دویف کورې خو (ئهبوو طالبی) را و شیرته لی کر کو پشتی وی ئهو (موحه مبهدی) ببه ته نک خو و چاقدانا وی بکهت، ههر چهنده (ئهبوو طالب) مروقه کی عه یال بوش و بهردهست تهنگ ژی بوو، بهلی وی شیرته بابی خو ب جه ئینا و برازایی خو بی هشت سالی بره مالا خو و پتر ژ کوره کی خو چاقی خو دایی.

ژ بهر کو مامی وی مروقه کی بهردهست تهنگ بوو، و پشتی ئهو فاما بووی، وی داخواز ژ مامی خو کر دهستوبیری بدهتی کو بته شقان بو خه لکی مه کههی بهرانبهر کرئیک کی دا بشیت پیچه کی هاریکاریا وی مالی بکهت یا ئهو د ناث دا مهزن بووی.

ههر رۆژ موحه مبهد ژ بازتری دهر دکفت و ئیقاری د زقری، قی چهندي کار تی کر کو خو ژ جحیلین سهرده می خو دوبر بکهفت و گه لهک تیکه لیبیا وان نه کهت و وه کی وان لی نه ئیت.. ب دهسپاکی و راستگوئی هاته ناسین، هتا خه لکی مه کههی هه مییان ناخی وی کره: (الصادق الامین).

گافا ژیبی وی بوویه بیست و پینج سال، رۆژه کی مامی وی گوتی:

- برازا، ئه ز مروقه کم من چو مال د دهست دا نینه، و زهمان ل سهر مه یی دژوار بووی، و سالتین گران ب سهر مه دا یین هاتین، و چو د دهست مه دا نینه ئهم بازرگانیی پی بکهین، و ئه ه کاروانی ئوبجاخا ته نیزیکه دهر کهفته شامی، و ههر جار خه دیجا هندهک زه لامین ئوبجاخا ته دهتیرت دا بازرگانیی ب مالی وی بکهن و هندهک فایده ی بگه هیننه خو ژ، قیجا نه گهر تو بچی داخوای ژی بکهی دی ته هلبزیرت چونکی ناث و دهنگین پاقریبا ته یین گه هشتینی.

پیغه مبهه -سلاش لی بن- د قی چهندي دا پیچه کی دودل ما، نه دوبره ژ بهر هندی بت چونکی وی بهری هنگی چو جاران ئه ف کاره نه کربوو، به لکی چونکی وی ژ دل دقیا هاری مامی خو بکهت ب گوتنا مامی خو رازی بوو.. (ئهبوو طالب) رابوو چوو مالا خه دیجایی و داخوایا خو گه هاندی، خه دیجایی د گافی دا رازیبونا خو دیار کر و گوتی: ئه گهر بو ئیک کی بیانی ته ئه ف داخوایه کر با دا بو ته ب جه ئینین، قیجا پا چاوا بو مروقه کی نیزیک یی خوشتی؟!

خهديجايي هنارته ب دويښ را، و پشتي نهو پيک هاتينهدهر خهديجايي مالي خو کره د دهستان دا و خولامي خو (ميسره) دا د گهل، و کارواني دا ري. پشتي چهند ههيشهکان کارواني زقړين، (موحه ممهده) و ههثالي خو (ميسره) نيکسهر ب نک مالا خهديجايي شه چوون، موحه ممهده -سلاڅ لي بن- سوجهتا کړين و فروتنن بو شه گيړا، مالي وي هه مې دا قتي و کړتيا خو ژي ودرگرت و زقړي نک مامي خو (نهبوو طالب)ی.

خهديجايي بهري خو دايي فايدې وي يي نهف ساله ژ يي هه مې ساليڼ دي پتره، نينا پسپارا خولامي خو ميسره دي کر کاني مهسهله چيه؟

ميسره دي بو وي بهسني جاميري و پاقری و دهسپاکييا موحه ممهده دي کر، و کاني نهو چهند مروقه کي پيروز و راستگوښه، و بو وي ديار کر کو بهري وي هه ردهم ل هندې بوو فايدې بگههينته وي، نه وهکي زهلامين ساليڼ بوري نهوين بهري ههر تشتهکي ل فايدې خو دگهريان.

موحه ممهده کاني چهند د چاڅين خهديجايي دا يي مهزن بوو، هندي دي مهزنتر لي هات، نهو پي حسيا ههر وهکي دلې وي يي ب لايي وي شه دجت، ما چاوايه نهگهر نهو شوي ب وي بکهت؟ مادهم نهو هنده زهلامهکي دلپاکه و بهري وي ل مالي وي نينه، نهو دي ب کير وي نيت. نينا وي نهف هزرا خو بو ههثالهکا خو يا نيزيک گوت و ژي خواست ب رهنکهکي نه يي روي ب روي بگههينته موحه ممهده!

ههثالا خهديجايي (نهفيسا) هاته نک پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- و گوتي: بوچي تو ژني ناييني؟ وي گوت: ژ بهر نهبوونا مالي. وي گوت: و نهگهر تو بو مالي و جوانيبي و ههثکويبي هاتييه خواستن؟ وي گوت: دي کي بت؟ نهفيسايي گوت: خهديجايه! نينا پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- گوتي: بلا بو من بيژي.

ب قتي رهنګي ههردو پيک هاتنهدهر.

وهکي عهدهت پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- ژ مامي خو خواست کو ب رهنکهکي رهسومي بچت خهديجايي بو وي بخوازت، مامي وي کهيف ب قتي چهندي هات، رابوو نهو و برايي خو (حه مزه) پيکفه چوونه مالا بابي خهديجايي، و هندهک ديژن: بابي وي هنگي نه مابوو

لهو چوونه مالا مامی وی، ههر چاوا بت خه دیجا ژ مروقتین وی هاته خواستن و نه بوو طالبی گوته مروقتین وی:

- هندی موحه ممه ده، جحیله کی وه کی وی د ناڅ قورده شییان دا نینه بو شه ره فی و مال مه زینی و عه قلداریی، نه گهر وی نوکه چو مال ه کی مه زن نه بت ژی مال سیبه ره که نامینت و نیمانه ته که دی نیته زقراندن..

مروقتین خه دیجایی گوته: تو راست دیتری.

ب فی رهنگی هه ردو گه هشته نیک و نه ختی خه دیجایی -وه کی د هندک ریوایه تان دا هاتی- بیست حیشر بوون.

خه دیجا ژنکا نیکی بوو د ژیا نا پیغه مبه ری دا -سلاف لی بن- بیست و پینج سالان مانه د گهل نیک، پازده ژی به ری پیغه مبه ری نیی بوون، و دهه ژی پستی پیغه مبه ری نیی بوون، د فان سالان دا خوشترین و ته ناترین ژیا نا هه ردووان پیگه بوړاند، هه تا خه دیجا مری ژی زهلامی وی چو ژن ل سهر نه نی نا بوون لهو د ناچه را دهی کین موسلمانان هه مییان دا ب تنی وی دهر دی هه وییاتی نیی نه دیت بوو!

خه دیجا ژنکه کا تیگه هشتی بوو، و وی باش دزانی سهر مالی ژنکی یی مه زتر نهوه مالا خو خوش بکه ت و دلی زهلامی خو ب لای خو څه بکیش، لهو ههر ژ روژا نیکی وی نیکا هند کر مالا خو بکه ته نهو وارگه هی ته نا یی زهلامی وی تیدا ب تاما خوشی یی ب هه ست، نهو یی پستی شوی ب موحه ممه دی کری مالی خو هه می حسیب کر مالی وی، ده ست ژ کاری بازرگانی یی کیشا و ده می خو هه می بو مال و عه یالی خو ته رخا کر.

تشتی خوشیا فی مالی زیده کری نهو بوو خودی لی هاته ره حمی و هژماره کا زاروکان دایی: دو کوپ و چار کچ.

خه دیجا نه ژ وی رهنگی ژنان بوو یین هزر دکه ن خوشیا دنیایی پاره و زهنگینییه، لهو چو جاران ل ده مین پیته یی نهو یی خو ژ دانا خیری پاشقه نه دیر، و ههر جاره کا زهلامی وی یی خیرخواز به ری وی دابا خیره کی ده لیقه کا ب تنی ژی نهو دودل نه دبوو.. و زهلامی وی

هندي يې ساخ ئەف قهنجيا وي ژ بير نه كړيو، رۆژه كې دهمې مه دحېن خه ديجايې بۆ عايشايې كړين، گوت: نهوئ ل وي دهمې مالي خو دا من دهمې خهلكي نه ز رپار كړيم.

رۆژه كې حهليما سه عدي، دهيك پيغهمبهري يا شيري، هاته مه كههې و قهستا مالا پيغهمبهري كر - نهفه بهري بته پيغهمبهري - گوتې: كورې من! نهف ساله هشكاتييه و حالې مه گه لك يې نه خو شه.. پيغهمبهري گوته خه ديجايې: نه گهر تو هاريكارييا وي بكه ي. خه ديجايې د گافې دا حيشترهك و چل په ز دانې.

پيغهمبهري قيا قهنجيا مامې خو نه بوو طالبي بۆ بزقړينت، ئينا داخواز ژ خه ديجايې كر كو قه بويل بكهت نهو پسما مې خو (عهلي) بيتنه مالا خو؛ دا نهو پيش مامې خو شه وي ب خودان بكهت، خه ديغا د گافې دا ل بهر هات.

مه خسه د، تيگه هشته كا تمام د ناچه را ههردوان دا هه بوو، و چونكي خه ديغا كچه كا بچويك و كيم سه ربور نه بوو، وي دزاني ب عه قلي خو يې مه زن دې چاوال پشت زهلامې خو راوه ستل دهمې ته نگا قيي، و نه گهر راست بت نهو گوتنا هندهك دبېژن: (د پشت هر مه زه كي ژنهك هه يه)، مروف دشيت ب پشت راستي قه بېژت: خه ديغا نهو ژن بوو يا د پشت موحه ممه دي را.

پازده سال - بهري پيغهمبهري نيي - موحه ممه دي و خه ديجايې د گهل ئيك بۆراندن، د قان سالان دا نهوان ماله كا وه سا ئاكا كر، بوو بوو نموني مالا سهركه فتې و خوش و تهنا، تشتهك نه بوو عه ورتن رهش ل هنداشي قې مالي كۆم بكن، يان خوشيا خهلكي وي تيك بدهت.. سالا پازدي هات، ژيبي موحه ممه دي - سلاف لي بن - گه هشته چل ساليبي، نهو دهمهك بوو ل بهر وي هاتبوو شرين كرن كو ژ باژيرئ مه كههې دهركه فت و بچته شكه فتا (حراء) ئ نهوا دكه فته وي چيايې ب رهخ مه كههې قه، خه ديغا - نموني كابانينا سهركه فتې - بهرانبهري قې ثيانا وي رانه وهستا، و چو پت پت د سهرې دا نه كر، بهلكي هاريكارييا وي ل سهر قې چهندي كر، ميده كا وي بۆ تژي خوارن دكر و ب سه روبهري وي رادبوو ل دهمې دهات و دچوو.. ژ لايه كي دي قه و دا كو نهو زهلامې خو يې خوشتقي ژ هر نه خوشييه كي بپارېژت گوتبوو خولا مه كي خو: چافې ته ل موحه ممه دي بت دهمې دچت؛ دا چو نه خوشي نه ئيته سهرې.

عائیشا دبیرت: ((نیکه مین تشتی وه حییا بو پیڅه مبهړ -سلاڅ لی بن- ژئ دهست پی کری خهونین چاک بوون، وی خهونهک نه ددیت نه گهر وهکی گه شاتیا سپیدئ نه هاتبا، پاشی ل بهر وی هاته شرینکرن کو یی ب تنی بت، څینجا دا چت و ب تنی مینته ل شکه فتا حیرائی بو کرنا عیاده تی، چهند شه څپین هژمارتی دما ل ویرئ، پاشی دزقري مال ل نک خه دیجایی و خوارن بو خو دادگرت و دزقري څه، هه تا حقی بو هاتی و نهو ل شکه فتی...)).

پاشی عائیشا ب بهر فرهی به حسئ هاتنا جبریلی بو نک پیڅه مبهړی -سلاڅ لی بن- دکهت، و کانئ چاوا پیڅه مبهړ ژ څی چهندئ ترسیا و هزرکر نه څه تشته که لی هاتی، عائیشا دبیرت: ((... پیڅه مبهړ زقري نک خه دیجایی و گوئی: من بیه چنن، من بیه چنن، وی نهو په چنی و هه تا ترسا وی چووی، خه دیجایی پسیار ژئ کر کانئ چ لی قه ومییه، وی سوجه تا خو بو څه گیرا و گوئ: نه ز څو دترسم. خه دیجایی گوئی: نه ب خودئ، خودئ قهت ته شهرمزار ناکهت، هندی تویی تو یی ب مروځایینی، و هاریکارییی دکه، و دهستی هه ژاری دگری، و میته شانی دوهوینی، و پشته قانییا حقییی دکه)).

ژ څی گوئنا عائیشایی دیار دبت کانئ خه دیجا چهند ژنکه کا پشته قان بوو بو زه لامی خو، وی هه می ری ب کار دینان یین رحه تییا زه لامی وی تیدا، بیه نا ل سهر وی فره دکر، و گازنده ژ څی عه ده تی وی -کو چوونا شکه فتی بوو ب تنی- نه دکر، و خوارن بو وی ناماده دکر، و ژ لایی خو څه وی سهرو بهرئ بچویکین خو ب رنځه دبر، هه تا وی رږژا مه زترین گوهورین د ژيانا وان دا چئ بووی، نه د ژيانا وان ب تنی دا، به لکی د ژيانا مروځینییی هه مییی دا.

وی سپیده یا زوی، یا موحه مبه د تیدا زقربیه مال، یی گویشی و ب ترس و لهرز، خه دیجایی ب دله کی ته نا و رویه کی گهش پیشوازی لی کر، ل سهری خو نه ترساند و پسیار ژئ نه کر کانئ وی چیه؟ داخوازا وی بو ب جه- ئینا و په چنی، پشتی دیتی رحهت بوو و ترسا وی چوو ژ نوی گوئی: پسمام بیژه ته خیره؟

پشتی وی سوجه تا خو بو څه گیرای، خه دیجایی دلئ وی موکم کر، و نهو پشت راست کر کو خودئ وی شهرمزار ناکهت؛ چونکی نهو مروځه کی خیرخوازه، پاشی گوئی: من

پسمامه کي هه نافي وي (وهرقه) يه کتيپين جوهي و فلهيان دخوينت، هلر دا بچينه نک وي، و سوجه تا خو بو وي فهگيره کاني نهو دي چ بپرت؟

پشتي نهو و خهديجا پيڅقه چووينه نک وهرقه، وي پسپار ژ پيغهمبهري کر، کاني وي چ ديتيه؟ پيغهمبهري سوجه تا خو بو فهگيرا ئينا، وهرقه گوتي: نهغه نهو يي خودي بو مووساي ژي دهنارت، خوزي نهزي جحيل بام، خوزي نهزي ساخ بام دهمي ملله تي ته تو دهرديخستي. پيغهمبهري گوت: ما نهو دي من دهرتيخن؟ وي گوت: نهري، زهلامهک ب وي نه هاتييه يا تو پي هاتي نه گهر نه ياره تيبيا وي نه هاتي ته کرن، و نه گهر نهز بگهمه رورا ته، نهز ب رهنغه کي موکم دي پشته قانييا ته کم.

پشتي ههردو زرينه مال و جارهکا دي پيغهمبهري جبريل ديتي، و خهديجايي گوتي: نه گهر جارهکا دي ته ديت بپره من، روره کي ل مال پيغهمبهري گوتي: نهغه يه هات، خهديجايي گوتي: تو ديبني؟ گوت: نه! گوتي: کاني وهره پهخي من يي راستي، نهو هاته پهخي وي يي راستي، گوتي: نوکه تو ديبني؟ گوت: نه! گوتي کاني وهره د کوشا من دا روينه، پشتي وه کري، گوتي: نوکه تو ديبني؟ گوت: نه! خهديجايي خو سه رکول کر و پيغهمبهري د کوشي دا، گوتي: نوکه تو ديبني؟ گوت: نه! ئينا خهديجايي گوت: پسمام! نهغه شهيتان نينه، مه لائيکه ته، مزگينيا من ل ته، تو پيغهمبهري.. و هنگي خهديجايي باوهری پي ئينا، و ب قي رهنغي خهديجا دبتنه ئيکه مين کهس ل سهر روپي عهردی باوهری ب پيغهمبهري ئينا.

ژ بهر قي چندي خودي ب رپکا جبريلي- فرمان ل پيغهمبهري خو کر کو سلاخان لي بکته، و مزگينيي ب قهسرهکا ژ لولوي د بهحشتي دا بدهتي، نه دهنک بلندي تيدا ههيه و نه وهستيان.

پازده سالان خهديجا ب تنهه دي د گهل زهلامی خو ژيا بهري بته پيغهمبهري، و دهه سالان پشتي بوويه پيغهمبهري، د قان دهه سالان دا کو ساليڼ دويماهيبي يين ژيبي خهديجايي بوون، وي گهلکه نه خوشي و زهحمهت سهره ئيسلامی ديت، نهو نه خوشيا دهاته سهری زهلامی وي هه ميبی نهو تيدا يا پشکدار بوو، بهلي د گهل هندي ژي وي بيپنهکا زبده فرهه هه بوو، هندي نه خوشي لي دژوار دبوو باوهريا وي موکتر لي دهات، و ههردم

وئ نه خوشي ل سهر زهلامى خو ژى سڅک ذکر و پيښ وى پتر ل سهر حقيبي موکم ذکر..
 موحه ممد و خه ديجا و عهليبي کورئ نه بوو طالبي ئيکه مين سى کس بوون هاتينه
 د ئيسلامى دا، پشتي وان و ب ريکا وان چهند مرؤقه کين دى هاتنه د ئيسلامى دا هتا
 هژمارا وان ژ چل زهلامان بوزين، و د ناڅ وان دا هندک ژ زهنگين و ماقوبلين مه که هئ
 هه بوون، وهکى: نه بوو بهکرى، عثمانى، عومهرى، حمزه و چنده کين دى.

دهمى گازيبا ئيسلامى ب رهنه گکى بهر فرهد به لاف بووى قوره شى ژ قى گازيبى
 ترسيان و ب هه مى ريکا هاتنى دا وئ بى دنگ بکن، هندک گرتن و عه زادن، هندک بو
 خو مشهخت بوونه حبه شى، هندک دبن عه زابى شه هاتنه کوشتن، پيگاڅا مهن يا
 قوره شيبان هافيتى نهو بوو وان برپار دا: يان بنه مالا هاشميين دئ موحه ممد دى دهنه وان
 دا نهو وى بکوژن، يان نهو دئ وان ژ خو شه دهر کهن و په يوه نديبي د ناڅه را خو و وان دا
 قه برن، هاشمى -ژ بهر ته عه صصوبا عه شيره تيبى- ل بهر نه هاتن و گوژن نه و موحه ممد يان
 دئ پيکفه ژين، يان پيکفه دئ مرن!

دويمه يي قوره شيبان په يمانهک مور کر و ب ديوارئ که عبي شه هلاويست تيدا برپار
 دا کو بنه مالا هاشميين دڅيت ژ ناڅ باژيرى پينه دهر خستن، نه کس چو ژى بکرت نه چو
 بفروشتى، نه ژنان ژى بينن نه دهنى.. و ل ته نشت مه که هئ هندک لات و گهلى هه بوون بين
 نه بوو طالبي بوون، بنه مالا هاشميين هه مى ل ويري کوم بوون، موسلمان و کافرين وان،
 سى سالان ل ويري مانه د بن حصاره کا دژوار دا، برس و ئيش د ناڅ دا به لاف بوو و
 تهنگافى زنده مهن بوو.

ل وى دهمى خه ديجا يى ژى خو دابوو د گهل ئوبجاخا زهلامى خو، ههر چنده نهو
 ژ بنه مالا نه سه دييان بوو و وئ ماف هه بوو نه چت، بهلى خه ديجا ل بهر نه هات زهلامى وئ و
 موسلمان و بهنى هاشمى د بن برسى شه بن و نهو ل مه که هئ د خوشيان دا بت. خه ديجا
 نهوا هنگى بهر ب پيراييبي شه دچوو، ژنکهک بوو ژيانا خو ب خوشى بوراندبوو، ژنکه کا
 زهنگين بوو، هندک سالان تجاره تا وئ ب تنى هندى يا خه لکى مه که هئ هه ميبى بوو،
 نهوئ قوربانى ب قى هه ميبى دا، د گهل زهلامى خو هاته گهليبين نه بوو طالبي، مالى خو
 هه مى دانا بهر دهستى زهلامى خو يى خوشتى دا ل سهر هه ژاران خهرج بکهت.

ژ بهر ټي چهندي خهديجايي جههكي مهزن د دلي پيغمبهري دا -سلاف لي بن- هه بو، چو ژن نه شيان بگه هنه وي جهي، روزهكي عائيشايي گوته پيغمبهري: خودي ئيكا ژ وي چيتر دا ته.. ئينا پيغمبهري -سلاف لي بن- لي ټه گيپرا و گوتي: ب خودي، خودي ئيكا ژ وي چيتر نه دايه من، دهمي مروقان كاري ب من كړي وي باوهرې ب من ئينا، و دهمي مروقان نهز دره وين دهرخسيم وي نهز راستگو دهرخسم، و وي ب مالي خو هاريكارييا من كر دهمي مروقان نهز بي بار كړيم، و خودي عيال ژ وي دا من..

دهمي عائيشايي نهف ناخفته بهيستي گوت: ب خودي ئيدي قهت نهز به حسي وي ناكم.

ل گهليين نه بوو طالبي، ل دزين مهكهه، ل هه يفا ره مهزاني ژ سالا دهه پشتي هنارتنا پيغمبهري، سي سالان بهري مشه ختبونې، و پشتي سي سالان ژ مانا ل بن حصارا كافرين قوره شيبان، دهيك موسلمانان خهديجا چوو بهر دلوثانييا خودي، ل دويش گوتنا بن عهباسي ژيبي وي هنگي پينجي و سي سال بو، و ل دويش گوتنا دي ژيبي وي شيست و پينج سال بو.

ژ دهرقي مهكهه قهبري خهديجايي هاته دورستكرن، و پيغمبهري ب خو -سلاف لي بن- نهو قهشارت و د گهل چوو د قهبري دا هتا جهي وي دورستكري.

هر د وي سالي دا يا خهديجا تيذا مري، مامي پيغمبهري نه بوو طالب ژي مر، نه بوو طالب نهو بوو يي بهر قاني ژي دكر بهر انبهر سهر و گرگړين قوره شيبان، و خهديجا نهو بوو يا د مالي دا خه ما وي ل سهر سقك دكر، و نهو پتر ل سهر ټي ريكې موكم دكر.. ژ بهر ټي چهندي دنيا ل پيغمبهري هاته ئيك و تنگافي لي زيده بو!

هتا نه بوو طالب نه مري قوره شيبا دهستي خو دريژ نه كره پيغمبهري -سلاف لي بن- و هتا خهديجا نه مري پيغمبهري -سلاف لي بن- هزا دهركهفتنا ژ مهكهه نه كړ.

خهديجا چوو مر، بهلي نهو د دلي زهلامې خو دا ههر يا زيندي بوو، پيغمبهري -سلاف لي بن- مهديين تشتهكي هند نه دكرن هندي مهديين خهديجايي دكرن، ههر كهسي ل دزين وي دژيا نهف چهنده دزاني.. عائيشا نهو پشتي خهديجايي ب سي سالان هاتييه

د مالا پیغه مبه ری دا، دیبترت: غیرهت بو من ل سهر ژنکه کا پیغه مبه ری چی نه بوو هندی بو من ل سهر خه دیجایی چی بووی، هندی من گوھ ل پیغه مبه ری دبوو به حسئی وی ذکر.

عائیشا دیبترت: جاره کی (هاله یا کچا خووه یلدی) -خویشکا خه دیجایی- هات دا بیته نک پیغه مبه ری، ئەفه پشتی مرنا خه دیجایی ب چهند ساله کان، دهنگی وی وه کی یی خه دیجایی بوو، ئینا بیرا پیغه مبه ری ل خه دیجایی هات، که یفا وی گه له ک هات و گوټ: یاره بی هاله بت. عائیشایی گوټ: ئینا غیرهت بو من چی بوو، لهو من گوټ: ئەفه چ بوو بیرا ته ل پیره ژنه کا قوره یشی ئینا یه فه یا ددان د ده فی دا نه، ئەفه چهند ساله مری و خودی ئیکا ژ وی چتر دا ته!! ههر وه کی عائیشایی به حسئی خو ذکر؛ چونکی ئەو کچک بوو و یا جحیل بوو، به لی پیغه مبه ری لی فه گپرا و گوټ: ب خودی خودی ئیکا ژ وی چتر نه دایه من.. و ب مه دحین وی را چوو.

د حه دیسه کا دی دا عائیشا دیبترت: هنده ک جاران مه په زهک سهر ژی ذکر، ئینا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- دا هنده کی ژی فه کهت و بیترت: ئەفی بو فلان ژنکا هه قاله خه دیجایی بهن! فیجا من جاره کی گوټی: ئەفه چیه؟ وی گوټ: من ئەو دقین یین وی دقین.

وه داریا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- بو خه دیجایی نه ب تنی هنده بوو، به لکی ژ فی چهن دی ژی مه زتر بوو، و سه رهاتییا رستکا وی ئەوا وی دایه کچا خو زهینه بی دی د گهل مه ئیت ده می ئەم به حسئی زهینه بی دکهین، ئەگر خودی حهز بکهت.

ل سالا هه شتی مشه ختی، یازده سالان پشتی مرنا خه دیجایی ده می پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ب لهشکه ری خو فه هاتی دا مه که هی ژ کوفری پاقر بکهت، به ری بیته د مه که هی دا لهشکه ری خو ل دورین مه که هی دانا، هوین دزانن پیغه مبه ری خیشه تا خو ل کیری فه دا؟

ئیمامی (طه به ری) د تاریخا خو دا فه دگو هیزت، دیبترت: پیغه مبه ری -سلاف لی بن- خیشه تا خو ل جهه کی نیزیکی قه بری خه دیجایی فه دا!

سلاف ل خه دیجایی بن ل فی دنیا یی، و ل ده می ب به حه شتا خودایی خو شاد دبت.

زارو کين خه ديجايا کچا خو هيلدي

پشتي مه به حسې دهیکا موسلمانان خه ديجايا کچا خو هيلدي کړي، يا د جهې خو دايه
ب کورتي به حسې زارو کين وي ژي بکهن، نهوين ژ پښه مبهري -سلاف لي بن- بووين.
وهکي مه گوتي: خه ديجايا شش زاروک ژ پښه مبهري -سلاف لي بن- هه بوون، دو
کور و چار کچ: (القاسم) و (عبد الله) و (زينب) و (رقيه) و (أم کلثوم) و (فاطمه).
و ب دورستي نه هاتييه زانين کاني زاروک ژ هه ميبان مه زتر کي بوو، (القاسم) بوو
يان (زينب) بوو، به لي تشتي مسوگر نهو بوو کو (فاطمه) ژ هه ميبان بچويکتر بوو.
نوکه ب کورتي دي به حسې قان هه شش زاروکان کهين.

نه لقاسم

ب نيشانان شه نهو کورې خه ديجايا يي نه خري بوو، و ئيکه مين زاروک بوو خودي دايه
پښه مبهري -سلاف لي بن- و ژ بهر هندې پښه مبهري ب ناقي وي دهاته گازيکرن، دگوتني:
(أبو القاسم).

خودي ژبيسه کي کورت دابو (قاسم) ي، هند مابوو ساخ هه تا پيا چووي.. بهري
پښه مبهري نيبي نهو بوو بوو، و مربو.

عبداللہ

ئغه ژى بهرى پیغه مبه ری نیی بوو بوو و مربوو، دویر نینه پیغه مبه ری -سلاف لی بن-
ناثی بابی خو دانابته سهر!

(عبد الله) ههر ئوه یی کو دگوتنی: (الطیب) و (الطاهر)، و هندک دیرؤکشان
دبیژن: ئغه دو کورن دی بوون، بهلی یا دوست ئوه ههر سی ئیک بوون.
ئغه ژى هیشتا یی سافا مربوو.

و ده می پیغه مبه ری -سلاف لی بن- دهست ب به لاکرنا ئیسلامی کری، د ناث
قوره یشییان دا، کافران مه سلا مرنا کورین وی بو خو ب دهلیقه زانی و گوتن: موحه ممه د
یی بی کوره دی مال میرات بت، و بهحسی وی نامینت، ئینا خودی صورته (الکوتر) ئینا
خواری و تبدا گوت: ﴿إِنَّا آعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۝۱ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَحْمَرْ ۝۲﴾ شَائِكَ هُوَ الْآبَرُ
﴿۲﴾ یه عنی: هندی ئمین مه خیره کا مه زن ل دنیا یی وئاخه تی دا ته -ئهی موحه ممه د-،
ورویاری که وئهری ژ وی خیرییه، کول ههردو لیقان خیشه تی لوللوی سمینه، وئاخا
وی ژ مسکینه. قیجا تو نفیژا خو هه میی بو خودایی خو ب تنی بکه، و تو قوربانی خو بو
وی ب تنی قه کوژه. هندی نهحه زی ته و نهحه زی وی تشتیه یی تو پی هاتی ژ هیدایه تی
ورؤناهیی، ئوه یی بی شوبنوار دبت، و ژ هه می خیری دبت.

زهینه ب

ئهو کچا مه زن یا پیغه مبه ری بوو، و هندک دبیژن: ئهو ژ هه می خویشک و برایین خو
مه زنتر بوو.

ل سالی دهمی کی یین شوکرنا خه دیجایی خودی ئهو دابووی، و د کوشا پاقرترین
ژنکی دا -کو خه دیجایه- هاتبو ب خودانکر و ل بهر دهستی مه زنترین زهلام -کو
پیغه مبه ره- هاتبو په روه ده کرن.

زارو کينيه کا خوش و تهنا بربو سهری، دهیک و بابین وئ هردووان گهلهک هز ژئ
دکر، و دهیکا وئ خه ديجايي تهو پتر بو خو وهک هه قال دزانی.

بهري پيغمبهريني بو بابي وئ بيت تهوئ شوی کربو، و نه گهر نه ل بيرا خو بينين
کو پازده سالان بهري پيغمبهريني پيغمبهري خه ديجا ماره کربو، دقيت بيزين: ژيبي
زهينه بي دهمي شوی کری گهلهک دئ چارده سال بت، نهغه نه گهر هات و تهو ژ ههمي
خويشک و برايین خو مهزتر بت.

ل قيړئ من دقيت مهسه لهکي روغن بکهم: مهسه لا ژنيان و شويکرنی، و ژيبي
(موناسب) ل دهغه را جهزرا عه ربان:

ناشکه رايه کو ژيبي شويکرن و ژنيان ژ جههکي بو جههکي يي جودايه، نهغه ل سهر
عهدهت و مهسه لا ژينگهي رادوهست، ل جههکي وهکي مهکههي تشتهکي گهلهکي عهدهتي
بوو کو کچ ل دهه ساليبي هتا پازده ساليبي شوی بکهت يان کوپ ژني بينت، و هندهک
جاران باب يان دهیک ب تنی يازده سالان ژ عيالي خو مهزتر بو، و نهغه تشته نه گهر
ل نک هندهک ژ مه يي عه جيب بت، ل جههکي وهکي مهکههي ل وی دهمي تشتهکي گهلهکي
عهدهتي بوو.

دهمي نه سهرهاتي و زينه نيگارا صهحابيان دخوين دقيت في تشتي باش ل بيرا خو
بينين و ل دويث عهدهتين خو يين نهقرؤ حوکمی ل سهر وان نهکين.

ل دوازه سيژده ساليبي زهينه بي شوی کر، و شويکرن وئ بهري هاتنا پيغمبهريني
بوو، دهیکا وئ خه ديجايي خوارزايي خو (أبو العاص بن الربيع) هلبژارت؛ دا کچا خو
زهينه بي بدهتي و پشتی رازبوونا خويشکا خو هالهبي وهرگرتی داخواز ژ زهلامی خو کر -کو
پيغمبهري بوو- دا دهستوريبي بدهت کو کچا خو زهينه بي بدهته کوخالهتي وئ (أبو
العاص)ی.

پيغمبهري -سلاف لی بن- تهوئ چو جارن دلي خه ديجايي نه دهتلا ب في چهندي
رازی بوو.. دهمي زهينه ب هاتييه قه گوهاستن، دهیکا وئ خه ديجايي رستکا خو یا زبری وهک
دياری دايي.

زهینه بی ژبانه کا خوش د گهل زهلامی خو (أبو العاص) ی بره سه ری، و (أبو العاص) ب خو مروقه کی رحه ت و دهسپاک بوو، کاری بازرگانیی دکر و گهلهک جاران د گهل کاروانی دچوو شامی.

گافا پیغه مبه رینی بو پیغه مبه ری هاتی، زهینه بی هه ر زوی باوه ری پی ئینا، و زهلامی وئ (أبو العاص) ی باوه ری نه ئینا، به لی د گهل هند ی ژ ی وی گهلهک قه در ی زهینه بی دگرت و تشته کی سه قه ت د ده ر حه قا پیغه مبه ری دا نه دگوت، هندهک کافرین قوره شییان ژ ی خواست ژنا خو به رده ت دا بو بابی وئ نه خوش بت، و گوته ی: هه چی ژنکا ته بقیت دی دینه ته. وی گوهدارییا وان نه کر و گوت: ئیکا ژ وئ چیت ر نه ز د ناف قوره شییان دا نابینم.

خو دی چهن د زاروک ژ زهینه بی دانه (أبو العاص) ی به لی هه می مرن و کهس ژ وان مه زن نه بوو.

ده می پیغه مبه ر -سلاف لی بن- ژ مه که هی مشه خت بو ی چوویه مه دینی، زهینه ب ما ل مه که هی ل نک زهلامی خو، حه تا ئایه ت هاتییه خواری کو چی نابت ژنا موسلمان ل نک میړی کافر بت، ئینا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ژ زهلامی وئ خواست کو ری بده تی دا نه و ژ مه که هی مشه خت بیت، ئینا زهلامی وئ (أبو العاص) ی ری دایی کو نه و فه رمانا بابی خو ب جه- بینت و د ریکا وئ دا نه بوو ئاسته نگ، ده می زهینه ب د گهل هندهک مروقیین خو ژ مه که هی ده رکه فتی و به ر ب مه دینی شه چووی، کافران ب ده رکه فتنا وئ زانی، ئینا دو ژ وان ده رکه فتنه د ریکا وئ دا پیخه مه ت ترساندنا وئ، زهینه بی هنگی بچوبیکهک د زکی دا بوو، ئیک ژ وان رمی خو کره د ناف چاقان را، و یی دی حیشترا وئ شه هژژانند. دیروکشان دبیزن: زهینه بی ژ ترسان دا بچوبیکی خو ها قیت، و پشتی گه هشتییه مه دینی ژ ی ده مه کی دریز نساح بوو.

مشه خت بوونا زهینه بی بو مه دینی پشتی شه ری به در ی بوو ب هه یامه کی؛ چونکی ل ده می شه ری به در ی قهومی هیشتا نه و ل نک زهلامی خو (أبو العاص) ی بوو، و ل قیړی دیروکشان سه رهاتییه کا تیر مه عنا شه دگو هیزن.. دبیزن: (أبو العاص) ژ وان مروقان بوو یین د شه ری به در ی دا ئیخسیر بووین و که فته نه ده ستی موسلمانان، وئاشکه رایه کو موسلمانان بریار دابوو کو هه ر ئیخسیره کی قوره شییان نه گه ر بقیت بزقیده مالا خو دقیت هندهک مالی

بدهت و خو بکړت، يان ژي نه گهر يي خوانده شان بت نهو دهه زاروکين موسلمانان فيري خواندنې بکهت.

(أبو العاص) نهوي د شهري دا ئيخسير بووي، هنارته مه کههې ل نک ژنکا خو زهينه بې دا هندهک مالي فرې کهت هتا خو نهو پې بکړت، زهينه بې چو مال د دهستان دا نه بوو، رابوو رستکا خو يا زيري، نهوا دهیکا وي خه ديجايي ل روژا داووتا وي دا يي هنارته مه ديني دا زهلامې خو پې بکړت، گاځا رستک گه هشتي، و پيغه مبهري -سلاف لي بن- نهو رستک ديتي، وي نهو نياسی، و زاني نهغه رستکا خه ديجايييه، ئينا سهر خاترا خودانا رستکي گوته موسلمانان: نه گهر هوين ههز بکهن ئيخسيري وي بهردن، و رستکا وي بو بزقړين، گوتن: بلا، ئينا پيغه مبهري ژي خواست نه گهر زقري مه کههې نهو زهينه بې فرېکه ته مه ديني.

پشتي (أبو العاص) زقرييه مه کههې، وي سوژا خو ب جه ئينا و ري دا زهينه بې بچته مه ديني، لهو پيغه مبهري -سلاف لي بن- د گوته کا خو دا مه دحپن وي کرن و گوټ: وي سوژا خو د گهل من ب جه ئينا.

وهکي مه گوټي: (أبو العاص) مروقه کي بازرگان بوو، پترين سالا د گهل کارواني قوره شيان دهر دکه فت، ساله کي ده مي نهو د گهل هندهک ژ هه قالين خو ژ شامي دزقري کهفته دهستي هندهک موسلمانان، وان نهو گرت و ئينا مه ديني، ل مه ديني وي خو گه هانده نک زهينه بې و گوټي: بهختي خو بده من دا چول من نه کهن، زهينه بې گوټي: بلا. ل ده مي نقيرثا سپيدې، پشتي صهحابيان نقيرث ب دويماهي ئيناي، زهينه ب رابوو قه و ب دهنگه کي بلند گوټ: گهلي زهلامان هوين هه مي بزائن من بهختي خو دا (أبو العاص) ي.

پيغه مبهري -سلاف لي بن- ل صهحابيان زقري و گوټ: من ژي وهکي هه وه ژ نوي گوټ لي بوو، و پيغه مبهري -سلاف لي بن- بهختانا وي قه بويل کر.

ب قي رهنګي زهينه بې قهري زهلامې خو بو زقرا ند و قه نجيا وي ژ سهر خو راکر، پيغه مبهري -سلاف لي بن- گوته زهينه بې: کچا من بلا نهو ل نک ته بت، بهلي و نه بت نيزيکي ته بت؛ چونکي نهو يي حلال نينه بو ته.

دهمى (أبو العاص) ی ئەف سه‌رده‌رییه ژ وان دیتی دلئى وی چوویى موسلمان ببت، به‌لئى چونکى هندەک دهین و ئیمانه‌تین خه‌لکى مه‌که‌هئى ل نک بوون، وی دیارکرنا موسلمانه‌تیا خو گیرۆکه‌ر هه‌تا زقرییه مه‌که‌هئى، گاڤا زقرى ده‌نین خو هه‌مى دان و ئیمانه‌ت ل خودانان زقراندن، و د ناڤ قوره‌شییان دا گازی کر: گه‌لى قوره‌شییان کئ ژ هه‌وه تشته‌ک ل نک من مایه؟

وان گوټ: که‌سئ نه.

(أبو العاص) ی گوټ: پا دئ بزائن ئەز یى موسلمان بوویم، و ئەفه ئەز دئ چمه مه‌ینئ، و ژ به‌ر هندئ من موسلمانه‌تیا خو ل مه‌دینئ ئاشکه‌را نه‌کر دا هوین نه‌بیژن: (أبو العاص) ژ به‌ر دهین و ئیمانه‌تان یى ره‌قى.

ب ڤى ره‌نگى (أبو العاص) موسلمان بوو و هاته مه‌دینئ، و هنگى سالا شه‌شئ مشه‌ختى بوو.

گاڤا (أبو العاص) هاتییه مه‌دینئ، پیغه‌مبه‌ر -سلاف لئ بن- ژنکا وی زه‌ینه‌ب بو زقراندقه‌ بئى جاره‌کا دی لئ ماره‌ بکه‌ت.

زه‌ینه‌ب و زه‌لامئ خو مانه‌ د گهل ئیک هه‌تا سالا هه‌شتئ مشه‌ختى، وئ سالا مه‌که‌ه تیدا هاتییه ڤه‌کرن، ل وئ سالی زه‌ینه‌ب چوو به‌ر دلۆڤانییا خودئ ل مه‌دینئ.

ل وئ هه‌یاما زه‌ینه‌ب تیدا مری، خویشکا وئ (فاطما) یى کچه‌ک بوو، پیغه‌مبه‌رى -سلاف لئ بن- ناڤئ وئ کره‌ زه‌ینه‌ب، و ئەف زه‌ینه‌به (زه‌ینه‌با کچا ئیمام عه‌لى) ئەوه‌ یا دبێژئ: قه‌هره‌مانا رۆژا که‌ریه‌لائئ، خویشکا حوسینئ شه‌هید.

روقه‌یییه

روقه‌یییه، کچا خه‌دیجایی یا دووئ بوو، به‌رى پیغه‌مبه‌رىنى بو بایی وئ بیټ، بابئ وئ پیغه‌مبه‌رى -سلاف لئ بن- ئەو دابوو پسما‌مئ خو عوتبئ کوړئ ئەبوو له‌هه‌بى، به‌لئ هیشتا نه‌شه‌گواست بوو، پشتی پیغه‌مبه‌ر -سلاف لئ بن- هاتییه هه‌نارتن و ئەبوو له‌هه‌بى

دوژمناتييا وي كړي و سوره تا (تبت يدا ابي لهب) هاتييه خواري، نه بوو له هه بي ژ كورې خو عوتبه ي خواست روقه ييايي بهر دت، بهري كوڅه گوهيژت.

پشتي روقه ييا و عوتبه ژيک خلاص بوو،ن، بابي وي نهو دا عوثماني كورې عهفاني، كو ئيک ژ وان كهسان بوو يپن هه زوي باوهري ب پيغه مبهري -سلاف لي بن- ئينا، و ئيک ژ ماقوليپن (بنی أمیه) بوو، كو ئيک ژ بابکين قوره يشيانه، نيزيكي پازده سالان نهو د گهل ئيک مان هتا روقه ييا مري.

عوثمان و كابانييا وي روقه ييه ئيکه مين دو كهس بوون د ريكا خودي دا مشهخت بوو،ن و قهستا وهلاتي حه به شه كرين، و د حه ديسه كي دا هاتييه پيغه مبهري -سلاف لي بن- دبترت: هندي عوثمانه ئيکه مين كهسه پشتي لويولي -سلاف لي بن- ب بچويك شه مشهخت بووي.

روقه ييا چهند ساله كا ژ ده يياپن خو دوير كهفت و د گهل زهلامي خو مال حه به شي، پاشي نهو د گهل موسلمانان زقربنه مه كه هي، و پشتي هنگي جاره كا دي پيگه مشهخت بوون و قهستا مه ديني كرن.

دهمي پيغه مبهري -سلاف لي بن- د گهل صهحابيښ خو دهر كهفتييه به دري ل سالا دووي مشهختي، كچا وي روقه ييا يا نساخ بوو، لهو وي ده ستوري دا عوثماني كو نهو بمينته ل مال؛ دا چا ديريبي ل كابانييا خو بكهت.

خودي وهسا حه ز كر بهري پيغه مبهري -سلاف لي بن- و صهحابيښ وي سهره راز بزقربنه مه ديني پشتي وي سهر كهفتنا مه زن يا ل به دري ديتي، خودي ئيمان ته سي خو ژ روقه ييايي ستاند، دهمي عوثمان و هندك زهلام ل سهر زياردتان، وان گو ه لي بوو ئيكي ب دنگه كي بلند گازی كر: (الله اكبر)، عوثماني گوته ئوسامه ي: سهح كي مه سهله چيه؟

ئوسامه چوو و هات گوټ: نهغه بابي منه يي هاتي مرگينيبي دده ته موسلمانان كو نهو ل به دري يپن ب سهر كهفتين.

روقه ييا ل سالا دووي مشهختي، نيزيكي پينج سالان پشتي مرنا دهيكا خو، چووبوو بهر دلوثانييا خودي و ژيبي وي هيشتا نه بووبوو سيمه سال.

أم کلثوم

ئهقی ژى - وهكى خویشکا خو روقه ییایى - شوى ب پسمامى بابى خو عوته ییه یى کورى
ئه بوو له هه بی کربوو، به لى وهكى عوته یى عوته ییه یى ژى ژنکا خو (أم کلثوم) بهرى
فه گوهاستنى و ل دویف داخوازا بابى خو بهردا، مه خسه دا بابى وى ئه و بوو دلى پیغه مبه ری
- سلاف لى بن - ب قى چهن دى بیشتى.

(أم کلثوم) بهرى فه گوهاستنى هاته بهردان، لهوا ئه و ما د مالا بابى خو دا، هه تا
پشتى مشه ختبونى، ده مى پیغه مبه ر - سلاف لى بن - ژ مه که هى مشه خت بووى (أم کلثوم)
و چهن مروه کین دى ژ بنه مالا وى مابوونه ل مه که هى، له و پشتى ئه و گه هشتیه مه دینى
هندهک مروه هنارتنه ب دویف مروه قین خو یین مایى کو ئیک ژ وان (أم کلثوم) بوو.

ل مه دینى (أم کلثوم) ما ل نک بابى خو، پشتى خویشکا وى روقه ییا مری، ئه وى
شوى ب عوتمانى کورى عه ففانى کر، و نیزیکى شهش سالان ئه و و عوتمان مانه د گهل
ئیک.

ل سالا نه هى مشه ختى، ل مه دینى، (أم کلثوم) چوو بهر دلۆفانییا خودى، و ژیه یى وى
ژى هیشتا نه بوو بوو سیه - سال، پیغه مبه رى - سلاف لى بن - نقیژ ل سه ر کر و عه لییى کورى
ئه بوو طالبى و فه ضلى کورى عه بباسى و ئوسامه یى کورى زهیدى جه نازى وى داهیلابوو
د قه برى دا.

فاطمه

سه روه را ژنکین جیهانى، خوشتشییا ل بهر دلى بابى خو، دهیکا ئیمامان، فاطما،
کچا خه دیجایى یا ژ هه مییان بچوبکتر بوو.

گه لهک تشت هه بوون فاطما ژ هه ر سى خویشکین خو یین دى جودا کرین، و تشتى
ژ هه مییان مه زنتر ئه و بوو: خودى دوونده ها پیغه مبه رى خو د عه یالى وى دا کۆم کربوو،
فاطمه دهیکا هه سه ن و حوسه ینى بوو، و خودى ب وان دوونده ها پیغه مبه رى خو - سلاف لى
بن - پاراست.

پشتي خه ديجايي شوي ب پيغهمبري کړي ب دهه سالان، دهمي ژيبي پيغهمبري -سلاډ لي بن- سيمه و پينج سال، پينج سالان بهري پيغهمبريني بو بيت، و ب دورستي ل وي سالي يا قوره شيان که عبه تيدا سهر ژ نوي ثاڅاکري، پشتي ثاڅاهيبي وي بي سهر و بهر بووي، ل سالا هه ژدئ بهري مشه ختبونئ، خودئ کچهک دا خه ديجايي و نهو کچ زارو کي وي بي دويماهيبي بوو.. دديابان ناڅي څي کچا خو کره (فاطمه) و دوير نينه خه ديجايي ناڅي دهیکا خو ړاکرت؛ چونکي ناڅي دهیکا وي: فاطما بوو.

فاطمه ژ بهر کو بچويکا مالي بوو گهلهک يا نازدارکري بوو، و دديابين وي زنده هز ژي دکر، زارو کينييهکا رحهت و تهنا بوړاندبوو، و وهکي مهزنان هاتبو ب خودانکر، نهو و خويشکا خو (ام کلثوم) و براماکي خو (هند) ب تني د مالي دا دژيان، د گهل دهیک و بابان، و چونکي خويشک و براماکي وي ژ وي مهزنتر بوون وي هست ب هندئ نهکر کو يا د گهل دو زاروکان دژيت، لهو ژينا وي ههر ژ زارو کينييا وي ژينهکا ب مجدهاي بوو، و نه وهکي زارو کين دي دهمي خو ب مژويلاهي و ياريان څه دبوراند.

ژ بلي فاطمايي زارو کهکي دي ژي د مالا پيغهمبري دا -سلاډ لي بن- دژيا، وي زارو کي ژي جههکي مهزن د دلي پيغهمبري دا -سلاډ لي بن- هه بوو، نهو ژي عهلي بوو، کوړي نه بوو طالبي.. عهلي سي سالان ژ فاطمايي مهزنتر بوو، پيغهمبري -سلاډ لي بن- نهو ئينا بوو مالا خو ب خودان دکر ژ لايهکي څه دا قهرئ مامي خو نه بوو طالبي ژ سهر خو راکهت کو نهو ب خودانکري، و ژ لايهکي دي ژي څه دا بارئ مامي خو ل سهر سڅک بکهت.. عهلي ژي وهکي دوتماما خو فاطمايي ههر ژ زارو کينييا خو ژينهکا ب مجدهاي دبوراند.

دهمي بابي فاطمايي بوويه پيغهمبر، ژيبي فاطمايي ل دوړين پينج ساليبي بوو، هنگي ژ نوي نهو د دنيايي دگه هشت و تشت فام دکر، هست ب څي گوهورينا مهزن کر نهو د مالا وان دا چنبوي، بهلي مژيبي وي بي هنگي بچويک، ههمي تشت شروڅه نه دکر، گوهد لي دبوو بابي وي و دهیکا وي و عهلي پيڅه يي دچنه که عبي و تشتکي يي دکهن ديژني: نقير! بهلي نهو نه دشيا ب دورستي د مهسهلي بگههت.

رؤژ بۆ رۆژئ ئهو مهزن دبوو، و مهژیی وئ ژى مهزن دبوو، و تیگههشتنا وئ پتر لئ دهات، زانی کو ئەف بارئ کهفتییه سهر ملی بابئ وئ بارهکئ سقک نینه، لهو لئ نهگرت کو چهندهکئ ژئ دویر کهفتی و ب کارئ گازیکرنا بۆ قی دینی نوی قه مژویل بوو. فاطمائی گهلهک ب چاقهکئ بلند بهرئ خو ددا بابئ خو ئهوئ شیای خو ل بهر ههمی نهخوئشی و گهفین کافران بگرت، و قهت ل دوپف وان بهرنهدهت، فاطمائی ههر ژ رۆژا ئیکئ یا تیدا فام کری باوهری ب پیغه مبه ری بیا بابئ خو ئینا و ل سهر دهنگی ئایهتان مهزن بوو. فاطمائی ههر وهسا ب چاقهکئ بلند بهرئ خو ددا دهیکا خو ژئ، ئهوا ب ههمی هیز و شیان خۆل پشت زهلامئ خو راوهستای و هاریکاریا وی کری هتا بشیت گازیا خو بهلاف بکهت.. و ژ بلی قئ چهنئ ژئ فاطما ژ دهیکا خو فیری ریشه برنا مالئ بوو، فیری هندی بوو دئ چاوا مالا خو کهته هیلینهکا خوش و تهنا کو زهلامئ وئ تیدا ههست ب خوئشی و رحه تییبئ بکهت.

فاطما ههر ژ سهری دهمن د دنیا ب گههشتی خو دیت د مالهکئ دا قهت سستی و خاچیئ نانیاست، لهو ههر ژ رۆژا ئیکئ ئهو ژئ فیری مجدیی بوو، فیری هندی بوو کو رحه تییا مهزن ئهوه دلئ مروؤی یئ رحهت بت، و دل هنگی دئ رحهت بت گاڤا مروؤی ب دورستی ئهو کار کر یئ مروؤ بۆ هاتییه دان.

فاطما ژئ وهکی ههر ئەندامهکئ دی ژ ئەندامین مالا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- پشکداری د خوئشی و نهخوئشیئ قئ مالئ دا کر، هتا پینج شهش سالیی چو ژ دنیا ب نه دزانی، پشتی پینج سالیی خو دیت کچا زهلامهکئ دقیت بهرئ خهلکی ژ دینهکئ خهلهت بدهته دینهکئ دورست، و کارهکئ ب قئ رهنگی بت -وهکی ئهم ههمی دزانین- یئ بی زهمهت و قوربانی نابت!

فاطمائی ژئ وهکی گهلهک کچین دی یئ ل ژییئ خو ل مهکههئ هاریکاریا دهیکا خو خه دیجایی دکر د ریشه برنا سهرو بهرئ مالئ دا، ههر چهنده هه بوونا خوشکهکا ژ وئ مهزنتر د مالئ دا کو (أم کلثوم) بوو دبت ئەف کارئ چهندهکئ ل سهر سقک ژئ کربت. د هیلینا باوهریی دا، و ل سهر دهستئ فیرکهری باوهریی، و دهیکا خودان باوهران، ئهو هاته

ب خودانكرن، لهو عه‌جتي‌گرتي نه‌مينن نه‌گهر هوين نه‌وي ل پاشه‌روژي ببينن چيايه‌ك ژ چياين باوه‌ريي!

پشتي نيزيكي حه‌فت سالان ژ گازيا ئيسلامي، ده‌مي ژيبي فاطمايي دوواژه سال، كافرېن مه‌كه‌هي برپار دا بنه‌مالا هاشميين دورپيچ بكهن، ئينا نه‌و بوو هاشمي هه‌مي ده‌ركه‌فتنه گه‌ليبين نه‌بوو طالبي ل دورين مه‌كه‌هي، و سي سالان ل ژير حصاره‌كا دژوار و نه‌خوش و ب زه‌حه‌مت مان، فاطمايي ژي د گهل ده‌يك و باب و ئويجاخا خو پشكداري د قئ خوراگرتي دا كر.. هتا هه‌ر سي ساليين حصارې ب دويماهي هاتين، د قان هه‌ر سي سالان دا مسوگهر فاطمايي ژي وه‌كي هه‌مي زاروك و جحيلين دي گه‌له‌ك نه‌خوشي ديتن، به‌لي تشتي نه‌ف نه‌خوشييه هه‌مي ل به‌ر شك كرين نه‌و بوو وي خو دديت د ناقبه‌را ده‌يك و بابه‌كان دا قه‌ت نيشانين ته‌نگاڅيبي و نه‌خوشيي ل سه‌ر ديمي ديار نابن، ب تاييه‌تي نه‌گهر نه‌و نه‌خوشي د رپكا خودي دا هاتبنه سه‌ري.

ده‌مي هه‌ر سي ساليين حصارې ب دويماهي هاتين زيده كه‌يفا هاشميين هات به‌لي تشتي دلي فاطمايي و دلي بابي وي ژي به‌ري يي وي نه‌خوش كړي نه‌و بوو ل وان روژين حصارا زوردار ب دويماهي هاتي ژيبي خه‌ديجاين ژي -د گهل يي نه‌بوو طالبي ژي- ب دويماهي هات.

ده‌مي ده‌يكا فاطمايي خه‌ديجا مري، ژيبي فاطمايي ل دورين پاژه ساليي بوو، لهو وي ب دورستي هه‌ست ب به‌رپسياريي دكر، و باش دزاني نه‌و بارئ كه‌فتييه سه‌ر ملين وي و بين بابي وي زيده گرانتر لي هات، هتا قئ گافي وان هه‌قاله‌ك هه‌بوو هاري وان خه‌م هل دگرت، نوكه نه‌و هه‌قال ژي نه‌ما، لهو فاطمايي زه‌ند و باسكين خو هلدان و كانئ چاوا ده‌يكا وي مال ب رتفه دبر، وي ژي وه‌سا مال ب رتفه دبر، ب ده‌سته‌كي وي د گهل خويشكا خو يا دي كارئ مالي دكر، و ب ده‌ستي دي برينين بابي خو هاويش دكرن؛ چونكي پشتي مرنا نه‌بوو طالبي كافرېن مه‌كه‌هي ل سه‌ر پيغهمبه‌ري -سلاف لي بن- بسته بوون، وان ژ نوې د خو را ديت كو نه‌خوشيي بگه‌هينني و به‌ران تي وهر بكهن و ناخي ب سه‌ري دا كهن... و هتد، ژ ده‌ست درژييبين وان.

گه لهک جاران پیغه مبه ری -سلاف لی بن- دا زقریته مال جلکین وی د توزه وی دهست و پیتن وی د سهلخی ژ بهر وی ناخ و وان بهر و دارین دین و بی عاقل و زاروکتین کافران تی وهرکین، فاطما ب دو چاقین تری روندک شه ل شوینا دهیکا خو دا رابت توزی ژ سهر و جلکین بابی خو داقوت.. (بوخاری) و (موسلم) ژ عهبدللاهی کوری مهسعودی -خودی ژ ری رازی بت- شه دگویتن، دبیرت: من نه دیت جاره کی پیغه مبه ری -سلاف لی بن- نفرینهک ل قوردهشیان کربت روزه کی تی نه بت، وی روزهی نهو رابووو نقیژ دکر کومه کا قوردهشیان ژ وی ویشه تر د روینستی بوون، ئینا وان گوټ: کی دی فی عوبرگیشی بهت هاقیته سهر پشتا موحه مبه ری؟ (عقبه بن ابی معیط) رابووشه گوټ: نه ز. رابوو نهو عوبرگیش هلگرت و چوو نک پیغه مبه ری -سلاف لی بن- گاغا پیغه مبه ری چوویه سوجدی وی نهو پیساتی هاقیته سهر پستی، پیغه مبه ری ما د سوجدی دا و سهری خو رانه کر هتا فاطما -سلاف لی بن- هاتی و ژ سهر پستی راکری.. پستی پیغه مبه ری سهری خو راکری، نفرینهک ل وان کر.

(ابن مسعود) دبیرت: نهوین پیغه مبه ری ناقتین وان ئینان هه می ل روزه بهدری من دیتن دکوشتی.

ژ فی گوټنا (ابن مسعود) دی دئیه زانین کو فاطمای نه ب تنی د مال دا های ژ بابی خو هه بوو، بهلکی گوټی وی ل سهر بوو ده می ددرکه فت زی دا ل ده می پیتی د هه واری بخت.

ل ههر سی سالی پستی مرنا خه دیجایی، کو ژ سالا ده می هتا سیزدییه پستی هاتنا ئیسلامی، باره کی گران کفته سهر ملین فاطمای، ژیبی وی ل وی ده می ژ پازده سالیی بوری بوو، خه مین دهیکا وی ژ بوی مابوون، ژ لایه کی شه بهری وی ل سهر و بهری مالی بوو، و ژ لایه کی دی شه گوټی وی ل بابی وی بوو نهو وی ل وی ده می ژ خه لکی مه که هی بی هیشی بووی، ئینا قهستا ژ دهره ی مه که هی کری و چوویه طائفی؛ دا خو بو وان پیشکیش بکهت، نیزیکی هه یه کی یان پتر ما ل ویری بهلی ژ گوټنن زفر و قه سین سه قهت پیقه تر وی چو ژ دهستی خه لکی طائفی نه دیت، ئینا نه چار بوو ب وان سهر و دلان شه زفری مه که هی.

پشتي زڅړي و هر سال ل ده مي عه رب بۆ چه جي دهاتنه كه عبي، نه وي عه شيرت
عه شيرت خو خو بۆ پيشكيش دكر دا ئيك ئاماده بونا خو بۆ وي ديار بكت كو دي
به ده قانيبي ژ وي كه نه گهر نه وي قهستا وان كر، نه بوو نه و خه لكې يه ثري ب سهر
ئيك و دو هلبوون و وان سوز ب پشته قانيبي داي.

ل سالا سيزدي ژ هاتنا ئيسلامي، پيغهمبري -سلاف لي بن- خو ژ مه كه هي قه دزي و
به رب مه ديني قه مشهخت بوو، ل مه ديني ئاكنجي بوو و مالا خو دانا ب ره مخ مزگه فتا خو
قه. و پشتي نه و گه هشتييه مه ديني، وي هنارته ب دويث مروژين خو را نه وين مابينه
ل مه كه هي دا بين و ب وي را بگه هن، كچا وي فاطما ئيك ژ وان بوو.. و فاطما ده مي
ژ مه كه هي مشهخت بوو ژيبي وي هه ژده سال بوون.

ل مه ديني فاطما د مالا پيغهمبري دا بوو -سلاف لي بن- و ژييه كي خوش و ته نا
د گهل بابي خو و خويشكا خو يا مه زتر بوړاند، به لي تشتي دلي وي گفاشتي نه بوو ديت
هنده ك ژن -ل جهي ده يكا وي- هاتنه د قې مالي دا، راسته صهحابي خودان ره وشته كي پاك
و بلند بوون و ب دله كي ساخ سهره ددي د گهل ئيك و دو دكر به لي دقيت ژ بير نه كه ين كو
نه وي وه كي مه مروژ بوون، و ب وي دتيسان يا مروژ پي دتشت، و ب وي بيهن
تهنگ دبوون يا مروژ پي بيهن تنگ دبت.

ل مه ديني پشتي موسلمانان جفاكا خو داناي، پتر ژ صهحابييه كي خواست فاطمايي بۆ
خو بخوازت، و هنده ك ژ وان ئاشكه را نه و ژ پيغهمبري -سلاف لي بن- خواست به لي
پيغهمبري به رسقا وان نه ددا؛ چونكي وي كرسو دلي خو كو كچا خو فاطمايي بده ته
پسمامي خو عه ليبي كوري نه بوو طالبي.

عه لي مروژه كي فه قير بوو، يي به رده ست تنگ بوو، به لي زه لاهه كي زانا و كارينه جه-
و نه رم و حليم بوو، جهرگي شيران هه بوو، ترسي قهت ريكه خو ل نك نه دديت، ديروكشان
دبيژن: عه لي حبشتره ك و هنده ك هوير و مار هه بوون رابوو نه و هه مي فروتن ب چار سه د
دهره همان، و نه ف دهره مه ل ژنيينا خو خه رج كرن، فاطما چوو د مالا عه لي دا، و وي
مالي ب تني نه ف نا قالماليه لي هه بوو: ته خته ك، دوشه ك، ته سته كا سهر شويشتني،

کونه کی نافی، موخلهک، خاولیهک، پهرداغهک، دو دستار و دو جهړکین نافی.. و دقیت ژ بیر نه کهین مالا علی و فاطمائی مه زله کهکا ب تنی بو!

ژ کوړ و کچین پیغه مبه ری -سلاف لی بن- فاطما ژ هه مییان پتر ب وی څه چوړبوو، دهیکا موسلمانان عایشا کچا ئه بوو به کری دبیت: من نه دیتییه مروڅهک هندی فاطمائی ب پیغه مبه ری څه چوړبوو، خو ریڅه چوړنا وی ژی وده کی ریڅه چوړنا وی بوو.

د سهر هندی را پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ژ هه می مروڅین خو پتر هز ژ فاطمائی دکر، و هندی هند وی هز ژ دکر صهرا وی نه هات فاطما پستی شو بکرنی ژی دویر کفت، مه زله کا علی یا دویر بوو ژ مه زله کا پیغه مبه ری.. یان ژی بلا بیژین: مالا وی یا دویر بوو ژ مالا پیغه مبه ری. حارثی کوړی نوعمانی مه زله کهک هه بوو دکه فته ب رهخ مه زله کا پیغه مبه ری و عایشایی څه، گاځا وی زانی پیغه مبه ری -سلاف لی بن- پی نه خوشه فاطما ژی دویر کفتی، ئه و رابوو گوته پیغه مبه ری: ئه ز دی مه زله کا خو دمه علی بلا ئه و بیته جهی من و ئه ز دی چمه جهه کی دی.

پیغه مبه ری -سلاف لی بن- که یف ب څی چهن دی هات و فاطما -د گهل زهلامی خو- زڅری ب رهخ پیغه مبه ری څه -سلاف لی بن- و د ناڅهرا مه زه لا عایشایی و فاطمائی دا کوله کهک هه بوو، دهمی پیغه مبه ری -سلاف لی بن- رادبوو نقیژا سپیدی، سهری خو دبره بهر کوله کی و گازی علی و فاطمایی دکر دا رابنه نقیژی.

هه جاره کا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ژ مه دینی دهرکه فتبا بو شهردگی یان هه کاره کی هه بیت، پاشی زڅریا مه دینی ژ مالا فاطمائی دهست پی دکر، ئیکه مین جار دهاته نک وی پاشی دچوو مالا خو، جاره کی دهمی زڅری دیت فاطمائی دو بازنکین زبخی د گهل رسته که کی و دو گوهارکان بین کرینه بهر خو و پاته کی ب دیواری څه هلاویستی، گاځا پیغه مبه ری ئه و ب څی رهنگی دیتی ل سهر پی خو زڅری، فاطمائی تی ئینا دهر کو ئه و ژ بهر څی سهرو بهری پی عیجزه، ئینا رابوو ئه و چه کی خو پی زبخی ژ بهر خو څه کر و پاته ژی ژ دیواری څه کر، و هه می پیکڅه هنارتنه نک پیغه مبه ری و گوته قاصدی: بیژنی کچا ته سلاخان ل ته دکهت و دبیزته ته: فان تستان بلا د ریکا خودی دا خه رج بکهت، گاځا پیغه مبه ری ئه و کار ی وی دیتی که یف پی هات و گوټ: دنیا نه یا موحه ممدی و بنه مالا وییه!

فاطمه د گهل زهلامی خو ب فهقیری دژیا، هندهک روژ ب سهردا دهاتن ژ دانهکی خوارنی پیغه تر ب دهست نه دکهفت، و نهو دان ژي هندهک قهسپ بوون، یان پرتهکا نانې رهق د گهل هندهک زهیتي.. و نهف حاله پتر جاران حالی پیغهمبهري ب خو ژي بوو!

جارهکی عهلی هاته مال دیت فاطمه ب دهستهکی یا دستاری دهیت و ب دهستهکی یا بچویکین خو ب ریغه دیت، ل وان روژا مالهکی مهزن یی خیری د دهستی پیغهمبهري دا هه بوو، ئینا عهلی گوته فاطمایی: نه گهر تو بیژییه بابی خو بلا هندهک پارا بدهته ته دا خدامهکی بو خو پی بگری پیچهکی هاری ته بکهت. فاطمایی ب یا وی کر، گوته بابی خو، بهلی بابی وی، مهزنی دهوله تا ئیسلامی، گوته: نهی فاطمه! ب خودی نهز نادهمه ته هندی خه لکی (الصفه) زکی وان یی برسی بت.

خه لکی (الصفه) فهقیر و ژارین مه دینی بوون نهوین بی مال و حال ژیجا دهاتنه بهر سفکا مزگهفتی، ل ویری دنقستن!

پشتی شوبکرنا فاطمایی ب سالهکی خودی کهرم د گهل کر کورهک دایی، گاڤا کورک بووی بابی وی عهلی ناڅی وی کره (حهرب) پیغهمبهري -سلاف لی بن- زیده کهیف ب څی زاړوکی هات لهو زوی گوته: کانی کورپی من نیشا من بدن، ههوه ناڅی وی کریه چ؟ گوته: (حهرب). وی گوته: نه نهو (حهسه ن)ه.

ل هه یشا ره مهزانی ژ سالا سییی مشهختی، یه عنی هه یشهکی بهري شهرپی (تو خودی) حهسه ن هاتبوو سهر دنیایی، و ل سالا د دویث دا ل هه یشا شهعبانی، فاطمایی کورهک دی بوو، پیغهمبهري -سلاف لی بن- ناڅی وی کره حوسهین. ژ بلی (حهسه ن) و (حوسهین) ی فاطمایی کورهکی دی ژي بوو بوو پیغهمبهري ناڅی وی کر بوو (موحسن) بهلی نهف کوره هیشتا یی ساڅا مربوو. و فاطمایی دو کچ ژي هه بوون: (زهینه ب) و (ام کلثوم) و دیاره وی ناڅین ههردو خویشکین خو ږاکر بوون.

حهسه ن و حوسهین ژ هه می مروځین خو پتر ب پیغهمبهري څه چوو بوون، نه نهس -خودی ژي رازی بت- دبیترت: کهس هندی حهسه ن و حوسهینی ب پیغهمبهري څه نه چوو بوو.. پیغهمبهري -سلاف لی بن- گهلهک حمز ژ وان ههردووان دکر لهو گهلهک جاران دچوو مالا

فاطمای و وی ب دهستی خو یی پیروز خوارن ددا حهسهنی، و ل سهر سنگی خو دهلاقیته و دهمی حهسهن ب سهر پیمان کهفتی هندهک جاران دچوو مزگهفتی ددیت پیغه مبه ری -سلاف لی بن- یی چوویه سوجدی قیجا دچوو ل پشتا پیغه مبه ری سوبار دبوو و پیغه مبه ری دل نه ددا وی ژ سهر پشتا خو بدانت لهو سوجدا خو دریر دکړ.

نه گهر جاره کی دهنگی گریبا وی هاتبا پیغه مبه ری، دا بیژتی: نهف بچویکه بوچی دگریت؟ ما تو نرانی گریبا وی من دئیشینیت.

هندهک جاران ژی پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ل سهر مینه ری خوتبه دخواند، دا بینت ههر دو نهشیین وی ب ژور کهفتن و دهلنگفتن، ئینا دا ژ سهر مینه ری ئیته خوار و ههر دووان هلگرت و بهته نک خو دانته سهر مینه ری، و دگوت: خودی راست دبیژت: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا آمَنَ أَوْلَاكُمْ وَفَنَّهُ﴾ (الأنفال: ۲۸).

ژیانه کا خوش بوو، راسته یا تری فقهیری بوو، بهلی دقیت ژ بیر نهکین کو چو جاران زهنگینی نهشیت دلخوشی یی بو خودانی چی کهت، ماله کا رحهت و تهنا بوو، راسته مهزله کا ب تنی بوو، نه گهر مروقی پیچه کی خو بلند کربا سهری مروقی دا ب بانی کهفت، یان گهلهک خو ژیک ئینا با دهر دا پیین وی ب دیواری کهفن، بهلی د چاقین خودانان دا ئهو هند یا بهر فرهه بوو ژ دنیای هه مییی فرهه تر بوو؛ چونکی دله کی فرهه ل هنداف بوو.. وهکی ههر ماله کی هندهک جاران نهخوشی یی سهری خو لی هل ددا، بهلی چی گاڤا سوجهت گهشتبا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- د گاڤی دا مهسهله ب دویمای دهات! نه ری هوین چ دبیژن بو ماله کی مالخوی وی عهلی بت و کابانی فاطما بت و مهزن پیغه مبه ری خودی بت؟!

سال هاتن و سال چوون.. نژیک بوو دهه سال د سهر شوپکرنا فاطمای را ببورن، ژبی وی وئ بهر ب سیه سالیی قه دچوو، ب دورستی ههشا (ربیع الأول) ی ژ سالا یازدی مشهختی هات، خه مه کا مهزن ب سهر خه لکی مه دینی دا هات، سوجهتا نساخیبا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- د ناف خه لکی دا بهلاف بوو، مهسهله گهشته هندي پیغه مبه ری کهفت، نهشیا خو ل سهر پیمان بگرت، ل مهزله عایشای هاته دانان، گاڤا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- کهفتی هنارته ب دویف کچا خو را، عائیشا دبیژت: ههر جاره کا فاطما

هاتبا مالا مه پیغمه مبر - سلاف لی بن - ب بهرځه دچوو و کهیفا خو پئی دئینا، بهلی قی جارئ وهکی ههر جار نه بوو، ئیشا گران ئهو ئیخت بوو، لهو وی ب دهقی کهیفا خو ب فاطمائی ئینا، و ژئ خواست کو بچت ل بهر سهرئ وی روینت، دیاره ب فاطمائی بیرا وی ل خودانا دلی فره و رویی گهش خه دیجایا مهزن دهاته شه.

پیغمه مبرې دهقی خو بره بهر گوھی فاطمائی تشتهک بو گوټ، وئ کره گری، پاشی تشتهکی دی بو گوټ، وئ کره کهنی، عائیشائی پسیار ژئ کر: ئهرئ بابئ ته چ گوته ته؟

وئ گوټ: سرپا پیغمه مبرې ئهز ناشکهرا ناکه، عائیشا دبیرت: پشتی مرنا پیغمه مبرې من داخواز ژ فاطمائی کر کو وئ گوټنا بابئ خو بو من بیرت، وئ گوټ: نوکه دی بیژم.. جارا ئیکئی گوته من: مرنا من یا نئیزیک بووی، ئینا ئهز گریم، جارا دووی گوته من: بهری ههمی مروټین من تو دی گه هییه من، ئینا ئهز که نیم.

و وهسا چئ بوو، پیغمه مبر - سلاف لی بن - ل دووازدهی مهها (ربیع الأول)ی مر و فاطما ل مهها رهمه زانی مر، شهش مهها پشتی پیغمه مبرې - سلاف لی بن - و د ناڅبهرا همدرووان دا کهس ژ مروټین پیغمه مبرې نه مربوو.

پینج سالا بهری هاتنا ئیسلامی فاطما بووبوو و ل سالا یازدی مشهختی مربوو، یه عنی ژیبی وئ بیست و نهه هتا سیمه سالیی بوو.

د همدیسه کی دا هاتییه کو چترین ژنکین دنیای فاطمیه، مهربه ما کچا عیمرانی تی نهبت، و ئیک ژ مهزنتین خیرین وئ یین کو چو خویشک و برایین وئ پشکداریا وئ تیدا نه کری ئهو بوو، وئ موصیبه تا مرنا بابئ خو دیت بوو، ب راستی موصیبه ته کا هندا مهزن بوو ب ساناھی نائیته وه صفکر.. ب قی موصیبه تی فاطمائی هژماره کا شعران گوټبون، ئهو شعر هندئ دگهینن کو فاطما زیده زیده ل سهر مرنا بابئ خو یا کوټاندار بوو، و هقی وئ بوو! و ژ لایه کی دی فه هندئ دگهینت کو ئهو ژنکه کا رههوان و ب دهف و ئه زمان بوو، و ئه څه ژئ نه یا غه ربیه چونکی ئهو کچا رههوانترین مروټی بوو. و فاطما ژنکه کا شاعر بوو، ههر چهنده ئهو شعرین وئ یین کو گه هشستینه مه گه لهک د کیم ژئ و ههمی - یان بارا پتر - ل دور مرنا بابئ وینه، بهلی ههر چاوا بیت ئهو ژنکه کا شاعر بوو.

ژ بلي هندې ژي فاطما ژنکه کا زېده ب جهرگ ژي بوو، د گهل هژماره کا دی ژ ژنکين صهحابيښان پشکداري د شهران دا دکر بو به لاڅکرنا ئاڅي و دهرمانکرنا برينداران، و ل رږژا (نوحودې) فاطمايي د گهل زهلامې خو عهلي برينين پيځه مبهري -سلاف لي بن- دهرمان دکرن.

و ژ سالوڅه ټين فاطما پي هاتييه ناسين: راستگزي بوو، نهو ژنکه کا راست بوو، عائيشا دپيژت: مروڅهک ژ فاطمايي راستگوتر من نهديتيه بابي وي تي نهبت!

فاطمه -وهکي نهو کهسپن ديتي دپيژن- ژنکه کا زراف بوو، يا زهعيف بوو، و رهنکي وي يي نهسمه ر بوو، پيچهکي ب سهر زهراتيبي څه دچوو لهو دگوتتي: (فاطمه الزهراء).. (زهراء) يان (اُهر) رهنکي هه يقييه.

دپيژن: جارهکي پيځه مبهري -سلاف لي بن- سهر دا، يا نساخ بوو، گوتي: کچا من تو يا چهواني؟ وي گوت: نهز يا دئيشم.. پاشي ب شهرم څه گوت: و ئيشا من پتر لي دئيت؛ چونکي نهز يا برسيمه و من چو نينه نهز بخوم.. چاڅين پيځه مبهري تږي رڼدک بوون و گوت: کچا من ما ته نهقيت تو سهبيدا ژنکين جيهانې بي؟!

بهلي.. نهڅه دهرسه که ژ موحه ممه دي، سهبيداتيا جيهانې ب ساناهي ب دهست مروڅي ناکه څت!

جارهکا دي پيځه مبهري چوو نک فاطمايي ديت کراسهک ژ هريا حيشتري يي زفر يي دهر و يا دستاري دهيرت، ب دلهکي کهسپره څه گوتي: نهی فاطما تام بکه نه خوشيا دنيايي دا ل ناخره تي تام بکه يه خوشي يي.

نهڅه فاطما بوو، و نهڅه بابي وي بوو نهوي ههر دم دوعا ژ خودي دکر کو رزقي بڼه مالا وي هند بت تيرا نهڅرو ب تني بکهت!

پشتي پيځه مبهري -سلاف لي بن- مري فاطما هتا مري جارهکا ب تني تي نهبت خو نه گرنږي بوو، نهو جار ژي هنگي بوو دهمي کهفتييه بهر مرنې، ههڅالا وي نهسمانا کچا عومه يسي دپيژت: فاطمايي سهرې خو شويشت و گوته من: جلکين من يپن نوي بو من بيڼه، ئينا وي جلکين خو يپن نوي کرڼه بهر خو و پشتي هنگي کهفته بهر سهکراتي، و گوته

من: من باش بپهچن، گوت: دهمي وي ديتي مه نهو باش پهچني گرنزي و گوت: ههوه نهز ستاره کرم خودي ههوه ستاره کهت.. و مر.

مرنا وي ل شفا سي شهنبي بوو سيبي ههيقا رهمه زاني ژ سالا يازدي مشهختي، و ههر وي شفي ل (بهقيعي) هاته قهشارتن.

دهسه نل کورل عهلي

سهروه رين جحيلين خه لکي به حه شتي، ئيمامين ئوممه تي و بايين ئيمامان، هيقيني ئيکي يي (آل البيت)، هر دو رحانين باپيري خو: حه سن و حوسه ين، کورين فاطمايي و عهلي، سه رکيشين ئيکه مين کارواني خوگوربکرنی د ديروکا بنه مالا پاک دا، دي بنه بابه تي په يفا مه يا قي جاري.

بهري نوکه -دهمي مه به حسي دهیکا ئيمامان فاطمايي کري- مه ب کورتي ئيشاره ت دا وي مالا پيروزي يا کو حه سن و حوسه ين تيدا مه زن بوين و هاتينه په ودرده کرن، و مه دا خوبا کرن کاني چاوا نهو مالهک بوو ل سه ر بناخي باوه ريبي هاتبوو ئاكارن و ل سه ر (مه بده تي) خوگوربکرنی هاتبوو راگرتن.. ده رسين ئيکي يين قوربانيدانا د رنکا ديني خودي دا فان هه ردو تيشکه شيران ژ باپيري خو، پيغهمبه ري خودي -سلا لى بن- وهرگرت بوون، پاشي ژ دهیکا خو فاطمايي و بابي خو ئيمامي شه هيد عه ليبي کوري نه بوو طالبي.. و نه وي ل سه ر ده ستي فان توخمه مرو فان مه زن بيت و ب ده ستي وان فير بيت ته دقيت يي چاوا بت؟

نوکه حه تا ري پتر ل بهر مه يا رو هن و ئاشکه را بت، که رهم که ن دا پيکفه قه سته باژيري مه ديني بکه ين، و ب دورستي ل مالا فاطمايي ئاماده بين، دا د گهل خه لکي قي مالي د وان ده ليقان دا برين يين که يف تيدا ب سه ر وان دا هاتي، ده مي خودي لي هاتييه که رهمي و مال ب شوينواره کي پيروزي ئا قا کري.

جه: وهکي مه گوتي باژيري مه دينيه، ل مه زه لکا فاطمايي، نهوا دکه قته ته نشتا مزگه فتا پيغهمبه ري، ب ره خ مه زه لکا عائشايي قه، جهي نوکه پيروزي زياره تي پيغهمبه ري -سلا لى بن- دکه فتی.

دهم: سالا سيبی مشهختیه، هه یقا رهمهزانی، دورست سالهکی پستی شهرې بهدرې، و هه یقهکی بهری شهرې نوحودې.

ل رۆژا پازدې ژ هه یقا رهمهزانی، مزگینی گه ریا کو فاطمائی کورهک یی بووی، ههر کهسهکی گوهر ل قی مزگینی بووی که یفا وی گه لهک هات، بهلې یی ژ ههمیان پتر که یف ب قی مزگینی هاتی پیغهمبهري خودې بوو -سلاف لی بن- نهوئ هنگی ژیبی وی بهر ب پینجی و شهن سالیبی قه دچوو.

پیغهمبهري -سلاف لی بن- داخواز کر نهقیبی وی بیننه نک دا بهري خو بدتهی، ئیکه مین جار پیغهمبهري -سلاف لی بن- پسیرا ناقي وی کر، هندهکا گوئی: عهلی ناقي وی یی کریه (ههر) ئینا گوئ: نه، ناقي وی دئ (حهسن) بت.

پاشی پیغهمبهري -سلاف لی بن- د گوهی وی دا بانگ دا.

ههر ژ سهري دیار بوو کو حهسن دئ ب پیغهمبهري و دهیکا خو فاطمائی قه چت، نه کو ب بابی خو عهلی قه، لهو دهمی هیتژ نهو یی ساقا دهیکا وی فاطمائی نهو دهلاقی و شعرهک پی دگوت، تیدا دگوت: کورې من یی ب پیغهمبهري قه چووی و ب عهلی قه نهچویه.

وهکی بهري نوکه ژي مه گوئی: پیغهمبهري -سلاف لی بن- گه لهک ههز ژ حهسهنی دکر لهوا گه لهک جارن وی ب خو ب دهستی خو خوارن ددای، و ددانا ب رهخ خو قه ل سهر مینهري دهمی خوتبه دخواند، و هندهک جارن گاڤا دچوو سوجدی حهسن دچوو سهر پستی، قیجا نهوی زوی سهري خو رانه دکر دا دلی حهسهنی نه مینت.

یازده هه یقا پستی بوونا حهسهنی، یه عنی ل هه یقا شهعبانی ژ سالا چاری مشهختی، خودی کورهکی دی دا فاطمائی، پیغهمبهري -سلاف لی بن- ناقي وی کره حوسهین.

وهکی حهسهنی، پیغهمبهري -سلاف لی بن- گه لهک ههز ژ حوسهینی ژي دکر، و هندهک جارن نهو دا ههر دووان دهته بهر سنگی خو و بیژت: نهف ههر دووه کورین منن، ههچیبی ههز ژ وان بکهت نهو وی ههز ژ من کر.

حوسهین ژی گهلهک ب پیغه مبه ری شه -سلاف لی بن- چووبو، بهلی حوسهین ب بهژنی شه و حهسن ب سهر و چاقان شه.

دهمی پیغه مبه ر فاطما -سلاف لی بن- چووبنه بهر دلوثانیا خودی، حهسن و حوسهین د فاما بوون، حهسن یی هشت سالی بوو و حوسهین یی هفت سالی بوو، لهو هردو ژ صهحابین بچوبک دئینه هژمارتن، ژ تهخیا پینجی، وهکی (ابن عباس) و (ابن الزبیر)ی و گهلهکین دی.

حهسنی هندهک حه دیس ژ باپیری خو -سلاف لی بن- ب رهنهک کی ئیکسهر شه گوهاستینه، و وی د گهل برایی خو حوسهینی هژمارهکا دی یا حه دیسان ژ صهحابین ژ خو مهزتر شه گوهاستینه.

دهمی پیغه مبه ر -سلاف لی بن- چووبه بهر دلوثانیا خودایي خو، و موسلمان هه می ل سهر خیلافهتا نه بوو بهکری کو م بووین، حهسن و حوسهین هردو د بچوبک بوون، عوقبه یی کورپی حارثی دبیزت: پشتی مرنا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ب چهند روزهکان نهز د گهل نه بوو بهکری ژ نقیژا ئیثاری ده رکه فتم، عهلی ژی د گهل مه بوو، مه حهسن دیت د گهل بچوبکان یاری دکرن، ئینا نه بوو بهکری ب نک شه چوو و نهو هلگرت دانا سهر ملیتن خو و گوت: وهکی پیغه مبه رییه وهکی عهلی نینه، و عهلی دکه نی.

پشتی مرنا فاطمایي عهلی چهند ژنه کین دی ئینابوون و هژمارهکا کور و کچان هه بوون، بهلی سهری کسهی ژ وان ب سهر عهلی یین فاطمایي نه دکه فت.

ل سهر دهمی نه بوو بهکری و عومه ری، حهسن و حوسهین و بابی وان عهلی ل مه دینی دژیان، و عهلی ئیک ژ زانترین مروشان بوو یین گهلهک جارن هردو خلیفان پسپارین خو پی دکرن.

پیغه مبه ر -سلاف لی بن- بهری ژ دنیا یی وهغهر بکهت وهصیهت نه کربوو ئیک ل جهی وی بته خلیفه، لهو دهمی نهو مری موسلمان د ناقبه را خو دا ب خیلاف چوون ل سهر سی بوچوونان:

۱- هندی خه لکی مه دینی بوون گوتن: نه م نه نصارینه دقیت مه زنی د دهستی مه دا بت.

۲- و مشه ختان گوت: ئەم موهاجرینه، ئەم فەرتین خەلیفە ژ مە بت.

۳- و ئیمام عەلی گوت: یا باشتەر ئەو خەلیفە ژ بنه مالا پیغه مبهړی بت -سلاڤ لی بن- دا خەلک هەمی خو بیخه بن دەستی.

پاشی هەمی ل سەر هندی کۆم بوون کو چیتربنی ئوممەتی پشتی پیغه مبهړی، ئەبوو بەکر، بێته خەلیفە، هەمی پیکه ل سەر قی چەندی رازی بوون، بەری ئەبوو بەکر بمرت وەسیەت کر عومەر پشتی وی بێته خەلیفە، و ب قی چەندی ئەبوو بەکر دا زانین کو دورستە خەلیفە مرقەکی پشتی خو بو خیاڵەتی هلبژارت، بەلی ب شەرتهکی ئەو مرقەکی ب کیر هاتی بت.

خەلک هەمی ب عومەری رازی بوون، عومەری ژی دەمی خو بۆراند، و گاڤا هاتییه بریندار کرن و بەری بمرت عومەری گوت: ئەگەر ئەز کەسی نەدانمە شوینا خو، ئیککی ژ من چیتربنی وە کری، و مەخسەدا وی پیغه مبهړ بوو -سلاڤ لی بن-، و ئەگەر ئەز ئیککی بدانمە شوینا خو ئیککی ژ من چیتربنی وە کری، و مەخسەدا وی ئەبوو بەکر بوو، بەلی ئەز دی تشتەکی دی کەم.. پاشی عومەری شەش مرقە هلبژارت، ئەو هەر شەش ژ وان دەه کەسان بوون یین مزگینی ب بەحهشتی بو هاتییه دان (العشرة المبشرة): (عوثمان، سەعدی کورئ ئەبوو وەققاسی، عەلییی کورئ ئەبوو طالبی، طەلحە، زوبەیر، عەبدەررەحمانی کورئ عەوفی).

و گوت: ژ ڤان هەر شەشان ئەز کەسی چیترب نییم، قیجا گەلی موسلمانان ئیککی بو خو هلبژیرن.. و ئەو بو وان (عەبدەررەحمانی کورئ عەوفی) هلبژارت، و عەبدەررەحمانی گوت: ئەز نە یی قی کاریمە، بلا (عوثمان) ل شوینا من بت، موسلمان ب گوتنا وی رازی بوون.. و عومەر ژی چوو نک خودایی خو.. و بەری ئەم خو قەگوهریزنه خەلیفی سییی، سەر هاتییه کە هەمی ب تنی بو عیبرەت من دقیت بو هەو قەگوهریزم:

عوثمان بوو خەلیفە، و وی دوازدە سالان حوکم کر، شەش سالین ئیککی ئوممەت یا رحەت بوو، پشتی شەش سالان، و ژ بەر گەلەک ئەگەر ان -پاشی پشتی دەلیقەیه کە دی دی بەحس ژئ کەین- هەندەک کەس دژی عوثمانی رابوون، و مەسەلە گەهشتە هندی وان خو دانە

ټیټک و کرنه دلۍ خو بچن ب سهر مه دینۍ دا بگرن، و عثمانی ب کوته کی بیخن، ده مۍ موعاویه یی ئەف چهنده زانی، و هنگی ئەو والیی شامی بوو، عومهری ئەو کربوو والی، له شکهره ک لیکدا و هاته مه دینۍ، و گوته عثمانی تشته کی هوسا من یی گوډ لۍ بوو، ئەز یی هاتیم دا بهرۀ ثانییی ژ ته بکه م، عثمانی گوته: له شکهری ته بیهنا خه لکی مه دینا پیغه مبهړی یی تهنگ کری، بزقره جهی خو.

موعاویه نه چار بوو زقری، و ئەو چیبوو یا موعاویه ژی دترسیا؛ فتنه چی ب له شکهری خو څه هاتنه د مه دینۍ دا و عثمان د مالا وی څه محاصره کر، و گه فین کوشتنی لۍ کرن ئەگر دهستی ژ خیل افه تی نه کیشت، عثمانی ب یا وان نه کر و گوته: پیغه مبهړی - سلاش لۍ بن- گوته بوو من: خودی کراسه کی دی کته بهر ته هنده ک دی ټین دا ژ بهر ته بکه ن تو گوته خو نه ده وان.

د وان رۆژان دا مه دینه د حاله کی زیده نه خو ش دا دژیا، عثمان نه د شیا ژ مالا خو دهرکه فت، بابی حه سه نی عه لییی کوری ئەبوو طالبی، ههردو کورپن خو حه سه ن و حه سه یین هنارتنه بهر دهرگه هی عثمانی دا حه ره سییی لۍ بکه ن، و نه هیلن کس نه خو شییی بگه هیتنه عثمانی.. هنگی ژییی حه سه نی نیزیکی سیه - و دو سالان بوو، جاره کی عثمان هاته بهر دهری حه سه ن و حه سه یین دیتن، گوته: هوین ل څیری چ دکه ن؟ وان گوته: ئەم یین هاتین حه ره سییی ل ته بگرین.. وی نه رازیبوونا خو دیار کر و گوته: بزقره مالا خو، سوباهی ئەز دی چ بیژمه بایرۍ هه وه ئەگر گوته: ته ههردو نه څییین من بو خو کربوونه حه ره س؟

ههردو زقرین و گوته بابی خو: حال و مه سه لین عثمانی ئەفه نه.. عه لی گوته: ههړن حه ره سییی لۍ بگرن بیی ئەو پی بحه سییت.

مه خسه دا عه لی ئەو بوو گوته: ئەگر هنده کان څیا بچنه عثمانی ژی ژ بهر نه څییین پیغه مبهړی بسته ناکه ن بچن.

هنده ک صهحابیین دی ژی وه کی: (طه لحه) و (زوبهیری) کورپن خو هنارتنه بهر دهرگه هی مالا عثمانی، گاڅا فتنه چییان ئەف چهنده دیتی ترسیان مه سه له ژ دهستی وان دهرکه فت رابوون هنده ک تیر د دهرگه هی وهرکرن حه سه ن بریندار بوو، و خوین ما ب سهر و

چاڅان څه، وان گوت: خه لک حهسه نې هوسا بېینن دې دژې مه رابن، ئینا نهو چوون ل پشتا مالا عوثماني دیوار سمت و چوونه ژور عوتمان کوشت، ژنکا عوثماني چوو سهر باني و کره ههوار، خه لک د ههوارې هاتن، عهلی هات وده کی دینان، کولمهک ل ناف چاڅین حهسه نې دا و مستهک دانا سنگی حوسه نې و ئاخفتین زفر گوتنه یین دی، و گوت: مه بؤچ هوین دانابونه څیرې؟

عهلی -ب زانینا خو یا بهر فرده- تیگه هشت کو کوشتنا عوثماني ب څی رهنکی دې دهرگه هې فتنه کا مه زن د ناف نوممه تې دا څه که ت لهو هنده قه هری.

نهو صهحابین ل مه دینې هه می چوونه نک عهلی و گوتنې: کهس ژ ته پیښه تر ب کیر خه لیفاتیبی نائیت، عهلی ل بهر نه هات، بهلې نهو گه لهک مانه پیښه و گوتنې: چي نابت خه لک بمینته بی نه میر، و کهس ژ ته پیښه تر ب کیر څی کاری نائیت، ئینا عهلی قانع بوو! ل هه یفا (ذو الحجّه) ژ سالا (۳۵) ئ مشه ختی، موسلمانان به یعه دا ئیمام عهلی، و عهلی ئیکه مین خه لیفه بوو ژ بنه مالا هاشمیان حوکم ودرگرتی.

نیزیکې پینج سالان عهلی حوکم کر، د څان ههر پینج سالان دا وی رحه تی نه دیت ژ بهر وې دوبره کییا د ناههرا وی و هه څرکین وی دا چیبووی سهر کوشتنا عوثماني، هه تا دویمه هییې نهو ب خو ژې ب ده ستې خه وارجان هاته کوشتن، ل هه څده ی رهمه زانا سالا (۴۰) ئ مشه ختی.

عهلی ل باژیرې کووفه هاته شه هیدکر، حهسه ن و حوسه نې و پسما مې وان (عبدالله) ئ کورې جه عفهری نهو شویشت و حهسه نې نقیژ ل سهر کر، و ب شه څی ل جهه کی بهرزه هاته څه شارتن ژ ترسین خه وارجان دا، دا قه بری وی نه ه لکولن!

دبېژن: بهری عهلی شه هید بیت دو عایهک کربو و گوتبوو: (اللهم ابدلني بهم خيراً لي منهم، وأبدلهم بي شراً لهم مني) هندي هند وان بېهنا وی تهنگ کربو، وی گوت: یا ره بی هنده کیین ژ وان چیتړ یو من ب وان بگوهره، و ئیکې ژ من خرابتر بو وان ب من بگوهره! و وهسا چي بوو!

سوحبه تا مه ل دؤر حهسه نييه، مه دقيت بيژين: هندي بابي حهسه ني يي سخ، حهسه ن ل بن نه مري وي بوو، ب گوتنا وي دكر و فه رمانا وي ب جه دينا، و هندي عه لي يي سخ، حهسه ن و حوسه ين ل ريزا دووي بوون، گاځا عه لي چووي، و هنگي ژيبي حهسه ني سيم و حهفت سال بوون، حهسه ن هاته پيش.. خه لكي كووفه گوته حهسه ني: تول شوبنا بابي خو بيه خه ليفه. و دنيته زانين كو عه لي وه صيه ت ب كه سي نه كړيوو كو پشتي وي بته خه ليفه.

ل هه يفا رهمه زاني ژ سالا (۴۰) مشه ختي حهسه ن بوو خه ليفه، و ب نه صا وي حهديسا دورست نه وا دبترت: ﴿الْخِلَافَةُ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً﴾ يه عني: خيلافه ت پشتي من سيم سالن. حهسه ن ژي دنيته هژمارتن خه ليفه، و حهسه ن خه ليفي راشدي يي پينجييه.

شهش هه يقان حهسه ني حوكم كړ، ژ رهمه زانا سالا (۴۰) حهتا (ربيع الأول) ي ژ سالا (۴۱) ي، ل ثي هه يقي و ب دورستي سيم سالن پشتي مرنا پيځه مبهري -سلاف لي بن- وي ته نازول بو موعاويه ي كړ، و وي ل سهر موعاويه ي كړه شهرت خه لكی هه ميبي عه في كه ت، و پشتي وي موسلمان ب كه يفا خو خه ليفه كي بو خو هلبزيرن.. موعاويه ل بهر هات.

خه لكی كووفه نه وين خو ب تاگيرييا عه لي دينا دهري نهو دينا سهر ي عه لي يا دينا يه سهر ي، و پشتي نهو شهيد بووي وان ئيكا مه زتر دينا سهر ي حهسه ني، حهتا دويماهيبي نهو گلدكا ل بن ژي ژي دزي!

حهسه ني زاني كو نهف مروقه نه يين هندينه مروث پشتا خو پي گهرم بكه ت، نهو بوو وي هنارته ب دويف موعاويه ي را ل شامي و خيلافه ت دا يي، و خه لكی كووفه ژي موبايه عا موعاويه ي كړ، و ب دهستي حهسه ني فتنه ژ ناف ئوممه تي رابوو لهو ناقي وي سالي -سالا ۴۱ ي - كړنه: سالا كومبون (عام الجماعة).

پشتي موسلمانان هه مييان موبايه عا موعاويه ي كړي، و حهسه ن و حوسه ين ژي ژ وان بوون، موعاويه چوو شامي و حهسه ن د گڼل بڼه مالا خو زقري مه يني.

و حهسه ني ب ثي كاري خو راستيا گوتنا باپيري خو -سلاف لي بن- ب جه دينا ده مي به حسي حهسه ني كړي و گوتي: ﴿إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ، وَلَعَلَّ اللَّهَ تَعَالَى أَنْ يُصَلِّحَ بِهِ بَنَ فِتْنَيْنِ مِنْ

المُسْلِمِينَ ﴿ يهعنى: كورې من ئەفه سهييده -سهرودره- و بهلكى خودې ب وى دو كۆمين قى ئوممه تى پىك بينت.

ژ لايه كى ديقه وى دا زانين كو دورسته بو خهليفه ي تهنازولې بكهت نه گهر ديت مه صلحه ته كا مه زن يا د قى چهندي دا هه ي.

دهمى حه سه نه ي تهنازول كرى له شكه رى وى چل هزار زهلام بوون، ب سه ركيشيا (قهيسى كورې سه عدې كورې عوباده ي)، و نه گهر حه سه نه ي قيا با دشيا ب قى له شكه رى بهر هنگاريا مو عاويه ي بكهت، به لى حه سه ن ب تبيعه تى خو مرؤفه كى ناشتيخواز بوو، نه دقيا ببينت خوينا موسلمانان بيته ريتن، تهنازول ژ حه قى خو كر ب تنى دا پرتزا موسلمانان جاره كا دى بيته ئيك؛ دا له شكه رى موسلمانان ل شوينا ب ئيك و دو فه مژويل بين جاره كا دى ده ست ب به لاقكرنا رو ناهييا ئيسلامى بكه ن.

گه له ك كه س -ژ هه قالين حه سه نه ي- هه بوون ب قى كارى وى درازى نه بوون، وان هزر دكر ئەفه بو وان كيماسييه، و ئيك ژ وان حوسه ين ب خو بوو، حوسه ينى گو تى: خوزى من تو د خانويه كى فه گرېدabay و درگه ه حشكى ل ته گر تبا و من نه هيتلا با تو دركه قى حه تا من نهو كرا يا من دقبت!

به لى حه سه نه ي گو هى خو نه دا وان و (صولح) ل سه ر وان (فرض) كر.. پشتى پي كه هاتنى، حه سه ن هاته باژيرى با پيرى خو و ل و يرى ئاكنجى بوو، حه تا مرنا وى ل هه يشا (ربيع الاول) ئ ژ سالا (۵۰) مشه ختى.

نه دهه ساله كان پشتى (عام الجماعه) حه سه ن ما زيتدى، و د شان سالان دا نه وى ژيى خو ب تهناهى بو راند، وى و براى خو حوسه ينى حه له قه كا علمى ل مزگه فتا پيغمبه رى -سلا ف لى بن- هه بوو، ب سه دان و بهلكى ب هزاران خه لك لى كو م دبوون، و زانين بو خو ژى وهر دگرت، و گه له ك جاران صه حابيبن ژ حه سه نه ي مه زن تر ژى دچوونه نك دا حه ديسان ژى رېوايه ت بكه ن، و هكى عائيشايى.. و ژ تابعيان: كورې وى حه سه ن، و ئبن سيرين، و ئيمامى شه عبى، و گه له كين دى.

هر سال موعاوویه باره کي مهزن ژ دیاریان د گهل هژماره کا مهزن ژ پاران بو حهسن و حوسهینی و (آل البیت) دهنارته مه دینی، روزه کي ده می موعاوویه کاروانی دیاریان بو صهحابیان دورست کری دا بهنیرته مه دینی، گوته هه قالین خو:

نه گهر هه وه بقیت نه ز دی بو هه وه بیژم کانن هر ئیک دی چ ل فی مالی کهت، هندی حهسنه هنده کي دی بو ژنکین خو هیل پاشی یی مای هه مییی دی ل سهر خه لکی دهور و بهری خو به لاف کهت، هندی حوسهینه دی ژ وان نیما مان دهست پی کهت یین بابین وان ل روزه (صفینی) هاتینه کوشتن، د گهل بابی وی، و نه گهر تشتهک ما دی حه یوانان پی سهر ژنی کهت و شیر پی کړت و دته خه لکی.

نه ف شاهدیه مه زترین شاهده ییه ژ لایی موعاوویه فه -خودی ژنی رازی بت- بو حهسن و حوسهینی -سلاف لی بن- کو بهری وان ل مالی دنیا پی نه بو و دهستی وان بو دانا خیری یی فه کری و دریز بو، و نه فه یا عه جیب نینه ما نه کوړن فاطمای و عه لینه؟ ما نه بهر هه می دارا پیغه مبه رینی پیته؟

و مه ردینیا حهسنی گه هشتبو پیکه کي وی بی پسیار مالی خو پیشکیش دکر، جاره کي حهسن د بهر مرؤه کی را چوو دوعا دکر و دگوت: یا ره بی تو ده هزاران بدهیه من، ئینا حهسن چوو مال ده هزار د گهل مرؤه کي خو بو وی هنارتن.

و گه لهک جاران مه سه له دگه هشته هندی حهسنی مالی خو هه می دینا و ب نیقی دکر، نیقه ک دکره خیر و نیقه ک بو عه یالی خو دهیلا، هه تا نه گهر وی دو نه عال هه بان ئیک دکره خیر، و هندهک جاران ژنی مالی خو هه می دکره خیر و چو بو خو نه دهیلا، و بابی وی عه لی ژنی یی و هسا بو.

باوه ریا حهسنی ب خودی، و رازیبونا وی ب وی قه ده را خودی بو دانای گه لهک ژ هندی مه زتر بو ئیکي وه کی مه به حس ژنی بکه ت.. کیم کهس هه نه باوه ریا وان بگه هته پیکه کي و هسا ب قه ده را خودی رازی بیت کو حه ز نه کهت ب ره نگه کي دی بیته گوهارتن.. جاره کي مرؤه کی گوته حهسنی: (نه بو زهر) دبیرت: ل نک من فه قیری ژ زهنگینی خو شتره، و نساخی ژ ساخی پی خو شتره. حهسنی گوت: خودی ره می ب (نه بو زهری)

ببته، هندي نهم نهم دبترن: ههچيښ خو بهيلته ب هيښيا هليژارتنا خودي څه خوزيښ رانهيلت كو د حاله كي دي دا بت ژ بلي وي حالي يي خودي نهم كريه تيدا، و نهڅهيه هددوي رازيپوونا ب قهدهري.

تشته كي دي يي هسهن پي هاتييه ناسين نهم بوو: وي گهلهك ژن دنيان ههيامه كي دمانه ل نك و وي نهم بهرددان.. (جهغهري كورپي موحه ممددي) ژ بابي خو څه دگوهيزت، دبترن: هلي گوته خهله كي كووفه: گهلي خهله كي كووفه ژنا نهدهنه هسهن، هندي هسهنه زهلامه كه ژنان بهردهت، نينا زهلامه كي ههمه داني گوت: ب خودي دي همر ژنان دهيني يا وي څيا بلا بگرت و يا وي څيا بلا بهردهت!

ل هه څيا (ربيع الاول) ژ سالا (۵۰) مشهختي ل باژيري مهديني هسهن چوو بهر دلوقانييا خودي پستي هاتييه زهردان.

دبترن: بهر هنگي هسهن خهونهك ديت بوو، ديت همر وهكي ل سهر نهنييا وي (قل هو الله احد) يا نفيسييه، كهيفا مروقين وي ب څي خهوني هات، هندهكان نهم خهون بو (سعيد بن المسيب) ي گوت: نينا سهعدي گوت: نهگهر خهونا وي يا راست بت عهري وي گهلهك نهمايه.

نهم بوو پستي هنگي ب چهند پرژهكان هندهكان زهر بو كره د ناڅ خوارنا وي دا، گاڅا هسهن كهفتييه بهر مرنې، براي وي حوسهين هاته نك، گهلهك ما پيڅه دا بترتي كاني نهم شكې ژ كي دبت كو نهم زهر دابت، هسهن گوتي: بوچييه؟ دا پيش من څه وي بكوزي؟ گوتي: نه! هسهن گوت: نهگهر نهم بت يي نهم هزر دكم خودي تيرا ههيه، و نهگهر نه، من نهڅيت چو بي گونهه پيش من څه بينه كوشتن.

ژ څي گوتنا هسهن دنيته زانين كو نهم ب خو ژي ب دورستي نهذاني كاني كي نهم زهر دايه.. و ل څيري راوهستيانهكا كورت مه د گهل بي بهختييه كي ههيه:

هندهك كهسپن نهڅيانا صهحابيان بو خو كريه دين، و نهمان درڅيا د دهرهقا صهحابيان دا بو خو كريه تبعهت، وهكي همر جار ل ږيكا درهوي دهن و دبترن: موعاويه د پشت زهرانا هسهن رايه.

ئهف گوتنا وان يا كهچ ژ دلین وان یین ئیشهوی و تری کین دهر دکهفت.. جارئ يا تاشکهرایه کو چو ربوایهت ب ریکین دورست نه هاتینه وی کهسی دهسینشان بکهت یی ب تاوانا ژهردانا حهسهنی رابووی، و ل نک مه موسلمانان تاریخ ب ریکا ربوایهتین دورست دئیتته وهرگرتن نهکو ب ریکا شروقه کرنین شهخصی، یان هزر و بوچوونین قی و وی هه.

يا دووی: حوسهینی ب خو نه دزانی کی برایی وی ژهر دایه، و هتا حوسهین مری ژی کهسی ژئ گوھ لی نه بوو نهوی ئیک ب قی تاوانی گونه هبار کریت، قیجا نزا چاوا حوسهینی نه دزانی نهوان پشتی هنگی ب سهدان سالا زانی.

يا سیبی: موعاویه صهحابی بوو، و ئیک ژ نقشه رین وه حییی بوو، و یا بهر عاقل نینه ئهف کاره ژ وی چي بیت ب تایه تی پشتی حهسن چووی ل مالا خو روینشتی و وی و بنه مالا خو موبایهعا وی کری.

يا چارئ: ههمی زانا و دیرؤکنفیسین موسلمان یین (معتبر) وهکی: ئیمام ئهحهدی و (ابن تیمیه)ی و (ابن کثیر)ی و گهله کین دی، ئهف بی بهختیه دره و دهر تخستیه و موعاویه و کورئ وی یهزید ژ قی گونه هی دوبر کرینه.

دبئژن: گاڤا حهسن کهفتیه بهر مرنئ، حوسهینی گوتئ: ما تو ژ چ دترسی؟ تو دئ چیه نک پیغه مبه ری خودئ، و عهلی و نهو ههردو بابین تهنه، و نک خه دیجایی و فاطمایی و نهو ههردو دهیکین تهنه، و نک حمزه ی و جه عفری و نهو ههردو مامین تهنه. ئینا حهسهنی گوت: ئهی برا، نهز دئ چمه د ناف ئه مره کی ژ نه مرین خودئ دا چو جارن نهز نه چویمه د ناف ئه مره کی وهکی وی دا، و هندهک چیکرییین خودئ دئ بینم من چو جارن یین وهکی وان نه دیتینه.

پاشی گوت: برایی من هندی بابی ته بوو بهر ل قی کاری بوو -یه عنی خیلافه تی- بهلی خودئ نهو دا نه بوو به کری، و وی پشتی خو دا عومه ری، و رۆژا مهسهله بوویه (شوورا) وی باوهر نه ذکر دئ بو ئیک دئ بت ژ بلی وی، بهلی نهو گه هشته عثمانی، گاڤا عثمان هاتیه کوشتن موبایهعا عهلی هاته کرن، پاشی هه قریبا وی هاته کرن، و بو وی

ب تنی نهما، قیجا نهز دبیژم خودی پښه مبهراتیښی و خیلافه تی ل نک مه کوم ناکهت،
نییدی وه نهبت بی عه قلیتن کووفه ته دهر بیخن.. و من ژ عائیشای خواست بوو کو
دهستویریښی بدهت نهز ل نک پښه مبهړی -سلاف لی بن- بیمه قه شارتن و وی گوتبوو بلا،
قیجا نه گهر نهز مرم جاره کا دی ژئی بخوازه، و نهز هزر دکم نهو -یه عنی مهروان و زهلامین
وی- ناهیلن، قیجا نه گهر وان نه هیلا ل دویف دریژ نه که.

پشتی حه سهن مری، حوسه ین چوو نک عائیشای، عائیشای گوت: بلا سهر چاقان!
به لی مهروانی نه هیلا، ئینا حوسه ینی و هه قالین خو دهست دا شیرین خو به لی (أبو هريره)
چوو به راهیښی و نهو زقراندن دا چو فتنه چی نه بن.

ئینا حوسه ین هاته برن بو به قیعی، و ب رهخ دهیکا وی فاطمای قه هاته قه شارتن، و
روژا مرنا وی ل پینجی هه یقا (ربیع الأول) ی بوو ژ سالا پینجیښی و ژیی وی ده می مری
چل و حهفت سال بوون.

هه قاله کی حه سهنی دبیژت: ده می حه سهن که فتییه بهر مرنی گوت: جهی من دهر بیخنه
حهوشی، پشتی جهی وی دهر یخستی وی گوت:

(اللهم إني أحسب نفسي عندك فإني لم أصب بمثلها غير رسول الله صلى الله عليه وسلم).

پشتی مرنا حه سهنی، حوسه ین بوو مهزنی (آل البيت).

حوسهینل کورل عهلا

ئیمامی شههید، قههره مانئ رۆژا عاشورائئ ل کهره لائئ، بابئ عهبدللاهی، حوسهینئ کورئ عهلی، نهقیبئ پیغه مبه ری -سلاف لی بن- کورئ فاطمائی یئ دووی بوو.

پشتی برائی خو حهسهنی ب ساله کئ، وب دورستی ل شهعبانا سالا چارئ مشهختی ل باژئ مەدینئ هاتبوو سهر دنیا یئ.. و ئهو ژئ پشکدارئ برائی خو به د وان ههمی (مهناقبان) دا یئ د دهره حقئ دا هاتینه ریوایهت کرن، و دهمئ باپیرئ وی پیغه مبه ری خودئ -سلاف لی بن- و دهیکا وی فاطما چووینه بهر دلقانییا خودئ ژیبئ حوسهینی هفت سال بوون.

حوسهین ل بهر دهستی باپیرئ خو و دهیکا خو، پاشی ل بهر دهستی بابئ خو، هاته پهروهرد کرن، و ژ وان فیری زانینئ و زیره کیبئ و مهردینیبئ بوو بوو.

د حه دیسین دورست دا ژ پیغه مبه ری -سلاف لی بن- یا هاتییه فهگواستن کو: ﴿ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ ﴾ یه عنی: حهسهن و حوسهین، سهییدئ گهنجین بههشتینه، ههر وهسا هاتییه فهگواستن کو پیغه مبه ری -سلاف لی بن- گوئییه: ﴿ مِنْ أَحَبِّهَا فَقَدْ أَحَبَّنِي وَمِنْ أَبْغَضَها فَقَدْ أَبْغَضَنِي ﴾ یه عنی: ههچیئ ههز ژ وان بکهت ئهو وی ههز ژ من کر، و ههچیئ کهرب ژ وان قهبت، ئهو وی کهرب ژ من قهبوو.

ههر ژ رۆژا حوسهینی فام کری و ههتا مرنا برائی وی حهسهنی ل سالا (۵۰) یئ مشهختی، حوسهین ل سهر (ده پی شانو یئ!) -وهکی دبژن- ل ریزا ئیکئ نه بوو، هندی بابئ وی یئ زیندی، رهئا وی و یا برائی وی حهسهنی رهئا بابئ وان عهلی بوو.. تشتی بابئ وان گوئبا ئهو بوو.

د جځيلينيا خو دا حوسه يني ژي وهكي برايي خو حهسهي داخوازا زانيني كر، و قورئان و حهديس ژ گهلهك صهحابيښ ژ خو مهزتر ودرگرت، و ب تايهت بابي خو بهحرا علمي ئيمامي شهيد عهليبي كورې نهوو طالبي.. لهو پشتي هنگي ب چهند سالان حوسه يني بوو ئيك ژ زانايښ مهديني يښ ب ناف و دنگ، و ل دهمهكي وي دهرسهكا علمي ل مزگهفتا پيغهمبهري -سلاف لي بن- ههبوو ب سهدان و هزاران خهلك لي ناماده دبوون، و گوهداريا دهرسيښ وي دكر، و گهلهك جارن ژي صهحابيښ ژ وي ب عهرتر دهاتنه نك زانين ژي ودرگرت.

دهمي ژيبي حوسه يني سيمه و ئيك سال، ل سالا (۳۵) مشهختي دهمي فتنهچيان دژر ل ئيمام عثماني گرتي، و گهف و گور ب كوشتني لي كرين، حوسه يني د گهل برايي خو حهسهي -ب فهرمانا بابي خو- چوون حهرهسي ل عثماني گرت؛ دا كس چو دهست دريژيان ل سهر نهكەت، بهلي فتنهچيان ژ پشتا خاني قه هاتني، و عثمان د مالا وي دا كوشت. و پشتي شهيدبوونا عثماني، صهحابيان ئيمام عهلي هبژارت بو خيلافهتي، و پيښ سالان ژ سالا (۳۵) حهتا (۴۰) عهلي خيلافهت ب ريښهبر.

ژ تشتيښ ئاشكهرايه كو خهلكي شامي، ب سهركيشييا موعاويه، بهيعه نهدابوو عهلي، ب هيجهتا هندي كو دقيت نهو تولا عثماني قهكەت، دا پاشي نهو خو بيخنه بن دهستي و بهيعي بدهني.. خودي ودها تهقدير كر پشتي شهيدبوونا عثماني فتنهكا مهزن د ناف نوممهتي دا پهيدا بوو، فتنهكا ودها شوبنوار و سهرپهشكيښ وي حهتا نهقرؤ ژي د ناف نوممهتي دا د ئاشكهرايه!

د نهجامي قتي فتنې دا دو شهرين ناقدار د ديروكا نوممهتي دا قومين ل سهر دهمي خيلافهتا ئيمام عهلي، شهرې ئيكي: (معركه الجمل) بوو ل ههيقا (ذو الحجه) ژ سالا (۳۶)، و شهرې دووي: (معركه صفين) بوو ل ههيقا (صفر) ژ سالا (۳۷).

د نهجامي شهرې دووي دا كومەك ژ ههقالين عهلي ژيښهبوون، و نهو نهو بوون يښ د ديروكي دا ب ناقي (خهوارجان) هاتينه نافكرن، نهشان خهوارجان لادان ژ ريكا راست كر و عهلي ب ههمي ريكا هاتي كو وان ل راستيا ئيسلامي بزقريت بهلي چو فايده نهكر، ل دويماهيي نهو بوو شهرېك د ناقبهرا وي و وان دا پهيدا بوو ل سالا (۳۸)، نهو شهرې

ب ناڅی (معركه النهروان) هاتییه ناڅکرن. د څی شهری دا ئیمام عهلی کوشتنهکا مهزن ئیخسته ناڅ پړیزین خهوارجان، لهو خهوارج ئاریان و هنگی راوهستیان ههتا ئیمام عهلی ل رهمهزانا سالا (۴۰) کوشتی.

ل څی دهمی ههمیی عهلی ل باژیرئ کووفه بوو ل ژیریا عیراقی، و خهلکی کووفه نهوین خو ب تاگیریا عهلی دئینا دهړئ و دگوتئ: ئهم شیعین تهینه! ب سهر رهقی و مهړی هشکییا خو دلئ وی تژی کول و کهسهر کر، ههر چهنده عهلی ل سهر حقیقی ژی بوو، بهلئ ههڅالین وی پترین جاران گوهدارییا وی نهذکر و زوی ب زوی خو ب دهست وی څه بهر نهدها، لهو دهمی کوړئ وی حهسن پشتی وی بوویه خهلیفه، وی پشتا خو ب څان مروڅان گهرم نهکر، و هنارته ب دویف موعاوییهی را و تهنازول بو وی کر، و بهری مرنئ ژی شیرت ل برای خو حوسهینی کر کو یئ ل خو هشیار بت، و ب فهند و فیلین خهلکی کووفه نهئیه خاپاندن.

ل دهمی خیلافهتا ئیمام عهلی ههمیی حوسهین ژی وهکی برای خو حهسهنی، د گهل بابئ خو بوو، و وهکی ههر لهشکهړهکی دی د بن نهمرئ وی څه بوو، و دهمی عهلی ژ مهیدانی دهړکهفتی و خهلکی برای وی حهسن بو خیلافهتی هلیژارتی نهوی خو دا د گهل حهسهنی، شمش ههیشان حهسن خهلیفه بوو، و گاڅا حهسهنی (تهنازول) کری، حوسهین ئیک ژ وان کهسان بوو یین نهرازیبونا خو ل سهر څی چهندي دیار کری، و وی ناشکهرا گوته برای خو: خوزی من تو د خانیهکی څه گړدبابی و دهړگهه حشکی ل ته گرتبا، و من نههیلابا تو دهړکهفتی ههتا من نهو کربا یا من دقیت!

ل څیرئ پیتشییه مهسهلهکی بهرچاڅ بکهین:

جوداهیی مهزن د ناڅبهرا حهسن و حوسهینی دا نهو بوو: هندي حهسن بوو مروڅهکی رحمت و ناشتیخواز بوو، ژ شهری و کوشتنئ درهقی، گهلهک جاران قوربانی ب حهقی خو ب خو ددا پیخه مهت کو ئومهته بیینت ئیک پړز، یئ بیهن فرهه بوو، ل نک وی ژیکهه کرنا پړزا موسلمانان گهلهک کارهکی کریتتر بوو ژ ههبوونا زوردارییا مهزنهکی، لهو وی دگوت: بو پاراستنا یا ئیکی بلا مروڅ چاڅی ژ یا دووی بنقینت!

حوسهين يې ولسا نه بوو، وي ب تبعة تي خو هز ژ ژورداريې نه دکر، و نه دشيا ته عدايي و زېده گافيي ببنت و خو بې دنگ بکهت، وي دگوت: خو بې دنگ کرنا ل سهر ژورداريا مه زني زالم پکي بو وان فرهه دکهت کوئو ژ پيبي خو دهرکهفن و بهري ئوممه تي بدهنه هيلاکي، هنگي فتنه دي گلهک مه زنتر لي ئيت.

حهسن ل سالا (۴۱) ئ ژ کووفه زقري مه ديني، مروقين خو ژي هه مي د گهل خو ئينان، و حوسهين ئيک ژ وان بوو، هتا سالا (۵۰) حهسن مه زني (أهل البيت) بوو، و گوتنا وي ل سهر وان ب رنقه دجوو، پشتي حهسن ژي ژ مهيداني دهرکهفتي ژ نوي حوسهين هاته ريزا ئيکي!

ل سهر ده مي خيلافهتا موعاويه -خودي ژي رازي بت-، و ل سالا (۵۰) يي حهسن ل مه ديني مر، و ل به قيعي ب رهخ دهيکا وي فاطمائي هه هاته شه شارتن، حوسهيني جهي وي گرت و بوو مه زني بنه مالي.

پشتي مرنا حهسني ب شش سالان، ل سالا (۵۶) مشهختي، موعاويه ي بريار دا به يعي بو کورې خو يه زيدي وهرگرت؛ دا پشتي مرنا وي ئو بته خهليفه، و وي دو هيجهت بو خو گرتن ل سهر قي کاري خو:

ئيک: (ولايه العهد) تشته کي دورسته؛ چونکي ئبوو بهکر و عومهری ههردوان ئهف چهنده کربو.

دو: وي هزر کر يه زيد ژ هه مي کهسان پتر ب کير قي کاري دئيت؛ چونکي ئو دي شيت دهوله تي راگرت، و جارهکا دي فتنه د ناف ئوممه تي دا پيدا نابت.

ژ بهر قي چهندي موعاويه ي پشتي به يعه بو يه زيدي ستاندي، چوو سهر مينبهري و گوت: ئه ي خودي! ئه گهر تو بزاني من ئو کره (ولي العهد) چونکي ئه ز ديبنم ئو ب کير دئيت تو مهسلې بو پيک بينه، و ئه گهر تو بزاني من ئو کري چونکي ئو کورې منه و ئه ز هز ژي دکهم تو وي نه گه هيني.

به لي هه ر چاوا بت دثيا موعاويه ي ئهف چهنده نه کريا، ژ بهر:

نیک: حهسېنی - دهمی تهنازول بو کری- ل سهر وی کرېو شهرت پشستی وی مهسهله
جارهکا دی بېته شوورا.

دو: نهبوو بهکری و عومهری دهمی د ژینا خو دا نیک دانایه شوینا خو، نهو نیک
کورې وان نهبوو، بهلکی ههر ژ بنه مالا وان ژی نهبوو.. لهو دهمی موعاوییه ی -ل مه دینی-
نهف هیجه ته بو خو گرتی و گوتی: نهفه ریکا نهبوو بهکری و عومهرییه، هندهک صهحابیان
گوتی: نهخیر نهو ریکا کیسرای و قه یصهرییه!

سی: نهگهر خو بیژین یهزید مروقه کی ب کیړهاتی ژی بسو، گهلهک صهحابی مابوون
ژ یهزیدی د چیترو و باشترو و ب کیړهاتیترو، بچی نیک ژ وان نه دبووی؟ و دقیت ژ بیر
نهکین کو یهزید صهحابی نهبوو، ل سهر دهمی خیلافه تا عثمانی ل سالا (۲۵) بوو بوو!

ههر چهنده موعاوییه صهحابیه ژی، و قهت چی نابت مروث هزارا خراب ژی بکهت،
بهلی وی ب قی کارې خو دهرگههی شوورایې د هلبژارتنا خلیفه ی دا گرت، و دهرگههی
مه لکاتییی قهر -خودی ل مه و وی ببورت-.

ل سالا (۵۶) موعاوییه ی بهیعه بو کورې خو ژ خه لکی شامی وهرگرت، و کاغز بو
والییین خو هنارتن دا ههر نیک ل جهی خو بهیعی بو یهزیدی وهرگرت، و جهی وی هزرهک
بو کری و ترسیای ل بهر ناسی بیت مه دینه بو؛ چونکی گهلهک صهحابیین مهزن ل مه دینی
مابوون، لهو موعاوییه ب خو هاته مه دینی، و داخواز ژ خه لکی وی کر بهیعی بدنه
یهزیدی.. پینج کهس ل بهر نه هاتن: حوسهینی کورې عهلی، عهبدللاهی کورې عومهری،
عه بدرره حمانی کورې نهبوو بهکری، عهبدللاهی کورې زوبهیری، و عهبدللاهی کورې عه بیاسی.
هندهک ژ فان گوت: یهزید ب کیړ نایت، و هندهکان گوت: نه بهیعی نادهینه دو
کهسان پیکه.

پشستی قی سهرهاتییی ب چار سالان، یهعنی ل سالا (۶۰) مشهختی موعاوییه چوو بهر
دلوفانییا خودی، و ل دیمه شقی هاته قهشارتن، و کورې وی یهزید ل شوینا وی بوو خلیفه.
و دهمی یهزید بوویه خلیفه، بهیعه بو وی هاته نویکرن، قی جارې ب ناقي خیلافه تی، ژ دل
بت یان ژ دل نهبت همییا بهیعه دایې و خه لکی گوت: خه لیفه کی ب کیړ نه هاتی چیترو

ژ هلكرنا ناگرې فتنې جاره كا دى د ناڅ ئوممه تې دا.. څې جاري دو كهسان ب تنې موبايه عا يه زيدى نهكر، ئهو ههردو: حوسهين، و عهبدللايې كورې زوبه يري بوون.

يه زيدى كاغهزهك يو واليېي خو ل مهدينې هنارت و گوټي: بهيعي يو من ژ خهلكي بستينه و ههچيې ل بهر نه هات كوته كيېي لي بكه.

ئهو رابوو هنارته ب دويث حوسهيني و عهبدللاهي را، هندی عهبدللاه بوو نهچوو نك، خو گرت حهتا بوويه شف رابوو ب دزي څه ژ مهدينې دهركهفت و قهستا مهكههي كر.. حوسهيني هندهك زهلامين بنه مالا خو دانه د گهل خو و چوو نك والي، گوته زهلامان: هوين ل بهر دهرگههي بن گاڅا ههوه ديت تشتهك چي بوو د ههوارا من وهرن.

حوسهين ب ژور كهت، والي گوټي: (أمير المؤمنين) موعاويه يي مري و كورې وي يه زيد ل شوبنا وي يي بوويه خهليفه، و وي يي ژ من خواستي ئهز بهيعي يو وي ژ ته ودرگرم. حوسهيني گوت: يين وهكي من بهيعي ب دزي څه نادهن، خهلكي كوم بكه بلا بهيعي بدهن و ئهز ژي دي سهكه مې!

و حوسهين ژ نك زڅري، هندهكان گوته والي: حوسهيني بگره و بكوژه ئهو ژ خو وه دبېترت بهيعي نادهت.. والي گوت: ب خودي ئهوي ل روژا قيامه تي بيت حسيبا خوبنا حوسهيني د گهل بېتهكرن ئهو مروڅهكه تهراييا وي دي ل نك خودي يا شك بت.

حوسهين ژ نك وي زڅري و كاري دهركهفتنا ژ مهدينې كر، ههر سي برايېن خو: (أبو بكر، و العباس، و جعفر) د گهل ههردو خوشكيڅن خو (زينب، و أم كلثوم) و د گهل عهاليې برايې خو (حسهيني) د گهل خو برن و قهستا مهكههي كر، برايې وي (محمد بن الحنفيه) د گهل دهرنهكهت، چونكي دهركهفتن ب دلي وي نهبوو، و وي شيردت ل حوسهيني ژي كر كو دهرنهكهفت، بهلي حوسهيني ب يا وي نهكر.

حوسهين ب بنه مالا خو څه گهشته مهكههي، و مهكهف باشترين جهـ بوو حوسهين و (ابن الزبير) بهرهنگارييا يه زيدى لي بكن، بهلي خهلكي كووفه ئهوين ههردم ل فتنان دگهريان، بهلا خو ژ حوسهيني څه نهكر، كاغهز ل دويث كاغهزي يو هنارتن، و قاصد ل دويث قاصدي فرېكرن: وهره كووفه دي هاري ته كهين، شيرين مه دي د گهل ته بن دژي يه زيدى،

بهس تو بڼي كهسي ژ ته پيشه تر نهم ناهلېږتړين. و حوسه يني ثيا خو پشت راست بكهت كو
نهو راست دبېژن، رابوو پسمامي خو (مسلم بن عقييل) هنارته كووفه دا بزانت كاني مهسه له
ب دورستي يا چاوايه.

موسلم گه هشته كووفه، و هنگي واليبي كووفه (النعمان بن بشير) بوو -خودئ ژي
رازي بت- كو ټپك ژ صه حابيين ناقداره، موسلم گاځا گه هشتي، خهلكي كووفه ل دوران كوم
بوون و بهيعه دا حوسه يني، هتا دبېژن: پتر ژ ههژده هزار كهسان بهيعه بو حوسه يني دا
موسلم.

ل وي ده مي يه زېدي برپار دا (النعمان بن بشير) ژ والياتيبي بيتخت، و ل شوبنا
وي (عبيدالله بن زياد) واليبي بهصرا څه گوھېژته كووفه، (عبيدالله) مروځه كي خوين رېژ و
دل رهق بوو، گاځا هاتييه كووفه و ب سهروبهرې حوسي ي ل (مسلم بن عقييل) ي گه رپا و
هنگي راوهستيا هتا گرتي و كوشتي.

موسلم ي بهري هنگي هنارتبوو ب دويث حوسه يني را ل مهكه هي كو: ودره هه مي
تشتت د دورستن!

حوسه يني برپار دا دهركه فت، نه ف دهركه فتنا وي، بوو جهي نهرازي بوونا گه لك ژ هه قال
و نياسين وي، بهري همميان براي وي (محمد بن الحنفية) ب څي چهندي يي رازي
نه بوو، پسمامي بابي وي عه بدللاهي كوري عه باسي چوو نك، گوټي: پسمام من يي
ژ خهلكي گوھ لي بووي تو دي چيه عيراق، نه ري راسته؟

گوټ: به لي، نه فرؤ هتا سوباهي دي چم.

عه بدللاهي گوټي: نه چه، خهكي كووفه د بي سوزن، بمينه ل مهكه هي و نه گهر ته بڅيټ
دهركه څي ژي ههره يه مهنې.

حوسه يني گوټ: نه ز دزانم دلي ته يي ب من څه، به لي من چوون يا كريبه دلي خو و
ههر دي چم.

عبداللاه گهلک بپهن تنگ بوو و گوت: نه گهر کهيځا خه لکي ب مه نه هاتبا نه ز دا سهرئ ته کيشم و من نه دهيتلا تو بچي.. بهلي نه گهر هر دئ چي ژنک و بچويکين خو نه به، نه ز دترسم تو ژي وهکي عوثماني ل بهر چاقتين وان بپيه کوشتن.

(جابر بن عبدالله) و (ابو سعيد الخدري) ژي گوتئ: نه چه، خو (فرزدق) ئ شاعر ژي گوتئ: دلين خه لکي يين د گهل ته، بهلي شيرين وان يين د گهل نه يارين ته.

حوسه يني گوهي خو نه دا وان و ده رکهفت، پشتي ده رکهفتنا وي ب دو سي روظان (عبداللاهئ کورئ عومهرئ) پي حسيه رابوو ل ده وارا خو سوبار بوو و ب دويث دا چوو حه تا گه شستبي، گوتئ: دئ کيشه چي؟

حوسه يني گوت: دئ چمه کووفه و نهفه کاغه زين خه لکي وينه به يعه يا دايه من و نه ز دئ چمه نک وان.

کورئ عومهرئ گوتئ: نه ز دئ حه ديسه کي بو ته بيزم، جبريل هاته نک پيغهمبهري -سلاث لي بن- و گوتئ: ته دنيا يان ناخرهت؟ نه وي ناخرهت هلبژارت و دنيا نه ثيا، و تو پارچه کي ژ پيغهمبهري -سلاث لي بن- ب خودئ نيک ژ هه وه ناگه هيتي -يه عني: ويلايه تي- و بو باشييا هه وه خودئ نه و ژ هه وه دوير کر.

حوسه يني گوت: ژ نوي نه ز نازقم.

نيئا عبداللاهئ کورئ عومهرئ حوسه يني دا بهر سنگي خو، پيغه ماچي کر، و ب گري فه گوتئ: نه ي کوشي! نه ز ته هل دپسيترمه ب هيثيا خودئ فه.

د گهل ئي هه مبيي حوسه يني ژ چوونئ ليغه نه بوو، ل ده هکين (ذو الحجه) هه يشا دوازدي ژ سالا (٦٠) مشه ختي حوسه يني ژ مه که هي ده رکهفت، و هه ثالين وي ب ژن و بچويک فه هه مي دبوونه حه فتئ و دو که س.

و بهري نه م هه ثالينييا بابئ عبداللاهئ و سهره رئ شه هيدان د ئي وه غه را وي يا دويماهي دا بکه ين، مه راوه ستانه ک د گهل مه سه له کي هه يه:

دویر نینه هندک کس هه‌بن بیتن: ئه‌ری حوسه‌ین بوچی چوو کووفه و گوهدارییا وان هه‌می صه‌حابیان نه‌کر ئه‌وین گوتینی نه‌چه؟

ل شیرئ دثیت ئاشکهره بکه‌ین کو دهرکه‌فتنا وی مه‌سه‌له‌کا شه‌خصی نه‌بوو، به‌ری وی ل هندئ نه‌بوو بته‌ خه‌لیفه یان نه، چونکی حوسه‌ین ژ وان کسان نه‌بوو یین به‌ر ل دنیا‌یی، مه‌سه‌له به‌ره‌فانییا ژ پاشه‌روژا ئیسلامی بوو، حوسه‌ین ئیمامه‌کی (مجتهد) بوو و ئجتیه‌ادا وی ئه‌و گه‌ه‌نده وی باوه‌ری کو یه‌زید مرۆقه‌کی زۆرداره و ب کیر خیلافه‌تی نائیت و ئه‌گر ئه‌و ژ ل سه‌ر ریکا بابی خو بچت، (شوورایا ئیسلامی) دئ بن ناخ که‌ت و خیلافه‌تی دئ که‌ته مه‌لکاتی و دوه‌له‌تا ئیسلامی دئ که‌ته ملکی بنه‌مالا خو. مه‌عنا پاشه‌روژا ئیسلامی و موسلمانان دئ به‌ر ب کۆره ریکه‌کی فه‌ چت، قیجا ماده‌م مه‌سه‌له یا هزیه دثیت که‌سه‌ک هه‌بت ده‌نگی خو بلند که‌ت و بیتزه زۆرداری: نه!

ئه‌ف جه‌نده ب کیشه دثیت؟

ب وی ب تنی شه، چونکی ئه‌و نه‌قیسی پیغه‌مبه‌رییه و کورئ عه‌لییه، و ئه‌فه ب هزاران خه‌لکی کووفه به‌یعه‌ دایی و ده‌کی پسما‌می وی موسلمی بو‌ نقیسی، و وان ئاماده‌بوونا خو ئاشکهره کر کو د گهل هی به‌ره‌نگارییا زۆرداری بکه‌ن، مه‌عنا: ئه‌گر وی خو بی ده‌نگ کر، و ل مه‌که‌ه‌ی روینشت، ئه‌و هنگی وی خیانه‌ت ل ئومه‌ه‌تی کر و (فرض عین) ه‌ک ب جه‌ نه‌ئینا.

ئه‌فه ئجتیه‌ادا حوسه‌ینی بوو، و (مجتهد) چ یی دورست بت چ یی خه‌له‌ت -ب نه‌صا هه‌دیس- مرۆقه‌کی خودان خیره، و چونکی ئجتیه‌ادا موجه‌هدی بو‌ هه‌می موجه‌ه‌دان یا مولزده‌م نینه و ده‌کی ئصولی دبیتن، صه‌حابیین دی د قی بو‌چوونی دا د گهل حوسه‌ینی نه‌بوون و گوتن: دهرکه‌فتنا ل سه‌ر ئیمامی ئه‌گر خو یی زۆردار ژ بت خراییا وی ژ باشیی پتره، له‌و پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- ئه‌م یین ژئ داینه پاش.

حوسه‌ین ژ مه‌که‌ه‌ی دهرکه‌فت، و ل وان پۆژین ئه‌و دهرکه‌فتی پسما‌می وی (موسلمی کورئ عه‌قیلی) ب ده‌ستین (ابن زیاد)ی هاته‌ کوشتن، حوسه‌ینی ب قی چه‌ندئ نه‌زانی هه‌تا نیتزیکي کووفه بووی، هنگی وی مرۆقه‌ک دیت ژ لایی کووفه فه‌ یی دثیت، ئینا پسبارا

حالئ کووفه ژئ کر، وی زهلامی گوتئ: موسلم یئ هاتییه کوشتن، و خه لکئ کووفه مویایه عا (ابن زیاد)ی کریه.

چو د دهست حوسهینئ دا نه ما وی زانی نهوا پسما می وی (موسلم)ی کری (ابن زیاد)ی همی یا پویچ کری، لهو گوت: (إنا لله وإنا إليه راجعون) پستی وی چو خیر د ژینئ دا نینه.

حوسهینئ ریکا خو ژ کووفه شه گوهاست و ب ژوریا روژناثایی دا چوو، هتا نیزیکی دهشتا کهربه لائی بووی ب رهخ رویباری فوراتی شه، دم دهسپیکا هه یفا موحه رره می بوو ژ سالا (۶۱) مشهختی، (ابن زیاد)ی لهشکه رهکئ بوش ب قومانداریا (عومه ری کورئ سهعد)ی ب دویف حوسهینئ دا هنارت، گاڤا نهو لهشکه ر گه هشتییه ئیمامی، عومه ری کورئ سهعدی گوتئ: بوجی تو ده رکهفتی؟

حوسهینئ گوت: ل دویف داخوازا خه لکئ قی باژیری نه ز یئ هاتیم، ب ریقه ژ نوی من زانی نهو یین لیقه بووین، بهلئ وه ری نه دا من نه ز بزقرم.

کورئ سهعدی کاغه زک بو مه زنی خو (ابن زیاد)ی هنارت تیدا داخوازا فهرمانا وی کر، ل سه ری (ابن زیاد)ی گوتئ: داخوازئ ژئ بکه بهیعی بده ته یزیدی و نه گهر وه نه کر لی بشدینه و ناڅئ ژئ بیر، کانئ چاوا وان ئاف ژ ئیمام عوثمانی برپیوو!

و ژ بیرا (ابن زیاد)ی نه حمه ق چوو بوو کانئ روژا ئاف ژ عوثمانی هاتییه برین حوسهین و برایئ خو و بابئ خو ل کیقه بوون، ما نه ههر حوسهین و برایئ خو بوون شیرین خو هلگرتین و چووین بهر په قانی ژ عوثمانی کری؟ ما نه ههر علی بوو ئاف بوو عوثمانی داگرتی و کومه کا جحیلین بنه مالا هاشمیان هنارتین و گوتیی: یان نه زقرن یان قئ ناڅئ بگه هیینه عوثمانی!

بهلئ نه گهر مروث ژ ری ده رکهفت یا عه جیب نینه تاریخی ژئ قارئی بخوبنت!

حوسهینئ گوت: نهوا (ابن زیاد) دخوازت نه ز قهت ناکه م، نه گهر مرنه بلا ب خیر ییت.

(ابن زیاد)ی بهر سف دا: نه گهر نهو وی نه کهت یا مه ژئ دڅیت، و خو ب دهست هه وه شه بهر نه دا هیرشی ببه نه سه ر هتا هوین وی دکوژن.

ل دهی هه یفا موچه رره مې، ل پوژا عاشورائې، د پوژکې مه زنتړین پړوی پده شی بو (ابن زیاد) و دهسته کا وی تو مار کر، ل قې پوژې پوژا که ربه لائې قه ره مانېن (آل البيت) خو گوزیرکړنه کا دی یا مه زن تو مار کر.

ل عاشورائې شهرې ده ست پې کر، نهوین حوسه ین داخواز کری کو بیت دا مویا به عا وی بکه ن، نه قرو ب شیرین خو لې راوه ستیان، و پشتی حوسه ینی و هتا نه قرو ژې هر سال جاره کې نهو روییتن خو پدهش دکهن، کانې چاوا جلکین خو پدهش دکهن، وهک کوژاندارې ل سهر وې قبحه تا وان ب خو ب ده ستین خو کری!

پوژا عاشورائې ل هنداقې که ربه لائې ناڅا نه بوو هتا پیروزه ترمین هه قده شه هیدین به خته وهر نه که فتنه سهر ناڅا که ربه لائې.. و نیمامې وان بابې عه بدللاهی حوسه ینی کوړې عه لی بوو، سلاڅین خودې ل وی و بابې وی و بنه مالا وی بن.

ل دویماهیې ب تنې من دقیت ئیک مه سه لې رو هن بکه م: نه رې هه لویستی یه زیدی ژ قې تاوانا مه زن چ بوو؟ و دیتنا مه موسلمانان بو وی دقیت یا چاوا بت؟

ل سهرې دې بیژین: دقیت باش ل بیرا خو بینین کو رافزییتن شهرمزار گه لهک دره و بې به ختیان ژ نک خو ب دویف یه زیدی و بنه مالا وی قه دنن، به لکی ب دویف هر که سه کی قه دنن یې نه د گهل وان بت، نه گهر وهکی میا که تان ژې بت! چونکی دینی وان ل سهر بې به ختیې یې ناڅا کرېه، نه قې دقیت ل بهر چاڅ بدانین.. به لې د گهل هندې ژې نه م یه زیدی ئیکجار بې گونه ه ناکه ین ژ قې تاوانې، راسته وی فرمان ب کوشتنې نه دا بوو، و ده مې وی ب کوشتنا حوسه ینی زانی تیکچوو و پې نه خوش بوو، و دهنګی گریبې ژ مالا وی هاته بهیستن، به لې وی تو لا حوسه ینی ژ وان تاوانباران نه ستاند، هتا نه گو ت دا (ابن زیاد) ژ ویلا یه تنې بیخم ژې!

پشتی قې چهندي، باوهرییا مه (اهل السنه والجماعه) د دهره قه یه زیدی دا نه وه: یه زید مه لکهک بوو ژ مه لکین موسلمانان، ژ خه لیفتین راشد نه بوو، و وی چاکی ژې هه بوون و خرابی ژې هه بوون، و حسیبا وی ل سهر خودې یه.

نه هه و دهسته کین موسلمانان د دهره قه وی دا یین بووینه چار پشک:

۱- هندی رافرنه دبیرن: ئەو مرۆڤه کێ کافر بوو و له عهنتی لی دبارین، و قی گۆتنی وهکی خودانین وئ چو بهایی خۆ د تهرازییا حهقیبی دا نینه.

۲- بهران بهر بۆچونا بۆری و وهک (رد فعل) هندهکان ژ پشکا سوننیان گۆت: یهزید ئیک ژ چاک و خاسین خودی بوو، و مرۆڤه کێ موجهاد بوو و یی بهریه ژ گونده ها کوشتنا حوسهینی، و ئیکه مین کهس بۆ قی بۆچونێ چووی شیخ (عدی بن مسافر الاموی) بوو، و پشتی وی دویکه فیتیپ وی ئەوین ل سهری ب ناخی (ئادیان) هاتینه ناڤکر زیده (غلو) د دهر حهقا یهزیدی دا کر حهتا دویماهییی گۆتن: یهزید -یان سلان ئیزد وهکی ئەو دبیرن- خودییه.. و ئەو کوردین ئیزدی یین نوکه ئەم دبیین بهرمایین وانه!

۳- هندهکان ژ ی گۆت: یهزید کافر نینه بهلی مرۆڤه کێ فاسق و فاجره، دورسته مرۆڤ له عهنتا لی بکهت چونکی گهلهک تاوانین مهزن ل سهه دهمی وی هاتبونه کرن.

۴- و بۆچونا ژ هه مییان دورستتر ئەوه: چی نابت له عهنت لی یینه کرن؛ چونکی ئەو مرۆڤه کێ موسلمان، و ئەگه وی چهند گونده هیین مهزن ههبن ژ ی، ئەف گونده هه وی کافر ناکهن و هیژای هندی ناکهن له عهنت لی یینه باراندن، و دهمی ئەم د دوعایین خۆ دا داخوازا ژ ییرنا گونده هان بۆ موسلمانان دکهن ئەو ژ ی دکهفته د بن دا، و د گه هندی ژ ی زانایین ئیسلامی هه دیس ژ ی ربوایهت نه کرینه و د علمی (الجرح والتعديل) دا یهزید مرۆڤه کێ باوه ری نینه!

زفرین بۆ بابتهی سه رهکی دی ییرین: دهمی ئیمام حوسهین هاتییه شههید کرن ژ ییی وی نیزیکی پینجی و حهفت سالان بوو، ل شهعبانا سالا (۴) ل مه دینی بوو بوو، و ل موحرره ما سالا (۶۱) ل کهریه لائی شههید بوو بوو.

سلا ل لی بن.

سهرودري شهيدان حه مزه يي کورې عه بدل موططه لبې

بابي عوماره ي، شيري رږژا به دري و ئو خودي، سهرودري شهيدان، هه مزه يي کورې عه بدل موططه لبې قوره يشي، شيري خودي و پښخه مبهري -سلاف لي بن- بابه تي په يشا مه يا قې جاري يه.

ل ده سپيکي: پيتقييه هم وي مالي بدهينه ناسين يا کو ئه ف شيره لي مه زن بووي؛ دا ديمه ن ل بهر چاقين مه پتر يي روغن و ئاشکه را بت.

حه مزه کورې عه بدل موططه لبې يه.. و عه بدل موططه لب - و ناقي وي يي درست شيبه يه- کورې هاشميه -و ناقي هاشمي يي درست عه مر بوو- و هاشم کورې عه بد مه نافييه، و عه بد مه ناف کورې قوصه يه.

ئه ف بنه ماله د ناف قه بيلا قوره يشييان دا ئيک ژ بنه ماليين شريف و ماقويل بوو، وقوره يشي ئيک ژ مه زترين و ناقدار ترين قه بيلين عه رهبان بوو، و ل نيشا جزيرا عه رهبان ل باژيري مه که هي دژيا.

هاشم، نه وي بنه مالا هاشمييان ب وي دئيه نا فکرن، هر چنده بچوبکي چار برايان بوو، به لي ل سهر ده مي خو ئيک ژ پيشکيش ترين زه لامين قوره يشييان بوو، ژنکا وي (سه لما) ژ باژيري يه ثري بوو، ل ده مه کی بو بازرگان يي ده رکه فته شامي، ژنکا خو ئه واهنگي ب بچوبکي خو يي نه خري يا گران، د گهل خو بره مال بابا وي ل يه ثري و نه و چوو شامي، چوو.. به لي نه زقري! ل شامي مر، ژنکا وي ل يه ثري، ل مال بابي، بچوبکي خو يي نه خري دانا، وي ناقي کورې خو کره (شيبه).

دهه سالان شيبه يي كورې هاشمي، ل نك خالين خو ما، و ده مي ژيبي وي بوويه دهه سال، مامي وي موططه لبي كورې عهبد مه نافي هاتي و د گهل خو زفرانده مه كههي، رږژا ههردو گه هشتينه مه كههي موططه لبي برازيي خو يي دهه سالي ل پشت خو سويار كړيو، خهلكي پسيار ژي كر: نهغه چ زاروكه د گهل ته؟ وي گوټ: عهبدي منه، ئينا خهلكي مه كههي گوته شيبه ي: (عبد المطلب).

موططه لب ئيك ژ مهزنين قوره شيبان بوو، و تشتي ئهو ب سهر هه مي مهزني دي دئبخست ئهو بوو: (السقاية) و (الرفادة) ههردو د دهستي وي دا بوون، و ئهف ههردو مه نصبه -و مه بهست پي دانا ئاقي و خوارنييه بو حجييان- د چاقيين عهده بان دا گهلهك د مهزن بوون. پشتي موططه لب مري برازيي وي شيبه (عهبدلموططه لب) ي جهي وي گرت و چونكي ئهو مروقه كي عاقدار و زيرهك و خيړخواز بوو، ئهو زوي هاته پيش و ناف و دهنگين وي نه د ناف قوره شيبان ب تني بهلكي د ناف هه مي عهده بان دا بهلاف بوون.

تشتي ژ هه ميان مهزنتر چي بووي ل سهر زه ماني عهبدلموططه لبي يي كو ئهو پتر د چاقيين خهلكي مه كههي دا مهزن كړي كولانا بيرا زه مزهم بوو. زه مزهم ئهو بيرا ئاقي بوو يا خودي بو ئيسماعيل پيغمبهري -سلاف لي بن- په قاندي، بهري زه ماني عهبدلموططه لبي ب چند سهد ساله كان ئهف بيره بن ئاخ بووبو و كهس ب جهي وي نه دكهفت، جاره كي عهبدلموططه لبي د خهوني دا ديت هنده كان دگوټي: هه ره فلان جهي بكوله دي بير لي دهر كهفت.. و وهسا چي بوو، و ده مي وي بير دهر بخستي و كولاي ئاف ژي زا، و وي ب ئافا قي بير حه جي ئاف ددان. قي تشتي عهبدلموططه لب د چاقيين خهلكي مه كههي دا گهلهك مهزن كر و ئينا پيش.

عهبدلموططه لبي پتر ژ ژنه كي ئينا بوون و عه ياله كي بوش هه بوو، دوازه كور د گهل شهش كچان.. كورې وي يي ژ هه ميان مهزنتر (الحارث) بوو، لهو دگوټي: (أبو الحارث) و كورې وي يي ژ هه ميان بچويكتر (العباس) بوو. يين ديتر نهغه نه: الزبير، ضرار، أبو طالب -عبد مناف-، أبو لهب -عبد العزي-، المقوم، عبد الكعبه، حبل، الغيداق، عبدالله، حمزة.

و كچين وي نهغه بوون: أروى، بره، أميمه، صفيه، عاتكه، البيضاء.

ئهغه ههژده و ژ شان ههژدان ب تنی سییان باوه ری ب پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ئینابوو و ژ صهحابیان دئینه هژمارتن، ئهو ژی ئهغه نه: همزه، و عهباس، و صهفیه.

و ژ مامین پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ب تنی چار گه هشتیوونه زه مانئ پیغه مبه رینییی، دووان باوه ری پی ئینابوو: همزه و عهباسی، و دووان باوه ری پی نه ئینابوو و ل سهر کورئ مریوون: (أبو طالب) و (أبو لهب)ی.

نوکه دی پتر خو ئیزیکی همزه ی کهین.

همزه مه گوت کورئ عهبدلموططه لی کورئ هاشمییه، دهیکا وی ناقتی وی (هاله)یه کچا ئوهیه یی کورئ عهبدمه نافئ کورئ زوهریه، دهیکا وی دؤتاما (ئامینا) کچا وهه بهی کورئ عهبدمه نافیه، یه عنی: دهیکا همزه ی و دهیکا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- دؤتاما مین ئیکین ژ راستا بوون.

همزه ل مه کههی بوو بوو چار سالان بهی پیغه مبه ر -سلاف لی بن- و ئوه یایا جاریا (أبو لهب)ی شیرئ خو دابوو، و چونکی ئوه یایئ پشتی هنگی شیر دابوو پیغه مبه ری ژی -سلاف لی بن- پیغه مبه ر و همزه هه ر دو دبه برایتین ئیکین شیرئ!

همزه د مالا بابئ خو عهبدلموططه لی دا مه زن بوو، و ژ وی فیری زیره کی و عاقلداریی بوو، سهر و بهی ب خودانکرنا وی ب به رفه هی مه نه زانییه، به لی تشته کی ئاشکه رایه کو ئهو ژی وه کی هه می زارو کین سهرده می خو هه ر ژ بچو کاتیی فیری دل موکمی و فیرسییی بوو بوو، چونکی جهه ک و ده مه کی وه کی وی جهی و وی ده می یی همزه لی ژبای زه لام ژ هه می تشتان پتر یی ههوجه ی عه گیدی یی بوو دا خو و که سین ل ده ور و به رین خو بیارنرت.

ژبلی زیره کییی، همزه فیری مه ردینییی و ئه زمان ره هوانییی ژی بوو بوو، و ئه ش چه نه ده یا عه جیب نینه ئه گه ر ئه م ل بيرا خو بینین کو همزه کورئ سه ییدی قوره یشییان بوو و د مالا وی یا خانه دان دا مه زن بوو بوو.

گاغا عهبدلموططه لب مری، کورئ وی همزه یی دووازه سالی بوو، و هه ر چه نه ده کورین عهبدلموططه لی و ب تایه تی ئه بوو طالبی بهایه کی مه زن د ناف قوره یشییان دا

هه ټپو ژي به لي کسه ک ژوان نه شيا ب دورستي جهې بابي خو بگرت و مهزنييا قوره شيان چنده کي ژ دهست وان دهرکفت.

حه مزه و برايي وي عهباس و برازيي وان موحه ممه د -سلاف لي بن- د ئيک عه مر دا بوون، هه ئيک دو سالان ژ يي دي مهزتر بوو، لهو پيکفه هاتبوونه ب خودانکرن، و دقيت ژ بير نه کهين چونکي موحه ممه د -سلاف لي بن- ئيتيمه کي پاش باب بوو، باپيري وي عه بدموطه لبي لهو برېو نک خو ب خودان دکر، و ژ کورپن خو پتر چاقي خو ددايي.

حه تا ژيبي حه مزه ي ژ چل و چار ساليبي بوري ژي چو زانينين بهر فرهه مه ژ زين و سه رها تيا وي نه زانييه، تشتي هاتييه زانين ب تني لهو بوويه: حه مزه مروقه کي زنده زيرک و سه گشان بوو، بو سوياري وعه گيديي کسي د ناڅ قوره شيان دا دهستي وي نه دگرت، پتر دهمي خو وي ل دهستي و چول و بهياران دپوران، دچو نيچيري، و ل ئيفارا درنگ دهمي دزقري ئيکه مين جار دهاته که عبي تهوفا خو دکر پاشي دچو مالا خو، و ل پوژا دي سه ري سحاري رادبوو دچو نيچيري، لهو حه مزه د ناڅ خه لکي مه که هي دا ب نيچيرقانيبي هاتبوو ناسين.. و حه تا حه دده کي ژي لهو ژ خه لکي يي دوير بوو، و پشتي هه مييان ژ نوي وي تشت دزانيين.

ئيه مين جار ديروکي دهرگهه بو حه مزه ي ل تاق کري، و ناڅي وي ل سه ر بهر پرېن خو ئاشکه را نه خشاندي، ل سالا شهي بوو پشتي هنارتنا پيغه مبهري -سلاف لي بن- هنگي ژيبي حه مزه ي چل و شش سال بوون، پوژ پوژه کا ديروکي بوو، نه ب تني بو باژيري مه که هي، به لکي بو گشت دنيايي!

لهو شش سال بوون پيغه مبهريني بو موحه ممه دي -سلاف لي بن- هاتي، د وان سالان دا نيزيکي سيمه و هه شت مروقان ژ ژن و ميران، بچويک و مه زنان باوه ري ب ديني نوي ئينا، پيغه مبهري -سلاف لي بن- و هه قالين خو ل مالا (الأرقم ابن أبي الأرقم) ي ب دزي فه کوډ دبوون، پوژه کي پيغه مبهري و هندک صه حابي دهرکه فتنه که عبي، لهو بهر دکر د ناڅ خه لکي دا رابووه ب دهنه کي بلند ناخفت و ژ خه لکي خواست بيته د ئيسلامي دا، و نه ف خوتبا لهو بهر دئيه هژمارتن ئيکه مين خوتبه ب رهنه کي ئاشکه را د ديروکا ئيسلامي دا دئيه خواندن.

کافرین قوره شیشیان دین بوون! چاوا مروځهک بسته بکهت و ل نک وان داخوازی بکهت کو خه لک دینی باب و باپیړا بهیئل! ئهڅه نابت.. رابوون ب موسلمانان وهر هاتن و ههر ئیکي ژ لایي خو څه درب وده شاندي و ئاخفتنن کرېت و سهقهت گوتن!

یې ژ همیمیان پتر تویشی نه خوشیې بووی ئه بوو بهکر بوو، پتر ژ وان ب ئه بوو بهکری وهر هاتن و هند ب ئه بوو بهکری دادان هتا درېژ کریمه عهردی و (عتبه بن ربیعہ) چوو سهړ زکي وی و ههر ل سهړ و چاقان دا، هتا وده لپهاتی کهسی دفنا وی ژ روییې وی جودا نه دکړ.. گاډا ئویجاخا ئه بوو بهکری -کو بابکي تهیمیمیان بوو ژ قوره شیشیان- ب قی چهندي زانی د ههوارا ئه بوو بهکری هاتن و ئه ژ بن دهست و پیپن خه لکی ئینا دهری و بره مال، هنگي ئه بوو بهکری یې دلگرتی بوو و ئه زمان لی شکست بوو، تهیمی چونه کهعبی و گوتن: هه ما تشتهک ل ئه بوو بهکری هات ئه م دئ عوتبهی پیش وی څه کوژین.

ههر ل وی پوژي ئه بوو جههلی گه لک گوتنن پیس و کرېت گوتنه پیڅه مبهړی ژي -سلاف لی بن-، موسلمان ب برینن خو څه زقرینه مالین خو، سهړ پوره کا نه خوش و گران بوو بهلی یا بی فایده نه بوو، دو فایدن مهن تیدا هه بوون:

ئیک: خه لکی مه کههې همیمیان زانی کو موسلمان یې وده لپهاتین بشین بیژن: ئه م ژي یین ههین، و ههر جاره کا هقی شیا بیته مهیدانی بلا ل بهرچاڅ بشکیت ژي، دئ یا سهړ کهفتی بت.

دو: عه گیدی بنه مالا هاشمیان کو همزه بوو هاته رېژا موسلمانان.

چاوا؟

ل ئیڅارا وی پوژي یا کو موسلمان بو جارا ئیکي دهر کهفتینه کهعبی و ب دهستین کافران هاتینه قوتان، همزه ژ نیچیرا خو زقری، وده کی عهده تی وی ههر پوژ بهری شیري خو بدانت و تیروکڅانی خو ژ ملی خو څه کهت، هات قهستا کهعبی کر، ئه جهی بهری هنگي بوویه مهیدانا خولیکدانی، همزه ل دؤر کهعبی زقری و چوو قهستا مالا خو کر، ب ری څه مروځه کی خو څی را گه هاند:

- ئه بوو عوماره دئ کیڅه چی؟

حه مزه ي گوت: دئ چمه مال.

گوتئ: ته زانييه نه قرو چي يئ چئ بووي؟

گوت: نه، چ چئ بوويه؟

گوتئ: نه بولحه كه مي گه لك گوتن و ناخفتننن سه قهت و كرئت يئن گوتينه برازيئ ته موحه ممه دي.

- نهو چاوا؟

گوت: بهلي، حال و مه سه لين وان نه قه بوون!

حه مزه ي رپكا خو گوهارت، زقري قه كه عبئ، چونكي وي نه بوو جه هل بهري هنگي ل ويري ديت بوو، حه مزه ب ژور كهفت ديت نه بوو جه هل و هژماره كا دي يا سهر و گرگرين مه كه هي ل (دار الندوه) د روينشتينه، حه مزه راست ب نك نه بوو جه هلي قه چوو، خه لكئ ديوانئ حيبه تي مان دهمي وان ديتي حه مزه ي كفاني خو ژ ملي خو قه كر و راكره قه و ل سهرئ نه بوو جه هلي دا هتا خويني تي هافيتي!

نه بوو جه هلي خو ته عل و ترش كر، حه مزه ي گوتئ: وه ليهات تو خه بهران بيژيه برازيئ من، نه گهر تو زه لامی رابه ل من بزقينه.

هندهك مروقين نه بوو جه هلي رابوون دا بينه حه مزه ي نه بوو جه هلي گوته وان: نه بوو عوماره ي بهيلن، ب راستي من ناخفتننن كرئت گوتبوونه برازيئ وي.

هندهكان گوته حه مزه ي: دياره تو زي يئ خرياي؟ يه عني: يئ چوييه سهر دينئ موحه ممه دي!

حه مزه ي هند ديت ژ دهقي دهركهفت و گوت: بهلي، كي دئ من مه نعه كهت؟!

و زقري مال.

وي شقئ هه ميبي حه مزه ي دودل بوو، نه قه من چ گوت؟ ناخري نه ز نه چوييه سهر دينئ موحه ممه دي، چاوا من وه گوت؟ چاوا دينئ باب و باپيرين خو بهيم و بچمه د دينه كي

نوی دا؟ نه ئەز دینی خو ناهیلیم، بەلێ پا.. من د ناڤ مەزنین قورەیشیان دا گۆت: ئەزئ موسلمان بوویم، و نوکه ئەڤ سوجەتە ل باژیری هەمیێ بەلاڤ بوویه، شەرمە بو من ئەز ل گۆتنا خو لیڤه بم.

ب قی رەنگی حەمزە د گهل خو کەفتە دان و ستاندنی، سپیدی پریار دا نەچتە نیچیری، رابوو کاری خو کر و قەستا وی جەبی کر یێ برازایی وی لی، ھەندەکان گۆتی: یی ل مالا ئەرقەمی.

حەمزە ھاتە نک و گۆتی: برازا، ئەز یێ کەفتیمە د کارەکی دا نزا دی چاوا خو ژئ دەریخ، ئەز حەز دکەم تو پیچەکی بو من باخقی بەلکی ئەز رێکەکی بو خو ببینم.

پیغه مبه ری -سلاڤ لی بن- بەرسڤا وی دا و پیچەکی بو ئاخفت، ئینا دلێ وی فرەھ بوو و شاهده دا، کەیفای پیغه مبه ری -سلاڤ لی بن- و یا موسلمانان گەلەک پێ ھات، و ب موسلمان بوونا وی خودی ئیسلام و موسلمان سەرفەراز کرن.

ئەڤە وەکی مە گۆتی ل سالا شەشێ ژ ھنارتنا پیغه مبه ری بوو، ل ھەیفە (ذو الحجە) یی، دەمی ژیی حەمزە ی چل و شەش سال.

پشتی حەمزە ھاتیبە د ئیسلامی دا، ل رۆژا چارەنێ پیغه مبه ری -سلاڤ لی بن- دوعایەک کر کو خودی ئیک ژ دو عومەرەن بینتە د ئیسلامی دا: عەمری کورێ ھشامی (ئەبو جەھلی) یان عومەرێ کورێ خەططابی، چونکی ھەردو گەلەک د زیرەک بوون. ل رۆژا د دویف دا، ل پینج شەمبێ، دەمی موسلمان د مالا ئەرقەمی ڤە، وان ھند دیت مەوڤەکی حیل دەرگەھ قوتا و ھژھژاند، ئیکی د کونا دەرگەھی را بەرێ خو دایێ، دیت عومەرە شیرێ وی یی د دەستان دا.. ئەو نەویریا دەرگەھی ڤەکەت زوی زڤری و گۆت: عومەرە!

حەمزە شیرێ خو ڤاکر و گۆت: دەرگەھی ڤەکە، ئەگەر وی حەقی بڤیت ب خیر بیت، ئەگەر نە کوشتنا وی ل بەر مە یا ب ساناهییه!

ئەو بوو عومەر ب ژۆر کەفت و شاهده دا.. گاڤا عومەرێ شاهده دای پیغه مبه ری -سلاڤ لی بن- د گهل موسلمانان گۆت: (اللہ اکبر) حەتا دبێژن: دەنگی وان ب سەر خانی کەفت.

گاڅا عومهر ژ مالا نهرقه مي دهرکهفتي، ل مهکههي ههميبي گهري و جهي چوبايي دگوت: نهزي يي موسلمان بوويم! ل سهری چوو نک خالي خو نهبوو جهلی گوتی: نهزي يي موسلمان بوويم و کا توچ دکهي بکه.. پاشي هاته کهعبي تهواف کر و چوو نک مهزنيين قورهيشيان و ب دهنکهکي بلند شاهده دا هندهک پي وهرهاتن، نيک ژ وان عوتبه بوو، نهوي چوويه سهر زکي نهبوو بهکري، عومهری دهست دايي عوتبه دانا بن دهست و پيبيتن خو و چوو سهر زکي و تبليتن خو کرنه د چاقان را و عوتبهی دکره هاوار، نينا خه لک ههمي رهقين و عوتبه هتلا د دهستان دا، و ههتا عومهری تير پي داداين بهردا و زقري نک پيغه مبهري -سلاف لي بن- و سهجهتا خو بو قه گيرا.

ل وي نيڅروبي پيغه مبهري -سلاف لي بن- ژ مالا نهرقه مي دهرکهفته کهعبي، ههمزه و عومهر ههردو ل بهراهيبي بوون، چوو د کهعبي قه ل پيش چاقين کافران نفتي کر و ههمزه و عومهری ههرهسي لي دگرت نينا کهسي نهويريا خو نيڅريک بکهت.

ب څي رهنګي خودي ئيسلام ب ههمزه و عومهری زال کر و موسلمان ب وان سهرهراز کرن.. و ل رڅزا پيغه مبهري -سلاف لي بن- دهستوري دايه صهحابيبن خو کو دهرکهفن، موسلمانان خو کره دو ريز، ريزا نيکي ههمزه ل بهراهيبي بوو، و ريزا دووي عومهر ل بهراهيبي بوو.. عومهر د گوتنهکا خو دا ديترت: گاڅا قورهيشيان نهزي و ههمزه ديتين، چ رڅزان وهکي وي رڅزي تيک نهچوون!

پشتي ههمزه موسلمان بووي يازده سالان ل مهکههي مابوو، د څان يازده سالان دا چ تشتي بهرچاڅ د ژينا وي دا نينه مروث بهحس ژي بکهت، ب تني پيتقييه بيڅين: ههمزه ژ وان موسلمانين ب هيز بوو لهو کافران نه دشيا چو نه خوشيان بگههينني، و ههمزه ژ وان صهحابيان نهبوو يين مشهخت بووينه هه بهشه، و دهمي قورهيشيان بنه مالا هاشميين ل گهليبي نهبوو طالبي دورپچکرين ههمزه ژي نيک ژ وان بوو يين هاتينه موحاصره کرن.

ل سالا سيڅدي پشتي هاتنا ئيسلامي پيغه مبهري -سلاف لي بن- دهستوري دا صهحابيبن خو کو بهر ب مهدينی قه مشهخت بين. و ههمزه نيک ژ وان صهحابيان بوو يين زوي -بهري پيغه مبهري- مشهخت بووين، و ديته زانين کو پيرا ههمزه سلهما دهپکا

عه بدل مو ططه لبی ژ خه لکی مه دینی بوو، کچا عه مرئ کورئ زهیدی خه زره جی بوو سه ییدی (بنی النجار).. همزه ده می مشهخت بووی ژییی وی پینجی و هفت سال بوون.

همزه د گهل هندهک هه قالین خو ژ مه که هی دهرکهفت و بهر ب مه دینی قه چوو هه تا گه هشتییه (قوبائی)، نهو و زهیدی کورئ حارشی، و نهو مه رته دی غه نه وی، و هنده کین دی.. ل قوبائی ناکنجی بوون، بوونه میثانین (کلثوم بن الهمد)ی و هندهک دبیرن: همزه ل مالا (أسعد بن الزراره)ی بوو هه تا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- مشهخت بووی و هاتییه مه دینی.

پشتی پیغه مبه ری -سلاف لی بن- (سیسته می براینیسی) ل مه دینی د ناچه را (موهاجر) و (موهاجران) دا دانای همزه و مه ولایی خو زهید کره براینی ئیک، لهو ل رۆژا نوچه دی همزه ی وه صیهت بو زهیدی کر.

پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ل هه یفا (ربیع الاول)ی گه هشته مه دینی، پشتی نیزیکی یازده هه یفا، و ب دورستی ل هه یفا صه فیری ژ سالا دووی مشهختی، پیغه مبه ری -سلاف لی بن- بو ئیکه مین غه زایی ژ مه دینی دهرکهفت، نهو دبیرن: (غزوه الأبواء)، د قی غه زایی دا ئالایی پیغه مبه ری -سلاف لی بن- یی سپی بوو، د دهستی همزه ی دا بوو.

پشتی لهشکه زقرییه مه دینی بی چو شهر چی بیت و ل هه یفا (ربیع الاول)ی ژ سالا دووی مشهختی پیغه مبه ری -سلاف لی بن- سه رییه ک ژ سیه -زهلامین موهاجر پیک ئینا و همزه کره سه رۆکی وی و ب لایی بهرئ قه هنارت.. و دیرۆکشان دبیرن: همزه ئیکه مین کهس بوو پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ئالا کرییه د دهستی دا و کرییه مه زنی سه رییه کی.

غه زایا دووی یا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- پی رابووی نهو بو یا دبیرن: (غزوه بواط) د قی غه زایی دا ئالا د دهستی سه عدی کورئ نهو وه قاصی دا بوو.

د غه زایا سیی دا (غزوه العشیره) نهو ل هه یفا (جمادی الاولی) ژ سالا دووی چی بووی، ئالایی پیغه مبه ری -سلاف لی بن- جارهکا دی د دهستی همزه ی دا بوو.

رۆژ و هه یف چوون.. هه تا بوویه ره مه زان ژ سالا دووی، چه ند رۆژهک ژ ره مه زانی بۆرین نهو بوو پیغه مبه ری و سی سه د و تشتهک ژ هه قالین خو دهرکهفتنه به دری، ئالایی

پيغهمبهري -سلاف لي بن- يي مهزن و سپي بوو و د دهستي (مصعب بن عمير) دا بوو، و دو ئالاپين دي يين بچويکتر ژي هه بوون ئيک د دهستي ئيمام علي دا بوو و يي دي د دهستي (سعد بن معاذ) ي دا بوو.

شيري خودي و پيغهمبهري وي همزه ئيک ژ وان فيرسان بوو يين دهرکه فتينه به دري. ب ري څه همزه و زهيد و دو مروځين دي پيکڅه چيسترهک د گهل بوو هر بينه کي ئيک ژ وان لي سويار دبوو.

ل هه ځدهي ره مه زاني له شکهري موسلمانان و له شکهري کافران ل نيزيکي کانپين به دري گه هشتنه ئيک، بهري روژ ئاڅا بيت مه سه له ب دويماهي هات رهڅ کفته ناڅ ريزين کافران، هه فتی کوشي و هه فتی ئيخسیر مانه ل مهيداني، و هژماره کا نه يا کيم ژ کوشييان سهر و گرگړين وان بوو، وهکي: عوبته و کوري وي وهليد و برايي وي شيبه و نه بوو جهل و نومهيه و... گه له کين دي.

گه لهک ژ څان کوشييان ب دهستي همزه ي هاتبوونه کوشتن، چونکي ل وي روژي ب دورستي همزه ي دا زانين کو نهو شيري خوديه يي قهت ترس ريکا خو بو دلې وي نه بينت.. ژ وان يين کو همزه ي ل روژا به دري کوشتين: مامي جوبه يري کوري مو طعه مي بوو نه وي دگوتني: طوعه يمه. جوبه يري به نييهک هه بوو زيده يي سه گځان بوو بو هائي تننا رمان، دگوتني: وه حشي. جوبه يري گوتي: هه ما تو مامي موحه ممه دي پيش مامي من څه بکوري نه ز دي ته نازا کهم.

وه حشي ل بهر هات، ل سالا سبيي ده مي کافرين مه که هي بو ئو خودي دهرکه فتين، وه حشي نه څ دهرکه فتنه بو خو ب ده ليڅه زاني، د گهل کافران دهرکه فت نه کو دا شهري بو وان بکهت، نه څه تشتهک بوو وي شول پي نه بوو، به لي دا همزه ي بکوژت و خو ژ عه بديني يي نازا کهت.

هه ردو له شکه ر ل ئو خودي گه هشتنه ئيک، کافر سي هزار بوون و موسلمان هه فت سه د بوون، ل ده سپيکا شهري له شکهري کافران شکه ست، رهڅ کفته ناڅ ريزين وان و موسلمانان دا ب دويڅ څه، پاشي مه سه له دهرنشيف بوو پشتي هندهک ر مبرزين موسلمانان

پشتا لهشکهری بهردای و سویارتن کافران ل پشت لهشکهری زقرین، هفتی صهحابی ل وئ
رؤژئی هاتنه شهیدکرن، ئیک ژ وان همزه بوو، وهشی سؤزا خو ب جه- ئینا!

شهر هیدی هیدی بهر ب دویماییی قه چوو، مهسهله ل بهر ههردو لایان بهرزه بوو..
کی یی ب سهرکهفتی بوو و کی یی شکستی بوو؟ نهغه مهسهلهکا ئالوز بوو! کی هاتییه
کوشتن و کی مایه ساخ؟ نهغه ژی ب ساناهی نهدهاته زانین ژ بهر وان ههردو شلقین مهزن
یین ب ههردو لایان کهفتین.. لهشکهری موسلمانان ل دهمهکی خو ژ مهیدانا شهری قهکیشا
و ب لایی چیاپی ئوحدی قه چوون، کافران هزر کر نهغه رهقینه، ههمی کویمبونه سهرک و
ب دلئ خو یاری ب لهشین شهیدان کرن، گوهرین وان برین، دفنین وان ژیشهکرن، و زکین
وان دراندن.. و نهغه کارهک بوو عهره بان ب چاقهکی کیم بهری خو ددایی و ب فهیتی
دزانی، لهو بهری لهشکهری کافران خو ژ مهیدانا شهری قهکیشت مهزنی وان نهبوو سوفیان
هاته راستا موسلمانان و گازی کر:

- هندهک تشت یین هاتینهکرن ب دلئ من نهبووینه، بهلئ ژنکان ئهو یین کرین.

و نهف ژنکه ههمی ئهو بوون یین ل رؤژا بهدری مروقین وان هاتینه کوشتن، لهو
ل رؤژا ئوحدی دلین وان ب کوشتنی ب تنی هوین نهبوون، رابوون یاری ژی ب لهشین
کوشتیان کرن.

پشتی لهشکهری کافران خو ژ مهیدانا شهری قهکیشای پیغه مبه ری -سلاف لی بن-
د گهل صهحابین خو ژ چیا ی هاتنه خوارئ دا شهیدین خو بناسن، و فهشین، و بزنان کانئ
کافران هندهک ئیخسیر کرینه یان نه، پشتی ب سهر جهنازی گهلهک شهیدان هلبوون،
پیغه مبه ری -سلاف لی بن- گوئ: بو من ل همزه ی بگهریین، پشتی جهنازی همزه ی ژ
هاتییه دیتن پیغه مبه ری هاته هنداف، دیمه نهکی زیده دلئیش بوو، چاقین وی تری روندک
بوون، و ب دلهکی پر کوغان قه گوئ: نهگهر ژ بهر هندئ نهبا کو صهفییا دئ عیجز بت، و
خهلهک دئ چاف ل من کهت من ئهو نه دقه شارت.. پاشی وی سویند خوار چی گاڤا ئهو
جارهکی شیا قورهشییان دئ کهلهخین سیه- ژ وان وهکی همزه ی لی کهت، ئینا ئایهت هاته
خواری:

﴿وَلَنْ عَاقِبَتُهُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُمْ خَيْرٌ لِّلْمَصْكِينِ﴾ (النحل:

۱۲۶) یه‌عنی: ئە‌گەر هه‌وه قیا تۆلّ ژ وی بستینن یّ ته‌عدایی ل هه‌وه کری، هوین ژ وی زید‌ه‌تر نه‌که‌ن یا وی د گهل هه‌وه کری، و ئە‌گەر هوین صه‌برئ بکیشن ئە‌و بۆ سه‌رکه‌فتنا د دنیا یّ دا و بۆ خیرا مه‌زنا ل ئاخ‌ره‌ت یّ بۆ هه‌وه چیت‌ره.

ل وی ده‌م یّ پیغهمبه‌ر و هنده‌ک صه‌حابی ل هنداف جه‌ناز یّ جه‌مز ی، زوبه‌یر دیب‌رت: مه‌ دیت صه‌فیا -ده‌یکا من- ژ دویر قه‌ یا ب نک مه‌فه دیب‌ت، پیغهمبه‌ری گوته‌ من: هه‌ره به‌راهی یّ نه‌هیله‌ بیت.. هه‌ر وه‌کی پیغهمبه‌ری پیغهمبه‌ری نه‌هیله‌ ئە‌و بیت و برای یّ خو ب قی ره‌نگی ببینت. گو‌ت: ئە‌ز چوممه به‌راهی یّ دا نه‌هیلم بیت، ئینا وی پاله‌ک ب من رادا ئە‌ز پاشقه‌برم، من گو‌ت یّ: پیغهمبه‌ری یّ گو‌تییه‌ من نه‌هیله‌ بیت. ئینا ئە‌و د جه‌- دا راوه‌ستیا و گو‌ت: من یا زانی وان یّ چ ل برای من کری، ئە‌و ب سه‌ری برای من هاتی تشته‌کی گه‌له‌کی کیمه‌ د ریکا خود یّ دا بیته‌ سه‌ری مرو‌قی.

پیغهمبه‌ری گو‌ه ل ده‌نگ یّ وی بوو، زانی ئە‌فه وه‌کی هه‌می ژنکان نینه ئینا گو‌ت: ریک یّ بدنه‌ی!

جه‌مزه د گهل شه‌هیدین دی ل مه‌یدانا ئو‌خود یّ هاته‌ قه‌شارتن، و ده‌م یّ جه‌مزه شه‌هید بووی ژبی یّ وی پینجی و نه‌ه سال بوون، و سی عه‌یال هه‌بوون، دو کو‌ر: (یه‌علا) و (عامر) و کچه‌که‌ک: (ئومامه)، و هنده‌ک دیب‌رت نا قی وی (عوماره) بوو.

عه‌یالی جه‌مز ی هه‌ر سی یّ دوونده‌ه مر بوون.

جابر یّ کو‌ری عه‌بدللاه یّ ئە‌نصاری -و باب یّ وی ئیک ژ شه‌هیدین ئو‌خود یّ بوو- دیب‌رت: ل سه‌ر زه‌مان یّ مو‌عاویه ی -یه‌عنی: نیزیکی چل سالان پشتی شه‌ری ئو‌خود یّ- ریکا نا قی د سه‌ر قه‌برین شه‌هیدین ئو‌خود یّ را هاته‌برن، ئینا مه‌ که‌له‌خین وان ژ وی جه‌ی قه‌گوه‌استنه جه‌که‌ی دی مه‌ دیت که‌له‌خین وان د دورست بوون تو دا بی‌تری دنه‌ستینه، دیب‌رت: مه‌رکا ئیک ژ مه‌ ب پیه‌کی جه‌مز ی که‌فت خوین ژ ی هات!

د جه‌دیه‌سه‌کا دورست دا هاتییه‌ کو جه‌مزه سه‌روه‌ری (سه‌هید) ی هه‌می شه‌هیدانه.

پیغه مبه ری - سلاف لی بن - مامی خو همزه د گهل خوارزایی وی عه بدللاهی کورئ
 ئومه یما کچا عه بدموططه لبی، کو دبه کورئ مه تا پیغه مبه ری د ئیک قهبری دا قه شارتن.
 سلاف ل همزه ی بن رۆژا وی بهرپه ثانی ژ دینی خودی کری، و رۆژا وی رها خو گوری
 کری، و رۆژا نهو سه رفه راز دچته به حه شتا خودایی خو.

بابري خليفه يان
عهباسي کوري عططه لب

بابي فاضلي، عهباس کوري عهبدلموططه لب کوري هاشميه، وهو بچويکترين کورين عهبدلموططه لب بو، ناقي دهيکا وي نوته يلا کچا خه بيابي بو.

دو سالان يان سي سالان بهري پښه مبهري -سلاف لي بن- بوو بو ل مه که هي، و نيزيکي هشتي هشت سالا عمر بر يو، چونکي ل سالا سيه و دووي مشه ختي مريو.

دهمي بابي وي عهبدلموططه لب مري وهو يي دهه سالي بو، به لي د گڼل هندوي ژي ناقدانا هجيبان و پي رابونا ب کاري که عبي (السقاية والعمارة) عهباسي ژ بابي خو وهرگرت و د دهستي وي دا بو د جاهليه تي و ئيسلامي ژي دا، و پشتي وي ژي نه هردو کاره مانه د دهستين عه يالي وي دا، و نه کاره د چاچين عه ره بان دا بهري ئيسلامي و پشتي ئيسلامي ژي ژ کارين زيده ب قهر بوون و ب دهست که سي نه دکه فتن.

عهباس ل مه که هي مه زن بو، و ژ بلي کاري ناقدانا هجيبان و پي رابونا ب سهر و بهري که عبي، وهوي دهست ب کاري بازرگانيي ژي کريو و بوو بو ئيک ژ مالدار و زهنگينين مه که هي.

حه تا هاتنا ئيسلامي ژي دهنگ و باسين وي نينن، و پشتي برازيي وي بو پښه مبهري نيبني هاتييه هلبزارتن و خودي فرمان لي کري کو گازيبا خو بگه هينته مروچين خو يين نيزيک، وهو رابو مام و پسما مين خو هه مي داخواز کر نه خوار نه کي ل مال و گازيبا خو گه هاند، وي گاقي چار مامين وي مابوون: نه بوو طالب و نه بوو له هب و هه مزه و عهباس، د قي سهره هاتيبي دا به حسي عهباسي بو ئيکه مين جار دئيه کرن.

ژ ټان ههر چار مامين وي ب تنن همزه بوو يي هيتستا زوي باوهری پي ټيناي، نه بوو له هب گهلهک کرېت و زفر ناخفت، نه بوو طالبي گوټي: نهز ديني باب و باپيرين خو ناهيلم بهلي هندي ژ من بيت دي بهر ټانيبي ژ ته کهم.. عهباسي ژي باوهری -هنگي- پي نه ټينا، بهلي يي ديار بوو کو ټو د دهر حقا پيغه مبهري دا -سلاف لي بن- يي نه رم بوو لهو گوټين زفر نه گوټني، بهلکي بهر ټاني ژي هندهک جاران ژ وي و هه ټالين وي دکر ده مي کافران نه خوشي دگه هاند.

ل سالا هفتي پستي هنارتنا پيغه مبهري -سلاف لي بن- ده مي کافرين مه که هي برپار داي بنه مالا هاشميين بيخه بن حيصاري، عهباس ژي -ههر چنده هنگي يي کافر ژي بوو- برپار دا خو بده ته د گهل پيغه مبهري و بنه مالا هاشميين و نه هيلت چو نه خوشي بگه هنه پيغه مبهري، و کورې وي (عبدللاه) صهحابي ب ناڅ و دهنک ټو ب له قه بي (ابن عباس، حبر الامه) دټيته ناسين ل وي ده مي ل گه ليبي ټو طالبي بوو بوو.

سي سالان عهباس و مالا خو، د گهل بنه مالا هاشميين، مانه ل بن حيصاري، و هنگي عهباس زفري هتا هاشمي هه مي زفرينه مه که هي.

پستي مرنا نه بوو طالبي ل سالا ده مي ژ (بعثة) و هتا سالا سيزدي ده مي پيغه مبهري -سلاف لي بن- ژ مه که هي دهر که فتی و مشهخت بوو، عهباسي مام وي ل دويث شيانا خو چاڅي خو ددایي، و ههر چنده ټو يي کافر ژي بوو بهلي باوهری پيغه مبهري -سلاف لي بن- گهلهک پي دهات، و د هندهک مه سه لين گرنګ دا گوټنا وي وهر دگرت و دچوو مالا وي دا کافر بهلا خو ژي ټه کهن.

و سه رهاتيا ژ هه ميان مه زتر يا کو پشته ټانيا عهباسي بو پيغه مبهري -سلاف لي بن- ټيدا ټاشکرا بوو، سه رهاتيا (بيعة العقبه) بوو.

دير ټوشان ديترن: ل سالا (۱۱) پستي هنارتنا پيغه مبهري -سلاف لي بن- ده مي هندهک موسلمانين خه لکي يه ثري هاتينه مه که هي دا ژ پيغه مبهري بخوازن کو دهر که ټيته نک وان، هندهک ژ وان ب دزي ټه خو گه هانده پيغه مبهري -سلاف لي بن-، و ژي خواست ژ ټانه کي بده ته وان دا ټو و ټو پيکفه کوم بن و ل دور دهر که فتنا پيغه مبهري باخفن، هنگي

پيغهمبر ل مالا مامی خو عهباسی ئينا ل سهر هندې پيک هاتن کول شهفه کي ژ وان ل وی جهی ديژني: (العقبه) کوم بين.

ئو شهف هات، زهلامين ئهوس و خهزرجی ژ بين موسلمان ل درهنگی شهف خو ژ ههقالين خو فهدزی و هاتنه جهی ژقان پي هاتييه دان، هرمارا وان هفتي و سي زهلام و دو ژن بوون. پيغهمبري -سلاف لي بن- ل ژقاني هات، مامی وی عهباس د گهل بوو، عهباس هنگی زهلامه کي کافر ژي بوو بهلي د گهل هندې پيغهمبري -سلاف لي بن- باوهری پي ههبوو لهو د گهل خو بربوو.

بهري همميان عهباسی دهست ب ناخفتني کر و گوت: گهلي خهزرجيان، هوين دزانن جهی موحه ممدی د ناف مه دا چهنده، و ب راستی مه ئو ژ ملله تي خو بين کول سهر رهيا مه پاراستييه، معنا ئو ل باژيري خو و د ناف ملله تي خو دا يي پاراستی و بي منهته، بهلي وی ژ ناقههرا خه لکی هميبي هوين بين ههليژارتين دا بيته نک ههوه، فيجا ئه گهر هوين د خو را نه بينن وی بپاريزن و هوين هرز بکهن کو دي وی شهر مزار کهن پشتي دهر دکه فيته نک ههوه، هه ما ههر ژ قي گاقي بهيلن؛ چونکی ئو ل باژيري خو و د ناف ملله تي خو دا يي بي منهته.

عهباسی ب قي گوتنا خو دقيا ئهوس و خهزرجيان تي بگه هينت کو برازيي وی يي بي خودان نينه، و هندک بين هين وی بپاريزن ئه گهر لي بوو تنه گاقي. ئو د عهباسی گه هشتن، لهو گوتن: مه گوهر لي بوو يا ته گوتي، ئه پيغهمبري خودي فيجا تو باخفه. ئينا پيغهمبر -سلاف لي بن- ژ نوی ناخفت و شهرتين خو گوتن، و پشتي قي کومبونوي پيغهمبري -سلاف لي بن- دهستوري دا صهحابيان کو بهر ب يه شري قه مشهخت بين.

ناماده بوونا عهباسی ل قي کومبونو ب دزی قه نيشانا هندييه کو ئو ده مي هير يي کافر پشته قاني موسلمانان بوو.

ل سالا دووي پشتي مشهختي، ل ههيشا ره مه زاني، شهرې به دري چي بوو، ده مي خه لکي مه که هني زاني موسلمان بين هاتينه د ريکا کارواني وان دا رابوون خو ليک دان، و ب لهز د ههوارې دهر که فتن، د ناف له شکهري کافران دا هندهک کهس هه بوون ئهف دهر که فتن

ب دلۍ وان نه بوو، بهلۍ وان نه ځيا د مالا خو دا پروين؛ دا دلۍ ملله تۍ وان ژۍ نه مينت
ژ لايه کي ځه، و ژ لايه کي دۍ ځه دا کس نه پيژت: دياره نه ځه دترسن و نه وړن دهرکه ځن..
نيک ژ ځان رهنګه مروځان عه بياسۍ مامۍ پيځه مبهري بوو.

دو گوتن د دهره ځا عه بياسۍ دا هه نه ل وۍ دهمۍ:

يا نيکۍ: (ابن اسحق) ژ (ابو رافع) ځه دگوځيزت، دپيژت: نه ز خولامۍ (عه بدۍ)
عه بياسۍ کورۍ عه بدلموططه لبۍ بووم، و ئيسلام هاتبو د ناڅ مالا مه دا، عه بياس و
دهيکا فاضلۍ و نه ز، نه م موسلمان بوو بوين.

پاشۍ پيدا دچت و نه گهرۍ دهرکه فتنا عه بياسۍ بو شهرۍ به درۍ ديار دکهت و دپيژت:
عه بياس ژ ملله تۍ خو دترسيا و نه دځيا خو ژ وان جودا بکهت لهو موسلمان نه تيبيا خو
ځه دشارت.

ژ ځۍ گوتنۍ ديار دبت کو عه بياسۍ هيشتا بهري شهرۍ به درۍ باوهرۍ ب ئيسلامۍ
ئينابوو، بهلۍ مابوو ل مه که هۍ مشهخت نه بوو بوو و ئيسلاما خو ژۍ ئاشکرا نه دکر.

يا دووۍ: و نه ځه يه يا مه شهوور، وهکۍ (ابن حجر) د (فتح الباري) دا دپيژت هه تا
بهري فته تا مه که هۍ ب دهمه کۍ کيم ژ نوۍ عه بياس موسلمان بوو بوو و مشهخت نه بوو بوو،
لهو (عومه رۍ کورۍ خه ططابي) نهو نه کربو ژ (أهل الشوري) هه ر چنده عومه رۍ گه لهک
قه درۍ وۍ دگرت و ب دورستی بهايۍ وۍ دزانی ژۍ.

هه ر چاوا بت عه بياس ل سالا دووۍ ژ مشهختۍ د گهل لهشکه رۍ کافران دهرکه فتبوو
شهرۍ به درۍ، و (ابن اسحق) ژ عه بدللاهي کورۍ عه بياسۍ ځه دگوځيزت، دپيژت: پيځه مبهري
-سلاف لۍ بن- ل روژا به درۍ گوته صه حابيښ: هه چيښ ژ هه وه (أبو البختری) و
(عه بياس) ديتن نه کوژن، چونکۍ نهو بيۍ دلۍ خو يين هاتينه ئينان.

نه گهر نه څ ريوايه ته يا دورست بت دۍ هندي گه هينت کو عه بياس ژ شه رمين
قوره يشيان دا هاتبو شهرۍ نه کو ژ دل هاتبو، تشته کۍ دۍ دځيت ژ بير نه که ين: کافر
دهمۍ ژ مه که هۍ دهرکه فتين دا د هه وارا کاروانۍ نه بوو سوفيانۍ دهرکه ځن، د پشت راست
نه بوون کو شهر دۍ نيته کرن، و گه لهک ژ وان ل وۍ باوهرۍ بوون کو ب تنۍ د حاله ته کۍ دا

شهر دى ئيتته کرن، نهو ژى نهگهر کاروانى قوره پيشيان كهفته دهستى موسلمانان، و دوير نينه عهbias ب خو ژى ئيك ژ وان كهسان بت يين هزركرى كو شهر نائيتته کرن، و نهگهر زانيبا شهر دى ئيتته کرن دهرنه دكهفت، و تشتى مه پال ددهت كو قى هزرى بيشين، نهوه: ل رۆژا ئوحدى دهمى كافر بو شهرى ژ مهكهه دهركهفتين، عهbias دهرنه كهفت، و نهوه بت بيه هزركرن كو عهbias ژ شهرى دترسيا، نه! ل رۆژا (حونه ينى) عهbias زهلامى ئيكانه بوو يى كو د گهل پيغهمبهري -سلاف لى بن- مايه ل سنگى شهرى دهمى خهلك ههمى رهشين، عهbias نه نهو زهلام بوو يى ژ شهرى درهقى، بهلى شهرى پيغهمبهري و موسلمانان تشتهك بوو عهbiasى قهناعت پى نهوو، ما عهbias نه ههر نهو بوو يى گوئييه خهلكى مهدينى: نهگهر هوين بهره قانيبى ژ برازاىى من نهكهن بهيلن نهو دى بهره قانيبى ژى كهين؟ قيجا چاوا نهو ب خو شيرى خو راکهت و بچته شهرى برازاىى خو!

ل رۆژا شهرى بهدرى عهbias ب دهستى موسلمانان هاته ئيخسیرکرن، و نهو عهbias گرتى (أبو اليسر كعب بن عمرو) بوو، پاشى عهbiasى خو و دو برازاىى خو ژ موسلمانان كپين، و زقرى مهكهه.

پشتى شهرى بهدرى ل سالا دووى مشهختى و حهتا رۆژا مهكهه تيدا هاتييه فهكرن ب دهستى موسلمانان ل سالا ههشتى مشهختى، نيزيكه جارهكا دى دهنك و باسین عهbiasى نهبن، د هندك ژيديران دا هاتييه كو نهو بهرى فهكرا مهكهه موسلمان بووبوو و مشهخت بووبوو مهدينى، بهلى هندك ژيديرين دى بهرؤقارثيا قى چهندي ددهنه زانين و دبیشن: عهbias مشهخت نهبووبوو مهدينى حهتا مهكهه هاتييه فهكرن ژى، و بهرى فهكرنى ب دهمهكى ژ نوى نهو موسلمان بووبوو.

ل دوى ههيقا رهمهزانى ژ سالا ههشتى مشهختى پيغهمبهري -سلاف لى بن- د گهل هژمارهكا مهزن ژ موسلمانان -كو نيزيكى دهه هزار كهسان بوون- ب ئيهتا ستاندنا مهكهه ژ مهدينى دهركهفتن، و ل رۆژا سيزدي گههسته مهكهه، و هندك دبیشن: ل دهه دهركهفت بوو و ل بيستى گههشت بوو، بهرى پيغهمبهري -سلاف لى بن- بچته د مهكهه دا ب لهشكهري خو فه، ل جههكى دانا دبیشن: (مر الظهران).

(ابن اسحق) ژ عهباسی شه دگوهرت، دبیت: دهمی پیغه مبهړی -سلاف لی بن- ل (مر الظهران) دانی من گوت: ب خودی نه گهر پیغه مبهړ -سلاف لی بن- ب زوردهستی بچته د مه که هی دا بهری خه لکی وی بیته نک نیمناهیی ژی بخوازن هتا هتای قورهشی دی تی چن.

گوت: قیجا نهز رابووم ل هیسترا پیغه مبهړی (البیضاء) سوبار بووم و نهز دهرکه فتم هتا نهز هاتیمه (الأراک) من گوت به لکی نهز هندک مروغان بینم هاتنه داران یان نیک ب کاره کی هاتبت دا بیژمی دا بچت بیژته خه لکی مه که هی بیته نک پیغه مبهړی نیمناهیی ژی بخوازن بهری نهو بچته د مه که هی دا.

ژ قی گوتنا عهباسی دبیته زانین کو نهو هنگی یی موسلمان بوو و د گهل له شکری موسلمانان بوو.

عهباس دبیت: قیجا دهمی نهز دچووم من گو ل دنگی (أبو سفیان) و (بدیل بن ورقاء) ی بوو د گهل نیک و دو دناخفتن، (أبو سفیان) ی گوت: چو ناگر وهکی ناگری نه شفه من نه دیتییه و چو له شکری. (بدیل) ی گوت: ب خودی نهفه قه بیلا (خزاعه) یه بو شهر دهرکه فتی. (أبو سفیان) ی گوت: (خزاعه) ژ قی چهندي کیتمره.

گوت: من دنگی وی ناسی، نینا من گازی کری، وی ژی دنگی من ناسی، نهز ب نک شه چووم و من گوتی: (أبو سفیان) نهفه پیغه مبهړی خودییه دهرکه فتی د گهل مروغان. وی گوت: نه مان بو قورهشییان بت چاره چیه؟ من گوت: ب خودی تو ب که قییه له پان دی سهری ته لی دت، وهره د گهل من سوبار بیه دا بچینه نک و نیمناهیی ژی بخوازه، وی گو هی خو دا من و د گهل من هات.

نینا من نهو بر، قیجا هر جار هکا نه د بهر ناگره کی را بوری باین، نهو دا پسیار کهن: نهفه کییه؟ دهمی هیسترا پیغه مبهړی ددیت و نهزی لی سوبار دگوتنه نیک و دو: مامی پیغه مبهړیه -سلاف لی بن-. هتا نه د بهر ناگری عومهری کوری خه ططابی را بورین، وی گوت: نهفه کییه؟ پاشی هاته بهرا من، گاغا نه بوو سوفیان د گهل من دیتی، گوت: دوژمنی خودی نه بوو سوفیان! همد بو وی خودای تو نیمخستییه دهستی من.

گوټ: مه کره غار و عومهری دا ب دویف مهفه هتا ئم گهشتینه نک پیغه مبهری -
سلاڅ لی بن- ئینا عومهری گوټ: نهی پیغه مبهری خودی، نهفه خودی نهبو سوفیان ئیخسته
دهستین ته څیجا دهستوریی بده من دا سهری وی لی بدهم!

عهباس دپیژت: ئینا من گوټ: نهی پیغه مبهری خودی، نهبو سوفیان یی ل سهر
بهختی من.. پاشی نهز چوم و من هیدی بو پیغه مبهری ناخفت، دویماهییی پیغه مبهری
گوته من: هره وی د گڼل خو بیه و سپیدی بینه نک من.

گوټ: سپیدی من بره نک، و نهبو سوفیانی ل ویری شاهده دا و هاته د ئیسلامی
دا.

عهباسی گوټ: من گوټ: نهی پیغه مبهری خودی هندی نهبو سوفیانه زهلامهکه هز
ژ مهزنییی دکهت څیجا نهگر تو تشته کی بدهیی.. ئینا پیغه مبهری -سلاڅ لی بن- گوټ:
ههچییی بچته د مالا نهبو سوفیانی فه نهو یی نهمین.

پشتی نهبو سوفیانی لهشکهری ئیسلامی دیتی زڅری مهکههی و د ناڅ خه لکی دا
غازی کر: گهلی قورهشییان نهفه موحه مده هات و هند یین د گڼل دا هوین نهشینی، څیجا
ههچییی بچته مالا نهبو سوفیانی نهو یی نهمین!

پشتی هنگی موسلمان هاتنه د مهکههی دا.

ژ څی سهرهاتییی دئته زانین کو عهباسی پاشی نهبو سوفیانی دهوړه کی مهزن ههبوو
کو مهکهه بئ شهر ل بهر پیغه مبهری -سلاڅ لی بن- هاتییه فه کرن.

پشتی مهکهه هاتییه فه کرن پیغه مبهری -سلاڅ لی بن- بریار دا (سقایه الحاج) وه کی
بهری هه د دهستی مامی وی عهباسی دا بت، و ب څی چه ندی عهباس دته ئیکه مین
کس ب ناقدانا هجیان رابوی د جاهلیه تی و ئیسلامی ژی دا.

پشتی پیغه مبهری -سلاڅ لی بن- مهکهه فه کری، جهواب گهشتی کو ئویجاخا
(ههوازن) و (تهقه فیان) ل طائفی یا خو دایه ئیک و دی ئینه شهری وی، ئینا بریار دا
ب لایئ وان فه ده رکفت، ل دویماهییا هیشا رده مزانی ده رکفت، و هژمارا لهشکهری
موسلمانان پتر بوو ژ دوواژه هزار کهسان، لهو هندهک ژ موسلمانان گوټ: ئیدی د چو

شهران دا ئهم ناشکین.. و ئەقەیه دەمی ئایەت دیبژت: ﴿وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَصَافَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَازَجَتِمْ وَلَيْتُمْ يُدْرِكُونَ﴾ (التوبة: ٢٥).

دەمی کافران ب دەرکهفتنا موسلمانان زانی ئەو بهری دەرکهفتن و هاتنه نهالا (حونهینی) د رپکی دا، و وان ل ویری ری گرت.. دەمی لهشکهری موسلمانان گههشتیه وئ نهالی، سپیدی زوی بوو هیشتا دنیا باش زهلال نهبوو، کافران ژ ههمی لایان شه تیر و یم د موسلمانان وەرکرن، خافلهتی ب لهشکهری موسلمانان کهفت، ژ دوازه هزار مرۆفان سهه نهمانه ل مهیدانا شهری ههمی پاشپاشکی زفرین و ردهین، ئەوین ل سنگی ماین ئەشه بوون:

پیغه مبه ری خودی -سلاف لی بن- و ئەو ل بهراهیا ههمیان بوو، پشتا خو نهدا کافران و ما ل سنگی و گازی موسلمانان کر کو نهرفتن و دگوت: (أنا النبی لا کذب أنا ابن عبدالمطلب). و ژ وان صهحابین کو ماینه د گهل دا ل سنگی شه ری: مامی وی عهباس و پسما مین وی: فاضلی کورپی عهباسی، ئەبوو سوفیانئ کورپی حارثی، و برایی وی رهبعه، عهلییی کورپی ئەبوو طالبی، قوشه می کورپی عهباسی، و عوتبه و موعتب کورپن ئەبوو لههه بی.. ئەفه حهفت پسما مین وی.

و ژ موهاجریان: ئەبوو بهکر و عومه و ئوسامه یئ کورپی زهیدی و دهیکا وی (أم ایمن) و ئەیمه ن.

یه عنی ههمی نه دبوونه پازده مرۆف!

پاشی نیزیکی ههشتی مرۆفان ژ موهاجری و ئەنصاریان زوی زفرین و د ههوارا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- هاتن، و گاڤا موسلمانین دی دیتی کو موسلمانان ب قی هژمارا خو یا کیم خو ل بهر سنگی کافران گرت په شیمان بوون و زفرینه مهیدانی.. و دیماهییی سهه رکهفتن یا موسلمانان بوو.

شه ری حونهینی ل سالا ههشتی مشهختی ئیکه مین شه پر بوو عهباسی مامی پیغه مبه ری پشکداری تیدا کری د گهل موسلمانان و ب راستی وی ناڤی خو ئینا دهر ئەو

د گهل برازاينې خو نه بوو سوفياني کورې حارثي هه قساري هيترا پيغه مبهري - سلاډ لي بن -
گرتبوو و کهسهک ل پيشيا وان هه رسيان نه بوو، و هه ر چنده خافله تي يا مه زن بوو، و
شکه ستنه کا کریت ژي که فته له شکه ري به لي نهو نه ترسيان و پشته خو نه دانه دوزمني
و ل مه يداني مان هه تا شه ر ب دويماهي هاتي.

ژ قې دئېته زانين کو عه عباس مروقه کي ب جهرگ بوو و ئي خلاصه کا مه زن بو
پيغه مبهري و ئيسلامي د دلي وي دا هه بوو.

وه سا دئېته زانين کو پشتي فه کرنا مه که هي ل سالا هه شتي عه عباسي خو ژ مه که هي
فه گوهاست بوو مه ديني، و ل ويړي ل نک پيغه مبهري - سلاډ لي بن - ئاکنجي بوو بوو، و
پشتي هنگي ب بيست و چار سالان ژي هه تا مري نهو هه ر ل ويړي يئ ئاکنجي بوو.

ده وري عه عباسي و نيزيکيا وي ژ پيغه مبهري - سلاډ لي بن - جاره کا دي ديار دبت
ل ده مي وه غه کرنا پيغه مبهري - سلاډ لي بن - ژ دنيايي.. ده مي پيغه مبهري - سلاډ لي بن -
نساخ بووي نساخيا پي مري.

ل وي رورژا پيغه مبهري - سلاډ لي بن - پي حسيای کو پيچه کي له شي وي يئ سثک
بووي، ژ مامي خو عه عباسي و پسما مي خو عه لي خواست کو ملين وي بگرن و وي ببه نه
مرگه فتې دا نقيري بکه ت.

د هه ديسه کي دا، بوخاري ژ عائشايي فه دگو هيرت، ديپرث: ده مي پيغه مبهري - سلاډ
لي بن - نساخ بووي مه دهرمانه ک کره ده قې وي، ئينا وي ب ئيشاره تان گوته مه: نه که نه
ده قې من، يا ژ مه فه ژ بهر نه خوشيا دهرماني ل سه ر نساخي وي دهرمان نه قيت، ئينا مه
دهرمان کره ده قې، گاڅا هشيرار بووي عيجز بوو و گوټ: ما من هوين ژ هندې پاشقه لي
نه دا بوون؟ عه عباس تي نه بت نه قين دي هه مييان دهرماني بده ني!

ژ قې هه ديسي بهايي عه عباسي ل نک پيغه مبهري - سلاډ لي بن - دئېته زانين.

و پشتي پيغه مبهري - سلاډ لي بن - چوويه بهر دلوقانيا خودي عه عباس ئيک ژ وان
مروغان بوو يين پيغه مبهري شويشتي: عه عباس و هه ردو کورين خو: (الفضل) و (قشم) و

عهلی ب شویشتنا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- رابوون، و ئوسامه ی و صالحی مه ولای پیغه مبه ری ئاف بو لی دکر، و ههر وان کفن ژ ی کره بهر.

پشتی پیغه مبه ری ژ ی -سلاف لی بن- عهباس مابوو ل مه دینن ل سهر زهمانی ئه بوو به کری و عومه ری و چندت ساله کان ژ ی زهمانی عوثمانی.

ل سالا هه ژدی مشهختی، ل سهر دهمی خیلافهتا عومه ری باران نه هاتن و خه لایه کا مه زن ل مه دینن چی بوو، عومه ری گوته صهحابیان: پیغه مبه ری -سلاف لی بن- وهسا به ری خو ددا عهباسی وهکی کوپ به ری خو ددهته بابی خو، و ئه فرۆکه ئه گهر پیغه مبه ری -سلاف لی بن- د ئاف مه دا نه بت ژ ی مامی وی عهباس یی د ئاف مه دا ئیجا وهرن بلا ئه و نثیتر ل بهرا مه بکهت، و دوعا بو مه بکهت؛ دا خودی بارانی ل مه بیارینت.

گاڅا ههمی کویم بووین عومه ری گوته: ئه ی خودا، مه ب دوعایین پیغه مبه ری ته ههوار دکره ته، ته باران ددا مه، و ئه م ئه فرۆ ب دوعایین مامی پیغه مبه ری ته ههوار دکهینه ته، ئیجا تو بارانی بده مه، و عهباس ب بهرا وان کهفت و ئه ف دوعایه کر: (اللهم لم ينزل بلاء إلا بذنب، ولم يكشف إلا بتوبة، وقد توجه القوم بي إليك لمكاني من نبيك وهذه أيدينا إليك بالذنوب ونواصينا إليك بالتوبة فاسقنا الغيث).

هیشتا مروث ژیک نه شه په ځین عه وران خو لیکن دا و بارانه کا بوش باری.

ژ فنی سهرهاتی پی ژ ی قه در و بهایی عهباسی باش دیار دبت.

عه بباس -وهکی مه گوته- مابوو ساخ ههتا زهمانی ئیمام عوثمانی، و مرنا وی ل پوژا ئه یینی بوو چارده ی هه یقا ره جه بی ژ سالا سیم- و دووی، و دهمی مری ژیی وی هه شتی هه شت سال بوون، و ل به قیعی هاتبوو قه شارتن.

عه بباسی عه یاله کی بوش ل پشت خو هیلابوو: نه ه کوپ و سی کچ، و ناځین وان ئه شه بوون: الفضل، و ئه شه ژ هه مییان مه زتر بوو، عبدالله، و ئه شه صهحابی پی ب ئاف و ده نگه، عبید الله، عبدالرحمن، قیم، معبد، کثیر، تمام، و الحارث.

و کچین وی: حبیبه، صفیه، أمیمه، بوون.

عهبباس ل دويماهيا عه مري خو كوره بوو بوو، و ديترن: گاڤا عومهری عه بباس دديت ژ دهوارا خو دهاته خوار و بو رادوستيا هتا دچوو.

وی سیه و پینج هدیس ژ پیغمه مبري -سلاف لی بن- یین ریوایت کړین.

و نه ژ تشتین قهشارتییه کو خهلیفین عه بباسی نهوین ژ سالا (۱۳۲ هتا ۶۵۶) مشهختی حوکم ل جیهانا ئیسلامی کړی ژ دووندها فی صهحابییی خودان قه درن.

ہەر چار
خەلیفەیین راشدی

خالیفای نیکه نهبوو بهکرای حددیق

څی جارئ مه ل بهره ری بو زلامی نیکی د نوممه تی دا - پستی پیغهمبهړی -
 قه که بن.. نهغه زلامه پیغهمبهړ نه بوو، بهلی نهو بوو یی دهوړی پیغهمبهړی تمام کری،
 مروهک بوو خودی دای و بو دهوړه کی هلیژارتی، نهگه نهو نه با خودی ژی دزانت کهسه کی
 دی ژ بلی وی نه بوو ب وی دهوړی رابت یی نهو پی رابووی، زلامهک بوو نهگه باوهرییا وی
 و یا نوممه تی همیپی د گهل نیک بته کیشان باوهرییا وی دی باوهرییا نوممه تی همیپی
 هلیکیت، صهحابیهک بوو نهگه نه ژ بهر هندی با کو مه دثیا څی گهشتا خو د گهل
 صهحابیان ژ بنه مالا پیغهمبهړی -سلاف لی بن- دهست پی بکهین، بی گومان نه دا ژ وی
 دهست پی کهین.

بابه تی پهشا مه یا څی جارئ نهبوو بهکره جیگر پیغهمبهړی -سلاف لی بن- و هه قالی
 وی یی نیکی، و پسته قانی وی یی خوشتی.

نهبوو بهکر، ناقی وی یی دورست (عبد الکعبه) بوو، و پستی موسلمان بووی ناقی
 خو کره (عبدالله)، بابی وی نهبوو قوحافه عثمانی کور پی عامری تهیمییه، نهو و پیغهمبهړ
 -سلاف لی بن- ل بابی حفتی (مورده پی کور پی که عبی) دگه هنه نیک، نهبوو بهکر ژ
 قوره شیه بهلی ژ بابکی تهیمیانه، و دثیه زانین کو قوره شیه عه شیرده کا مه زن بوو
 و ژ گهلهک بابکان یا پیکهاتی بوو.

دهیکا ئه‌بوو به‌کری ژی هه‌ر ژ ئویجاخا بابی وی بوو، ناڅی وی سه‌لما بوو، کچا سه‌خری کورپی مالکی کورپی عامری ته‌یمییه، یه‌عنی دهیکا وی و بابی وی ل عامری دگه‌هنه ئیک.

ناڅه‌کی دی ژی ئه‌بوو به‌کری هه‌بوو پی دهاته ناسین ئه‌و ژی (عه‌تیق) بوو، و عه‌تیق ب دو مه‌عنا دئیت: پی جوان، و پی نازاکی. هنده‌ک دبیزن: هندی ئه‌و پی خوشکوک بوو دگوتی: عه‌تیق، و هنده‌ک دبیزن: دهیکا وی کور بو نهدمان څیجا ده‌می ئه‌و بووی دهیکا وی ناڅی وی کره عه‌تیق دا ژ مرنی بیته نازاکن.

ب ناسناڅی (الصديق) ژی دئیته ناسین، یه‌عنی: پی گه‌له‌ک راستگو؛ چونکی هه‌ر تشته‌کی وی ژ پښه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- گوهل لی ببا پی دودلی دگوتی: تو راست دبیزی، ئینا پښه‌مبه‌ری ناسناڅی وی کره: (الصديق).

ل دورین سالا ۵۷۳ ز، پشتی بوونا پښه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- ب دو سی سالان، ل باژیری مه‌که‌هی، ئه‌بوو به‌کر هاته سه‌ر دنیاپی، و د ماله‌کا خودان قه‌در و بها دا هاته ب خودان کرن، سه‌ر و به‌ری ژیبی وی به‌ری موسلمان بیت ب به‌رفره‌هی مه‌ نه‌زانییه، به‌لی تشتی ژی هاتییه زانین ئه‌و بوو: ئه‌و مروڅه‌کی خوشکوک و ب هه‌یه‌ت بوو، باوهرییا خه‌لکی مه‌که‌هی هه‌مییا پی دهات؛ چونکی ئه‌و مروڅه‌کی راستگو و ده‌سپاک بوو، ئه‌زمانی خو ژ گوتین سه‌قه‌ت دپاراست و خو ژ کربارین کیم و نه ژ هه‌ژی ژی ددا پاش، به‌ری موسلمان بیت ژی خو ژ څه‌خوارنا مه‌پی ددا پاش، جاره‌کی پسپارا څی چهندي ژی هاته کرن، وی گوت: من ناموسا خو و زه‌لامینییا خو دپاراست، و هه‌چیپی مه‌پی څه‌خوت عه‌قلی خو و زه‌لامینییا خو به‌رزه دکه‌ت.

کاری شه‌رم تیدا با، یان مروڅ پی شکه‌ستبا وی -هیشتا موسلمان نه‌بووی ژی- نه‌دکر، و گوتنا دورست نه‌با ژ ده‌قی دهرنه‌دکه‌فت، و سوژا وی دابا لیڅه نه‌دبوو ئه‌گر مرنا وی تیرا با، له‌و به‌ای وی د چاڅین خه‌لکی دا پی مه‌زن بوو. و وی ده‌می خو -وه‌کی پتریا زه‌لامین ته‌یمییا- ب بازرگانیی څه دبورانده، و ژ به‌ر کو ئه‌و مروڅه‌کی ده‌سپاک بوو، و وی خو ژ خرابیی ددا پاش مالی وی به‌ره‌که‌ت که‌فتبووی و بوو بوو ئیک ژ زه‌نگین و ده‌وله‌مه‌ندین مه‌زن د ناڅ خه‌لکی مه‌که‌هی دا.

و ژ کارتن نهو پي هاتيبه ناسين د ناف خه لکي مه که هي دا نهو بوو نهو گه له ک ب که فاله تکرنا خه لکي رادبوو، و هه چيبي نهو بوو بهر ببا که فيلي وي باو هرييا خه لکي پي دهات، و گاڅا خوښه که فتبا سهر بڼه ماله کي نهو دا وي دهنه نهو بوو بهر کي، و نهو بوو بهر کي نهو بوو خوداني کوشي دبر، و نهغه نيشانا هندييه کو باو هرييا ههر دو لايان ب وي دهات.

ههر ژ جحيليبييا خو نهو بوو بهر ب زيره کيبي هاتبوو ناسين، يي زيره ک بوو بوو دهستي خو و شيري خو، و يي زيره ک بوو بوو نه زماني خو و ديار کرنا بير و بوچوونين خو، گه له ک هه ژ پريثريبي نه دکر، و نه گهر ناخفتن نه هاتبا بهر وکا وي نهو نه داخفت، و خو پستي موسلمان بووي ژي و بوويه خليفه دگوته واليبيتي خو: نه گهر هه وه وه عظه ک کر، کورت څه برن؛ چونکي ناخفتن نه گهر دريژ بوو هنده ک هنده کي ژ بير مرؤقي دبهت.

و دبت نهغه سالوخته تين هه بن نهو و پيغه مبهري -سلاف لي بن- گه هاندينه نيک، و هه څاليبي د ناڅه را وان دا پهيدا کري هيشتا بهري پيغه مبهريني بو پيغه مبهري -سلاف لي بن- بيت، چونکي دتيته زانين کو هه څاليبييه کا موکم د ناڅه را وان هه ردووان دا هه بوو هيژ بهري نيسلامي، و هه ما بهسه بيژين: ده مي پيغه مبهريني بو پيغه مبهري -سلاف لي بن- هاتي، بهري پيغه مبهري سوجه تا خو بو مامي خو نهو بوو طالبي بکهت، نهو چوو بو هه څالي خو نهو بوو بهر کي کر، و پترين ديروکران ل وي باو هرييه کو نهو بوو بهر کي نيکه مين زه لام بوو باو هري ب پيغه مبهري نيناي، کاني چاوا خه دي جا نيکه مين ژن بوو باو هري پي نيناي.

* * *

باژيري مه که هي نهو دکه فته جهرگي گزيرتا عه ربهان، بوو بوو روو گه ها هه مي ئويجاخ و عه شيره تين عه ربهان و بهايي وي د چاڅين وان دا زنده بلند بوو بوو و ب تايه تي پستي له شکر وي نه بره هه يي حبه ششي ب وي رهنگي په رده در و نه عه ده تي ژي هاتيبه پاشقه برن. (مه که هه) نهو باژيري ل سهرده مي نيسماعيلي کور ئيبراهيمي هاتيبه ئاڅا کرن و پيچ پيچه بهر فده بووي و هه تا بوويه باژيره کي مه زن و هيدي هيدي رهنگ و پويي خو نهو ديني ئيبراهيم و نيسماعيلي دايي، ژ ده ست دا هه تا ده مه ک ب سهر دا هات نهو که عبه يا وان ههر دو پيغه مبهريان ئاڅا کري؛ دا بته جهي ته وحيد وي، ب دهستي هنده ک مرؤقين خو ب تاگير بو ئيبراهيمي دزاني بوو بوتخانه و جهي بوتپه ريسيبي، ههر کونجه کا ته بهري خو دابايي

صه نه مه كې چكلا ندې دا لې بينې، ئه و زه لامين هېر ئيكي ژ وان عه قلى خو ب دنيايه كې نه ددا، سهرين خو بو هندك داروبه رين رهق و هسك دچه ماندن.

د ناڅ گيله شو كا قى بهرزه بوونې دا، ل وى ده مې خه لكې مه كه هې رې ل بهر خو بهرزه كړې، چهند زه لامه كين ب تبليتن دهسته كې ب تنې دهاتنه هژمارتن مابوون، ب عه قلى خو و ب وى ميراتې ژ باب و باپيرين كهفن گه هشتيبي، گه هشتيونه وى باوه ريبې كو ئه ښ رېكا خه لكې مه كه هې ل سهر دچن نه ئه و رېكه يا كو ئيبراهيم و ئيسماعيل پي هاتينه هنارتن، به لې پا رېكا راست ژى ب دورستې ل بيرا وان نه مابوو! تشتې د دهست وان دا ماي ب تنې ئه و بوو عه قلى وان قه بويل نه دكر بهر كې بچوبك جهې خودايه كې مه زن بگرت، له و بوتپه ريسې ب ديتنا وان كاره كې بيخيېر بوو.

مه كه هيبان ب حيبه تې قه بهرې خو ددا څان كيتمه مروڅان، و مروڅي دين نه گهر تو يا د سهرې وى دا بخوينې، دې بينې ئه و هزر دكهت ئه و هه مې خه لكې هشير ل دهور وبهرين وى ددين! و د سهر هندې ژى را بوتپه ريسين مه كه هې مايې خو د څان مروڅان نه دكر و ژى نه دخواست بينه سهر دينې وان، و هندك جارن رې ل وان نه دگرت كو ئه و ناشكهر د ناڅ خه لكې دا رابېن و نه كاميا دينې قوره شيان بكن؛ چونكي ئه و د پشت راست بوون كو څيانا خه لكې مه كه هې بو بوتپه ريسيبې دې بته سكره كې ئاسې د ناڅه را خه لكې و گوټنا څان مروڅان دا.

ئهبوو به كړې ته يمې، وهكي هه قالې خو يې نيزيك موحه ممه دې هاشمې، ژ وان عه قلمه ندان بوو بين ئاخفتنين (قس بن ساعده الايادى) و (زيد بن عمرو بن نفيل) وى و (ورقه بن نوفل) كه فتينه دلى، ديسا.. ئه و خودايې ئه م هه مې داين و عهر د و عه سمان ژى ئافراندين دقيت گه لك ژ هندې پاك و بلندتر بت وهكي قوره يشى ژى دبېژن، قهت تشته كې بهر عه قل نينه ئه ښ دينې قوره يشى ل سهر دينې ئيبراهيم و ئيسماعيلې بت.

ئهبوو بهر مروڅه كې بازركان بوو، گه لك جارن د گڼل كاروانى بو كړين و فروتنې دچوو شام و يه مهنې، ل وړې ئه وى هندك مروڅ دديتن ل سهر دينه كې دى بوون نه وهكي دينې قوره شيان، و د گڼل هندې ژى وان دگوټ: ئه م يې ل سهر دينې ئيبراهيمې. قى چهندي ئهبوو بهر پال ددا كو هزرين خو بكهت: ئهرې راستى ل كيڅه يه؟ دينې ئيبراهيمې يې

دورست چ بوو؟ و پشتمی دهمه کي دريژ ژ ليگهريان و هزرکړني، نهبوو بهر دهست فا دزقري..
 وي ژي پشت دابوو بوتپهريسييا ملله تي خو، هر چنده نهو مروقه کي زيده (نجماعي) بوو
 و تپکه لپيا وي ژي د گڼل خه لکي گه لک يا باش بوو، بهلي کيم کس هه بوون نهبوو بهر
 ژ دل هه قالينيبي د گڼل بکته و ژ قني هه قالينيبي يي ب هيشي بت، و هه قالني وي يي
 ژ هه ميان نيزيکتر -وهکي مه گوته- جحيله کي د حيني وي دا بوو، ب تني دو سالان ژ وي
 مهزتر بوو، هر چنده نه ژ بابکي تهيميان ژي بوو، بهلي يي نهو ههردو ديتبان دا هزر
 کته ههردو برايي دهبابينه، هه قالني وي نه قبيي عهبدلموططه لبي مهزني بابکي هاشميان
 بوو، موحه ممدني کورني عهبدللاهي، پتر جاران ههردووان دهمي خو پتکفه دبوراند، و هزر و
 بيرين خو بو نيک و دو قه دگيران.

دهمه کي نهبوو بهکري خو ديت يي ب تنيه، هه قالني وي يي خوششي لي بهرزه بوو،
 چنده رږژ ب سهرقه چوون ديار نهبوو، ژ هندهک مروقان گوهر لي بوو کو موحه ممد يي
 بهحسي دينه کي نوي دکته، ئينا رابوو قهستا هه قالني خو کر دا بزانت کاني سوجه تا وي
 چيه؟ نهبوو بهکري گوته: نهبولقاسم، تول ديوانخانه يان نه يي ديار و ملله تي ته يي ته
 ب هندني گونه هبار دکهن کو تو يي عهبيي د باب و باپير و ديني وان دينيه دهر، قيجا تو
 چ ديژي؟ پيغهمبري -سلاف لي بن- گوته: بهلي نهبوو بهر، خودايي من نهز يي کریمه
 پيغهمبر و بو ههمي مروقان يي هناريم. نهبوو بهکري گوته: ب خودي من چو جاران دره و
 ژ ته نهديتیه، و تو يي ژ ههژي پيغهمبرينيبي، دهستي خو بده من، پيغهمبري دهستي
 خو ب نک قه دريژ کر، نهبوو بهر چوو دهستي و باوهری پي ئينا، و ب قني چهندي نهو بوو
 نيکه مين زهلام باوهری ب پيغهمبري ئيناي، و پشتي هنگي ژي پيغهمبري -سلاف لي بن-
 هر دگوت: من کهسهک بو ئيسلامي گازی نهکرييه و دودلييهک ل نک نهبووت، نهبوو بهر
 تي نهبت گاغا من نهو بو ئيسلامي گازی کري نيکسر و بي دودلي وي باوهری ئينا.

دبت مروث -ل قيرئ- پسپاره کي ژ خو بکته: نهري بوچي موسلمانبوونا نهبوو بهکري
 هو سا يا ب سانا هي بوو؟

بهري مروث هزا خو د وان نهگه ران دا بکته يين نهو پالداي کو ب سانا هيتر ژ هر
 کهسه کي دي موسلمان ببت، پيتثيه بيرا خو ل هندني بينين کو نهو ئاستهنگين ل وي دهمي

دكهفتنه د ناهېرا زهلامين قورهشيان و هاتنا د ئيسلامى دا، چو ژوان ل نك نهېو بهكړى نهېون، چاوا؟

د بهرسقى دا دى بېژين: مروث دهمى ل سهر دينهكى يان بير و باوهرهكى دئېته مهزكرن، پاشى بو دينهكى دى يان بير و باوهرهكا دى دئېته گازيكرن، دى خو ژيا نوى ددهته پاش ژ بهر ئيك ژ فان نهگهران:

۱- ژ بهر دفن بلنديهكا وه ل مروثى بكهت كو گوهداريا كهسهكى دى نهكهت و ب دويث نهكهفت.

۲- يان ژ بهر وي مهزنيا مروثى هه، قيجا بترست نهگهر چوو د دينهكى دى دا نهو مهزنى ژ دهستى بېته دهر.

۳- يان ژ بهر بهرزهوندويهكا شهخصى كو دبت پشتى هاتنا دينى نوى بو مروثى نهئېته ب جه ئينان.

۴- يان ژ بهر هزرهكا هشك و عهقهكه گرتى يى كو وي ژ ههر بوچونهكا نوى دويير بېخت.

۵- يان ژ بهر تهعهصصويهكا كوره يا كو مروثى وهسا تى بگههينت كو دهركهفتنا ژ ريكا باب و باپيران تاوانهكا بى وينهيه.

۶- يان ترسهكا زنده يا كو مروثى ژ هندى پاشقه بيهت كو حهقيى بېژت دا چو نهخوشى نهئېنه پيكي.

۷- يان پيراتييهكا مروثى دكهته دوزمنى گوهورينى، يان جحيلينيهكا رى نهدهته خودانى كو ب سهربخوبى هزرهكى بكهت.

نهفه نهو نهگهر بوون يين قورهششى ژ دينى نوى يى پيغهمبر -سلاف لى بن- پى هاتى ددانه پاش، و ئاشكهرايه كو چو ژ فان نهگهران ل نك نهېو بهكړى نهېون، د سهر هندى ژى را رهوشت و رهفتارى وي يى پاك نهو پالدا كو ئيكسهر قهستا ئيسلامى بكهت.

***

نېو دهمه‌کي درېژر بوو نه‌بوو به‌کر ل هيقيا روزه‌کا هوسا بوو، ل هيقيا راستيا به‌رزه بوو، گوهي وي ل دهنگه‌کي بوو بيتي رتيکي نيشا بدهت.. و چهند که‌يفا وي يا مه‌زن بوو دهمي ديتي نېو دهنگ دهنگي نيزيکترين هه‌قالی وييه، نه‌گهر مروژ ب چاقه‌کي ماددي به‌ري خو بدهته نه‌بوو به‌کري دي بينت چو تشته‌کي ژ وي کيم نه‌بوو، مال د دهستي دا يي مشه بوو، عه‌يال هه‌بوو، قه‌در و بهايي وي ژي د ناف خه‌لکي دا گه‌لک بوو، هه‌ميبيان باوهری پي دهات و ب گوتنا وي ذکر، به‌لي تشته‌کي ژ وي کيم بوو نېو مالي وي هه‌ميين نه‌دشيا‌بوو ب جه بينت، يي ژي کيم بوو بزانت ديني ئيبراهيمي يي دورست يي چاوا بوو، چ رتيکه مروژي دگه‌هينته خودي، له‌و دهمي هه‌قالی وي موحه‌ممه‌دي گوتيي: نه‌زم پيغه‌مبه‌ري خودي، ئيکسر وي باوهری پي ئينا، وه‌کي وي مروژي يي تشته‌کي خو به‌رزه که‌ت و گه‌لک لي بگه‌رييت، پاشي ژ نشکه‌کي قه بينت قيجا ب سهر و چاښ قه خو تي وهر بکه‌ت.

نېو به‌کري باوهری ئينا و ژ نک پيغه‌مبه‌ري -سلاف لي بن- زقري مال، وه‌کي وي مروژي باره‌کي مه‌زن و گران ژ سهر ملي خو بدانت و هه‌ستي ب سقکيبي بکه‌ت، نه‌بوو به‌کر يي وه‌سا بوو.. دهمه‌کي درېژر پيغه نه‌چوو نه‌بوو به‌کر زقري نک پيغه‌مبه‌ري خو، به‌لي قی جاري نېو يي ب تني نه‌بوو، چار زه‌لامين دي د گڼل دا بوون:

(عوثماني کورپي عه‌ففاني) و (طه‌لحه‌يي کورپي عوبيدوللاهي) و (زوبه‌يري کورپي عه‌ووامي) و (سه‌عدی کورپي نه‌بوو وه‌ققاصي).

و روزه‌ پاشتر وي پينج زه‌لامين دي د گڼل خو ئينان؛ دا باوهریيا خو ل نک پيغه‌مبه‌ري -سلاف لي بن- ئاشکه‌را بکه‌ن: (عوثماني کورپي مه‌ظعونوي) و (نېو عبيده‌يي کورپي جه‌رراحي) و (عه‌بدررحماني کورپي عه‌وفی) و (نېو سه‌له‌مه) و (نهرقه‌مي کورپي نه‌بوو نهرقه‌مي) نه‌قه نه‌ه زه‌لام، د گڼل نه‌بوو به‌کري دهه، پيغه‌مبه‌ر و خه‌ديجا و عه‌لي و زه‌يد نه‌قه چارده.. ده‌سته‌کا ئيکي يا کارواني پيروزي ئيسلامي پي ده‌ست پي کري، ژ سپزده مروژان نه‌ه ل سهر ده‌ستي نه‌بوو به‌کري هاتنه سهر ري!

پيغه‌مبه‌ر -سلاف لي بن- د گوتنه‌کا خو دا ديژت: هه‌چيبي قه‌نجيه‌ک ل مه‌ کريت، مه‌ خه‌لاتي وي يي دايي، نه‌بوو به‌کر تي نه‌بت خودي ل روزه‌ قيامه‌تي خه‌لاتي وي دي ده‌تي.

ل څی دهمی هژمارا موسلمانان هیدی هیدی زیده دبوو، پښه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- ژ هه‌قالین خو خواست کول مالا ئه‌رقه‌می هه‌ر چار کوم بین دا نایه‌تین نوی دئینه‌ خواری بو وان بخوینت، و هیشتا هژمارا وان نه‌گه‌هشتییه چل که‌سان ئه‌بوو به‌کری گه‌له‌ک جارار ژ پښه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- ده‌ستویری دخواست کو دهرکه‌فته کولانین مه‌که‌هی و گازییا خو بی ترس به‌لاف که‌ن، چاره‌کی پښه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- ده‌ستویری دا، دو سال بوون د سه‌ر گازییا ئیسلامی را بو‌ری بوون، و هژمارا موسلمانان گه‌هشتبوو سیم و هه‌شت مرو‌شان، کاروانی وان بی بچوبک گه‌هسته‌که‌عی، ئه‌بوو به‌کر د ناڅ خه‌لکی دا رابو‌فته و بو‌جارا ئیکي د دیروکا ئیسلامی دا خوتبه‌ک ب ده‌نگه‌کی بلند خواند، ژ خه‌لکی مه‌که‌هی خواست بیته‌ د ئیسلامی دا، کافر ژ خوتبا وی دین و هار بوون، ب موسلمانان وهره‌اتن و لی‌دان، و بارا ئه‌بوو به‌کری ژ لی‌دانی ژ یا هه‌مییان پتر بوو، گاڤا ئوبجاخا ئه‌بوو به‌کری ئه‌څ چه‌نده دیتی د هه‌وارا وی هاتن و ئه‌و ژ بن ده‌ست و پی‌یښ کافران ئینادهر، و هه‌می هزارا وان ئه‌و بوو ئه‌بوو به‌کر یی مری، پاشی وان به‌ری خو دایئ هیشتا ر‌حا تی مای، رابوون ئه‌بوو به‌کر هلگرت و بره‌مال، و هه‌مییان سویند خوار ئه‌گه‌ر تشته‌ک ل ئه‌بوو به‌کری هات (عوتبه‌یی کورئ ره‌بیعه‌ی پیشقه‌ بکوژن.

ئه‌بوو به‌کر هند هاتبوو قوتان دفنا وی ژ رویی وی نه‌دهاته جوداکرن، دلگرتی بوو‌وو و ئه‌زمان ژی لی شکه‌ست بوو، مرو‌شین وی ل هنداف کوم بوو‌بوون و هه‌تا نیزیکی روژناڅایی وی چاڅین خو‌څه‌نه‌کرن، گاڤا رح هاتییه له‌شی و ئه‌زمانی وی گه‌ریای، ئیکه‌مین پسیار کری ئه‌و بوو گوت: چ ل پښه‌مبه‌ری هاتییه؟ مرو‌شین وی خه‌له‌ت ئاخفتن و لومه‌ی وی کر، و گوتنه‌ ده‌یکا وی: خوارنه‌کی یان څه‌خوارنه‌کی بدئ، و ژ نک وی دهرکه‌فتن. گاڤا ده‌یکا وی ب تنی مایه د گهل هندي هاتئ کو تشته‌کی بخوت وی گوتئ: هه‌تا ئه‌ز نه‌زانم کانئ چ ل پښه‌مبه‌ری هاتییه ئه‌ز تشته‌کی ناخوم. ده‌یکا وی گوتئ: ئه‌ز چو ژ هه‌قالی ته‌ نزانم، وی گوتئ: هه‌ره‌ نک فاطمایا کچا خه‌ططابی ئه‌و دئ تشته‌کی ژئ زانت، ده‌یکا وی ب یا وی کر، به‌لی فاطمایئ باو‌دري پی نه‌هات گوتئ: نه‌ ئه‌ز ئه‌بوو به‌کری دناسم نه‌ ژی موحه‌مه‌دی، و ئه‌گه‌ر ته‌ بقیت دئ د گهل ته‌ ئیمه‌ نک کورئ ته‌ کانئ مه‌سه‌لا وی چیه؟ پشتی هه‌ردو هاتینه‌ نک ئه‌بوو به‌کری، ئه‌بوو به‌کری پسیار ژئ کر: حالئ پښه‌مبه‌ری چیه؟ کچا خه‌ططابی به‌رسقا وی نه‌دا، گوتئ: ده‌یکا ته‌ یا ل څیرئ. گوتئ: نه‌ترسه‌ هه‌ما بی‌زه. وی

گوت: پیغهمبه ری ب سلامه تییه و یی ل مالا نه رقه می. نه بوو به کری گوت: پا من سویند یا خواری هتا نه ز پیغهمبه ری نه بینم نه ز تشته کی نه خوم و نه خوم.

پشتی خه لک قهره قین و کس نه مایه ل کولانی، دهیکا وی و کچا خه ططابی رابوون ملین وی گرتن، و بره مالا نه رقه می ل نک پیغهمبه ری -سلا ل لی بن-، ل ویری نه بوو به کری ژ پیغهمبه ری خواست دو عایی بو دهیکا وی بکه ت دا موسلمان بت، و وه سا چیوو وه کی نه بوو به کری قیای و دهیکا وی موسلمان بوو.. نهف روزه نهو بوو یا هه مزه ژی تیدا موسلمان بوو.

نهفه نه خوشییا ئیکی بوو سهرا ئیسلامی هاتییه ریکا نه بوو به کری، به لی نه خوشییا دویمایی نه بوو، نه بوو به کر ل وان سیزده سالی ل مه که هی ژیای به ری مشه ختبون لی بو پیغهمبه ری -سلا ل لی بن- وه کی سیه ری بوو، گه لک جاران ده می کافرین مه که هی دهاته پیغهمبه ری دا نه خوشییا بکه هیننی نه بوو به کری خو ددا بهر و بهر دهانی ژی دکر و سنگی خو بو خوشتییی خو دکره قه لغان و مه طالی پیلا یی.

ل مه که هی.. هژماره کا عه بدین هه ژار و بی خودان هه بوون باوهری ب ئیسلامی ئینابوو، کافران نهو گرتبوون و ل سهر خیزی ئاریای و ل بهر چاچی روزه شاریای گریدابوون و عه زاب ددان، نه بوو به کری بریار دا وان هه مییان ب پاری خو بکرت و نازا که ت؛ دا نهو وان ژ عه زابا کافران رزگار بکه ت، و ئیک ژ ثان عه بدان بلالی هه به شی بوو، و ژ بهر قی چهندي نهف نایه ته د ده رقه قا نه بوو به کری دا هاته خواری: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ۖ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ۖ ﴿٦﴾ فَسَنِيَرُهُ مِنَ الْجَنَّةِ ۖ ﴿٧﴾﴾ (اللیل: ۵-۷).

هه چهنده ئوبجاخا ته مییان گه لک بهر دهانی ژ نه بوو به کری دکر ژ، به لی د گهل هندي ژ کافران گه لک حالی وی نه خوش دکر، لهو ده می پیغهمبه ری -سلا ل لی بن- ده ستوبری دایه هه قالی ل خو کو مشه خت بسن و بچه هه به شه، نه بوو به کری ژ ده ستوبری ژ پیغهمبه ری خواست کو قه سته هه به شه بکه ت، و پشتی ژ مه که هی ده رکه فتی و چهنده قوبناغه کان دایه ری، ب ری قه (ابن الدغنه) یی مه زنی ئوبجاخا (القاره) که فته ریکا وی، گوتی: دی کیفه چی؟ نه بوو به کری گوت: ملله تی من نه ز یی ده ری خستیم، دی بو خو چمه وه لاته کی بشیم عیباده تی خودایی خو لی بکه م.

(ابن الدغنه) یی گوته: یین وهکی ته نه دهر دکهفن و نه دئینه دهر یخستن، تو هاریکاریا کهسین پتشی دکهی، و میتانداران دحهوینی، و یی ب مروقاشاینیی، و هاریکاریا حقییی دکهی، بزقره باژیری خو و نهز دی بهختی خو دهمه ته.. ل سهر بهختی وی نهبوو بهکر زقری مکههی.

نهبوو بهکری ل هوشا مالا خو جههکی نفیژان بو خو چیکربوو، گاځا راوهستیابا نفیژ و قورئان خواندبا، نهوشیا خو بگرت روندکین وی دهاتنه خواری، ژ بهر دنگی وی و خوشیا قورئانی، ژن و بچوبکین جیرانان لی کوم دبوون و گوهی خو ددانه دنگی وی، کافر ترسیان بچوبکین وان بچنه سهر دینی نهبوو بهکری، رابوون چوونه نک (ابن الدغنه) یی و گوته: بیژنه نهبوو بهکری یان بلا بچته د ژورقه نفیژین خو بکهت، یان ژی بهختی خو فهگهرینه نهگهر دی د ناقبهرا مه و ته دا نهخوش بت..

نهو هاته نک نهبوو بهکری و گوته کافران بو وی فهگیرا، نهبوو بهکری گوته: دی بهختی ته ل ته زقرینم و بهختی خودی تیرا من ههیه.

* * *

سپژده سالان نهبوو بهکری ل مکههی بو دینی خو و پښغه مبههړی خو کار دکر، بارهکی مهزن ل سهر ملین وی بوو ژ لایهکی فه ب دهستی خو و مالی خو بهرهفانی ژ پښغه مبههړی -سلاف لی بن- دکر، و ژ لایهکی دی فه هاریکاریا موسلمانین ههژار دکر و خهمین وان سشک دکر، و ژ لایهکی دی فه یی بهردهوام بوو د موسلمانکرنا خهلکی دا.. وی ژی نهخوشی ژ دهستی کافران ددیت، بهلی باوهرییا وی یا موکم نهو وهکی چیاپهکی لی کرپوو چو ههپهبايان نهو نهدههژاند.

پشتی پښغه مبههړ -سلاف لی بن- و خهلکی یهثری ب سهرپک هلبوین، و پښغه مبههړی دهستوبری دایه موسلمانان کو مشهخت بینه مه دینی، نهبوو بهکری ژی خواست دهستوبریی بدهته وی دا نهو ژی مشهخت بیت، بهلی پښغه مبههړی گوته: لهزی نهکه، بهلکی خودی ههفالهکی بو ته ببینت. نهبوو بهکر تی گههشت کو وی بهحسی خویه، لهو رابوو دو حیشت گریدان و چار ههیفان ئالف دایي هتا باش قهلهو بووین، دهمی دهستوبری بو پښغه مبههړی

-سلاف لي بن- هاتييه دان کو مشهخت بيت، چوو مالا نه بوو به کري و ناگه هداريا وي کر کو ههردو پيکفه دي دهرکه فن. عائشا ديپرت: نه بوو به کري ژ کهيفان دا کره گري!

سهرهاتييا مشهختيونو پيغه مبهري -سلاف لي بن- کو دئيتنه هژمارتن مهزنترين سهرهاتي، باري مهزنتر ژي کهفتبوو سهر مليتن نه بوو به کري و بنه مالا وي:

نه بوو به کر د گهل پيغه مبهري -سلاف لي بن- دهرکهفت، و بهري دهرکهفت هندهک دهرهم دانه کچا خو نسمائي کو هنگي يا فاما بوو و گوټي: هندهک خوارني بو مه پي بکره.. ههردو ل نيټاره کا درهنگ ژ مالا نه بوو به کري دهرکهفتن و ب لايي ژيرييا مه کههي څه چوون ههتا گهشتينه شکهفتا (ثور) جهي وان بهري هنگي بو خو دهسنيشانکري، ب پي څه نه بوو به کر هندهک جاران بهري پيغه مبهري دچوو، و هندهک جاران ل پشت، جار ل لايي وي بي راستي دچوو، و جار ژي ل لايي چه پي، پيغه مبهري -سلاف لي بن- گوټي: نه څه چيه؟ وي گوټ: هندهک جاران نهز ديپترمه خو نه کو کافر ژ سينگي څه بينه ته فيجا نهز ب بهر ته دکهقم، و جار نهز ديپترم نه کو ژ پشتيڅه بينه ته فيجا نهز ل دويڅ ته دئيم، و هندهک جاران نهز ديپترم نه کو ژ لايه کي څه بين..

ب څي رهنگي ههردو چوون ههتا گهشتينه دهري شکهفتي، نه بوو به کري گوټي: نهز دي بهري ته چمه ژور، نه گهر تشتهک ل ژور ههبت ژي دا چول ته نه ټيټ.. نه بوو به کر ب ژور کهت ب سيرا دهستان لي گهريا، پشتي زاني شکهفت يا ب سلامه تييه گزي پيغه مبهري کر.. سي روظان ههردو مانه د شکهفتي څه، ل څان سي روظان کافر ژي بي هيشي بوون، ل وي شهقا دهرکهفتين، کافران ل بهر دهرگههي مالا پيغه مبهري ل بهر دانابوو، پشتي بو وان ديار بووي کو نه وي ل سهر جهي وي عهلييه نه نهوه، رابوون قهستا مالا نه بوو به کري کرن، گاڅا زاني نهو ژي نه مايه، ل نک وان مسوگر بوو کو ههردو پيکفه يين دهرکهفتين، وان جههک نه هيتلا و ب سهر هل نه بوون، خه لاته کي مهزن دهسنيشانکرن بو هه چيبي تشته کي ژ وان بزانت، و چو ديار نه بوو، هندهک مروټين شارهزا نينان نه وين ل دويڅ شوين پييان دچن ههتا گهشتينه بهر دهري شکهفتي و ل سهرباني وي، نه بوو به کري گوټه پيغه مبهري: نه گهر نيک ژ وان څي گاڅي بهري خو بدهته بن پييين خو دي مه بينت، ب دلکي رحهت څه پيغه مبهري گوټي: نه بوو به کر توچ ديپري بو دووان خودي د گهل وان يي سبيي بت؟

کافران زهلامهک هنارت دا سهح بکهته شکهفتی بهری بچته ژور زقري، ههقالین وی گوتی: تو بوچی زقري؟ وی گوت: کهس تیغه نینه، هیلینهکا کوتری د دهري شکهفتی دابوو و یا دورست بوو، نهگهر کهسهک د شکهفتی فه ههبا هیلین یا دورست نه دبوو.

ل وان سنی پوژان کوری نه بوو بهکری (عبداللاها) نهوی هنگی هیشتا زاروک دچوو ل مهکههی دگهپریا کانی چ بهحسی و خهبر ههنه و نیقاری دهاته شکهفتی دا وی تشتی وی گوهر لی بووی بو بابی خو و پیغه مبهه ری بیژت.

نسمائا کچا نه بوو بهکری خوارن ل مال چی دکر و ب دزی فه بو بابی خو و پیغه مبهه ری دینا شکهفتی، و پشتی نهو و برایی خو دزقرین، شقانی نه بوو بهکری پهزی خو د بهر دهري شکهفتی را دزقراند، هندهک شیر بو پیغه مبهه ری و نه بوو بهکری ددوت، و شوبن پیین نسمائی و عبداللای ژی خراب دکر؛ دا کافر ل دویف نهین.

ب قی پهنگی وان ههر سنی پوژین خو بوژاندن، و وی نیقارا دا نهو ژ شکهفتی دههکفن نسمائی هنده خوارن بو پکی بو وان دورست کر، و چونکی چو میدهک نه بوون خوارن بکهته د ناڅ دا، رابوو شیتکا خو کره دو پرت: پرتکه د پشتا خو ئالاند، و یا دی کره میدهک، ژ بهر هندي دبیزنی: (ذات النطاقین - خودانا دو شیتکان).

***

پوژهکا مهزن بوو ل بهر خهلکی مه دینی، نهو پوژا پیغه مبهه ری خودی -سلاف لی بن- د گهل نه بوو بهکری گهشتینه مه دینی، دوشهنب بوو دووازه دی هه یفا (ربیع الاول)، نه نه سی کوری مالکی دبیزت: دو پوژ بوون چو پوژین وهکی وان من نه دیتینه، پوژا پیغه مبهه ری هاتییه مه دینی، و پوژا مری.. پوژا نیکی هندي یا خوش و گهش و روهن بوو، و پوژا دووی هندي یا کریت و تاری و نه خوش بوو.

گاڅا پیغه مبهه ری و نه بوو بهکر گهشتینه مه دینی و خهلک هاتییه بهراهیی، بارا پتر ژ خهلکی نه زانی کی پیغه مبهه ری و کی نه بوو بهکره لهو ههر نیکی پسپار ژ هه قالی خو دکر: کی ژ ههردووان پیغه مبهه ری؟

گاڅا ههر دو روينشتين هه تافى ل پيغه مبهري دا -سلاف لى بن- نه بو به كر رابو وڅه ب كراسى خو سي به ر ل پيغه مبهري كر، ئينا هنگي خه لكى مه دينى هر دو ژي ك جودا كرن.

ل مه دينى ژى -وه كى مه كه هى- مالا نه بو به كرى ل نيزيكي مالا پيغه مبهري بوو -سلاف لى بن- و مالا هه ردو وان ل ته نشتا مزگه فتي بوون، ل درتزيا دهه سالان ل مه دينى نه بو به كر نيزيكترين مروث بوو بو پيغه مبهري تو دا بيثري سي به را وييه، ده مى ل مال و ده مى ل سه فري يى د گهل بوو، ل به رفره هيبى و ل به ر ته نگاڅيى ژى دو ير نه ده كه ت.

ده مى پيغه مبهري -سلاف لى بن- قباى مزگه فتا خو ل مه دينى ئاڅا كه ت و عه رد ده سني شان كرى، پسپارا خوداني عه ردى كر دا عه ردى ژ وان بكړت، وان گو ت: مه چو نه قيت، به لى پيغه مبهري قه بويل نه كر، دو يما هيبى دهه دينار به ايبى عه ردى نه بو به كرى ژ مالى خو دان.

ل شه رى به درى نه بو به كر صه حابيين ئي كانه بوو يى ملى وى ب ملى پيغه مبهري څه ل بن وى كه پرا بو هاتيبه چي كرن، و گاڅا شه ر هاتيبه كرن ژى نهو ل سنگى بوو، كورى وى (عه بدر ره حمان) نه وى هنگي هيشتا موسلمان نه بووى د گهل له شكه رى كافران بوو، پشتى موسلمان بووى روژه كى گوته بابى خو: ل روژا به درى تو كه فتي به ستي ركا من، به لى من به رى خو ژ ته وه رگي را.. يه عنى: من نه قيا ته بكورم. نه بو به كرى گو تى: پانى نه گه ر تو كه فتبا يه به ر ستي ركا من، من به رى خو ژ ته وه رنه دگي را.

ل روژا شه رى ئو حودى ژى ملى نه بو به كرى ب ملى پيغه مبهري څه بوو، و ده مى شكه ستن كه فتي به رزا موسلمانان، و ده ستي وان ژ كرنا شه رى سست بوو ين پشتى به لاف بووى كو پيغه مبهري هاتيبه كوشتن، نه بو به كر ئي ك ژ وان كي م مروثان بوو يين ماينه د گهل پيغه مبهري -سلاف لى بن- و به ر څانى ژى كرى هه تا شه ر ب دو يما هى هاتى.

ل روژا حوده ييبى نه بو به كرى هه لو يسته ك هه بوو پي تي قيه نه ئي ته ژ بير كرن.. ل سالا شه شى ده مى موسلمان د گهل پيغه مبهري -سلاف لى بن- به ر ب مه كه هى څه هاتين بو كرنا عومرى، و كافران چه كدارين خو هنار تينه به را هيبا وان و ل نهالا حوده ييبى گه شتينه ئي ك، پاشى ب سه ر چند مه سه له كا پي ك هاتين و بريار هاتيبه دان كو موسلمان نه ثف ساله بزقرنه

مه‌دینی و ساله‌کا دی بښه‌ عومرئ.. گه‌له‌ک موسلمانان هزر کر ئەف صولحا پښه‌مبه‌ری -سلاڅ لی بن- د گهل کافران موړ کری، نه‌ صولحه‌کا ب عه‌داله‌ت بوو، عومهر ئیک ژ وان کسان بوو، عومهر چوو نک پښه‌مبه‌ری، ئەبوو به‌کر ژ یی روښستی بوو، عومهری گوت: ئەی پښه‌مبه‌ری خودی ما تو نه‌ ب دورستی پښه‌مبه‌ری خودیی؟ گوت: به‌لی. عومهری گوت: ما ئەم نه‌ ل سهر حه‌قییینه‌ و ئەو ل سهر باطلی؟ گوت: به‌لی. عومهری گوت: پا بوچی ئەم دی یا کیم بو دینی خو دانین؟!

یا کیم!! ئەفه‌ عومهر چ دبیرت؟ پښه‌مبه‌ر یا کیم بو دینی بدانت، ئەری ما غیره‌تا پښه‌مبه‌ری ل سهر دینی ژ غیره‌تا عومهری کیمتره‌؟ یان عومهر مه‌صله‌حه‌تا دینی ژ پښه‌مبه‌ری پتر دزانت؟

نه‌.. به‌لی زه‌لامین ته‌نگاڅییا دکیم!

به‌ری خو بده‌نه‌ هه‌لوښتی ئەبوو به‌کری: پښه‌مبه‌ری گوته‌ عومهری: ئەز پښه‌مبه‌ری خودیمه‌، و ئەز بی ئەمرییا وی ناکهم، و ئەو دی من ب سهر ئیخت. عومهری گوت: ما ته‌ نه‌گوتبوو ئەم دی چینه‌ به‌یتی و طه‌وافی که‌ین؟ گوت: من گوتبوو ته‌ ئەف ساله‌؟ گوت: نه‌، پښه‌مبه‌ری گوت: تو دی ئییه‌ به‌یتی و دی طه‌وافی که‌ی.. ل څیری ئەبوو به‌کر هاته‌ مه‌یدانی، ئەبوو به‌کری گوته‌ عومهری: ئەی زه‌لام ئەو پښه‌مبه‌ری خودیمه‌، و بی ئەمرییا وی ناکه‌ت و خودی دی وی ب سهر ئیخت، څیجا ب یا وی بکه‌ ئەز ب خودی که‌مه‌ ئەو یی ل سهر حه‌قیی.

ئەبوو به‌کر ئیکی دزانت.. پښه‌مبه‌ر یی ل سهر حه‌قیی و تشتی ئەو بیژت و بکه‌ت یی دورسته‌، بلا ل به‌ر چاڅ مروڅ هزر بکه‌ت یی دورست نینه‌ ژ، ئەف هه‌لوښتی دورستی خودان باوه‌رییه‌، گاڅا گوتنا پښه‌مبه‌ری هات دڅیت مه‌ چو گوتن نه‌بن؛ چونکی حه‌قی ههر ئەوه‌ یا وی گوتی.

ل پوژا موصیبه‌تا مه‌زن ژ ب سهر صه‌حابیان دا هاتی، ل وی پوژا مه‌دینه‌ هه‌می مه‌نده‌هوش مای، دل هه‌می هژیاین، و گاڅ ل خه‌لکی شکه‌ستین جاره‌کا دی ئەبوو به‌کر هاته‌ پښش:

ل سالا يازدئ، ل هيفي ستيي، خهلكي مهديني همي، هوپر و گر، ژن و مير، گاش دهرمارتن و بهري وان ل مالا پيغهمبهري بوو -سلاڅ لي بن-، دنگ و باس بهلاڅ بوو بوون كو پيغهمبهري نساخه، و رور بو رورئ نيش يا لي گران دبت، هتا ولسي هاتي نيدى نهو نيشا خو ل سهر پيان بگرت و بچت نقيري ل بهرا موسلمانان بكهت.. پيغهمبهري گوته كابانپيا خو عائيشايا كچا نهبوو بهكري: بيترنه نهبوو بهكري بلا نقيري ل بهرا خهلكي بكهت.. ههر وهكي وي ب قئ چهندي دقيا صهحابيان تي بگهينت كو نهگر نيك د ناس وان هبت بشيت ل جهي وي راوهست دي نهبوو بهكر بت و كهسي دي نه.

عائيشايي گوتي: هندي نهبوو بهكره مروقهكي دل نازكه، نهگر ل جهي ته راوهستيا نهشيته خو ژ بهر گريبي، قيجا نهگر تو بيترينه عومهرى نهو نقيري ل شونا ته بكهت.. بهلي پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- قهويل نهكر كهسهكي دي ژ نهبوو بهكري پيشهتر ل جهي وي راوهست، نهبوو بهكر ل جهي پيغهمبهري بوو نيمام و همي صهحابيان نقيري ل دويش وي كر.

ل وان رورتن نساخيا پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- دزار بووي صهحابي همي د خهمهكا گران دا دزيان، بهلي يي ژ هميان خه گرانتر نهبوو بهكر بوو، روركهكي نيش ل سهر پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- پيچهكي شك بوو، لهو صهحابيان هزار كر نهو يي بهر ب ساخلمييي قه دچت، هنگي نهبوو بهكري دهستوري ژي خواست كو بچته وي خانپي خو نهوي ل (سنح) ژ دهرقي مهديني، نينا پيغهمبهري دهستوري داين.

ل سپيدهيا رورزا دوشهنيبي دوازي مهها (ربيع الاول)ي ژ سالا يازدئ، نهبوو بهكر ل وي خانپي خو بوو نهوي ژ دهرقي مهديني، جهواب گههشتي كو پيغهمبهري نهمايه، نهبوو بهكر رابو ل دهوارا خو سويار بوو و قهستا مهديني كر، ديت مزگفت يا تري زهلامه، همي دحيهتينه، هندهك يي دبترن: پيغهمبهري يي مري، و هندهك يي دبترن: نهمريه، و هميان پيگقه نهقيت باوهر بكن كو نهو يي مري، ب يي دنگي قه نهبوو بهكر پيشقه چوو، خهمي گاقين وي گران كربوون، نهبوو بهكري نه دا و نه ستاند، قهستا مهزلا كچا خو عائيشايي كر، جهي پيغهمبهري لي وههر كرى.

دهنگي گريبي تړي مزگهفتي بوو..

مهوقفه كي ب ساناهي نه بوو، (صدمه) ژ هندې مهزنتر بوو ئەف كوما مروځان خو ل بهرانهر بگرت، پيغه مبهري بمرت؟ پا كي دي ئيدي دلين وان نافدهت و چاځين وان تير كهت؟ كي دي ئيدي قورئانهكا زيندي بت د ناف وان دا ئيت و چت، روزهكي صهحابيهك هاته نك پيغه مبهري -سلاف لي بن- وهكي بيهكا زهر لي هاتبوو، پيغه مبهري پسيار ژي كر: ته خيره؟ وي گوت: نه پيغه مبهري خودي، من هزرين خو كرن ل روزه قيامه تي د بههشتي دا، تو دي د گهل پيغه مبهري بي ل جهين بلند، و نم دي د بن هوه دا بين، و هنگي نهز ته نابينم، قيجا نهز يي وي هزي دكم هنگي چاوا دي صهبرا من ئيت؟!

ئف زهلامه بوون بوو.. هيشتا پيغه مبهري يي زيندي د ناف وان دا، نه ژ ترسييت دويركهفتا ژ وي نساخ دبوون، قيجا چاوا نهرو ل كولانين مهدينې خو ب تني بينن؟ چاوا صهبرا وان بيت؟

پيرهژنهك ل مهدينې هه بوو پيغه مبهري -سلاف لي بن- گهلهك جاران دچوو مالا وي سهرا ددا، پستي پيغه مبهري، نه بوو بهكري گوته عومهرې: وهره دا بچين سهرا فلان پيرهژني بدهين نهوا پيغه مبهري -سلاف لي بن- سهرا ددا.. ميهثانين پيري گاځا ب ژور كهفتين، بيرا وي ل ميهثانه كي دي يي عزيز ئيناځه، ئينا پيري گري، وesa گري هتا گرييا ههر دو ميهثانين خو ژي ئينا، ئينا نه بوو بهكري گوتي: نهو جهي پيغه مبهري بار كريسي بو وي ژ وي جهي چيتره يي ژي بار كړي. ئينا پيرهژني گوتي: گرييا من ژ بهر هندييه چونكي وهكي پستي وي هاته برين.

خهما وان ب تني خهما مرنا پيغه مبهري نه بوو، خهما وان يا هندې ژي بوو كو ب مرنا پيغه مبهري روځا هيا وهچي ژ عهردې هاته برين.

عومهرې.. دهمي زاني مرن راسته و خوشتثيبي دلي باركر، چوكين وي شكهستن، پيپين وي نه شيان وي راگرن، كهفته عهردې، و صهحابيپين دي ژي وهكي وي.. روزهكا رهش بوو، نه خوشترين روزه بوو ب سهر مهدينې دا هاتي وهكي نه نيسي گوتي. نه بوو بهكر جارهكا دي هاته پيش، بهري نه بوو بهكر ب سهر مينهري بكهفت، يا ژ مروقي ځه دي رابت هندهك

شیره تان ل هه قالین خو کهت دا نهو صهبري بکیشن، بهلي وی وه نهکر؛ چونکی مهوقفي نهو نهخواست، مهوقفي دخواست نهبوو بهکر وان ل راستييه کا مهزن هشیار بکهت، دا کهس ژي بي ناگهه نهبت.

((أيها الناس: من كان يعبد محمدا فان محمد قد مات، ومن كان يعبد الله فان الله حي لا يموت)).

نهبوو بهکر تي نهبت کي هزارا في گوتني دکر؟ خودي بي زيندييه و نامرت، نهو تشتي وي فهرمان پي ل ههوه کري دهمي پیغه مبهري ساخ، نهقرو ژي پشتي مرنا وي نهو فهرماني پي ل ههوه دکهت.

خودي.. کاني چاوا (موحه ممهه) هلبزارتبوو دا کو پهياما وي بگههينت وهسا (نهبوو بهکر ژي هلبزارتبوو دا دهوري پیغه مبهري تمام بکهت.. و زهلامي ب في رهنګي بت دقيت ل پيشيبي بت.

و وهسا چي بوو.. خودي وهسا ههزکر صهحابي ههمي ل سهر وي گوتني کوم کرن کو خهليفي پیغه مبهري -سلاڅ لي بن- دقيت نهبوو بهکر بت، في جاري ژي نهبوو بهکر ب سهر مينهبري کهفت بهلي دا رهنګ و رويي سياسته تا خو بو خهلکي ناشکهرا بکهت، نهبوو بهکري گوت:

((گهلي مروقان: نهز بو مهزيبيا ههوه هاتمه هلبزارتن و نهز ژ ههوه مهزنتر نينم، نهگهر من باشي کر هاري من بکهن، و نهگهر من خرابي کر من راست بکهن، نهوي د ناڅ ههوه دا لاواز، ل نک من بي ب هيزه هتا نهز مافي وي بو وي بستينم، و نهوي د ناڅ ههوه دا ب هيز ل نک من بي لاوازه هتا نهز مافي ژي دستينم، گوهدارييا من بکهن هندي نهز گوهدارييا خودي و پیغه مبهري بکهم، و نهگهر من گوهداري نهکر من مافي گوهداريبي ل سهر ههوه نينه)).

و نهبوو بهکر هاته خواري.. گهلهک ناخفتن دريژ نهکر؛ چونکي نهو نه ژ وان مهزنان بوو يتن گوتني وان ژ کريارين وان پتر، هاته خواري دا دهست ب کاري بکهت، و (سهه گوتن گوري کرياره کي بن)!

دو سال و سې هه يشان نه بوو بهر خليفه بوو، و ژوان کارين مهزن يين ل سهر دهمي خلافتا وي چي بوين:

۱- هنارتنا لهشکهرې ئوسامه ي بوشامي، نهو لهشکهرې پيغمه مبهري -سلاف لي بن- بهري مرنا خو دوست کړي و نهگه هشتي فرې کت. نه بوو بهري بهري ههر تشته کي نهو لهشکهر هنارت، و نهف هنارتنه وهکي کولمه کا دژوار بوو ب ناف چاچين وان منافقان کهفتي نهوين هزر کړي پشتي مرنا پيغمه مبهري ئيسلام دي هلوه شييت و نامينت.

۲- کرنا شهري د گڼل وان کهسپين ل کوفرې زچرين و پشت دايه ئيسلامي، و وان کهسپين ژ دره خو ب پيغمه مبهري ئينايه دهر وهکي (موسه يلمه ي) و هنده کين دي، و قې چهندي هيزا موسلمانان د چاچين خه لکي دا مهزن کر.

۳- کرنا شهري د گڼل وان کهسپين گوتي: نه م زه کاتي نادهين. نه بوو بهري فهتوا ب کوفر وان دا و کوشتنا وان هلال کر؛ چونکي وان کوفر ب دانا زه کاتي کر.

۴- دهسپيکرنا فتوحاتان ل لايي روزه لاتي ل جهي دگوتني: (بلاد فارس)، نه بوو بهري (المثني ابن حارثه) هنارتي پاشي (خالد بن الوليد) پاشي (القنقاع بن عمرو التميمي).

۵- دهسپيکرنا فتوحاتان ل لايي روزه افايي ل جهي دگوتني (بلاد الشام)، وي (خالد بن سعيد) هنارتي، پاشي (عکرمه) و (عمرو) و (أبو عبیده) ب دويش دا هنارتن، پاشي (خالد بن الوليد) بو هاريکارييا وان هنارت.

۶- کومکرنا قورئاني د ئيک (مصحف) دي دا؛ دا بيته پاراستن، و نهو موصحف ل نک نه بوو بهري، پاشي ل نک عومهرې بوو، و پشتي عومهرې نهو ل نک کچا وي (حفصايي) بوو، و ل سهر دهمي عثمانی وي نهو موصحف ژ حفصايي وهرگرت.

و گه لک تشته هه بوون نه بوو بهر ژ صهحابين دي جودا دکر، ژ وان تشتان:

۱- نهو ئيکه مين زه لام بوو باوهرې ب پيغمه مبهري -سلاف لي بن- ئيناي، يبي قه مان يان دودلي.

۲- نه‌و ئیکه‌مین که‌س بوو ئیسلاما خو‌ ئاشکه‌را کری، و د ناڅ خه‌لکی دا رابووی خوتبه‌ خواندی و تیدا ژ وان خواستی باوه‌رییی ب ئیسلامی بینن.

۳- نه‌و موهاجرئ ئیکانه‌ بوو ده‌یک و بابین وی موسلمان بووین.

۴- نه‌و سه‌حابییی ئیکانه‌ بوو یی پښه‌مبه‌ری هلېژارتی کو د گهل وی مشه‌خت بیت.

۵- مرو‌ځی ژ هه‌میایان پتر پښه‌مبه‌ری هه‌ز ژئ ذکر نه‌و بوو، وه‌کی د هه‌دیسین دورست دا هاتی.

۶- وی ژ هه‌می سه‌حابییان پتر مالی خو‌ د ریکا خودی دا خه‌رج کریوو، و پتر ژ جاره‌کی وی مالی خو‌ هه‌می دئینا ذکره‌ خیر و چو بو خو‌ نه‌ده‌یلا.

۷- د هنده‌ک هه‌دیسین دورست دا هاتییه‌ کو نه‌و چیتړینی ئومه‌تییه‌ پشتی پښه‌مبه‌ری، و باوه‌رییا وی هه‌ی هندي یا ئومه‌تی هه‌مییه‌.

۸- نه‌و سه‌حابییی ئیکانه‌ بوو یی ل سه‌ر ده‌می پښه‌مبه‌ری و ل حضورا وی فه‌توا ددان.

۹- نه‌و ئیکه‌مین که‌س بوو برپارا کو‌مکرنا قورئانی د ئیک موصحه‌فی دا دای.

۱۰- د هنده‌ک هه‌دیسان دا هاتییه‌ کو نه‌و ئیکه‌مین که‌سه -پشتی پښه‌مبه‌ری- دچته به‌حشتی.

۱۱- نه‌و سه‌حابییی ئیکانه‌ بوو یی پښه‌مبه‌ری هلېژارتی کو بته‌ نه‌میری هه‌جی و هیشتا پښه‌مبه‌ر یی ساخ.

۱۲- نه‌و سه‌حابییی ئیکانه‌ بوو یی ل جه‌ی پښه‌مبه‌ری نفیژل به‌را سه‌حابییان ذکر، ل ده‌می پښه‌مبه‌ر نه‌ یی ناماده‌. و ژ سه‌حابییان که‌سی ژ بلی وی نفیژل به‌را پښه‌مبه‌ری نه‌کریه‌.

۱۳- نه‌و ئیکه‌مین سه‌حابی بوو بوویه‌ خه‌لیفی پښه‌مبه‌ری -سلاف لی بن-.

و گه‌له‌ک تشتین دی ژ ل نک وی هه‌بوون دبنه‌ نیشانیښ چیتړینییا وی.

ل رږڙا دوشه نبي ب شه قی، پشتی نقيثرا مه غره ب، ل بیست و دووی هه یفا (جمادی الآخره) ل سالا سیزدی نه بوو به کری خاترا خو ژ دنیا یی خواست، پشتی چهند رږڙه کا نساخ بووی، و بهری نهو بمرت وی هنارته ب دویف عومهری را و وهصیهت کر کو پشتی وی عومهر بته خه لیفه. و ده می نهو یی نساخ هندهک هه قالین وی چوون سهرا دا، نیکی گوتی: ما نه هنیترینه ب دویف دختوره کی را دا بهری خو بده ته ته، نه بوو به کری گوت: دختوری بهری خو یی دایه من، گوتن: چ گوته ته؟ نه بوو به کری گوت: گوته من: (انی فعال لما أريد - نهز وی دکهم یا من دقیت).

پشتی نه بوو به کر مری ل ته نشت پیغمبهری - سلاڅ لی بن - هاته شه شارتن. و ده می مری ژیبی وی شیت و سی سال بوون.

نه بوو به کری شهش زاروک هه بوون: سی کوړ و سی کچ. کوړی وی یی مهزن ناڅی وی (عبد الله) بوو ل سهر ده می خلافه تا نه بوو به کری مربوو، و کوړی وی یی دی (عبد الرحمن) بوو ل سالا (۵۳) مربوو، و (عبد الرحمن) ی کوړهک هه بوو ناڅی وی (محمد) بوو صه حابی بوو، و نهف (محمد) ه صه حابی یی ټیکانه یه یی نهو و بابی وی و باپیړی وی و بابی باپیړی وی هر چار صه حابی، و کوړی نه بوو به کری یی سییی (محمد) بوو.

کچین نه بوو به کری ژی سی بوون: یا مهزن (ئه سماء) بوو و قی شوی ب (الزبیر بن العوام) ی کر بوو، و دهیکا (عبد الله بن الزبیر) ییه. و یا ژ وی بچویکتر (عائیشا) بوو و یا ناشکه رایه کو وی شوی ب پیغمبهری - سلاڅ لی بن - کر بوو، و کچا وی یا بچویک (ام کلثوم) بوو و نهفه یا پاش باب بوو، و شوی ب (طلحه) ی کر بوو.

خەلیفە دووئ
عوومەرائ کورئ خەططابئ

ب راسټی دهمی مروځی بشیت به حسې عومهری بکهټ، دې حیبه تی بت کانی ژ کیشه ددهست پی بکهټ، نه گهر یا موسته حیل بت مروځ بشیت ئاڅا دهریا په کی د ئامانه کی دا کوم بکهټ، نه ز دپیژم: یا ژ وئ موسته حیلتر نه وه مروځ بشیت به حسې عومهری د په هیله کی دا کوم بکهټ.

عومەر خودانی دلەکی بوو گەلەک ژ کەڤرتن هەشک رەقتەر بوو، مەژفەکی بەرزە
 بوو ل کۆلایتین مەکەهتی، وی عەقلەکی وەسا هەبوو پەیکەرەک ژ خورمی چیکرەبوو و دگۆت:
 ئەفە خودی منە! و گاڤا بەری دیوو رادیوو خودایی خۆ ددا بەر لەقان!

پاشی پږږ بۆرین و سال هاتن، ئەف عومەرە ژ بایئ سهرئ سحران نازکتر لئ هات، بوو ئەو هه‌یفا گه‌ش یا شه‌فا خه‌لکی روهن کری و پئ نیشا به‌رزده‌بویان دای.. بوو ئەو عومەر یئ پیغه‌مبه‌ری -سلاف لئ بن- د دهر حه‌قا وی دا گوئی: ئەگه‌ر پشتی من پیغه‌مبه‌رک هه‌با دا عومەر بت.

ڦڻجا ڪهڙم ڪمن دا دهليڦه يه ڪي پڙيڪهه خو بددينه بهر سيبه را ڦي چيائي بلند نه وي
خودي حقيقي و نه حقيقي پي ڙيڪ جو دا ڪري.

ناقثي وي د جاهليہ تي و ئيسلامي دا عومهر بوو، بابي وي (خطاب) ئي كورپي (نفيل) ئي كورپي (عبد العزي) يي كورپي (رباح) ئي كورپي (عبد الله) ئي كورپي (قرط) ئي كورپي (رزاح) ئي كورپي (عدي) يي كورپي (كعب) ي بوو، ژ ئوبخا خا قوره شيانه، ژ بابكي (بنی عدي)، ئهو و پيغه مبهري -سلاف لي بن- ل (كعب) ئي كورپي (لوي) دگه هنه ئيك.

دهيكا وي ژي يا قوره شي بوو، به لي ژ بابكي (مخروم) يان بوو، ناقثي وي (حنتمه) كچا (هاشم) ئي كورپي (المغيره) ي بوو، دوتماما (أبو جهل) ي بوو (عمرو) كورپي (هشام) ئي كورپي (المغيره) ي.

ل روژا شهري به دري پيغه مبهري -سلاف لي بن- ناسناقثي وي كره: (بابي حه فصي)، و (حفص) ل نك عه رهبان نافقه كه ژ ناقثين شيري. هه وه سا پيغه مبهري ناسناقثي (الفاروق) ژي دانابوو سه ر، و (فاروق) ئهو يي حه قي و نه حه قي ژيك جودا كړي.

عومهر -وه كي د وه صفا وي دا دئيتنه گوټن- مروقه كي به ژن بلند بوو، ديمي وي يي سپي بوو، و ربهين وي د بوش بوون، و سه ري وي يي (ئه صله ع) بوو، و هيشتا د جاهليہ تي دا ئهو مروقه كي خوانده فا بوو، دزاني بخوينت و بنقيست.

سه روه ري ژيانا وي به ري موسلمان ببت ب به رفره هي نه هاتيه زانين، به لي تشتي ناشكه را ئهو سوو عومهر مروقه كي گه له كي دلره ق بوو، يي دژوار بوو، خه لك ژي دترسيا، ل ده سپيكا په يدا بوونا گازبا ئيسلامي عومهر ي هه لو بسته كي گه له كي خراب و دژوار دژي موسلمانان هه بوو، گا فا زانيبا مروقه كي موسلمان بووي و مايي وي تي چوبوا دا رابت وي مروقي ژ ده ست و پبيان گري ده ت، و ل به ر چاقي روژا ئاري اي عه زاب ده ت، و دوژمناتيبا وي بو ئيسلامي هند يا دژوار بوو كا فري قوره شيان ب وي د پشت راست بوون، كو دي روژه كي مفاي گه هينته وان.

پسيارا ل قيري خو ده ليخت ئه قه يه:

- ئه ري ئه ف عومهر ي دژوار ترين دوژمن بو ئيسلامي و موسلمانان چاوا ريكا خو گوهارت و هاته د ئيسلامي دا و بوو مه زن ترين له شكه ر د چه په ري به رة قانيا ژ ئيسلامي دا؟

وی دیت پشستی ئهو موسلمان بووی، ههر ئەف سالتوخته بوو -ل دهسپیکي- بوویه ده رگه هئی دایخستی یی ئیکانه د ناڤهرا وی و ئیسلامی ژی دا.

و ئەگه هوبن پسپار کهن: چاوا؟

دئ بێژم: غیرهتا عومهری یا زیده و عارا وی ئیکا هند ژئ چیکر دهمی وی گوهر لی بووی زهلامهک د ناف قورهشیان دا یی ده رکهفتی دبێژت: ئهو دینی باب و باپیرین ههوه ل سهر، دینهکی پویچه و چو خیر تیدا نینه، و ئهو صه نه مین هوبن خو بو دچه مینن هندهک بهرین رهق و هسکن، چو مفای ناگههیننه ههوه، وگاڤا وی دیتی هندهک مروژ یین بووینه تاگیرین قی گازی، و دوبه رکهکی د ناف قورهشیان دا پهیدا کریه. غیرهتا وی ل سهر ریکا باب و باپیران، و عارا وی ل سهر کولتوری ئویجاخی وهلی کر دنیا د چاڤان دا تاری بیت، گهلهک هزیرن خو د قی دینی نوی دا نه کرن، پسپار نهکر: ئەف پیغه مبهره چ دبێژت و بهری خه لکی ددهته چ؟ ئیکسهه دهست دا چویشی و گوټ: نابت کهسهک ههبت ژ ریکا باب و باپیران ده رکهفت، ئهو رتبازا پیروزی یا ئەفه هنده ساله د گهل خوینا مه گه ربای هوسا ب ساناهی چی نابت بیت هیلان.. ئەفه ئهو ده رگه هئی ئیکانه بوو یی کهفتیه د ناڤهرا عومهری و ئیسلامی دا، وگاڤا خودی قیای ئەف ده رگه هه قهبت، ب رهنه گه کی وهسا ب ساناهی قه بوو خه لک ژ بهر حیه تی بوون.

وهرن دا پیکشه د گهل عومهری بژین.. و سه رهاتییا گوهورنا مهزن د ژیا نا وی دا، ئهو سه رهاتییا ئهو ژ نزمترین کهند و کۆرین جاهلیه تی گه هاندیه بلندترین کۆپی ئیسلامی.

ئیمام ئهمه د ژ عومهری ب خو قه دگۆهیت، دبێژت: ئەز مروژ که بووم من خو ژ ئیسلامی دویر دکر، و من هندهک ههڤال هه بوون ئەم پیکشه ل جهه کی کۆم دبووین مه قه دخوار و دهمی خو دبۆراند.. شه قه کی ئەز هاتم من چو ههڤالین خو نه دیتن.. ئینا من گوته خو: دا بچمه که عبی طهوافی بکه، ئەز هاتم من دیت پیغه مبهه -سلاف لی بن- یی راوه ستایه نقیژی دکهت، من گوټ: باشه، ئەف شه قه ئەز دئ گوهی خو ده مه موحه ممه دی کانئ ئهو چ دبێژت. من خو نیزیک کر، و خو د ناف پاتی که عبی را قه شارت دا ئهو من نه بینت، ئینا وی دهست ب خواندنا سوورده تا (الحاقه) کر، من گوهی خو دایی که یفا من گه لهک ب قه هاندنا قورئانی هات، من د دلی خو دا گوټ: قورهشی راست دبێژن: ئەفه

شاعره، ئینا من هند گوه لى بوو وی ئەف نایه‌ته خواند: ﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ وَمَا هُوَ قَوْلُ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تَأْتُمُونُ ﴿٤١﴾ ئینا من گوت: پا دیاره‌ئو گوتنا کاهانه، ئینا وی خواند: ﴿وَلَا يَقُولُ كَاهِنٌ قَلِيلًا مَّا تَذْكُرُونَ﴾ نَزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٢﴾ وَلَوْ نَقُولُ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَابِلِ ﴿٤٣﴾ لَّأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ لَقَطْنَا مِنْهُ الْآوِينَ ﴿٤٥﴾ فَمَا يَنْكُرُونَ لِمُخْرَجَتِهِ حَبْرِينَ ﴿٤٦﴾.

گاڤا عومه‌ری گو‌ه‌ل قورئانی بووی، دل‌ی وی نه‌رم بوو، و د هنده‌ک رب‌ویه‌تان دا هاتی‌ه عومه‌ر دب‌یژت: گری‌یا من هات و ئەز هاتمه د ئیسلامی دا.

مه‌عنا عومه‌ری حسیب دکر ئەف پوژه‌ پوژا هاتنا وی یا د ئیسلامی دا بوو.. به‌لی هه‌ر د وان پوژان دا سه‌ره‌اتی‌یه‌کا دی ژى چى بوو پتر عومه‌ر ب قورئانی شه‌ گر‌یدا و بوو ئەگه‌را هندى ئەو ئیکسه‌ر قه‌ستا پښه‌مبه‌ری -سلاف لى بن- بکه‌ت و ل سه‌ر ده‌ستی وی شاه‌ده‌ بده‌ت.

ئاشکه‌رایه‌ کو‌ ه‌تا وی ده‌می موسلمان د‌قه‌شارتی بوون، و ئەو نه‌دو‌یران ئیسلاما خو ئاشکه‌را بکه‌ن، و پښه‌مبه‌ر -سلاف لى بن- د گهل هه‌قالین خو ب دزی شه‌ ل مالا (الارقم) ی کو‌م د‌بون، پشتی هه‌مزه‌ موسلمان بووی ب سى پوژان و ب دورستی ل شه‌قا چار شه‌نبى ل سه‌ر پینج شه‌نبى پښه‌مبه‌ری -سلاف لى بن- ل مالا ئەرقه‌می دو‌عایه‌ک کر وگو‌ت: یا ره‌بى تو ئیسلامی ب عه‌مرى کو‌رئ هشامی (ئه‌بوو جه‌هلی) یان ب عومه‌رى کو‌رئ خه‌ططابى عه‌زیز بکه‌.

ل پینج شه‌نبى عومه‌ر ب بى‌ن ته‌نگیى حه‌سیا ژ گازیا ئیسلامی، رابوو شیرى خو هه‌لگرت و قه‌ستا پښه‌مبه‌ری -سلاف لى بن- کر وگو‌ت: ئەز هنگی دزق‌رم ه‌تا وی بکو‌ژم. مرو‌قه‌ک که‌ته‌ ریکا وی گو‌تئ: دئ چ که‌ی؟ وی گو‌ت: دئ چم مو‌حه‌مه‌دى کو‌ژم ئەوئ قوره‌یشی ژیکشه‌ کرین، و عه‌یب د دینى وان دا ده‌ریخه‌ستی وگو‌تئین سه‌قه‌ت د ده‌رحه‌قا خوداو‌ه‌ندین وان دا گو‌تین^(١).

ئینا وی مرو‌قى گو‌تئ: ئەى عومه‌ر ئەز ب خودئ که‌مه‌ تو خو‌ گه‌له‌ک دب‌ینی، ئەگه‌ر ته‌ مو‌حه‌مه‌د کو‌شت دئ ژ به‌ر (بنی هاشم) و (بنی زه‌ره) کیشه‌ ر‌ه‌قى؟ ما ئەو دئ هیلن تو

(١) به‌رى خو‌ بده‌نى چ بوو عومه‌ر کر‌یه‌ه دو‌ژمنى ئیسلامى: غیره‌ت و عارا وی ل سه‌ر دینى قوره‌یشیان.

ل سهر عهردی ب پټشه بچی؟ کانی تو هره جارې مالا خو دوست که.. عومهری گوټ: کی ژ مالا من؟ گوټی: زاقایی ته و پسمامی ته سه عیدی کوړی زهیدی و خویشکا ته فاطمایا کچا خه ططابی.

عومهری پیکا خو گوهارت، قهستا مالا خویشکا خو کر.. ل وی دهمی (خاباب بن الارث) ل مالا وان بوو قورئان نبشا سه عیدی و فاطمایي ددا، دهنکی وی گه هشته عومهری، و دهنکی عومهری ژي گه هشته وان، خه بابی ژ ترسان دا خو قه شارت، فاطمایي نهو پهړی قورئانی ژي وهرگرت، و د ناف کراسی خو دا قه شارت، عومهر ب ژور کفت و ل وان خوړی: نهو چ دهنک بوو دهاته من؟ وان گوټی: ته چ گوډ لسی بوویه؟ وی گوټ: بهلی، من یی زانی هوین یی ب دویف موحه ممدی کفتین، و کولمهک ل سه عیدی دا، فاطما چووی دا وی ژ سه عیدی قه کت، عومهری کولمهک دانا وی ژي خوین ژ دهف و دنی هات. گاڅا عومهری دیتی خویشکا وی بریندار بوو راوستیا و هیدی گوټی: نهو چ بوو ف ته کا بده من، عومهری ژي وهرگرت، و د گهل خو خواند:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ طه ﴿١﴾ مَا أَرْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ﴿٢﴾﴾ و عومهر پیدا چوو هتا گه هشتیه فی نایه تی: ﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٥﴾﴾ ل فیبری عومهر ژ خواندنې راوهستیا، پی حسیا هر وهکی سنگی وی بهر فرده بوو.. نهغه چ گوته نهو دخوینت؟ پاشی هر زوی بو خو گوټ، و نهو کسین ل نک گوډ ل ناخفتا وی بوو، عومهری گوټ: خودانی فی گوټنی دقیت پهرستنا کسې د گهل وی نهئیته کرن، و.. نهو دهرگه گرتی قه بوو، گرفتاریا عومهری نهو بوو وی دوژمناتیا ئیسلامی ذکر بیی گوډی خو بده تی کانی ئیسلام چ دبیت و چ دقیت، گاڅا نهف گرفتاریه ژ پیکې رابووی و وی ژ نیزیک گوډ ل گازیا ئیسلامی بووی ئیکسهر وی قهستا ئیسلامی کر، ئیسلامی -ب سانا هی- عومهر کسب کر، و روژا ئیسلامی عومهر کسب کری جیهانا مروټینی هه مییی عومهر کسب کر.. کسبه کا ولسا هتا زه مان هبت و روژ و شفت بزقړن دی هبت.

د پشت په رده یی ترسی را خه بابی بهرې خو ددا عومهری، گاڅا وی دیتی عومهر نهرم بوو ئیکسهر خو ناشکرا کر و گوټ: مزگینی ل ته بت نهی عومهر، هیثیا من نهو تو ب بهر دوعایا پیغه مبهړی -سلاف لی بن- کفتی، دوهی من گوډ ل وی دبوو وی دوعایهک

ژ خودی ذکر کو خودی ئیسلامی ب (أبو الحکم) ئی کوری (هشام) ی یان (عومهری کوری خهططابی) عهزیز بکهت.

عومهر لی زقري و گوئی: موحه ممدی نیشا من بده.. خهبابی مالا (الارقم) ی نیشا دا، عومهری شیري خو راکر، و قهستا مالا (الارقم) ی کر.. و چهند دهلیقهیهک بوون عومهر گههسته بهر دههگهی، دههگهه قوتا، ئیکی د کونا دهري را بهري خو دایی و ب ترس قه زقري و گوئی: ئەهه عومهره شیري وی یی د دهستان دا، بهري پینغه مبهر بهرسقی بدهت، شیري خودی حه مزه رابوو سهر پیمان وگوئی: دههگهی بو قهکهن نهگهر وی خیر دقیت ب خیر بیت نهگهر نه.. ب شیري وی دی وی کوژین.

پینغه مبهري -سلاف لی بن- گوئی: دههگهی بو قهکهن. و پینغه مبهر ب بهر قه چوو و بهر سنگین وی گرتن و هژاند وگوئی: کوری خهططابی تو هاتییه چ؟ عومهری ب دهنگهکی نهرم قه گوئی: ئەه پینغه مبهري خودی نهز یی هاتیم دا باوهرییی ب خودی و پینغه مبهري وی بینم.

خافله تی ب مرؤقین حازر کهفت، وان هزهکا دی ذکر، و ئەهه تشتهکی دی چی بوو.. پینغه مبهري و صهحابیان پیکقه گوئی: (الله اکبر) حهتا دهنگی وان ب سهر خانی کهفتی.

(الله اکبر) عومهر موسلمان بوو، عومهر نهوی رۆژهکی موسلمانهکی گوئی: کهري خهططابی دی موسلمان بت و عومهر موسلمان نابت.. (الله اکبر) عومهر نهوی شیري خو بو کوشتنا پینغه مبهري -سلاف لی بن- رويس کری، نوکه یی دهستی خو دکهته د ناڅ دهستی وی دا و دبیرتی: (.. و أشهد أنک رسول الله).

ئهف سهرهاتییه ل هه یقا (ذو الحجه) یی بوو ل سالا شهشی پشتی هنارتنا پینغه مبهري -سلاف لی بن-، و ژییی عومهری هنگی بیست وحهفت سال بوو.

عومهر موسلمان بوو، و ب موسلمانبوونا وی هژمارا موسلمانا بوو چل زهلام، یهعنی عومهر زهلامی چلی بوو موسلمان بوو.. بهلی موسلمانبوونا وی وهکی یا کهسی دی نهبوو، گاڤا عومهر هاتییه نک پینغه مبهري -سلاف لی بن- و شاهده دای، ئیکسهه وی پسپار

ژ پيځه مبهري کر: نهی پيځه مبهري خودی ما نهی نه د حه قين؟ گوت: بهلی، گوتی: پا بوچی خو قه شیرین؟ عومهری ئینا بیرا خو کانئ وی چهند نه خوشی گه هاندینه موسلمانین هه ژار، و وی ل چهند جهان شانازی ب کوفرا خو یا بری و گوتنن سه قهت د دهر حه قا ئیسلا می و پيځه مبهري دا -سلاف لی بن- یین گوتین، لهو وی پی خوش نه بوو نه قرو -پشتی موسلمان بوو- د ژور قه روینته خواری و چو دهنکی نه کت.. بهلی مهسه لا دهر که فتن و به لا قکرنا گازییا ئیسلا می ب رهنگه کی ناشکهره نه ب دهستی عومهرییه و نه ب دهستی پيځه مبهري ب خو ژ یه.. عومهری دهستوری ژ پيځه مبهري -سلاف لی بن- خواست کو مهسه لا موسلمانیهیا خو د ناخ خه لکی دا به لاف بکهت، پيځه مبهري دهستوری دای، عومهری پسیار کر: نه ری کی هیه ل مه که هی زوی گوتنا نه قل دکهت؟ هنده کان گوتی: فلان کهس.. عومهر چوو نک، گوتی: نه ری تو دزانی نه ری موسلمان بوویم؟ وی مروقی هیشتا ل نک عومهری ژ بنی پیمان کره هوار: گه لی قورهیشیان عومهر یی د سهر دا چووی و عومهر ب دویف را دچوو و دگوت: درهوان دکهت نه ری موسلمان بوویم.

عومهری سوز دابوو ههر جهه کی وی کوفرا خو لی ناشکهره کری بچت ئیسلا ما خو ژ لی ناشکهره بکهت.. مهنه جی عومهری ههر ژ روژا ئیکی نه قه بوو، (صه راحهت) و خو دوبرکنا ژ (لهف و دهورانی) ئیسلا مه کا راست و دورست، یا دوبر ژ سیاسه تا (تمیع) و (پارچه پارچه کرن) و (وهربادانی)، نه قه ریکا عومهری بوو نه گهر ته بقیت بزانی.. لهو عومهری گه لهک جاران دگوت: نه گهر ته بقیت باشییا ئیکی بزانی به ری خو نه ده روژی و نقیژین وی، به لی به ری خو بده ناخفتنا وی کانئ یی راستگو یه یان نه، و کانئ ئیمانیه تی دپاریزت یان نه، و نه گهر دلی وی چوو گونه هه کی کانئ خو ژ پاشقه دبهت یان نه.

عومهری دهست پی کر جه- جه- گه رییا و ل سهری ژ خالی خو (نه بوو جه هل) ی دهست پی کر، و ههر جهه کی چوبایی دا بیژت: نه ری پی چوویمه سهر دینی موحه مبه دی و هو بن چ دکهن بکهن، پشتی هه می جه- خلاص کرین، وی قه سته دیوانخانه یا قورهیشیان ل که عبی کر، پشتی طه واف کری ل راستا مه زنین قورهیشیان راهه ستییا و ب دهنه گه کی بلند شاهده دا، (عتبه بن الربیع) ی ته حه ممل نه کر، چوو عومهری دا لی بدهت، و خه لکی دا ب دویف

فه، عومهری نهو ئیخسته بن دهست و پیپین خو و لی دا، وگاڅا خه لکی نهف چهنده دیتی ژئی رهقین و (عتبه) هیلا د دهستان دا.

(ابن مسعود) دبیرت: ئیسلاما عومهری (فتهح) بوو، و مشهختبونو وی سه ركهفتن بوو، و حوكمداریا وی دلوثانی بوو. و دبیرت: هنگی نهف پشت راست بووین روثا عومهر موسلمان بووی، و هتا نهو موسلمان نهووی نهف نهویرایین نقیثی ل بهیتی بکهین.

و (صهیب الرومی) ژی دبیرت: پشتی عومهر موسلمان بووی ژ نوی نهف ویرایان ل بهیتی روینین و طهوافی بکهین.

هه د وی روثی دا یا عومهر موسلمان بووی، و پشتی وی داخواز ژ پیغه مبهري -سلاف لی بن- کری کو ده ركهفته كولانین مهكههی و ئاشكهرا بهری خه لکی بدهنه ئیسلامی دهستوبری بو خودان باوه ران هاته دان کو نهو ده ركهفتن، پیغه مبهري -سلاف لی بن- صهحابی كرنه دو ریز: ریزه کی حمزه ل بهراهیسی بوو و ریزا دووی عومهر.. و ب فی پهنگی نهو ده ركهفتن و چون هتا گه هشتینه كهعی، و گاڅا كافران حمزه و عومهر دیتین زیده زیده قههرین وگوتن: ئیدی خلاس!

پشتی عومهر موسلمان بووی، و هندي ل مهكههی، نهو یی نیزیک بوو ژ پیغه مبهري -سلاف لی بن- و هه ردهم د خزمه تا وی و موسلمانان دا بوو، و نیزیکیا وی ژ پیغه مبهري -سلاف لی بن- گه هشتبوو هه دده کی گه لهك جارن پیغه مبهري -سلاف لی بن- پسپارا خو پی دکر.

پشتی عومهر موسلمان بووی نیزیکي دهه سالان ل مهكههی ما.. و نهو بوو پیغه مبهري -سلاف لی بن- دهستوبری دا خودان باوه ران کو بهر ب (یه ثربی) فه مشهخت بین، و د گهل مشهختبون ژ عومهری چیرۆکا خو یا تایبهت ههیه ^(۱):

هه موسلماننه کی ژ مهكههی مشهخت بوویه مه دینی ب رهنه گه کی فهشارتی ژ مالا خو ده ركهفت و خو فه دزی و قهستا مه دینی کر، عومهر تی نهفت، روثا وی قیای مشهخت بیت

(۱) هندهك زانا دبیرت: نهف سه رهاتییه ب ریک دورست نه گه هشتیه مه، و عومهر ژی وهکی هه می صهحابیان فهشارتی مشهخت بوو بوو، وهندهك دبیرت: سهندا وی یا باشه.

وی کارئ خو کر، شیرئ خو د ستوبی خو دانا، و کفانی خو ب ملی خو څه کر، و رمی خو یی کورت د دهستی خو گرت، و قهستا که عبی کر، هفت جاران ل دور که عبی زڅړی و هاته نک (مهقامی ئیبراهیمی) نقیژ کر، پاشی رویی خو ب نک مهزینن قورهیشیان څه لی دا و هنگی ټهو ههمی دروینستی بوون، و گوته وان: ټف روییه د ږهش بن، خودی څان دفنان ل ناخی بکیش، ههچیی ژ ههوه بقیث دهیکا وی بمینته بی کور، یان عه یالی وی بمینته ئیتیم، یان ژنا وی بته بیژن، بلا بیتته بهراهیا من ل پشت څی نهالی ټفه ټز چووم.

ټفه عومهر بوو.. ږوژکی بهرئ وی ب جحیله کی کهفت، وی سهرئ خو چه ماندبوو و خو مهلول کربو دا خه لک بیژن یی ب تهقوايه، عومهری لی هیتاند و گوته: سهرئ خو بلند که! تهقوايا د دلی دا، ههچیی ژ دلی پتر تهقوايا خو نیشا خه لکی بدهت، ټهو یی منافقیی بو خه لکی دکهت.

خو رهزبلکر، ټهگر خو ب هیجه تا تهقوايي ژي بت عومهر قهبول ناکهت.. دیروکی ږهنگی مشه ختبوونا عومهری د ناڅ بهر په پتن خو دا پاراست دا بته دهلیله کی ټاشکه را درژی ههر که سه کی بیژت: هجره تا موسلمانا ژ مه که هی بو مه دینی ږه څین بوو.

ب زیره کی و عه داله تا خو عومهری (تهحه ددیا) ههمی سهر و گرگرتن کوفرئ کر، و ساله ک پیڅه نه چوو ټهو نفرینا عومهری ل وان کری ب جه هات، ټهو که سین عومهری دهستین خو ب نک څه کیشای، ههمی یان بارا پتر ل ږوژا بهدرئ ږوی ږهش بوون و دفنن وان ل ناخی هاتنه کیشان، و بهری ههمی یان دفنا خالی وی فیرعه ونئ ئوممه تی (ټه بوو جهل ای).

پشتی خودایی مهزن دهستوبی دایه پیغمه مبهري خو کو مشهخت بیت، و وی ژي وهکی مشهختین دی قهستا مهینئ کری، و ل ویرئ د ناڅ خودان باوهران دا ټاکنجی بووی، عومهر ئیک ژ وان صهحابین وی یین نیزیک بوو بو وی، و گه لهک جاران وی مشهوره تا خو ب عومهری دکر، و ټف چهنده باش ټاشکه را بوو پشتی شهرئ (بهدرئ) دهمی خودی وهسا هز کری کو موسلمان ب سهر که فن و هفتی ژ مهزن و گرگرتن قورهیشیان که فتنه دهستی

موسلمانان و چونکی نه‌و یو جارا ئیکې بوو موسلمان کافران ئیخسیر دکه‌ن پښغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- نه‌زانی کانی دئ چ ل وان که‌ت، ئینا وی پسیرا هندک صه‌حابیښ خو کر، نه‌بوو به‌کری گوټ: نه‌گه‌ر نه‌م به‌رانبه‌ری هه‌ر ئیکې هندک پارهی وه‌رگرن، و وان به‌رده‌ین چیتسه. عومه‌ری گوټ: نه‌فه کافرن و نه‌و یښ هاتین دا دینی خودئ نه‌هیلن، قیجا یا باش نه‌وه هه‌ر ئیک ژ مه‌ مروټی خو یی کافر بکوژت؛ دا کافر بزرن کو چو قیانا وان د دلئ مه‌ دا نینه.

و دیاره کو ره‌یا عومه‌ری ب تنئ ب قی په‌نگی بوو له‌و پښغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- ب ره‌یا دی کر و (فدیة) ژ ئیخسیران وه‌رگرت، ئینا ژ به‌ر قی چهندي ئایه‌ته‌کا قورئانی هاته‌ خواری، تیدا گه‌ف ل پښغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- و نه‌بوو به‌کری هاته‌کرن: ﴿مَا كَانَتْ لِنَبِيٍّ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ اَسْرٰى حَتّٰى يَشْرِيَ فِي الْاَرْضِ فَرِيْدُوْنَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ يُرِيْدُ الْاٰخِرَةَ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ۝۶۷﴾ (الأنفال: ۶۷). قیجا نه‌گه‌ر وی روژئ خودئ عه‌زابه‌ک ب سه‌ر موسلمانان دا ئینا ب ژ عومه‌ری پښغه‌تر که‌س ژئ خلاص نه‌دبوو!

د شه‌ری ئوحدئ ژئ دا عومه‌ری یی ئاماده‌ بوو، و د گهل موسلمانان دژئ کافران شه‌ر کر ه‌تا دویماییی و ده‌می هندک صه‌حابیان بی نه‌مرییا پښغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- کری و موسلمان شکه‌ستین، و وان قه‌ستا چیا یی ئوحدئ کری، (نه‌بوو سوفیان) هاته‌ راستا موسلمانان و گازی کر: موحه‌مه‌د د ناف هه‌وه‌ دا هه‌یه؟ که‌سی به‌رسفا وی نه‌دا، پاشی گوټ: (ابن ابی قحافه) د ناف هه‌وه‌ دا هه‌یه؟ دیسا که‌سی به‌رسفا وی نه‌دا، ئینا گوټ: (کورپی خه‌ططابی) د ناف هه‌وه‌ دا هه‌یه؟ که‌سی به‌رسفا نه‌دا، ئینا (نه‌بوو سوفیان)ی گوټ: نه‌فه تیرا مه‌ هه‌نه. (یا ژ وی قه‌ نه‌ف هه‌ر سییه‌ نه‌ماینه) پاشی وی گوټ: روژه‌ک ب ئیکیه، نه‌فرو ب روژا به‌دری یه، (هوبه‌ل) یی بلندت. ئینا پښغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- د ناڅه‌را هه‌می صه‌حابیان دا گوته‌ عومه‌ری: رابه‌ به‌رسفا وی بده، ئینا عومه‌ری گازی کر: نه‌ی دوژمنئ خودئ تو دره‌وان دکه‌ی، خودئ بلندتر و مه‌زتره‌ نه‌ که‌سی دی، کوشتییین مه‌ د به‌ه‌شتئ دانه‌ و کوشتییین هه‌وه‌ د ئاگری دانه‌، نه‌فه پښغه‌مبه‌ره‌ و نه‌بوو به‌کره‌ و نه‌زم، نه‌م دساخین. نه‌بوو سوفیانی گوټ: (ابن قه‌مه‌ه) یی دبیزت: من موحه‌مه‌د یی کوشتی به‌لی ل نک من گوټنا ته‌ ژ یا وی دورستره‌.

و هؤسا عومهر يئ نيزيكي پيغه مبهري بوو -سلاف لي بن- و د گهل وي د هه ملى شهراڼ دا يئ ناماده بوو و كافران ب خو ژى دزاني كو سهنگي عومهرى د ناڅ موسلمانان دا پشتى يئ پيغه مبهري و ئه بوو به كريبه، لهو هه وه ديت ئيكي وهكى ئه بوو سوفيانى پسپارا وان ههر ستيان كړ.. و جاره كا دى ژى ده ملى كافران صولحا حوده ييبيى شكاندى و ئه ترسايڼ موسلمان تشته كي بكهن، رابوون مه زنى خو ئه بوو سوفيان هنارته مه دينى دا صولحي نوى كه ته فه، و پشتى پيغه مبهري -سلاف لي بن- د گهل وي نه اخفتى هاته نك ئه بوو به كرى دا ئه مه هدرئ بو وي بكهت، و گاڅا ئه و ژى د گهل نه اخفتى، هاته نك عومهرى، ئينا عومهرى گوته: (ئز مه هدرئ بو هه وه ل نك پيغه مبهري بكه م، ب خودئ نه گهر ژ ميړيڼ هوير پيغه تر ئز چو نه بينم ئز دى شهري هه وه پى كه م).

عومەر ل بهر دهستی پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- نمونه یی لهسکه ری گوهدار بوو، ههر دهم د ئه مر و فهرمانا خودی و پیغه مبهری دا بوو، و گه لهک جار ان پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- ئه و پۆسه روکاتییا هندهک (سه رریتن) لهشکه ری دهسینشان دکر.

ژخه صائص و تايبه تمه نديين عومهری، ل قيری ئەم دی ئيشاره تی دهينه هنده کان:

۱- گهلهک جاران عومهر دا تشته کی بیژت، پاشی قورئان دهاته خواری ته ییدا گوتنا عومهری دکر، ژوان جاران:

- مهسه لا ئیخسیرین شهرئ بهدرئ، و نهفه مه بهری نوکه بهحسئ ژئ کری.

- مهسه لا كرنا نشيترى ل نك مهقامى ئيبراهيمى ﴿ وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنَا وَانْجِدُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى ﴾ (البقره: ١٢٥).

- مہسہ لا دانانا حجابی ل سہر دہیکین موسلمانان: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتَ النَّبِيِّ اِلَّا اَنْ يُدْعٰتْ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ غَيْرَ نَظْرٍ۬نَۙ اِنَّهٗ وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوْا اِذَا طُعِمْتُمْ فَاَنْتَشِرُوْا وَلَا مُسْتَقْسِنِیْنَۙ لِحَدِيْثِۙ اِنْ دَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِی النَّبِیَّ فَيَسْتَعِجْۙ مِنْكُمْ وَاللّٰهُ لَا يَسْتَعِجْۙ مِنْ الْحَقِّۙ وَاِذَا سَأَلْتُمُوْهُنَّۙ مَتَعًا فَسْأَلُوْهُنَّ مِنْ وَّرَآءِ حِجَابٍۙ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقَوْلِكُمْ وَقَوْلِهِنَّۙ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَلَا اَنْ تَنْكِحُوْا اَزْوَاجَهُۥ مِنْۢ بَعْدِهٖۙ اَبَدًاۙ اِنْ دَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيْمًاۙ﴾ (الأحزاب: ۵۳)۔

- مهسه لا نه کرنا نهیژئ ل سهر مریین منافقان: ﴿وَلَا تَقْلِبْ عَلَىٰ أَحَدٍ وَتَهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَا تَوْأَمَّتُمْ فَتَسْفُوتُ﴾ (التوبة: ۸۴).

د ثان مهسه لان دا، و د گهله کین دی ژی دا، موافقا گوټنا عومهری د گهل نایه تان پهیدا دبوو هیشتا نایه ت نه هاتینه خوارئ.

۲- شاهده بیا پیغه مبهري -سلاف لی بن- بو عومهری کو خودی حقی یا دانایه سهر نه زمانئ وی و دلئ وی، وهکی (أحمد) و (ترمذی) شه دگوهین: ((إِنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَ الْحَقَّ عَلَىٰ لِسَانِ عَمْرِو وَقَلْبِهِ)).

۳- نه سائی ژ (سعد بن أبی وقاص) ی شه دگوهین دبیژت: جاره کی هندهک ژنکین قورهشی ل نک پیغه مبهري -سلاف لی بن- بوون، پسیار ژئ دکر و هندهک ژ وان دهنگی خو بلند دکر، عومهر ب ژور کهفت ئینا هه می بی دهنگ بوون، پیغه مبهري -سلاف لی بن- گاڤا دیتی ژنک ژ عومهری ترسیان و بی دهنگ بوون کره کهنی، ئینا عومهری گوته وان ژنکان: دوژمنین خو! هوبن ژ من دترسن و ژ پیغه مبهري ناترسن؟ ئینا پیغه مبهري -سلاف لی بن- گوټ: ئه ی عومهر خو ئه وړیکا تو تیرا دچی ژی شهیتان تیرا ناچت.. یه عنی: خو شهیتان ژی ژ ته دترست و خو ژړیکا ته ددهته پاش.

۴- بوخاری و موسلم ژ (ابن عمر) ی شه دگوهین، دبیژت: پیغه مبهري -سلاف لی بن- گوټ: من د خهونئ دا ددیت من په رداغه کی شیري شه دخواړ، هه تا ژ نینوکین من دهر دکهفت، پاشی ئه و ژ بهر من دما من ددا عومهری، صهحابیان گوټ: تو وئ خهونئ ب چ ته عبیر دکه ی؟ گوټ: ب علمی و (ابن مسعود) ی گوټ: ئه گهر علمی عه ره بان هه مییان د لایه کی ته رازین دا بت و علمی عومهری د لایه کی دا بت، علمی عومهری دئ یی وان هلکیتشت.

۵- د حه دیسین دورست دا وهکی وئ یا بوخاری و موسلم ژ حوذه یفه ی شه دگوهین، پیغه مبهري -سلاف لی بن- ئاشکه را دکه ت کو عومهر ئه و دهر گه هه یی کو ئومه تی ژ فتنی دپاریزت.

۶- و ئاشکه رایه کو عومهر ئیک ژ وان مروټانه یین مزگینی ب به حشستی بو هاتیبه دان.

عومهر ژ وان مروشان بوو يښ راست و هه ژ راستيښ دكهن، بوخاري و موسلم
 شه دگوهيزن دپيژن: جاره كي پيغهمبهري -سلاف لي بن- دهستي عومهرى گرتبوو، ئينا
 عومهرى گوته: نهى پيغهمبهري خودي تول نك من ژ هه مى تشتان خوشتقيترى نهفسا
 من تي نهبت، ئينا پيغهمبهري -سلاف لي بن- گوته: نهز ب وي كه مه ي نهفسا من
 د دهستي دا هه تا نهز ل نك ته ژ نهفسا ته ژى خوشتقيتر نهيم (يهعنى: باوهر يا ته تمام
 نابت) ئينا عومهرى گوته: ب خودي پا نوكه تو ژ نهفسا من ژى خوشتقيترى، پيغهمبهري
 -سلاف لي بن- گوته: نوكه نهى عومهر.

قيجا نزا مروث ژ كيژكي پتر عهجيگرتي بمينت: ژ صهراحتا وي، يان ژى ژ قى
 شيانا وي يا غهريب كو (سهيطهري) ل سهر (عهواطفين) خو بكهت و وهكى وي دقيت
 بگوهورت؟ و ب راستي نهث ههردو تشته ب هه مى كهسان شه نائين.

و كانى چهند عومهر يي دژوار بوو ده مي عيجز دبوو، هند يان پتر نهو يي نهرم بوو
 ده مي قورئان بو دهاته خواندن، و تشته كي بهلاف بوو د ناث صهحابيان دا كو نهگر ئيك
 ژ وان قيا با كه رب و عيجزيا عومهرى بيته خواري دا هندهك نايه تان بو خوينت، و نهفه يا
 عهجيپ نينه ما نه قورئان بوو بهري عومهرى ژ جاهليه تي دايه ئيسلامى؟ و نهث چهندا هه
 ل هنگي ژى باش ناشكه را بوو ده مي بهحسي مرنا پيغهمبهري -سلاف لي بن- د ناث
 صهحابيان دا بهلاف بوو و بهري نهث خهبره بو وان بيته ته نكيد كرن، ده مي عومهرى
 شيري خو راكري و ل صهحابيان خوړي: ههچي بيترت پيغهمبهري يي مري دي وي ب قى
 شيري كوژم.. وهكى مه بهري نوكه د بهحسي (نهبوو بهكري) دا شه گپراي.

دو سي جار ان نهبوو بهكري گوته عومهرى: بي دهنك بيه، بهلي عومهر د حاله ته كي
 نهفسى يي وهسا را ديوري گوهداريا وي نهكر و خو بي دهنك نهكر، گاڤا نهبوو بهكر ب سهر
 مينبهري كهفتي و نهث نايه ته خواندي: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ
 قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنُصَرِّفَنَّ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾ (آل
 عمران: ١٤٤) عومهرى حاله تي خو يي نهفسى ژ بيركر و دهستي وي سار بوو و شير كهفته
 عهردى و زاني مهسهله دورسته.

ب څي رهنكي عومهر بهرانبهر نايه تان راډو هستا و چهند د حاله ته كي عيجزيي دابا گاڤا نايه ت بو هاتبانه خواندن نهو ته تسليم دبوو.

و بهري نوکه ژي مه نيشاره ت دابوو هندي کو عومهر مروقه كي خوانده څا بوو، لهو گه له ک جاران ده مي قورئان دهاته خواري پيغه مبهري -سلاف لي بن- دهنارته ب دويش عومهر ي را و وي وه چي دنقيسي.

* * *

ل روژا (موهاجر) و (نه نصاري) ب هه څرکي چووين، کاني پستي پيغه مبهري -سلاف لي بن- کي دي بته خليفه، ل وي روژي ژي دهوري عومهر ي يي بهرچاڅ بوو و وي مه سه له بنپر کر و ده رگه څي فتنې ل سهر نوممه تي دائيخست.. و مه سه له يا ب څي رهنكي بوو:

ژ تشتين پيغه مبهري -سلاف لي بن- نيشا مه داين د مه سه لا سهر وبهري مرييان دا نه څه يه: نه گهر که سه ک مري يا باش نهو مروقيين وي يين نيزيک ب سهر وبهري شويشتن و کفنکرنا وي رابين، لهو ده مي پيغه مبهري -سلاف لي بن- نه مري خودي کري مامي وي (العباس) و پسما مي وي (علي) و کوپمه تي وي (الزبير) ب کاري شويشتن و کفنکرنا وي رابوون، ههر چنده ههر صه حابييه کي دڅيا شهرفا څي کاري بو وي بت، به لي چونکي نه څه مروقيين پيغه مبهري يين نيزيک بوون نهو فهرتر بوون ب څي کاري رابين.

ژ لايه كي دي څه ده مي پيغه مبهري -سلاف لي بن- نه مري خودي کري، سهر وبهري موسلمانان گه له ک يي حساس بوو، چونکي ده ور وبهريين وان هه مي دوژمن بوون، و مه سه لا دانانا که سه کي ل جهي پيغه مبهري -سلاف لي بن- بو ب کاريانانا شهريعه تي و ريشه برنا دهوله تي کاره کي گه له کي فهر بوو، و چونکي پيغه مبهري -سلاف لي بن- ب رهنکه کي ناشکهر نه گوتهو: بلا فلان کهس بيته خليفه من، ههر چنده وي گه له ک نيشاره ت دابوون کو ب تني نه بوو به کره يي ژ هه ژي کول جهي وي بت.

ژ بهر څي چهندي هنده ک نه نصاري -هيشتا بهري پيغه مبهري سلاف لي بن- بيته څه شارتن ل جهه کي ديژني که پرا به نوو ساعده ييان (سقيفه بني ساعده) کو م بوون دا سه ح بکه ني کاني کي دي بته خليفه ل جهي پيغه مبهري -سلاف لي بن-، ل وي ده مي سوحيه ت

گه شته نه بو به کړی و عومهری و نه بو عوبه يده ی، و نه و د حازر نه بوون، ئينا نه و رابوون قهستا وی جهی کر دا بزائن کانې مهسه له چیه، وان دیت نه نصاری ههمی یتن ل دؤر (سهعدی کوړې عوباده ی) کؤم بووین و یتن دیژنی: نه میرهک دی ژ مه بت، و ئیک ژ موهاجریان.. عومهری قیا باخت نه بو به کړی گوته: خو بې دنگ بکه، پاشی نه بو به کړ رابوون ناخفت، به حسې نه نصاریان کر و کانې قهنجیا وان چهنده، هر وهسا وی گوته پيغه مبهري -سلاف لی بن- د دهره قا قدر و بهایی وان دا قهگیران پاشی گوته: دقیت نه میر ژ قوره شیبیان بت و وهزیر ژ نه نصاریان بت. و نه بو به کړی بیرا سهعدی ل گوته کا پيغه مبهري -سلاف لی بن- ئینا قه ده می گوته: (قریش ولایة هذا الأمر) یه عنی: نه ف کاره د دهستی قوره شیبیان دایه.. سهعدی گوته: تو راست دیژنی.. و نه نصاری ههمی ب گوته نه بو به کړی قانع بوون.

و عومهر دا کو مهسه لی بنپر کهت، رابووقه و چوو دهستی نه بو به کړی و گوته صهحابیبن حازر: موبایه عا نه بو به کړی بکهن چونکی پيغه مبهري -سلاف لی بن- ژ مه همیبیان پتر هز ژ وی دکر، و نه و سهیدئ مهیه و ژ مه همیبیان چیتره، عومهری موبایه عا وی کر و خه لکی ژی د دویث دا.. و ب قی چهندي عومهری دهرگه هی خیلافی د ناث صهحابیان دا گرت.

و بهری نه م سوجه تا قی سهرهاتی ب دویماهی بینین ته علیه کا کورت مه هیه: هندهک که سین دل نه ساخ یتن نه قیانا صهحابیبن پيغه مبهري -سلاف لی بن- بو خو کریه دین، و (تمشوپه کرنا) دیروکا ئیسلامی بو خو کریه مهنه ج و رتبار، ژ دلره شیا خو خه بهر ددن و دیژن: ده می موبایه عا نه بو به کړی هاتییه کرن گه لهک صهحابی ناماده نه بو بوون و هندهک ژ وان هر ب دلی نه بو نه بو به کړ بته خلیفه.. و گه لهک گوته د ی یتن بیخیر دیژن. و نه و که سین قی گوته دیژن نه گهر بشین خو بخاپینن ژی، نه و نه شین خه لکی و دیروکی بخاپینن، و نه و چاقینن خو ژ روئاهیا روژی بنقینت و هز بکهت ب چا نقاندا وی دنیا ههمی دی تاری بت نه و ژ عه قلی یی شوبشیه.

ب رازیوونا ههمی صهحابیان نه بو به کړ بوو خلیفه، و ل ده می خیلافه تا نه بو به کړی مشپوره تا خو ب عومهری و دکر و ب گوته وی دکر، و ده کی مهسه لا کومکرنا قورئانی

د ئيك موصحهفې دا، پشتي ل شهري (اليمامه) گهلهك حافظين قورئاني هاتينه كوشتن عومهرې داخواز ژ خهليفه كړ كو نهو قورئاني د ئيك موصحهفې دا كوم بكهت، و خهليفه ب گوتنا وي كړ.

دهمې نهبوو بهكر كهفتييه بهر نساخييا مرنې، وي هنارته ب دويځ هندهك صهحابين مهزن را دا دان و ستاندني د گهل وان بكهت ل دور وي كهسې دي ل شوبنا وي بته خهليفه، وي ديت نهو د مهسېلې دا ب جهدهل چوون، ئينا وي گوته: (عهبدردرهحماني كورې عهوفې و عوثماني كورې عهفاني: هوين چ ديژن نهگهر عومهرې كورې خهططابي بت؟ وان گوته: گهلهك باشه، و نهو ژ مه همميان چيتره.

يا بهلاڅ بوو د ناڅ صهحابيان دا كو عومهر مروځهكي زغر و دژواره، لهو هندهكان پي نهخوش بوو، و چوونه نك نهبوو بهكري و گوتني: تو دي چ بيژيه خودي نهگهر پسيارا عومهرې ژ ته كړ؟ نهبوو بهكري گوت: دي بيژمي: يي ژ وان همميان چيتر من كره مهنې وان.

نهبوو بهكري وهصيه تا خو نقيسي و هنارته ب دويځ عومهرې را و گوته: من پشتي خو تو كربه خهليفه و نهز ب تهقوايا خودي شيرهتي ل ته دكم، و بزانه هندي خودييه كارهك ب شهي يي هې نهو وي ب رورې قهبول ناكهت، و وي كارهك ب رورې يي هې نهو وي ب شهي قهبول ناكهت، و هتا كاري فهر نهئيتهكرن يي سوننه نائيته قهبولكرن... و وهصيه تهكا دريژ نهبوو بهكري لي كړ.

ل بيست و دووي هيفي (جمادي الآخره) ژ سالا سيزدي مشهختي نهبوو بهكر چوو بهر دلوقانييا خودي، و ل وي شهقا نهبوو بهكر مري رورژا د دويځ دا سپيدي صهحابيان موبايه عومهرې كړ و عومهر ب اتفاقا همي صهحابيان بوو خهليفې دووي د ديروكا ئيسلامې دا.

گاڅا عومهر بوويه خهليفه د ناڅ خهلكي دا هندهك كهس هېبون ب قې چهندي نهخوش بووي، چونكي نهو ژ هندي دترسيان عومهر د گهل وان يي زغر و دژوار بت، و حالې وان نهخوش كهت، دهمې وان بهري خو ددا عومهرې و هزرا خو د نهبوو بهكري دا دكر

وان فەرقله‌کا مه‌زن دديت، نه‌بوو به‌کر ده‌می دچوو جه‌ه‌کی هندي يی نهرم و هه‌ليم بوو بچوبک هه‌می لی کوم دېوون، و یاری ل نک دکرن، و نه‌بوو به‌کری ده‌ستی خو ب سه‌ری وان دا دئينا، و عومهر گاڅا دچوو عه‌رده‌کی هند يی ب هه‌یه‌ت بوو زه‌لام ژي دترسییان و خو ژي ددانه پاش.. گاڅا عومهر بوویه خه‌لیفه وان هزر کر ههر دئ يی وه‌سا بت، څیجا نه‌و تیک چوون، ده‌می عومهری ب مه‌سه‌لا وان زانی بریار دا د ناڅ خه‌لکی دا بیته گازیکران دا هه‌می ل مرگه‌فتی کوم بین و رابوو خوتبه‌ک بو وان خواند، و تیدا گوت:

(من يی زانی هنده‌ک مروث ژ دژوارییا من دترسن، و دبیتن: ده‌می پيغهمبر -سلاف لی بن- د ناڅ مه‌ دا عومهر د گهل مه‌ يی زڅر و دژوار بوو، و ده‌می نه‌بوو به‌کر مه‌زنی مه‌ نه‌و يی وه‌سا بوو، پا نه‌فرژ پستی نه‌و ب خو بوویه مه‌زنی مه‌ دئ يی چاوا بت؟ نه‌وی نه‌ث ناخفتنه‌ گوتی راست دبیت، ده‌می نه‌ز د گهل پيغهمبري نه‌ز عه‌بدی وی و خولامی وی بووم، و که‌س وه‌کی وی يی نهرم و ب رحم نه‌بوو، څیجا نه‌ز د ده‌ستی وی دا شیره‌ک بووم گاڅا وی څیابا دا من که‌ته د کافلانی دا، و گاڅا څیابا دا من هیلت شولئ خو بکه‌م، پاشی نه‌بوو به‌کر بوو مه‌زن، و که‌س د مه‌ردینی و نه‌رمییا وی دا نه‌دکه‌فته گومانئ، څیجا نه‌ز بو وی وه‌کی خولامه‌کی و هاریکاره‌کی بووم، من دژوارییا خو تیکه‌لی نه‌رمییا وی دکر.. پاشی نه‌ز بوومه مه‌زنی هه‌وه گه‌لی مروثان، څیجا هوین بزائن هندي نه‌و دژوارییه یا نهرم بووی، به‌لی نه‌ ل سه‌ر وان یین زوړدارییی ل موسلمانان دکه‌ن..).

و عومهر پيدا چوو و سیاسه‌تا خو بو خه‌لکی تاشکه‌را کر، ئینا که‌یفا وان هات و دلئ وان رحه‌ت بوو.

عومهر بوو خه‌لیفه و بو جارا ئیکئ ناسناڅئ (أمیر المؤمنین) بو وی هاته ب کارئینان، و ههر چه‌نده بناخه‌یین ده‌وله‌تا ئیسلامی ل سه‌ر ده‌می پيغهمبري -سلاف لی بن- و خه‌لیفه‌یی وی يی ئیکئ نه‌بوو به‌کری هاتبوونه دانان، به‌لی ژ لایئ عه‌مه‌لی څه عومهر دئیته هژمارتن ئیکه‌مین ناڅاکه‌ری ده‌وله‌ت و جڅاکا ئیسلامی یا مه‌ده‌نی -وه‌کی دئ بو مه‌ تاشکه‌را بت- چونکی نه‌و کاري عومهر پي رابووی ل ده‌می حوکمداریا خو هه‌می وی بو څي چه‌ندی هل دېژن.

عومه ده مې بوويه خهلیفه و مهزنییا خه لکی که فته ده سان دا بهری ههه تشته کی وی قانونهک بو خو ب خو دانا، و خو مه جوور کر کو پیگیری پی بکهت دا بشیت پشته هنگی قانونه کی بو خه لکی ژ ی بدانت، و وان مه جوور بکهت پیگیری پی بکهن، و نهو قانونا وی بو خو دانای ژ چند مادهیه کتن سه ره کی پیک دهات، ژ وان:

۱- عومه چونکی مه زنی موسلمانانه، نهو بهرانبهه خودی یی بهر سپاره ژ ههه تشته کی د ناف توخوبیتن دهوله تی دا چی بیت، وی های ژ ی ههبت یان نه، و ل رۆژا قیامه تی حسیا وی ژ یا ههه که سه کی دی د ی دژوار تر بت، ژ بهر قی چهن دی عومه ری چاقتن خو باش فه دکرن وگاڤا پی هه سیابا خه له تیهک یا هاتییه کرن هه لوسته کی توند و دژوار بهرانبهه وی که سی دستاند نه گهر خو کوړی وی ژ ی با.

ژ گوتنن وی یین زیده به لاف د قی دهلیفه یی دا: (نه گهر حیشته رکه ل عیراقی ته حسی، خودی رۆژا قیامه تی حسیا وی د ی د گهل من کهت، دی بیتر: نهی عومه بوچی ته ریکا وی خوش نه کربو).

عومه ری پر یار دابو ههه زاروکه کی بیه شیرفه کرن راتبه کی ژ دهوله تی بده نی، شه فه کی عومه ل باژیری دچو بو سه و سویان، دهنکی گریا زاروکه کی هاتی، عومه ری ده رگه هی خانی قوتا و ل پشت ده رگه هی گوته دهیکا زاروکی: کوړی خو ته نا که.. یه عنی: ههه وه کی نهو ل وی باوهری بو کو خودی حسیا گریا قی زاروکی ژ ی د ی د گهل وی کهت، پشته دو سی جارن وی دهیکا زاروکی ناگه دار کری، جارا سیی گوتی: نهو مه سه لا زاروکی ته چیه؟ ژنکی گوت: عومه ری یی گوتی چی زاروکی بیه شیرفه کرن راتبه کی دی دهینی، قیجا من دقیت ژ بهر قی چهن دی زاروکی خو شیرفه کهم لهو تو دینی یی دکه ته گری.. عومه ری گوتی: باشه، و عومه ری د گهل خو گوت: هیلاک بو ته بت نهی عومه! نوکه سه را پر یار ته چهن د زاروکتن موسلمانان هاتینه ئیشان دن، وی رۆژی د نقیژا سپیدی دا خه لکی ژ بهر گریا عومه ری گو ل دهنکی خواندنا وی نه بو، پشته نقیژ عومه ری گوت: مه پر یار دا ههه زاروکه کی بیت ههه ژ رۆژا ئیک راتبهک دی بو ئیه ده سنی شان کرن، چونکی من یی زانی هندهک بهری ده مې شیرفه بوونی زاروکتن خو شیرفه دکهن.

۲- بهرانبهر ملله تی ژي عومهر یی بهرپسپاره ژ ههر ته صهر روفه کا والیهک ژ والیین وی داناین، و حوکمی خه لکی کریمه د دهستی وان دا.. قیجا کارئ نهو بکهن -یی باش بت یی خراب بت- بو عومهری دزقرت و ل سهر وی حسیب دبت، و عومهری مللهت ژي وهسا تی گه هاندبوو لهو گاڅا وان دیتبا والیهکی تشته کی خراب یی کری ئیکسهر وان خو دگه هانده عومهری و مهسه له بو دگوت، و عومهری ب خو ته حقیق د مهسه لی دا دکر. عومهری گاڅا والیهک ته عیین دکر پشتا خو نه ددای و نه دگوتی: ته های ژ وه لئا خه لکی بت بو من و ژ ویری وئ قه تو یی ب که یفا خو یی.

پوژه کی عومهری گوته خه لکی: نه گهر من یی ژ هه وه هه مییان باستر کره مهزنی هه وه و من نه مرئ وی کر کو عه داله تی بکهت، نه ری من حقیق هه وه ژ سهر خو راکر؟ وان گوتی: به لی. عومهری گوت: نه.. هه تا نه ز به ری خو بده می کانئ نهو دی وی تشتی کهت یی من فرمان پی لی کری یان نه.

مهسه له -ل نک عومهری- نه هه لیژارتنا مروقی باش ب تنییه، مهسه له ب جهینانا باشییه و ب کارینانا عه داله تییه.

۳- عومهری ل سهر خو عه هد کر بو دادییا جفاکی د ناف خه لکی دا ب کار بینت، و یا ناشکه رایه کو عومهر و عه دالهت د گوهی دیروکی دا دو ناقتین هه قال جیمکن، یان دو په یشتین هه څ رامان. ب دیتنا عومهری خه لک هه می وه کی ئیکن نهو یی بلندتره یی ته قوا وی پتر بت، ژ مهسه لا ته قوا یی دهر که څت کهس ژ که سی چیتتر نینه.

جاره کی عومهر چوو مه که هی دیت هندهک زه لامین قوره شمی یین روینشتین خوارنی دخون و خولامین وان ل هنداث سهری دراوه ستاینه، عومهری گوتی: بوچی هوین دراوه ستاینه دی روین هوین ژي د گڼل وان خوارنی بخون.

و گاڅا کوړی والیی وی ل مصری عه مرئ کوړی عاصی شه کهک دانایه کوړی فه قیره کی مصریی فه له، عومهری گوته کوړی فه قیرئ مصری: رابه تو ژي شه که کی بدانه کوړی نه میری، پستی وی شه کهک دانای یی گوتی: و ئیکی بدانه (صه لعا) عه مری ژي، چونکی کوړی وی ژ بهر کو کوړی نه میریه نهو شق یا دانایه ته.. پاشی عومهر ل عه مری

زځړی و ئه‌و گۆتن گۆتې یا هه‌تا ئه‌څرۆ ژى دیرۆکا مرۆځینیښ شانا‌زییښ پښ دبه‌ت، ئه‌و گۆتن یا چو حا‌کمان به‌ری وی نه‌گۆتې، گۆت: (یا عمرو.. متى استعبدتم الناس وقد ولدتهم أمهاتهم أحراراً؟) یه‌عنې: ئه‌ی عه‌مر.. که‌نگى هه‌وه‌ خه‌لک کرینه‌ به‌نییښ خو و ئه‌و سه‌ره‌ست ژ ده‌یکښ خو یښ بووین؟.

٤- عومه‌ری ملله‌ت وه‌سا په‌روه‌رده‌ کرېو کو ئه‌و یزانن هه‌قې وان ل سه‌ر عومه‌ری ئه‌وه‌ عومه‌ر شریعه‌تې خودې ل سه‌ر وان ب کار بیښت، و هه‌قې عومه‌ری ژى ل سه‌ر وان ئه‌وه‌ ئه‌و گوهداریا عومه‌ری بکه‌ن، و هه‌ر لایه‌کې واجبې خو ب جه‌ نه‌نیښت لایښ دى هه‌قې خو نه‌را‌زیکرنې هه‌یه‌.

جاره‌کې عومه‌ر ل سه‌ر مینه‌ه‌رئ ستویې خو ږاکر و گۆت: ئه‌گه‌ر من هو کره‌ هه‌ هوین دې چ که‌ن؟ مرۆځه‌ک ږابووځه‌ و شیرئ خو ه‌ژاند و گۆت: ئه‌م دې هو که‌ینه‌ هه‌! یه‌عنې: دې سه‌رئ ته‌ لښ ده‌ین. ئینا عومه‌ری ده‌ستښ خو سه‌ره‌څراز کرن و گۆت: الحمد لله‌.. ماده‌م د نا‌ف ئومه‌تا موحه‌مه‌دی دا هنده‌ک هه‌نه‌ عومه‌ری ب شیرى راست بکه‌ن.

و کانې چاوا عومه‌ری قانونه‌ک بو خو دانابوو دا ئه‌و پښگیریښ پښ بکه‌ت، وه‌سا قانونه‌ک بو والیښ خو ژى دانابوو، وی ل سه‌ر وان فه‌ر کرېو ئه‌و پښگیریښ پښ بکه‌ن، و سیاسه‌تا عومه‌ری د گهل والیښ وی یا ب ځى ږه‌نگى بوو.

١- هه‌ر والیه‌کې وی هنارتبا جه‌ه‌کې راته‌ه‌کې هه‌یقانه‌ بو وی و هاریکارښ وی ده‌سنیشان دکر، و بو زانین هه‌مى گا‌غان راتښ والیښ وی ژ راتښ وی پتر بوو، و گوه‌ی وی لښ بوو چى گا‌فا زانیا مه‌صره‌فې والیه‌کې ژ راتښ وی پتره‌ دا هنیرته‌ ب دويف ږا و پسپارې ژئ که‌ت کانې ئه‌و ځى مه‌صره‌فې ژ کښه‌ دښت؟

٢- یې وی کرېا والی ل سه‌ر دکره‌ شه‌رت کو د نا‌ف خه‌لکى دا بڅیت، و وه‌کى وان بت، و ئه‌و ب خو کارئ خو ب ده‌ستې خو بکه‌ت.

۳- بهري وي مروښهک کړبا والي مالي وي دهرمارت، و پشتي دېوو والي ژي ب دهمهکي جارهکا دي مالي وي دهرمارت، څيځا نهگه زانيبا مالي وي ب ږهنگهکي نه يي طهبيعي يي زنده بووي حسيب د گڼل ذکر و ژي دستاند.

۴- دو نهگهريتن مهزن ههبوون وي والي ژ بهر دئيتخستن، ئيک: کو مللهتي ژي رازي نهيت و گازندهيان ژي بکهن ژ بهر (انحراف) و خهلهتيين وي. دو: و کو مللهت ب ږهنگهکي زنده عهدهتي هز ژي بکهن و ل دؤرا وي کوم ببن، دا غوروور بو وي چي نهيت و هزرا هندئ بکهت کو دي شيت ب وان بهرهنگاري دهولهتي کهت.

۵- ل دويماهيا ژيبي خو عومهرې بريار دابوو نهو بچته ههر ويلايهتهکي دو ههيشان لي بمينت، و خهلکي وي جهي ژ نيزيک بيينت، و گوهي خو بدهته گلله و گازندهيېن وان و وي دگوت: بهلکي هندک مروث ههبن نهشين بيينه مهدينې، و گازنده و پيتشيپن خو بگههيننه مه څيځا يا دورست نهو نهو ل دويث وان بچين. بهلي مرنې دهليشه نهدايي نهو څي بريار خو ب جه- بيينت، ههر چهنده ل دهمي هجتي نهو ب څي کاري رادېوو و خو دگهانده خهلکي ههمي دهقهران و پسيار حالي والييان ذکر، و گاڅا وي تشتهکي نه دورست ژي گوډ لي بيا دا هنيرته ب دويث وان را و حسيبهکا دژوار دا د گڼل وان کهت.

ب کورتي دي بيژين: گاڅا وي کهسهک کړبا والي و هنارتبا جههکي، وي نهو وهسا تي دگهانده کو هزر نهکهت نهو بوو مهزني جههکي و چو حسيب ل سهر نينه، و ههچيا وي بڅيت نهو دي کهت و ميزانييهکا څهکري دي ل بن دهستي بت، و دهسهلاتا مهركهزي -کو خيلافهته- هاي ژ وي نينه.

ژ لايي دانان و بنهجهکنا بناخهپن دهولهتا مهدهني ژي څه عومهرې پيگافهکا مهزن هافيتبوو هيشتا بهري بته خهليفه و پشتي بوويه خهليفه ژي.. نهو ژي ب څي ږهنگي:

۱- دهولهتا مهدهني بي دهستور و قانون ب ږيڅه ناچت، و چونکي دهستوروي دهولهتا ئيسلامي قورئانه، ئيمامي عومهر ما ب نهبوو بهکري څه -دهمي نهبوو بهکر خهليفه - کو قورئان د ئيک موصحف دا بيته کومکرن دا بو ههر کهسهکي يا بهردهست بت، و ب تاييهتي نهوين حوکمي د ناقهرا خهلکي دا دکهن، و بهري همييان خهليفه ب خو،

۶- ده ستورېک بؤ کرنا شهرې و چاوانيا ته عامولا د ناڅېره لېشکېرې و سهر لېشکېرې دا عومهرې دانابوو، و وې ب خو (اشراف) ل سهر ب جه ئېنانا څې ده ستورې دکر، و نهف چنده ژې کاره کي زېده پښتېبېه بؤ دانان و پېشقه برن و پاراستنا دهوله تي.

و ده مي نه م دبېژن: عومهرې فلان ده ستور، يان فلان نظام دانا، مهنا وي نهو نينه نه م دبېژن: نهغه تشتهک بوو عومهرې ژ نک خو چيکربوو، و هه مي ژ داهيتانا وي بوو، نهخير! بهلکې رېبه ري وي د څي چنده دي دا کيتاب و سونهت بوو، زېده باري وان شيرته و (توجيها ت) پښ نه بوو بهکري دايني، و پشتي څان ژ نوي دهو ري (اجتهادات) پښ عومهرې ب خو ژي دېين.

دو لايين دي ژي هه بوون عومهرې گهلهک خه م ژي دخوار: لايي ئابوري، و لايي ئاقه دانکړني.

ژ لايي ئابوري څه: عومهرې پويته ب چاندني و بازرگانيي دکر، و ده مي موسلمانان عه رده کي نوي دستاند عومهرې نه دهيتلا عه ردي زراعي ژ خه لکي وان جهان بيته ستاندن، بهلکې وي عه رد دهيتلا د دهستي خودانان دا، و ته شجيعا وان ل سهر چاندني دکر، و بهري عومهر بمرت ب ده مه کي دگوت: نه گهر نهوا من ل دويماهيي زاني من ل به راهيي زانپا نه ز دا مالي زهنگيان يي زېده ژي ستينم و ده مه فقيران. و عومهرې جههک چيکربوو دگوتني: (بيت الدقيق) نه رزاق لي ددانا، هه چيبي برسي با دچوو وي ري خوارن بؤ خو دينا ب ههروه.

ژ لايي ئاقه دانکړني څه، بهسه بيژن: عومهرې ل سهر ده مي خيلافه تا خو بريارا دامه زراندا چنده باژيره کان دابوو، وهکي: باژيري بهصرا و کووفه.

و کورترين و مه زترين گوتن د ده رده قا عومهرې و خيلافه تا وي دا ب بهر گوهي من کهفتي نهوه يا ژ ئيمامي عه لي هاتيه څه گوهاستن، روزه کي عه لي عومهر ل چولي ديت يي دکه ته غار، گوتي: نه خير نه ي (امير المؤمنين)؟ عومهرې گوتي: حيشترهک ژ حيشترين زه کاتي يا قه رستي نه زي لي دگه ريتم.. ئينا عه لي سهرې خو هژاند و گوتي:

(لقد أتعبت من بعدك) یه‌عنی: ب راستی ته‌ ئه‌و وه‌ستاند یی پشته‌ ته‌ بیت!! گوته‌که‌ کانئ چهند مه‌زنییا عومه‌ری ژئ دئیته‌ زانین هند شاره‌زاییا عه‌لی ژئ دئیته‌ زانین.

ئه‌ی عومه‌ر ته‌ ب قی سه‌ر وه‌رئ خو، ب قی دادی و عه‌داله‌تا خو هه‌می مه‌زن و خه‌لیفه‌ییښ پشته‌ خو وه‌ستاندن، که‌س پشته‌ ته‌ نه‌شیت وه‌کی ته‌ بکه‌ت، و هه‌چیښ بیت خه‌لک دئ بیژنئ: وه‌کی عومه‌ری به‌، و گه‌له‌ک یا ب زه‌حه‌مه‌ته‌ عومه‌ر دوباره‌ بیت.. (لقد أتعبت من بعدك) گوته‌که‌ چیاښ زانینئ عه‌لی د ده‌رحه‌قا چیاښ عه‌داله‌تئ دا عومه‌ری دبیزت، قیجا نزا مروث پتر ژ کی عه‌جیگرته‌ بیت؟

و سه‌ره‌تاییښ عه‌داله‌تا عومه‌ری گه‌له‌ک و گه‌له‌ک ژ وی رۆژئ ناشکه‌راترن ئه‌وا ل رۆژده‌کا ساھی ل نیښا عه‌سمانی، و ئه‌گه‌ر ئه‌م وان هه‌میښا فه‌گیښ دهم تیرا مه‌ ناکه‌ت، ل څیږئ ب تنئ دئ گوته‌نا نه‌یاره‌کی ژ نه‌یارتن عومه‌ری فه‌گیږم دا بزانیښ کانئ عومه‌ر چ بوو.. قه‌یسه‌رئ رۆمئ مروثه‌ک هنارته‌ مه‌دینئ دا بو وی به‌رئ خو بده‌ته‌ حالئ عومه‌ری، دا به‌لکی ئه‌و بزانت کانئ عومه‌ر چیه‌ و بوچی هو‌سا زوی ده‌وله‌تا وی هنده‌ به‌رفره‌ه بوویه؟

ئه‌و مروث هاته‌ مه‌دینئ چاڅئ خو ل باژیری گیږا کانئ قه‌سرا عومه‌ری ل کیفه‌یه‌، و چهند له‌شکه‌ر زیږه‌قانیښ لی دکه‌ن، چو قه‌سر و قوسیر ب به‌رچاڅین وی نه‌که‌فتن، پسپارا مروثه‌کی کر: مه‌لکئ هه‌وه‌ ل کیفه‌یه‌؟ وی گوته‌ئ: مه‌ چو مه‌لک نین، ئه‌میره‌ک مه‌ یی هه‌ی یی ب وی لایئ هه‌ فه‌ چووی.. ئه‌و مروث ب وی لایئ فه‌ چوو که‌س نه‌دیت، ب تنئ زه‌لامه‌ک تن نه‌بت یی خو درېژکریه‌ سه‌ر ئاخئ، و تژی سه‌ر جلکین وی ئاخه‌، و یی نقشستییه‌، هه‌می تشت هاتنه‌ سه‌ر هزرا وی مروثی ب تنئ ئه‌و تن نه‌بت کو ئه‌ف زه‌لامئ درېژکری عومه‌ر بت، ل خو زڅړی پسپار ژ مروثه‌کی کر: کانئ عومه‌ر؟ وی گوته‌ئ: ئه‌وئ هه‌ عومه‌ره‌.. ئه‌و زه‌لام د جه‌- دا هه‌شک بوو، ئه‌فه‌ عومه‌ره‌؟ ئه‌و عومه‌رئ مه‌لک ل سه‌ر کورسیکین خو ژ ترسین وی دا فه‌دله‌رزن یی ب قی حالیه‌، ئه‌ی عومه‌ر ته‌ عه‌داله‌ت کر قیجا تو پشت راست بووی، له‌و تو یی نقشستی!

و هه‌ر جاره‌کا ئه‌ف گوته‌نا یا قی مروثئ نه‌یارئ عومه‌ری د ده‌رحه‌قا عومه‌ری دا گوته‌ی دئیته‌ بیږا من، کانئ چهند مه‌زنییا عومه‌ری ل به‌ر چاڅین من دوباره‌ دبته‌ فه‌ هند ئه‌حه‌مقییا وان نه‌زانان بو من دیار دبت ئه‌وین دبیزن: ماده‌م وه‌سایه‌ پا بوچی عومه‌ر هاته‌ کوشتن؟ هه‌ر

وهكى ل نك شان (عهقبهرييان) كوشتن نهجامي ئيكانهيه يي (موعادهلا) زولم و زورداريبي.. بهلي بهري نهو قى پسيارا وهكى وان يا بي بها بكن دثيا وان ل بيرا خو ئينابا كو عهدهالت و بهلاقرون و گوتنا ههقيبي كاني چهند ههقالان بو مروقي پهيذا دكهت، هند دورثمنان زي پهيذا دكهت، و تيرا عومهرى ههيه نه م بيژين: كوشتنا وي ب دهستي مروقهكي بوو د ههمى ژيبي خو دا جارهكا ب تني زي خو بو خودي نهچهماند بوو و نهگوتبوو: (الله اكبر)، و نهقه دهليلهكي ديهه ديروكي د صالحى عومهرى دا تومار كرى، ديسا دي بيژين: تيرا عومهرى ههيه مهزني كو پستي وي و هتا نهقرو زي كهسي كه رب ژ عومهرى قه نه بوويه سهر زولمهكا وي كرت.

ههر چاوا بت روژا عومهرى گهلهك ژ هندي گهشتر و مهزنتره كو ب چنگي هندهك قهل و چهكهكيلان رهش بت، يان ب سهرادا هندهك بي عهقلان بيته قهشارتن.

دهه سال و شمش ههيف و چار روژان عومهرى خيلافهت ب خو خهملاند، و روژا باركني هات.. ل وي ههيفشا عومهر تيذا شهيد بوو، كو ههيفشا (ذو الحجه) بوو، عومهر ژ هجي قه گهريا، و بهري نهو ژ مهكههي دهركهفت، وي دهستين خو سهر نهقراز كرن و گوت:

((يا رهبي ژيبي من دريژ بوو، و هيزا من لاواز بوو، و رهعييهتا من بهرفرهه بوو، قيجا تورحا من بستينه، يا رهبي توشه هادهتي ب رزقي من بكه، و مرنا من بيخه بازيژي پيغهمبري خو)).

كچا وي ههفصا دبيژت: ئينا من گوتي: چاوا دي شهيد بي و تول مهديني؟ گوت: وي گوته من: نهگهر خودي بقيت دشيت.

بيست روژ ب سهر دوعايا وي قه نهچوون خودي داخوازا وي ب جه ئينا:

ل سالا (٢٣) مشهختي عومهرى قهستا مهكههي كر بو كرنا هجي، و نهو بوو پشتي نهو ژ كرنا هجي خلاس بوو و بهري بزقرته مهديني وي دوعايهك ژ خودي كر كو شهيد بووني ب رزقي وي بكهت، ل دورين بيستي ههيفشا (ذو الحجه) عومهر گههشته مهديني، و ئيك ژ وان سياسهتان بين عومهرى ب كار دئينا د دهرهقا عهبدين نه موسلمان دا نهو بوو وي نهدهيلا عهدهك پشتي بالغ دبت بمينته د مهديني دا، نهگهر يي موسلمان

نهت، (المغیره بن شعبه) دهمی والی ل کووفه عهبدہ کی مهجووسی ب دهست کفت
ناقی وی (فیروز) بوو و دگوتی: (أبو لؤلؤه)، مروقه کی صنعہ تکار بوو، و گهلک کارین
دهستی دزاین، موغیره کاغزهک بو عومہری هنارت تیدا داخواز ژئ کر کو نهو دهستوری
بدهت دا موغیره عهبدی خو د گهل خو بینته مه دینی بهلکی موسلمان فایده ی ژ کارئ دهستی
وی بکهن، عومہری دهستوری دایئ.

(أبو لؤلؤه) ی ل مه دینی کارئ دهستی ذکر بو سه ییدی خو موغیره ی، و موغیره ل سهر
وی کر بو شهرت کو ههر رۆژ نهو چار دهره مان بدهته سه ییدی خو، (أبو لؤلؤه) ی ب قی
چهندي نه خوش بوو، و هزر کر چار دهره مان گهلکن.. رۆژه کی وی عومہر دیت ئینا گازنده یین
خو بو کرن کو سه ییدی وی باره کی گران یی دانایه سهر ملان. عومہری کره دلئ خو کو بیژته
موغیره ی بارئ وی شک بکهت، و گوته (أبو لؤلؤه) ی: ته قوایا خودی بکه و قهنجیی
د گهل سه ییدی خو بکه. (أبو لؤلؤه) ی هزر کر عومہر یی پشتا موغیره ی دگرت، لهو گوت:
عه داله تا وی خه لک هه می شه گرت نهز تی نه بم. پاشی عومہری پسپار ژئ کر: کانئ نهو
چ کاران دزانت، وی گوت: نهز دشیم دستاره کی چی که م ب بایی شۆل بکهت. عومہری
گوتی: پا دی ئیکی و هسا بو مه چی بکه.. وی گوت: نهز دی بو ته دستاره کی چی که م
خه لکی رۆژ هه لاتئ و رۆژ ئاقایی پی باخفن. عومہری تی ئینا دهر کو ئاخفتنا وی یا ب تیقله
لهو گوته مروقه کی د گهل خو دا: نهفه یی گه فان ل من دکهت.

(أبو لؤلؤه) ی کره دلئ خو عومہری بکوژت، ژ بهر قی سهرهاتی، یان ژئ چونکی
ئمپراتۆریه تا شرکی یا مهجووسیان ب دهستین عومہری هاتبوو په لخاندن و ئالایی ته وحیدی
ل وهلاتئ فورسئ هاتبوو بلندکرن؟

نهف ههر دو گوتن یین هاتینه کرن.

و ل دور مهسه لا: کانئ هندهک که سین دی ژئ د گهل (أبو لؤلؤه) ی دا هه بوون دهمی
وی پیلان بو کوشتنا عومہری گیرای یان نه؟ د هندهک ربوایه تان دا هاتییه کو مهسه له
پیلانه کا مهزن بوو هورمزانی مهجووسی، و جوفینه یی فهله، د گهل (أبو لؤلؤه) ی تیدا
پشکدار بوون، و وان (أبو لؤلؤه) هلیژارت دا ب کارئ کوشتنی رابیت.. بهلئ نهف چهنده
د ربوایه تا (بوخاری) دا نه هاتییه.

ههر چاوا بت (أبو لؤلؤه) ی کیرهک تاییهت بو څی کارۍ خو چۍ کر، دو سهر ئیخستنۍ دا ژ ههر دو لایان څه کار بدهت، پاشی ههر دو دهڅین کیرۍ تیزکرن و ژهر پۍ وهرکر، و ودهسا بو خو دانا کول نقیژا سپیدۍ بچته مزگهفتۍ و عومهری د نقیژۍ دا بکوژت.

ل سپیدهیا روژا دوشهنبۍ، (۲۳) ی ههیشا (ذو الحجه) ژ سالا (۲۳) مشهختۍ، (أبو لؤلؤه) یۍ مهجوسی ب کیرا خو یا ژهرکری څه قهستا مزگهفتا پیغهمبهري -سلاف لی بن- ل مهدينۍ کر ب ئیهتا کوشتنا عومهرۍ کورۍ خهططابی، پشتی عومهری ریزین نقیژکهران راست کرین پیشفه چوو و بهرۍ خو دا قبیلۍ، (أبو لؤلؤه) ی ریز برین، و کیرا وی د بن جلکان څه یا قهشارتی بوو، و دیاره مزگهفت ل وی دهمی هند یا روغن نهبوو ژۍ خه لک وی بنیاسن، خو ب عومهری را گههاند، پشتی عومهری گوټی: (الله اکبر).. صهیۍ مهجوسی سی درب ب کیرا خو یا ژهرکری ل عومهری دان، ئیک ژ وان ل جهۍ نافکۍ بوو و عومهر ب وۍ چوو.. ههتا عومهر لی زڅری وی خو هاقیت و د ناڅ ریزا را قهستا ژ دهرفه کر، عومهری گازی کر: وی صهی نهز کوستم. خه لک شاش بوون، (أبو لؤلؤه) ی ههچیۍ کهفتیه بهر سنگی دریهک وهشاندي، ههتا دبیرن: وی سیزده زهلام بریندارکرن، ههفت ژۍ مرن ژ بلی عومهری.

(أبو لؤلؤه) نهشیا خلاص بیت، هندهکان پۍ لی گرت گاڅا وی زانی خلاص نابت کیرهک ل ستوبۍ خو دا و خو کوشت.

عومهر پاش پاشکی زڅری د ناڅ ریزۍ دا و دهستۍ عهبدرحمانۍ کورۍ عهوفی گرت و کیشا جهۍ خو، عهبدرحمانۍ نقیژ ل شوینا عومهری کر، و عومهری -ب برینا خو څه- نقیژ ل پشت وی کر.

پشتی نقیژ ب دویماهی هاتی عومهری گوټه (ابن عباس) ی: کانۍ بهرۍ خو بدۍ نهو کییه نهز کوشتیم؟ (ابن عباس) ی سهکریۍ پاشی زڅری و گوټ: عهبدۍ موعیرهیه. عومهری گوټ: نهوۍ صنعتهکار؟ گوټۍ: بهلۍ. عومهری گوټ: خودۍ وی بکوژت من قهنجی د گهل وی کربوو، (الحمد لله) مرنا من ب دهستۍ مروڅهکۍ موسلمان نهبوو کو روژا قیامهتۍ ل نک خودۍ سوجهکا خو بو خو بکته هیهته. پاشی عومهری گوټ: جاری وی نهکوژن. هندهکان گوټ: وی ب خو خو یۍ کوشتۍ. ئینا عومهری گوټ: (انا لله وانا الیه راجعون).

پاشي هندي خوين ژ برينا عومهری هات دلې وی هاته گرتن، ئينا زهلامان ئهو پراکر و بره مال.. سي پوژان عومهر ما بريندار، و د گهل برينا وی يا مهزن ئهو ل سهر هشين خو ما و يا وی د برينداريا خو دا کری چو مروقتين ساخ و هشيار ژي نهشين بکهن.. وهرن دا قهستا مالا عومهری بکهين و وان ههر سي پوژين دويماهيې ژ ژيبي وی د گهل دا بژين، دا پتر مهزنيبا وی بو مه ناشکهرت ببت.

* * *

و مهخسه دا مه ب وی تشتي يې عومهری کری مهسه لا هلبژارتنا خهليفه يې پشتی وی بوو.

دهمي نثيژ خلاس بووی و هندهک زهلامان عومهر هلگرتی و برييه مالا وی، خهमेکا مهزن ب سهر خهلکي مهدينې دا هات تو دا بيژي چو خهم ژ وي مهزنتر نينن، هندهک صهحابی لي کوّم بوون دا حالې وی ل سهر سقک بکهن، جحيّلهک هاته نک و ئهو يې د وی حالی دا بوو، گوْتې: ئهي (أمير المؤمنين) مزگينيا خودي ل ته بت، ته ههقالينبيا پيغهمبري -سلاف لي بن- يا کری، و توزوی هاتبويه د ئيسلامې دا، و دهمي تو بوويه خهليفه ته عهدالت کر و ئهقه شهيدبوون ژي گههسته ته.. عومهری گوْت: خوْزي ئهز سهر ب سهر ژي دهرکفتبامه، نه ل سهر من و نه بو من، پاشي ئهو جحيّل دهرکفت، عومهری بهري خو دايې کراسي وی يې شوْره و يې عهردي دمالت، ئينا عومهری گوْت: کاني بيژني بلا برظرت، گاْفا زفري عومهری گوْتې: برازا کراسي خو کورت که، بو جلکي ته پاقرتْره، و دا خودي ژي ژ ته رازی ببت.

بهري خو بدنه مهزنيبا عومهری و کاني ئهو چند يې حهريص بوو ل سهر سوننه تي، د گهل وي برينا مهزن يا کهفتييه لهشي کو رويقيکين وی قهت کرين، دهمي وی ديتي کراسي مروقهکی يې شوْره و يې د بن گوْزهکي دا -و ئهقه خيلافي سوننه تا پيغهمبريه سلاف لي بن- وی برينا خو ژ بير کر و ئهمرې ب سوننه تي ل وی جحيّلي کر.

عومهری -وهکی هندهک ئيسلامخوازين مه يين عهصری و حهرهکی- نه گوْت: کورتکرنا دهلنگان مهسه لکا (هامشي) يه و ژ (قوشورانه)، ب بهر ناکهفت مروقي داعيه

خو پيغه مژويل بكهت، يان (واقع) و حالئ سياسي ژ هندئ مهزنتره خهليفه خو ب مهسهلهكا هنده (تافه) فه مژويل بكهت.. روظا مه ئيسلام كريبه تشتين (موهيم) و نه (موهيم)، و مه خهم ژ يئ (موهيم) ب تنئ خواري، و سئ چارپكئين سوننه تي ژ بهر مهصلهحه ته كا (شهخصي) يان (حزبي) مه ژ تشتين (تافه) و نه (موهيم) هژمارتي، (موهيم) و نه (موهيم) پيڅكه چوون:

دين چوو و نهكهت ب دهست مه دينار

تالي ژ نهچاري بووينه صفار

(ابن عباس) ل نك عومهرى يئ روينشتى بوو، گاڤا وي گوډل عومهرى بووى گوتى: خوزى ئهز سهر ب سهر ژئ دهركهفتام.. گوتى: نه ب خودئ تو سهر ب سهر ژئ دهرناكهښى، ته ههڅالينبيا پيغهمبهري -سلاف لئ بن- كربوو و ئهوى يئ ژ ته رازى بوو، و ته هو كربوو و هو كربوو.. و ههتا پيغهمبهري -سلاف لئ بن- مري ژى يئ ژ ته رازى بوو، پاشى ته ههڅالينبيا خهليفئ پيغهمبهري ژى كر و تو د فهرمانا وي دا بووى و ته بووى هو كر و هو كر.. پاشى تو بوويه ئه مير و ته ئه ميراتى ب تازهيى كر و ته هو كر و هو كر، ئينا عومهرى گوتى: كورئ عهبياسى ئه گهر تثرى عهردى من زپر ههبا ژ ترسين روظا قيامه تي دا ئهز دا دم. پاشى وان هنارته ب دويث هه كيمه كي را دا بهري خو بدهته برنين عومهرى، وي هندهك قهسپ كرنه ئاڅئ و ئهوى ئاڅ دا عومهرى، پشتى پينه كي ئهوى ژ برينا وي دهركهفت، پاشى هندهك ئاڅه ماست ژى داځئ، ئهوى ژى ژ برينئ دهركهفت، ئينا ئهوى ژ عومهرى بئ هيقى بوو و گوتى: ئهوى (امير المؤمنين) كهسه كي بدانه شويئا خو، ئهز ديترم ژ ئهڅرو ههتا سوباهى زبدهتر تو ناميني، عومهرى گوت: ته راستى گوته من، و ئه گهر ته تشتكه كي دى گوتبا من، من باوهر نهذكر، څئ گاڅئ ئه گهر دنيا هه مى يا من با ژ ترسين هاتنا قيامه تي دا ئهز دا وي دم.

ل شان ههر سئ روظان عومهر ژ بهر برينا خو نهشيا بچته نقيژا ب جماعهت ل مزگهفتئ، لهو ئهمر كر صوهه يئ رومى ل شويئا وي نقيژئ ل بهرا موسلمانان بكهت.. و دهمئ خهلكى داخواز ژئ كرى ئهوى ئيكي ل شويئا خو بكهته خهليفه، عومهر پيچه كي ما

هزرتين خو کرن، و گوت: نهگهر نهز کهسې نه دانمه شويما خو ئيکي ژ من چيتر وه کرييه، و مه خسه دا وي پي پيغهمبره بوو -سلاڅ لي بن-، و نهگهر نهز ئيکي بدانمه شويما خو ژي ئيکي ژ من باشتو وه کرييه، و مه خسه دا وي پي نه بوو بهر بوو.

مروقه کي گوتي: نهز دي ئيکي باش نيشا ته دهم، کورې ته عهبدللاه. عومهرې گوتي: خودې ته بکوژت، نهز ب خودې کهمه مه خسه دا ته ب قي گوتني خودې نينه، من يو خو پي نه خوش نه بوو قيجا دي دمه ئيکي دي ژ مروقين خو؟! نهگهر خير تيډا بت مه تيرا خو ژي راکر، و نهگهر خرابي تيډا بت بهسي بنه مالا عومهرېيه حسيبا نوممه تا موحه ممه دي ژ زه لامه کي وان ب تني بيته کرن، من چول سهر خو نه هپلا يا ژ من هاتي من کر و من مروقين خو بي بارکرن، قيجا نهگهر سهر ب سهر نهز رزگار بووم نهو نهز مروقه کي بهخته وهرم. پاشي گوت: نهگهر (ابو عبیده) يي ساخ با نهز دا وي ل شويما خو دانم.

و ناشکه رايه کو دده مروث هه بوون پيغهمبره -سلاڅ لي بن- ب ساخي مزگيني ب به حه شتي دابووي: نه بوو بهر و نه بوو عوبه يده، و نهغه ههردو بهري عومهرې مريوون، و عومهره.. نهغه سي، و پشتي عومهرې حه فت مابوون: عوتمان و عهلي و زوبه ير و طه لحه و عه بدره حمان و سه عد و سه عيدي کورې زه يدي.

عومهرې شه شين ئيکي ژ څان هلبژارتن، و يي حه فتې (سه عيدي کورې زه يدي) ژ ناف ده ريخست، چونکي پسماي وي بوو و زه لامې خو يشکا وي فاطماي بوو، گوتي: نهز شاهديي بو ته دده کو پيغهمبره -سلاڅ لي بن- يي ژ ته رازي بوو حه تا مري، به لي چونکي تو مروقي مني، چي نابت تو د گهل څان بي، پاشي گوته صه حايبيان: ئيکي ژ څان هه ر شه شان بو خو هلبژيرن، و کورې من عهبدللاه بلا د گهل هه وه بت ره نيا وي وهرگرن، به لي و نه بهت تشته کي بيخنه د ده ستان دا.

و گوت: نهز شيره تي ل وي دکهم يي پشتي من دبه ته خه ليفه کو قه دري موهاجران بگرت و حورمه تا وان بپاريزت، و قه دري نه نصاريان ژي بگرت، باشيبي د گهل باشي وان بکه ت و ل خرابي وان ببورت، و قه دري خه لکي دي ژي بگرت نه وي ل و ه لاتين موسلمانان، چونکي نه ون ئيسلامي دپاريزن، چويي ژي نه ستينت نهو مال نه بت يي ژ وان زيده بکه ت و

ئهو پي درازی، و ئهز شیره تی ل وی دکهم ب عهره بیښ دهشتی ژي.. و ب (أهل الذمه) ژي باری زیډه ی طاقه تا وان ل وان نه کهن.

ئهغه ب کورتی ئهو شیرت بوو یا عومه ری ل وی کهسی کری ئهو ی دئ پستی وی بته خلیفه. و عومه ری گوته کوړی خو: سهح کي کانې چ دهین ل سهر من هه نه ژ مالی من بده، ئه گهر مالی من تیرا نه کر، بیژنه بیهالا عه دی بلا هاری ته بکهن، ئه گهر هر تیرا نه کر بلا قوره یسی ژي هاری ته بکهن.

پاشی گوته: عه بدلا له، هه ره نک دهیکا موسلمانان عایشایی و بیژي: عومه ری سلاقی ل ته کریڼ، و نه بیژي (أمیر المؤمنین) ی، چونکی ئهز نوکه ئه میری کهسی نیڼم، و بیژي: ئه گهر تو دهستویری یی بده ی، عومه ری دقیت ل نک هه ردو هه فالین خو بیته قه شارتن، یه عنی: د مه زلکا عایشایی قه ل نک قه بری پیغه مبه ری -سلاف لی بن- و یی ئه بوو به کری.

عه بدلا له هات، دیت عایشا یا بو عومه ری دکه ته گری، عه بدلا هی داخوازا عومه ری که هاندی، عایشایی گوته: ب خودی ئهو جه من بو خو هیلابوو به لی ئهز دئ وی ئه قرو ب پیش خو نیخم.

گاڅا عه بدلا له زفریه نک بابی خو و گوته یی: عایشا یا رازیه، گوته: (الحمد لله) ئهغه ل نک من ژ هه میی گرنکتر بوو، ئه گهر ئهز مرم جاره کا دی دهستویری ژي بخوازه قه ئه گهر رازی نه بوو من بیه نه ناڅ زیاره تی موسلمانان.

کچا وی حه فصا دهیکا موسلمانان هاته نک، گاڅا وی ئهو د قی حالی دا دیتی کره گری و گوته: وهی بو هه فالی پیغه مبه ری.. عومه ری گوته کوړی خو: کانې من ړاکه شه ئهز نه شیم گوهی خو بده مه فان گوته ڼان، وی عومه دا بهر سنگی خو، عومه ری گوته کچا خو: ئهز ته ب خودی دده مه سویندی ژ قی جارې پیغه تر تشته کی ب من نه بیژي، چاڅین ته ئهز نه شیم، به لی هه مریه کی ئهو تش پي بیته گوته یی نه ل نک وی، مه لایکه تان که رب ژي قه دین.

سڼ پوژان عومه‌ر پشتی بریندارکرنی ما، دوشه‌نبی و سڼ شه‌نبی و چار شه‌نبی، و ل پوژا چار شه‌نبی (۲۶) ی هه‌یفا (ذو الحجه) ژ سالا (۲۳) مشه‌ختی عومه‌ری شه‌هید چوو به‌ر دلوقانیا خودی، و ژیبی وی هنگی ل دوړین (۶۳) سالیبی بوو.

گافا عومه‌ر هاتییه ب سهر وبه‌رکرن ئیمامی عه‌لی هاته هنداف و گوټ: ب خودی پشتی پښغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- مرؤقه‌ک ل سهر عه‌ردی نینه من هه‌ز کربت نه‌ز ب عه‌مه‌له‌کی وه‌کی یی وی بچمه نک خودی ژ عه‌مه‌لی قی یی هاتییه کفنکرن پیته‌تر.. پاشی عه‌لی هند کره‌گری هه‌تا ره‌پین وی ژ پوندکان ته‌ر بووین و گوټ: مرنا عومه‌ری ده‌رزک د ئیسلامی دا چي کر هه‌تا پوژا قیامه‌تی نه‌و ده‌رز خو لیک ناده‌ته‌فه.

و گافا خه‌لک کوډ بووین دا نقیژ ل سهر عومه‌ری بکن، هنده‌کان عوتمان و هنده‌کان عه‌لی پیش ئیخست دا نقیژ ل سهر بکن -و هنگی هیشتا خه‌لیفه نه‌هاتوو هلبرارتن- صوه‌ییبی گوټ: هوین هه‌رده خو بدنه‌ پاش، عومه‌ری نه‌ز ل شوینا خو یی کریمه ئیمام.

وان گوټ: تو راست دبیرتی.. و هه‌می پاشقه‌ چوون، و صوه‌ییبی نقیژ ل به‌را موسلمانان ل سهر عومه‌ری کر، و پاشی عومه‌ر ل وی جهی هاته فه‌شارتن یی وی قیای، پښغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- ل لای قیبلی، و ب ره‌خ فه‌ نه‌بوو به‌کر و ب ره‌خ نه‌بوو به‌کری فه عومه‌ر^(۱).

عومه‌ری سیژده عه‌یال هه‌بوون: نه‌ه کوږ و چار کچ، کوږی وی یی ژ هه‌میان ناقدارتر عه‌بدللاه و نه‌و ژی صه‌حابیه‌کی ب ناف و ده‌نگه، و گه‌له‌ک هه‌دیس ییڼ ربوایه‌ت کرین، و عاصم و نه‌فه‌ باپیږی عومه‌ری کوږی عه‌بدلعزیزی یی ده‌یکتییه، و ژ کچین وی: (حفصه) ژ هه‌میان ناقدارتره، و نه‌قی شوی ب پښغه‌مبه‌ری کرېو -سلاف لی بن- له‌و نه‌بوو به‌کر و عومه‌ر هه‌ردو خه‌زویرین پښغه‌مبه‌ری بوون، و پښغه‌مبه‌ر خه‌زویر عوتمانی و عه‌لی هه‌ر دووان بوو.

(۱) و سهرهاتییا هلبرارتنا خه‌لیفه‌یی پشتی عومه‌ری، هنگی دئ به‌حس ژئ که‌رین ده‌می نه‌م به‌حس ئیمامی عوتمان دکه‌ین، نه‌گه‌ر خودی هه‌ز بکه‌ت.

وهکی بۆ مه ناشکهره بووی عومهر دهه سال و شمش ههیف و پینج پوژان ما خهلیفه، و وی ل څی ده می گه لهک کارین مهزن کرن، ل څیری ئهم دی وان کاران ب کورتی بیژین:

۱- ده می عومهر بوویه خهلیفه گهرم گهرما شهړی موسلمان و کافران بوو ل پتر ژ چه پهره کی، ل عیراقی و شامی، گاقا عومهری خیلافهت وهرگرتی وی بهردهوامی ب سیاسهتا ئه بوو به کری دا و خه مهکا مهزن ژ ئاماده کرنا لهشکه ری خوار.

ل شامی سهرکهفتنن موسلمانان پوژ بۆ پوژتی زیده تر لی هاتن و موسلمان شیان دیمه شقی و حمصی و قنسرینی و ئه جنادینی بستین، و یا ژ هه میی مهزتر ئه و بوو موسلمان شیان قودسی شه کهن و عومهری ب خو ب دهستی خو کلیلین قودسی وهرگرتن.

ل جبهه یی عراقی ژی لهشکه ری ئیسلامی بۆ پیشقه چوو و شیا د گه لهک شهړین مهزن دا سهرکه فت حهتا پایته ختا دهولهتا فورسی ب خو ژی ستاند، و دهولهتا وان بی سهروشوین کر، و ب لای خوراسانی ژی شه چوو.

کوردستان ژی، و ههر وهسا مصر، ژ وان وهلاتان بوون یین ل سهر ده می عومهری هاتینه شه کرن و ئیسلام گه هشتی.

و ل ده مهکی عومهری بریار دا ئه و ب خو سهرکیشیا لهشکه ری ئیسلامی ل عیراقی بکهت، به لی صه حابی مانه پیقه و گوته: یا باش ئه وه تو بمینی ل مه دینی، ئینا وی (سعد بن ابی وقاص) ل شوینا خو هنارت.

۲- کاري دی یی مهزن یی عومهری کری ده ریخستنا جوهری و فه لان بوو ژ وهلاتی حیجازی، و ئه و فریکرنه شامی، ژ بهر کو پیغه مبهړی -سلاف لی بن- ئیشارهت دابوو کو دو دین ل ویری کوم نابن.

۳- ب سهروبه رکرن و ریکخستنا کاروباری دهوله تی ب وی پهنگی مه بهری نوکه ئیشارهت پی دای.

۴- دانانا دیروکا هجری ئه و بوویه دیروکا دهولهتا ئیسلامی یا ره می.

و پشتی ټی هه مییی، و بهری ئهم بهرپهړی عومهړی ژی قهله دین و قهستا دیوانا
عوثمانی بکهین، هوین هزر نه کهن ئهم یین شیاين دیروکا عومهړی بو ههوه قه گپین، یان
هنده کی ژ مهنییا وی بهرچاڅ کهین.

عومهړ ئهوی قهده را مه وهسا کو ئهم گوھ لی بین بیی وی ب خو بینین، ههز ژی
بکهین بیی مهنییا وی -وه کی ئهو ژ ههژی- بزاین، گهلهک ژ هندی مهنتره مروڅ
د سهعه ته کی یان د دو سهعه تان دا بشیت بده ته نیاسین.

به لی هه چاوا بت هیقیا مه ئهوه ئهو ده می مه د گهل عومهړی بزاندی قیانا وی
پتر د دلئ مه دا مهن بکهت، دا بهلکی ئه څ قیانه ل ئاخره تی مه بده ته د گهل وی، هه
وه کی پینغه مبههړی -سلاڅ لی بن- گو تی: ﴿المرء مع من أحب﴾ مروڅ د گهل وییه یی ئهو
ههز ژی دکهت.

خه‌لیفه سینه عوثمانی کورنی عه‌ففانی

پشتی عومه‌ری دؤرا عوثمانی دئیت، زه‌لامی ئیکانه د دیرۆکی دا دو جاران بوویه زاقایی پیغهمبه‌رکی، عوثمان ئەوی مه‌لائیکه‌تان شهرم ژئ دکر.. ئیمامی شه‌هید ئەوی پتر ژ جاره‌کی مرگینی ب به‌حه‌شتی بو هاتییه دان.

قیجا که‌ره که‌ن ئەم و هوین و عوثمان.. و چیرۆکا مه‌ردینییی و خو‌فروتننا بو خودی.

عوثمان ناڤی وی یی دورست بو، بابی وی عه‌ففانی کورنی (أبو العاص) ئ کورنی (أمیه) یی کورنی (عبد شمس) ئ کورنی (عبد مناف) ئ قوره‌یشیه.. ئەو و پیغهمبه‌ر -سلاف لی بن- ل (عبد مناف) ی دگه‌نه ئیک، یه‌عنی: ل بابی پینجی؛ چونکی پیغهمبه‌ر -سلاف لی بن- کورنی (عبد الله) ئ کورنی (عبد المطلب) ئ کورنی (هاشم) ئ کورنی (عبد مناف) بوو.

و عه‌ففانی بابی عوثمانی د جاهلیه‌تی دا مر بوو.

ده‌یکا عوثمانی (أروی) بوو، ئەو ژئ هه‌ر ژ بابکی (عبد شمس) ئ قوره‌یشی بوو، یه‌عنی: ئەو و زه‌لامی خو ژ ئیک بنه‌مالی بوون، و ده‌یکا ده‌یکا عوثمانی (البيضاء) کچا (عبد المطلب) ی بوو، یه‌عنی: عوثمان نه‌قییی مه‌تا پیغهمبه‌ری بوو و پیغهمبه‌ر برازایی پیرا عوثمانی بوو.

ده‌یکا عوثمانی (أروی) گه‌هشتبوو ده‌می ئیسلامی و موسلمان بووبوو، و دبێژن: ئەو ل سه‌ر ده‌می خیلافه‌تا عوثمانی مریوو.

شهش سالان پشته بوونا پیغه مبهري -سلاف لی بن- عثمان ل باژیری (طائف) ب سهر دنیا یی کەفتبوو.

سهر و بهری ژینا عثمانی د جاهلیه تی دا ب بهر فده ی مه نه زانییه، به لی ژ تشتین ئاشکه رایه کو عثمان مرۆقه کی گه له ک خوشتی بوو د ناڤ قوره شییان دا، هه تا دبیرن: دهمی ژنکه کی کوره کی خو ده ژانده ئه ف مالکا شعری پی دگوت:

أحبك والرحمنُ حبّ قریش عثمانُ

یه عنی: ئه ز ب خودی که می کانئ قوره شی چهنده هه ز عثمانی دکن، ئه ز هند هه ز ژ ته دکه م.

عثمان مرۆقه کی روی گهش بوو، پی ږهنگ ئه سمه ر بوو، ره پین وی د دریر بوون، و به ژنا وی یا ناڅجی بوو، هه ر ژ جحیلینیا خو ئه و زه لامه کی ب مرۆقانی و شه رمین بوو، د ناڤ قوره شییان دا که سک نه بوو قوره شی هه می هه ز ژئ بکه ن هندی وی، و هه ر ژ به ر هندی بوو پیغه مبهري -سلاف لی بن- ل دهمی صولحا حوده یییی ئه و هه نارته مه که هئ د ناڤ قوره شییان دا.

بابی عثمانی ئیک ژ مه زن و ماقولین بابکی ئه مه ویپین قوره شی بوو، مرۆقه کی ده وله مه ند بوو و کارئ بازرگانیی ذکر، له و عثمان هه ر ژ زارۆکینیا خو ژینه کا خوش بر بوو سه ری، و دبیرن: عثمانی چو ږوژان فه قیری نه دبیتبوو.

هیشتا عثمان یی جحیل بابی وی مر، و مالی وی هه می بو عثمانی ما، و عثمانی ژئ وه کی پتربیا زه لامین مه که هئ بازرگانی ب مالی خو ذکر.

هه قالینی د ناڅه را عثمانی و ئه بوو به کری دا هه بوو، له و دهمی ئیسلام هاتی و ئه بوو به کری به ری هه مییان باوه ری ب پیغه مبهري -سلاف لی بن- ئینای، ئه بوو به کر هات و داخواز ژ هه قالین خو یین نیریک کر کو بینه د ئیسلامی دا، عثمان ئیک ژ وان بوو.. عثمانی د گاقئ دا گوهدارییا ئه بوو به کری کر، و د گهل وی چوو نک پیغه مبهري -سلاف لی بن- و ل سهر ده ستی وی موسلمان بوو، و عثمان ئیک ژ وان پینج زه لامان بوو یین به ری هه مییان هاتینه د ئیسلامی دا: ئه بوو به کر، عثمان، طه لحه، زوبه یر و سه عدی کوری

نهبوو وهققاصی. و عثمان ئيکه مين زهلامی نه مېوی بوو باوهری ب پيغهمبهري -سلاف لی بن- ئینای، لهو نهف چنده بو نه مېویان نه خوش بوو، ب تایبه تی نه گهر نه ل بیرا خو بینین کو پیه وندي د ناقبه را نه مېویان و بابکی هاشمیان دا د خوش نه بوون.

گافا خه لکی زانی عثمان یی موسلمان بووی ژ قی چندی مهنده خوش بوون، ئیک ژ وان چوو -ب گازنده قه- گوته دهیکا وی: کورې ته یی چوویه سهر دینی موحه ممه دی. دهیکا وی نهوا کچ مه تا پيغهمبهري، گوته: ما کی ژ مه فتره هاری موحه ممه دی بکه ت؟ مالی مه و رحین مه گوری موحه ممه دی بن!

به لی نهفه رهیا زهلامین نه مېویان نه بوو، مامی وی (الحکم بن ابی العاص) ی گافا زانی عثمان یی موسلمان بووی، چوو عثمان گرت و حشکی گریدا و عه زاب دا و سویند خوار نهو عثمانی نه به رده ت هتا عثمان نه زقرته سهر دینی وان.. عثمانی ژی سویند خوار ژ دینی خو لیقه نه بت نه گهر خو نهو د بن عه زابی دا بمرت ژی. پشتی ده مکه کی مامی وی ژی بی هیفی بوو، ئینا نهو به ردا و ئیدی مایی خو تی نه کر.

پيغهمبهري -سلاف لی بن- کچا خو (رقیه) دابوو کورې مامی خو (أبو لهب) ی، به لی بهري (أبو لهب) بوبکا خو قه گوهریت وهی بو پيغهمبهري هات، و ئیسلا می ده ست پی کر، (أبو لهب) ی گوته کورې خو: تو کچا مه حه ممه دی بینی نه و تو ژیک خلاص. وی گوهری خو دا بابی خو و کچا پيغهمبهري -سلاف لی بن- هیشتا نهفه گوهاستی به ردا.

پشتی هنگی عثمانی نهو بو خو خواست، و پيغهمبهري -سلاف لی بن- داخوازا وی ب جه- ئینا و کچا خو (رقیه) دایی.

رؤژ بو رؤژ هژمارا موسلمانان زیده دبوو، و د گهل زیده بوونا هژمارا وان دژوارییا کافرین قوره یشییان ژی ل سهر وان زیده دبوو، و ژ بهر کو موسلمان د بی هیز بوون و کهس نه بوو به رة قانییی ژ وان بکه ت، پيغهمبهري -سلاف لی بن- ده ستوری دا وان نهو مشهخت بین و بچنه وهلاتی حبه شتی؛ چونکی مه لکهک ل ویری هه بوو ل سهر دینی عیسای بوو، قه بویل نه دکر د مه مکه تا وی دا ته عدا یی ل کهسی بیته کرن.. و ئيکه مين کهسی ریکا مشه ختبونوی گرتی و د فرمانا پيغهمبهري ده رکهفتی: عثمانی کورې عه فانی و ژنکا وی

(رقیہ) کچا پیغہ مبهري بوون. لهو پیغہ مبهري -سلاڻ لی بن- دوعا بووی کر و گوټ:
عوشمان ئیکه مین کهسه پشتی لوو طی مشهخت دبت.

پشتی عثمان و هندک صه حایبیین دی گه هشتینه حه به شه، دهمه کی مان، ئەو بوو
 قوردهشییان کره دیعایهت کو خه لکی مه که هی هه می یین موسلمان بووین ئینا ئەو زقرینه
 مه که هی.. به لی پشتی ئەو زقرین بو وان دیار بوو کو ئەف گوتنا گه هشتیه وان دره و بوو،
 له و هندک ژ وان جارکا دی زقرینه حه به شه و عثمان و کابانییا وی (رقیه) ژ وان بوون،
 ئەو ب دهستوریا بینغه مه ری -سلاف لی- بن- چوون.

ئەم نزانين كانى قى جارى عوتمان چەند مابو ل حەبەشە، و كانى بەرى پىتغەمبەر -سلاڤ لى بن- ژ مەكەھى مشەخت بىتە مەدينى عوتمان ژ حەبەشى زڧرى بوو مەكەھى، يان پشتى مشەختبونى ئەو ئىكسەر ژ حەبەشى ھاتبو مەدينى؟ بەلى تشتى مسوگەر ئەو ەل سالا دووى ژ مشەختى دەمى شەرى بەدرى چى بووى، عوتمان ل مەدينى بوو.. و ھزر پتر بو ھندى دچت كو ئەو زڧرى بوو مەكەھى پاشى ژ مەكەھى مشەخت بووبو مەدينى، و ب قى چەندى عوتمان دىتە ژ وان كەسان يىن سى جارار -د رىكا خودى دا- مشەخت بووى.

ل مه دینی دهمی پیغمبهه -سلاف لی بن- و هندهک سه حابیین خو دهرکه فتینه بهراهیا کاروانی نه بوو سوفیانی، عثمان ژ وان که سان بوو یین دهرنه که فتین، و نه گه را دهرنه که فتنا وی نساخیا ژنکا وی بوو.. بهری پیغمبهه -سلاف لی بن- دهرکه فته بهدری کچا وی (رقیه) نساخ بوو، ههه چنده عثمانی دل تی هه بوو د گهل پیغمبهه -سلاف لی بن- دهرکه فت ژی، بهلی پیغمبهه گوئی: تو نهئی بمینه ل مال ژ بهر ژنکا خو.. و بهری لهشکه ری موسلمانان یی سهه که فتی ژ بهدری بزقرته مه دینی خودی وهسا ههز کر کابانییا عثمانی بچته بهر دلؤانییا خودی، پشتی نیزیکی پازده سالان ماینه د گهل ئیک، و ژیی (رقیه) یی دهمی مری نه بوو بوو سیم- سال، و عثمانی کورهک ژ (رقیه) یی هه بوو ناخی وی (عبد الله) بوو، دیژن: نهو ل شهش سالیی مریو.

و دهمی پیغمبه‌ری -سلاط لى بن- ده‌ستکه‌فتییین به‌دری لی‌کفه‌کریڼ پشکه‌ک دا عوثماني ژى، وه‌کو کو عوثمان د شه‌ری دا یی ناماده، له‌و ته‌عامولا خه‌لکى به‌دری د گه‌ل عوثمانی ده‌اته‌کرن.

ل مهدينی عثمان ژي ودهکي نهبوو بهکر و عومهر و عهلی، ههردهم د گهل پيغهمبهري بوو -سلاف لی بن- و ههر ودهکي قهدهري نهف ههر چاره ناماده دکرن دا پشتی پيغهمبهري -سلاف لی بن- خلافتا راشدی بکهن.

عثمان -ودهکي مه بهري نوکه ژي گوتی- مروقهکی زهنگین بوو، و ل مهدينی وی مالی خو د خزمهتا پيغهمبهري و ئيسلامی دا دانابوو، دهمهکی ئاف ل مهدينی کیم بوو، و ئافا کانی و بیران ژي ل بهر دهقی خهلکی تام نهخوش بوو، بیرک تی نهبت نهو بیرا دگوتی: (بئر رومه)، نهف بیره یا زهلامهکی جوهی بوو، گاڤا وی دیتی بهري خهلکی کهفته ئافا بیرا وی رابوو ئاف فروت و ب قی چهندي ل سهر موسلمانان بوو تنگافی.. پيغهمبهري -سلاف لی بن- گوت: کی دی قی بیري بو موسلمانان کړت و پیش وی فه کانیهک د بهحشتی دا دی بو ههبت؟
عثمانی گوت: نهز.

عثمان چوو نک زهلامی جوهی، گوتی: بیرا خو بفروشه من، یی جوهی گوتی: نیشهکی دی فروشمه ته، روژهکی ئاف بو من و روژهکی بو ته، و بهایهکی ب دلی خو گوت. هزرا وی نهو بوو دی پاره ی ژ عثمانی وهرگرت، و روژهکی دی ئافی ژي فروشت. عثمانی گوتی: بلا.

پشتی عثمانی پارین وی داینی و دییژن: دواژه هزار دهرهم بوون، عثمانی گوته خهلکی: ههچیئ ئاف بثیت بلا ب ههروه ل روژا من بو خو بیهت، روژا دورا عثمانی با خهلک دچوو تیرا دو روژان ئاف بو خو دینا، و روژا دورا زهلامی جوهی با کهسی ئاف ژي نهکړی، ئینا زهلامی جوهی بارا خو ژي فروته عثمانی بهلی قی جاری ب ههشت هزار دهرهمان. و عثمانی بیر بو موسلمانان کره وهقف.

و سهرهاتیین مهردینییا عثمانی ژ هندي پترن کو مروث بهرمتیرت.

دهمهکی پيغهمبهري -سلاف لی بن- دیت ههر ودهکي مزگهفتا وی یا تنگ دبت پشتی هژمارا موسلمانان زیده بووی، لهو روژهکی د ئاف صهحابیین خو دا گوت: کی دی فلان جهی کړت دا نه ب سهر مزگهفتی فه بهردهین و ژ وی چیتیر بو وی د بهحشتی دا ههیه؟

177

عوشمان رابووقه و گوت: کارکړنا لهشکهري ههمی خه ما من.. هزار و تشتهک حیشتړ و ههسپ عوشمانی تاماده کرن، ب زینی و ئالف قه.. نه بهس هنده، هزار دینار ژي ئینان کرنه کوشا پیغهمبهري -سلاف لی بن- دا نهو وان ل سهر جیهادکهران خه رج بکهت.. ئینا پیغهمبهري -سلاف لی بن- گوت: (ما ضر عثمان ما عمل بعد الیوم - ژ نهقرؤ وئ قه عوشمان چ بکهت زیان ناگهتئ).

نهغه پیچهک بوو ژ گهلهکیا مهردینییا عوشمانی، قتیجا چاوا ژ زهلامین دهرهجا ئیکي نهبت؟

ودهکی مه گوتی: عوشمان ژ وان صهحابیيان بوو یتن ههردهم د گهل پیغهمبهري -سلاف لی بن- دژیا، و دهمی کچا پیغهمبهري (رقیه) مری ل سالا دووئ مشهختی، پیغهمبهري -سلاف لی بن- خویشکا وئ (أم کلثوم) دا عوشمانی، و ب قئ چهندي عوشمان دو جاران بوو زاقایي پیغهمبهري -سلاف لی بن-.

نیزیکي شهش سالان عوشمان و (أم کلثوم) د گهل ئیک مان، و ل سالا نههی مشهختی (أم کلثوم) مر بیی کو چو عه یال ژ عوشمانی هه بن.. و پیغهمبهري -سلاف لی بن- گوت: نهگهر کچهکا دی مه ههبا دا دهینه عوشمانی.

عوشمان مروقهکی خواندهقان بوو، و ئیک ژ نفیسه رین وه حییی بوو، یتن پیغهمبهري -سلاف لی بن- دهنارته ب دویف را دا قورئانی بنقیست دهمی هندهک ئایه تین نوی دهاتنه خوارئ.

ل رؤژا حوده بییی دهمی پیغهمبهري -سلاف لی بن- و صهحابی هاتین دا بچنه مه کههی بو کرنا عومری، و کافران هندهک هنارتینه بهراهییا وان دا نه هیلن نهو بینه د مه کههی دا، پیغهمبهري -سلاف لی بن- قیا مروقهکی فرپکهته مه کههی دا بیژته کافران: نهه نه هاتینه شهړئ ههوه بکهین، نهه یتن هاتین عومری بکهین.. پشتی وی دان و ستاندن د گهل صهحابیین خو کری رهئیا هه مییان نهو بوو نهو عوشمانی بهنیرته مه کههی؛ چونکی کهس ودهکی وی ل نک قوره یشییان یی ب قه در نه بوو.

گاڦا عوڻمان چوويه مهه كه هئ، كافران عوڻمان گرت و سئ رږڙان دان و ستاندن كرن
كانئ ئهو چ بكن.. هنگي سوجهت وده سا گه هشته پيغه مبهري كو قوره يشيان عوڻمان يئ
كوشتي، ئينا پيغه مبهري -سلاف لئ بن- پريارا شهري دا، و صه حايبيان بهيعه دا پيغه مبهري
كو د هه ر حاله كئ هه بت دا ئهو د گهل وي بن، پشتي ئهو چووينه دهستي پيغه مبهري،
پيغه مبهري دهستي خو يئ چه پئ كره د دهستي خو يئ راستي دا و گوټ: ئهغه پيش عوڻماني
قه، و ئهغه بوو (بيعه الرضوان).

د هندک ریوایه تین دورست دا هاتییه څه گوهاستن کو عثمان ئیک ژ وان که سان بوو
بین پیغه مبهری -سلاف لی بن- هندک نه پنی بږ گو تین، و ئاگه هداریا وی کری کو هندک
موصیبه دئ ب سهر وی دا ئین، قیجا دقیت نهو صهبری بکیشت هه تا خودی حوکمی
د ناقبه را وی و دوزمنین وی دا بکهت، (ابن ماجه) د هه دیسه کا دورست دا ژ عائیشایی
څه دگو هیزت، دبیزت پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوته عثمانی: ﴿یا عثمان، ان ولاک الله
هذا الامر یوما، فأراک المنافقون أن تخلع قمیصک الذی قمصک الله فلا تخلعه﴾ نهی
عثمان نه گهر خودی نهف کاره روژه کی ئیخسته ده ستین ته، و منافقان ثیا وی کراسی خودی
کریه بهر ته ژ بهر ته بکهن، تو ژ بهر خو نه که.

ئەف شىردەتە پىتغەمبەرى -سلاڧ لى بن- ل عوئمانى كرپو، و عوئمان شىردەتا وى ب جە- ئىنا، و ژ لايەكى دى ڧە ئەف ھەدىسە ھندى دگەھىنت كو ئەو پىن ڧىاين عوئمانى بىئىن (منافق) بوون؛ چونكى پىتغەمبەرى -سلاڧ لى بن- ئەف ناڧە پى داناىە سەر وان.

و ئيمامي (ترمذي) د هه ديسه كا درست دا ژ (موره يي كورې كه عبي) شه دگو هيټ،
ديت: روزه كي پيغه مبهري -سلاف لي بن- به حسي فتنا كړ و و هسا بو مه ديار كړ كو فتنه
گه له ك يا نيزيك بووي، هنگي زه لاهه كي سهر وچاځ پيچاي د بهر مه را چوو، ئينا
پيغه مبهري ئيشاره دايي و گوټ: ﴿هَذَا يَوْمُذِي عَلَى الْهَدْيِ﴾ يعنې: وي روزه ئه شه دي
ل سهر هيدايه تي بت. گوټ: ئه ز ب دويځ وي زه لامي دا چووم دا بزائم كاني ئهو كييه، من
دب ئهو عثمانه.

و ده دیسه کنی دا ئیمام ئحمد ژ عائشایی قه دگوهرت، دبیرت: ده می پیغه مبر
-سلاف لی بن- که فیه بهر نساخیا مرنه، نهز و هه فصایا کچا عومهری ل نک بووین،

گوټ: جاره کي دلې پيغهمبهري هاته گرتن، مه گوټ: دياره تمام بوو، پاشي هشير بوو، و گوټ: دهرگه هې بو څه کهن. من گوته هفصايي: دي بابي من بت يان بابي ته، مه دهرگه ه څه کر دهرکهفت عثمان، گاځا پيغهمبهري نهو ديتي گوټي: خو نيزيک بکه.

عثمان ب نک څه چوو، ئينا پيغهمبهري تشتهک د گوهي دا گوټ، من و هفصايي نه زاني کاني چ گوټي، پاشي ب دهنکه کي بلند گوټي: ته زاني من چ گوته ته؟ گوټ: بهلي، پاشي جارهکا دي ژي تشتهک د گوهي دا گوټي، و ديسا ب دهنکه کي بلند گوټي: ته زاني من چ گوته ته؟ گوټ: بهلي من زاني و نهز تي گه هشتم.

و د ربوايه تهکا دي دا عايشا دبترت: گاځا پيغهمبهري -سلاف لي بن- هيدي تشتهک گوټي پي رهنکي عثمانی هاته گوهارتن.. و رږڙا دوزمنان حصار دانايه سهر عثمانی -وهکي دي به حس ژي کهن- هندهک مروغان گوټي: بوچي تو نهمر ناکه شپري وان بيته کرن؟ وي گوټ: پيغهمبهري -سلاف لي بن- تشتهکي گوټي به من نهز دي صه بري ل سهر کيشم. لهو هندهک زانايان دگوټ: دياره نهو تشتي پيغهمبهري -سلاف لي بن- گوټي به حسي کوشتنا وي بوو.

ئيمامي عثمان ئيک ژ وان صهحابيان بوو يين پيغهمبهري -سلاف لي بن- مزگيني ب به هشتي دايي، و مري و نهو يي ژي رازي.

* * *

ل سهر دهمي خلافتا نهو به کري عومهر تي نهبت کهس هندي عثمانی يي نيزيکي نهو به کري نهو، د گهلک مهسلان دا خليفه رهيا وي وه درگرت و ب گوټنا وي دکر، و رږڙا نهو به کري هفتي به مرنې و ځيای کيتابه کي بنقيست دا کهسه کي بدانته جهي خو، وي هنارته ب دويش عثمانی را دا بنقيست، دهمي عثمانی دهست ب نفيسي کري و بهري نهو به کري ناڅي وي کهسي بنقيست يي وي دڅي ل شوبنا خو بدانت دلې وي هاته گرتن، يا ژ عثمانی څه نهو تمام بوو ئينا عثمانی ناڅي عومهر نفيسي گوټ: دا چو خيلاف چي نهبت.. پستي نهو به کري هشير بووي گوټي: ته چ نفيسي؟ عثمانی بو خواند

و ناڅی عومه‌ری گۆت، ئینا نه‌بوو به‌کری گۆتی: (بارک الله فیک! نه‌گه‌ر ته‌ ناڅی خو نقیسیبا ژى تو یی ژ هه‌ژى بووی).

و عومه‌ر بوو خه‌لیفه.. و ده‌می مه‌ به‌حسی عومه‌ری کری، مه‌ ناشکه‌را کر کو عومه‌ری تشته‌ک نه‌دکر هه‌تا ره‌ئیا صه‌حابییان وه‌رنه‌گرتبا، و عوتمان ئیک ژ وان بوو یین عومه‌ری دڅیا د هه‌می مه‌سه‌لان دا ره‌ئیا وی بزانت، و گه‌له‌ک کارین عومه‌ری کرین ره‌ئیا عوتمانی بوو وی وه‌رگرتی.

و به‌ری عومه‌ر ژى ژ څی دنیایی بار که‌ت -وه‌کی مه‌ گۆتی- وی شه‌ش که‌س هلبژارتن و گۆته‌ موسلمانان: نه‌شه‌ نه‌ون یین پیغه‌مبه‌ر ژى رازی، څیجا هوین ئیکی بو خو ژى هلبژرن، و عومه‌ر چوو بیى بزانت کانئ نه‌وی دئ بته‌ خه‌لیفه پستی وی کییه، به‌لی دلئ عومه‌ری دگۆتی موسلمان دئ ئیکی ژ دووان هلبژرن: عوتمانی یان ژى عه‌لی، له‌و وی شیره‌ت ل څان هه‌ردووان کر کو نه‌گه‌ر تشته‌ک که‌فته‌ ده‌ستئ وان نه‌و عه‌داله‌تئ د ناڅبه‌را خه‌لکی دا بکه‌ن، و عومه‌ر چوو.. و موسلمانان عوتمان هلبژارت، به‌لی ب چ ره‌نگ؟

چیرۆکا (شوری) یی دئ څی چه‌ندئ بو مه‌ دیار که‌ت.

* * *

ده‌می عومه‌ر هاتییه‌ بریندارکرن و دختوران نه‌و بی هیڅی کری، خه‌لکی گۆتی: ئیکی بدانه‌ جه‌ئ خو.. نه‌و بوو عومه‌ری شه‌ش که‌س هلبژارتن و گۆت: نه‌شه‌ نه‌ون یین پیغه‌مبه‌ر -سلاڅ لی بن- ژى رازی، و نه‌و هه‌ر شه‌ش ژى نه‌شه‌ بوون: عوتمان، عه‌لی، طه‌لحه‌، زوبه‌یر، سه‌عد و عه‌بدره‌حمان. به‌ری عومه‌ر تمام بیت گۆت: بلا سئ پۆژ د سه‌ر هه‌وه‌ را نه‌بۆرن بیى هوین ئیکی نه‌هلبژرن.

پستی صه‌حابی ژ څه‌شارتنا عومه‌ری خلاس بووین، نه‌ف هه‌ر شه‌شه‌ -ب ئاماده‌بوونا صه‌حابییین مه‌زن- کۆم بوون، عه‌بدره‌حمانئ کوړئ عه‌وفی رابووڅه‌ و گۆت: سئ ژ هه‌وه‌ (ته‌نازولئ) بو سییان بکه‌ن.

زوبه‌یری گۆت: من ته‌نازول بو عه‌لی کر.

و طه‌لحه‌ی گۆت: من ته‌نازول بو عوتمانی کر.

و سهعدی گوت: من تهنازول بو عهبدردهحمانی کر.

ژ شهشان سی دهرکهفتن، و سی مان، عهبدردهحمانی گوته ههردو ههقالین خو: ئیک ژ ههوه دی تهنازولی بو یی دی کهت دا ئهم وی بکهینه خهليفه؟

یهعی: عهبدردهحمانی ب خو ژی تهنازول کر.. عوتمان و عهلی خو بی دهنګ کر، کهسی نهگوت: من تهنازول بو یی دی کر، ئینا عهبدردهحمانی گوت: باشه هوین ههردو دی ب گوتنا من کهن ئهګر ئهز ئیک ژ ههوه هلبژیرم و ئهز سوژی ددهم کو یی باشتو ژ ههوه هلبژیرم؟

ههردووان گوت: بلا.

عهبدردهحمانی ههردو برنه وئغه و ئیک ئیکه گوتی: تو مروقی پیغهمبهریبی و تو ژ وانی یین بهری خهلکی هاتینه د ئیسلامی دا، ئهز ته ب خودی ددهمه سویندی ئهګر من یی دی هلبژارت تو گوهدارییا وی بکه و پی رازی بیه.

ههردووان گوت: بلا.

صهحابی ژی ههمی ب قی گوتنی رازی بوون، سی رۆژان عهبدردهحمان ما، ئیک ئیکه پسپارا موهاجری و ئهنصاریان کر، ههمیان عوتمان هلبژارت، لهو عهبدردهحمان هات و گوته عوتمانی: دهستی خو بینه.. و موبایهعا وی کر.

د دویف وی دا صهحابیان ههمیان -پی ئیک خو قهکشت یان خو نهرازی بکهت- موبایهعا عوتمانی کر.

ژ قی سهرهاتییی یا (بخاری) د صهحیحا خو دا قهدگوهیزت بو مه ئاشکهرا دبت کو صهحابی ههمی ل وی باوهری بوون کو پشتی ئهبوو بهکری و عومهری عوتمان ژ ههمی صهحابیان چیتو بوو، و ئهګر ل نک وان عهلی چیتو با وان ئهو نهدهیلا، و عوتمانی هلبژیرن. و د ربویهتهکا دی دا بوخاری ژ ئبن عومهری قهدگوهیزت، دبیرت: پشتی پیغهمبهری -سلاف لی بن- مه کهس وهکی ئهبوو بهکری نهديت، و پشتی ئهبوو بهکری عومه، و پشتی عومهری عوتمان، و پشتی عوتمانی مه کهس ژ کهسی باشتو نهديت.

ب څی ږه‌نگی عوتمان بو خیلافه‌تی هاته هلبرارتن، و وی ل ږوژا شه‌نبیی ده‌ی هه‌یفا موچه‌رده‌ما سالا (۲۴)ی مشه‌ختی ده‌ست ب کارئ خو وه‌ک خه‌لیفه کر.. و ئیکه‌مین تشت عوتمانی کری پشتی موبایه‌عا وی هاتییه‌کرن وی خه‌تبه‌ک ل مزگه‌فتی خواند تیدا بیرا خه‌لکی ل راستییا څی ژینی ئینا و کو دنیا مالا که‌سی نینه، و که‌س لی نامینت څیجا بلا که‌س که‌یفا خو پی نه‌ئینت و خو پی پشت راست نه‌که‌ت، هه‌ر وه‌سا وی سوژ دا وان کو ئه‌و دی ل سه‌ر ږیکا بین به‌ری خو چت، و ژ وان خواست ئه‌و گوهدارییا وی بکه‌ن د خیرئ دا و هاریکارییا وی بکه‌ن ل سه‌ر ب جه‌ ئینانا کیتابا خودئ و سونه‌تا پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن-.

پشتی سوچه‌تا کوشتنا عومه‌ری به‌لاف بووی و گه‌هشتیه‌ کافران، پشتا وان راست بوو و دلئ وان رحه‌ت بوو؛ چونکی ترسا عومه‌ری خه‌و ژ چاڅین وان ره‌قاندبوو، هه‌تا دهره‌جه‌کی ئیکئ وه‌کی روسته‌مئ فورسی دگوت: عومه‌ری میلاکا من سوټ، ئه‌و د گهل سه‌یان دئاخفت سه‌ د ناخفتنا وی دگه‌هن!

ئو کافرین ل ده‌ور و به‌رین ده‌وله‌تا ئیسلامی دژیان گه‌له‌ک که‌یف ب نه‌مانا عومه‌ری هات و وان دلئ خو برئ ده‌ست درږییان ل سه‌ر ده‌وله‌تا ئیسلامی بکه‌ن.

ده‌وله‌تا رو‌مئ پی ل وی صولحئ دانا یا وان د گهل موسلمانان گړدای، و ژ لایئ مصرئ و شامئ څه هیرش دانه سه‌ر موسلمانان، و ل لایئ ږوژه‌لاتئ ژی هنده‌ک ملله‌تان وه‌کی ئه‌رمه‌ن و فورسئ و هنده‌ک ملله‌تین دی ده‌ست ب دوژمنییا ده‌وله‌تا ئیسلامی کر، و هزرا وان ئه‌و بوو ئه‌ف خه‌لیفئ نوی هاتی وه‌کی یی به‌ری خو نابت، به‌لئ هزرا وان خاڅ دهرکه‌فت؛ چونکی ئیمامئ عوتمان هه‌ر ژ ده‌سپیکئ ب هیژ به‌رسقا وان دا.

عوتمانی ده‌ستویرییا موعاویه‌ی دا کو ئه‌و ژ لایئ دهریایئ څه هیرشئ بکه‌ته سه‌ر هیژین ده‌وله‌تا رو‌مئ.. ئینا موعاویه‌ی -ئوئ عومه‌ری ل سه‌ر ده‌مئ خو کریه‌ والیی شامئ- ده‌ست ب ئاڅاکرنا ئسطوله‌کی ئیسلامی یی ب هیژ کر، ب وی ئسطوولی موعاویه‌ی گه‌له‌ک ده‌قهر ستاندن و گه‌ف ل پایته‌ختا رو‌مییان ب خو کر، کو هنگی بازږئ

(قسطنطنينيي) بوو، نهوې نوکه دپيژنې: سته‌نېول. و ب څي مه‌وقفې خوېي ب هيز نه ب تنې عثمان شيا هيقييېن دهولتاه رومي پويچ بکته، بهلکي نهو شيا سه‌هما دهولتاه ئيسلامې هندي دي بکته ده دلي وان دا، کو پشتي هنگي خول دهمي موسلمان بي هيز څي بووين دهمي شهرې ناخوېي د ناڅ وان دا په‌يدا بووي، روميان د خو را نه‌دیت هيرشه‌کي بکته سهر دهولتاه ئيسلامې.

ل لايې روزه‌لاتي څي ئيمامي عثمان ده‌ستوري دا له‌شکري ئيسلامې کو پيشه بچت، و وان کهسان نه‌دهب دهت يېن دلي خو برييه خيانه‌تاه دهولتاه ئيسلامې.

د چنده ساله‌کيېن کيېم دا عثمان ب سياسته‌تاه خو و ب هيز و دژواپيا خو شيا توخييېن دهولتاه ئيسلامې ژ چيني هتاه نه‌نده‌لوسي و ژ ليقيېن قسطنطنينيي هتاه توخييېن حبه‌شه به‌رفره بکته، و ترسا ئيسلامې د دليېن کافران دا مه‌نتر لي بکته.

ل قيري يا د جهې خو دايه ئيشاره‌تي بدهينه مه‌سه‌له‌کي نهو څي نه‌قه‌يه: هندهک ديروکشان و نقيسهران وهسا عثمان يې دايه نياسين کو مروقه‌کي لواز و بي هيز بوو، و وي ب سستييا خو دهولتاه هه‌رپاند.

و نه‌ف مه‌وقفې عثمانې يې مه نوکه به‌حس څي کري به‌سه کو دروا څي گوتني بو مه ناشکراه بکته. عثمان مروقه‌کي سست و خاڅ نه‌بوو، و ب لوازي قهت ته‌عامل د گهل نه‌يارين دهولتاه ئيسلامې نه‌دکر، و ديروک شاه‌دهيېي بو عثمانې ددهت کو نهو مه‌وقفې ب هيز يې وي به‌رانبه‌ر دوژمنيېن دهولته‌تي ستاندي قهت يې کيتر نه‌بويه ژ مه‌وقفې عومهرې، ژ به‌ر څي چنده‌ي گله‌ک کهسان ل ههر شش ساليېن نيکي يېن خيلافه‌تاه عثمانې عه‌صري وي ژ عه‌صري عومهرې چيتر دديت، به‌لي تشتي ته‌رازي گوهارتي، نهو بوو د لايې سياسته‌تاه ناخوېي دا عثمانې سياسته‌تاه جودا ژ يا نه‌بوو به‌کري و عومهرې ب کار ئينا، و نه‌قي سياسته‌تاه هه مه‌سه‌له گوهارت، و ل ده‌مه‌کي دي ب به‌رفره‌هي دي به‌حسې څي سياسته‌تي کهين.

تشتي دي يې مه‌زن -ژ بلي به‌رفره‌کرنا توخييېن دهولته‌تي- يې کو عثمانې ل دهمي خيلافه‌تاه خو کري (نستساکا) قوراني بوو:

ناشکه‌رایه کو هندی قورئانه ل درټییا بیست و سئ سالان پارچه پارچه هاتبوو خواری، و هه‌ر جاره‌کا پارچه‌یه‌کا نوی ژ قورئانی دهاته خواری پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- دهنارته ب دویف هنده‌ک سه‌حابیان را؛ دا وی پارچه‌یی ژ قورئانی بنقیسن.. و به‌ری پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- ژ دنیایی بار کهت قورئان هه‌می یا نقیسی بوو ل سه‌ر گه‌له‌ک جهان، به‌لی نه‌ف نقیسینه د ټیک کتییی دا یا کو‌مکری نه‌بوو.

ژ بلی نقیسیڼی گه‌له‌ک سه‌حابی ژی هه‌بوون قورئان هه‌می ژ به‌ر بوو.

ل سه‌ر ده‌می نه‌بوو به‌کری ده‌می گه‌له‌ک سه‌حابی ژ وان یټن قورئان ژ به‌ر د شه‌رټن مورته‌ددان دا هاتینه کوشتن، عومهری داخواز ژ نه‌بوو به‌کری کر ب کو‌مکرنا قورئانی رابیت؛ دا نه‌و ژ به‌رزهبوونئ بیته پاراستن، نه‌بوو به‌کر -پشتی ب گو‌تنا عومهری قانع بووی- به‌ری خو‌ دایی کانئ کیژ سه‌حابی ژ هه‌مییان پتر ب نقیسینا قورئانی رادبوو ده‌می پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- یی سخ، دیت (زه‌یدی کو‌رئ ثابتی) ژ هه‌مییان پتر ب ټی کاری رادبوو، ئینا هنارته ب دویف را، و هنده‌ک سه‌حابیڼ دی ژی دانه د گهل و ژ وان خواست نه‌و قورئانی هه‌مییی -ژ جه‌یڼ نقیسی- د ټیک کتییی دا کو‌م بکه‌ن، ب وی په‌نگی یی وان ژ پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- گو‌ه لی بووی.

پشتی نه‌و ب ټی کاری رابووین و وان دانه‌یه‌ک ژ قورئانی نقیسی، نه‌و قورئان ما ل نک نه‌بوو به‌کری.. و وه‌کی دی سه‌حابیڼ ل دویف ژبه‌رکرنا خو، و هنده‌کان ژی ل دویف دانه‌یڼ خو یټن نقیسی قورئان دخوان و نیشا خه‌لکی ددا.

ده‌می نه‌بوو به‌کر مری، نه‌و دانه‌یا قورئانی نه‌وا ل نک وی بو‌ مالا عومهری هاته ټه‌گوهاستن و هندی عومهر یی سخ نه‌و ل نک وی ما.

گا‌فا عومهر مری، ما ل نک کچا وی دایکا موسلمانان هه‌فصای.

ل ده‌می عو‌ثماني -وه‌کی مه‌ گو‌تی- توخییڼ ده‌وله‌تا ئیسلامی هیشتا به‌رفره‌هتر لی هاتن، و سه‌حابی پتر به‌لاف بوون، و ل هه‌ر وه‌لاته‌کی نه‌و دچوونئ و لی ئاکنجی دبوون، وان قورئان نیشا خه‌لکی ددا و خه‌لکی بو‌ خو هنده‌ک دانه دنقیسیڼ، هه‌ر ئیکی ل دویف

زانینا خو، و ژ بهر کو چو دانه یین رسمی ل بهر دهستی وان نه بوون، هندک جاران گوهرین د ناڅېره خه لکی دا پهیدا د بوون.

صهحابیې پیغمه مېړی (خوذه یفه یې کوړې یه مانی) جاره کي ل سهر ده می خیلافه تا عوثماني بو جیهادی دهرکه فته ولاتې شامې و عراقې، وی دیت بهر بهره خه لک د خواندنا قورناني دا یې ب خیلاف دچن، و هه څرکي د ناڅېره وان دا یا پهیدا دبت، خوذه یفه ی ب څي چهندي گه لک نه خوش بوو، و ترسیا نوممه د کیتابا خودي دا ب جهدل بچت.. لهو گاڅا زڅرپیه مه دیني بهری بچته مالا خو، قهستا خه لیفه ی کر و گوټي: د هه وارا نوممه تی هره بهری نهو د کیتابا خودي دا ب خیلاف بچن وده کی جوهی و فله د کیتابیڼ خو دا ب خیلاف چو وین.

نیمامې عوثمان صهبابی هه می کوم کرن و دان و ستاندن د څي مه سله ی دا د گهل وان کر، و پاشی نهو ل سهر هندي پیک هاتن کو وئ دانه یا ل نک حه فصایي بینن، نهوا ل سهر ده می نه بوو به کری هاتییه نفیسین، و جاره کا دی ته کلیفا (زهیدی) بیته کرن کو نهو و هندک و صهحابیڼ دی څي دانه یې د گهل وان دانه یین صهحابیان هین و ژ بهر، هه څېره بکهن، پاشی هندک دانه ل بهر بیته نفیسین، و هه دانه یه ک ل ولاته کی ژ جیهانا نیسلا می بیته به لا څکرن؛ دا خه لکي وی ولاتې لی بخوین و بو خو ل بهر بنفیسین و ب څي چهندي چو خیلاف نه میت.

نیمامې عوثمان ب څي کارې مه زن رابو و ب څي چهندي (موصحه یڼ عوثماني) ل جیهانا نیسلا می به لاث بوون و ب هزاران دانه ل بهر هاتنه نفیسین.. و نه گهر عوثماني د زینا خو هه میې دا چو کارین دی ژ بلی څي کاری نه کریان ژي، نه څ کاره به سی وی بوو کو ناڅي وی ب زېري د دیروکا نیسلا می دا بیته نفیسین.

و ب څي رهنګی دهم بوړی.. خوشی و بهر فرهی و عه داله د ناڅ نوممه تی دا به لاث بوو، و کاني چاوا هه ژاری و بهر ده ست ته نګی خرابیې د ناڅ نوممه تی دا به لاث دکه ت گه لک جاران بهر فرهی و زه نګینی ژي سستی و خاڅیې د ناڅ خه لکی دا به لاث دکه ت و نه نجامي خاڅیې خرابی پیڅه دئیت.

ژ بهر ځی ههمییی هرهبایین گوهورینې رابوون، و کوشتنا عومهری -یا کوگهلهک دهست د پشت را ههین- څه کرهک بوو بو دهرگههی فتنې د ناڅ ئوممه تی دا، ئیمامی عوتمان شیا نیزیکی شمش سالان ځی فتنې پاش بیخت و ئوممه تی ژئ پپاریزت، بهلی پشتی هنگی سالین تهنگافی و زهحه تهی دهست پی کرن، و گهلهک نه گهر د پشت دهسپیکرنا وان را هه بوون، پتربیا وان عوتمانی چو په یوهندی پیڅه نه بوو، بهلی یا عوتمانی په یوهندی پیڅه هه ی ب تنې ئیک نه گهر بوو.

ئەبوو بەكرى و پشتى وى عومەرى ژى، گاڭا دىتى سەحابى بەلاڧ بوون رابوون
سىياسەتەكا دەسنىشانكرى دانا و ئەڧ سىياسەتە ئەڧە بوو، گۆتن: چوونا سەحابىيان بو
ژ دەرقەى مەدىنى -و ب تايبەتى زانا يىن وان يىن مەزن- دڧىت بو دەمەكى دەسنىشانكرى
بت و ب دەستورىيا خەلىڧەى بت، و ھەر جارەكا خەلىڧەى گۆتى: بزڧرە، دڧىت بزڧرت.

و هەر چه‌نده ئه‌بوو به‌کری ژێ ئه‌ف سیاسه‌ته ب کار ئینابوو به‌لێ ئه‌و پتر ب ناڤی عومه‌ری هاته نیاسین؛ چونکی ده‌می خیلافه‌تا وی درێژتر بوو.. فێ سیاسه‌تی گه‌له‌ک به‌ره‌مه‌یین باش بو ده‌وله‌تی پێڤه هاتن، وه‌کی:

۱- مهدينه (پايتختا دهولتې) كره سهنتهري گرانبيې (مركز الشغل) يې دهولتې؛ ژ بهر كو پترييا صهحابيښ مهزن ل وړې دئاماده بوون.

۲- ئامادهبوونا فان صهحابيښ ل نك خليفه ي باري وي سفق كر؛ چونكي هر جارهكا نهو ههوجهي فهتوايه كي بيا دا صهحابيښ كوم كهت و رهيا وان وهرگرت، و ب قې چهندي تشتي خليفه ي دكر بو صهحابيښ ههميان حسيب دبوو.

۳- كومبوونا صهحابيښ ل مهدينې دهولت ژ پهيديابوونا گروپ و (تهكهتولتان) پاراست؛ چونكي مانا صهحابيښ ل هندهك باژيران دا بته نهگهرا كومبوونا خهلكي ل دور وان و پهيديابوونا هندهك (عهصبيياتين) جودا جودا.

دهمي عثمان بوويه خليفه كار ب قې سياسي ته نهكر، رهيا وي نهو بوو هر صهحابيهك يې ب كهيفا خو بت، و وي نهو حق نهدا خو كو صهحابيښ ل مهدينې كوم بكهت وكي عومهرې كړي.

نهف گوهرينا د مهنهجي دا، يا عثمانې پهيديا كړي (مناخهك) دوست كر بو وان سهرهاتي و رويدانين پشتي هنگي قومين.. بهلي وه نبت بيته هزركرن نهفه نهگهرا ئيكانه بوو، نه! بهرفرههوبوونا دهولتې، و هاتنا گهلهك مللهتين جودا جودا د ئيسلامي دا بيتي ئيسلام وها ژينا وان ب رنقه بيهت وكي ژينا صهحابيښ ب رنقه دبر، پهيديابوونا هندهك عهصبيياتين همرمي، كيمبوونا زوهدي.. و گهلهك نهگهرين دي ژي د پشت دوستبوونا قې مناخي را ههبوون، نهف مناخي هندهك سالتين ب زهحمهت ب سهر ئوممهتې دا ئينانين ل وي دهمي قهدهرا خودي عثمان بو مهنبيې هليژارتې.

ژ بلي قې نهگهركا دي ژي يا مهزن د پشت وي فتنې را ههبوو يا ل سهر دهمي عثمانې رابووي، يا پيتشيه نهف ل قيرې ب كورتي ئيشارهتې بدينې:

جوهيهكي يهمني ههبوو دگوتني: (عبد الله بن سبا) دوژمناتيا ئيسلامي د گهل خوينا وي دگهريا، هاته مهدينې و ژ دره خو ب ئيسلامي ئينا دهر؛ دا بشيت كاري خو يي پيس د ناف ريزين موسلمانان دا بكهت، كا چاوا برايې وي (شاوولي) بهري وي ب شمش سالان خو ژ دره كربوو فهله و ناقي خو كربوو (پولس) و فهلاتي ژ ناف دا خراب كر.

178

۱- ل دور وان والبيان يښ کو عوثماني دانايښ. گوټن: وی هندک صهحابی ئيخستن و هندکيښ دی يښ نه ژ ههژي ل جهي وان دانان.

۲- ل دور مالي دهوله تي يي گشتي.. گوټن: وی هند پي يا دايه مروقيښ خو ژ نه موهويان کو تشتي حقي وان نه بت نهو بو خو بهن.

۳- ل دور ههلويسي وي ژ هندک صهحابيښ.. گوټن: وی هندک (اجراءات) يښ زوردارانه و دژوار د گهل هندک صهحابيښ خودان قهر وهگرتن.

۴- ل دور هندک مهسلين ديني يښ کو وی نجهاد تيدا کر.. گوټن: وی موخالهفا پيغه مبهري -سلاف لي بن- و نهو به کري و عومهری کريه.

نهفه نهو هيجهت بوون يښ فتنه چييان بو خو گرتين؛ دا دوژمناتييا خو بو عوثماني پي دورست بکهن، و هر چنده نهف هيجهته چو د جهي خو دا نين، و زانايښ موسلمان د کهښ دا ئيک ئيکه يښ موناقه شه کرين، و ب دهليل ناشکرا کريه کو ئيمامي عوتمان يي دورست بوويه، بهلي هتا قی گاقي ژي هندک نهزان وان هيجهتان شه دگيرن و دوباره دکهن؛ دا ديروکا ئيسلامي پي شيلي بکهن و بهرپه پي سپيښ هندک صهحابيښ بهقه م بکهن.

مه نه ل بهره ل فيري ئيک ئيکه بهحسي وان هيجهت يښ بي خير بکهي و بي خيريا وان ناشکرا بکهن؛ چونکي ب وي رهنګي گوټنا مه دي گلهک دريژ بت، بهلي پيخه مهت ديارکړنا مهسلي ب کورتي دي نه دورستييا فان هيجهتان بهرچاڅ کهن:

* مهسلا ئيخستنا وي بو هندک صهحابيښ ژ والياتيا هندک جهان، و دانانا هندکيښ دی يښ نه ژ ههژي، و ب تايهت ژ بنه مالا نه موهويان، دي بيژن:

۱- عوتمان خليفه بوو، و حقي خليفه يه وان والبيان بدانت يښ وي باوهري پي هه کو دي شين ب قی کاري رابن و ب کير ديښ.

۲- نهو صهحابيښ وي ئيخستين ب جهنيانا داخوازا خه لکي وان جهان بوو. و دثيت ژ بير نه کهين کو عومهری ژي بهري وي هندک صهحابی ژ والياتي يي ئيخستبوون.

۳- ل سهر ده‌می عو‌ثماني هه‌ژده والی هه‌بوون، پینج ژ وان ئه‌مه‌وی بوون چار ژ وان ل ئیک ده‌می والیاتی دکر: (سعید بن العاص) و (معاویه بن أبی سفیان) و (عبدالله بن سعد بن أبی السرح) و (عبدالله بن عامر)، و به‌ری مرنا عو‌ثماني وی (سعید بن العاص) ئیخست بوو، مه‌عنا سی والی هه‌بوون و ئیک ژ وان کو (معاویه) بوو عومه‌ری کرپوو والی، مه‌عنا: ژ هه‌ژده والیان عو‌ثماني دو ئه‌مه‌وی کرپوونه والی و ئیک ژ وان هه‌ردووان صه‌حابی بوو.

۴- و بو زانین ل سهر ده‌می پینغه‌مه‌ری -سلاف لی بن- پینغه‌مه‌ری ویلايه‌ت دابوو پینج ئه‌مه‌ویان، مه‌عنا د ناف ئه‌مه‌ویان دا گه‌له‌ک مرؤف هه‌بوون ب کیرا والیاتی ده‌تان.. پشتی هنگی: ده‌می ئیمام عه‌لی بوویه خه‌لیفه وی پینج که‌س ژ بنه‌مالا خو، ژ هاشمیان کرنه والی، و که‌سی ئه‌ف چهنده بو وی کیماسی نه‌دیتییه، قیجا بوچی بو عو‌ثماني کیماسییه؟

* ل دۆر مه‌سه‌لا کو وی مالی ده‌وله‌تی یی ئیخستییه ده‌ستی ئه‌مه‌ویان.. دی بیژن:

ئاشکه‌رایه کو که‌سی -خو دۆرمنین عو‌ثماني ژ- نه‌شیاینه بیژن: ئیمامی عو‌ثمان تشته‌ک ژ مالی ده‌وله‌تی بو خو یی بری، و د قی مه‌سه‌لی دا به‌ریه‌ری عو‌ثماني ل نک هه‌قال و دۆرمنین وی ژ به‌فری سپیتره.

یا دی: تشته‌کی گه‌له‌کی به‌رچاقه کو عو‌ثمان ب خو، هیشتا د حاھلیه‌تی دا، مرؤفه‌کی زیده زه‌نگین بوو، و چیرۆکین مه‌ردینییا وی د ئیسلامی دا د ئاشکه‌رانه و هنده‌ک ژ وان مه به‌حس ژئ کر.. و عو‌ثمان مرؤفه‌کی دل نهرم و ب ره‌م بوو د گهل خه‌لکی هه‌مییی و د گهل مرؤقین خو ب تاییه‌تی، و هیشتا به‌ری ئه‌و بته خه‌لیفه ژ وی گه‌له‌ک هاریکاریا مرؤقین خو دکر، و پشتی بوویه خه‌لیفه ژ، قیجا ده‌می فتنه‌چییان قیای به‌ایی وی د چاقین نه‌زانان د کیم بکه‌ن ژ دره‌و به‌لاف کر کو عو‌ثمان ژ مالی موسلمانان دده‌ته مرؤقین خو.. ئه‌ری ئه‌گر عو‌ثمان پشتی بوویه خه‌لیفه ژ مالی موسلمانان دابته مرؤقین خو، پا به‌ری ئه‌و بته خه‌لیفه وی ژ مالی کی ددان وان؟ یان هوین بیژن وی ژ (بیت المال)ی ددزی و عومه‌ری پی نه‌ده‌سیا !!

*** ل دۆر ههلوستی وی ژ هندهک صهحابیان وهکی (أبو ذری و (عمار بن یاسر) و
(عبدالله بن مسعود)ی.. دئ بیژین:**

تشتهکی غهریب نینه خیلافهک د ناچهرا خلیفه وی هندهک صهحابیان دا چئ بیت،
و خهلیفه ههلوستهکی دژوار ههبت، و ئهبوو بهکری و عومهری ب خوژی ئهف چهنده
ل نک ههبوو، قیجا بۆچی ئهف تشته بو خهلکی چئ بیت و بو عومانی چئ نهبت؟

د گۆتتهکی دا ژ عومانی دئته قهگهاستن ئهو دبیژته وی خهلکی دژی وی رابووین:
(ئهز ب خودی کهمه ئهو تشتین هوین پی ژ عومهری رازی بووین ههوه بو من کره عهیب؛
چونکی ئهوی پی ل ههوه ددانا و ب دهستی خو هوین دقوتان، و ب ئەزمانی خو هوین پاشقه
دبرن.. بهلی من خو بو ههوه نهزم کر، و من چهنگی خو بو ههوه چهماند، و دهستی خو و
ئهزمانی خو ژ ههوه گرت، قیجا هوین ویرانه من).

یهعنی: مهسهله ئهو بوو یا ئیمامی عهلی گۆتییه عومهری: (لقد اتعبت من بعدک..
ته ئهوی ل دویف خو وهستاند).

* مهسهلا چاری کو وی هندهک تشت کرین یین بهری وی نهکرین..

ئهفتی ئهم گهلهک ل دویف ناچین؛ چونکی ئهوی ئهف هیجهته بو خو گرتی دا فتنی پی
د ناف خهلکی دا راکهن ههمی ژ هندی د کیمتر بوون کو د مهسهلین شریعهتی دا باخفن،
یان بگههنه گۆزهکا عومانی بو علمی و زوهدی و تهقوایی.. پشته هنگی ئهگهر خو ئه
د دورست زی بن د شان گۆتین خو دا -و سهدا سهده ئه د دورست نهبوون- ئهوی کیژک
خراپتره: خهلیفه د هندهک (اجتهادات)ین خو دا خهلهت بت، یان مروث فتنی د ناف
خهلکی دا هلهکت و ژ بن ئهمری خهلیفه دهکهفت و بهیعا خو بو وی بشکیئت و
دویمایی وی بکوژت؟

* * *

پشته بو مه دیار بووی کانئ ئهگهرین رابوونا فتنهچیان دژی ئیمامی عثمان
چ بوون، و ئهو هیجهتین وان بو خو گرتین دا دۆرمناتییا خو بو عومانی پی دورست بکهن

چ بوون، نهم دى نوکه ژ لايى ديروكى څه بهرى خو دهينه سهرهاتيا دهرکهفتنا وان و کو مېوونا وان ل مهدينى:

پشتى پورينا شهش سالان د سهر خيلافه تا عثمانى را، يه عنى: ل سالا سپهې مشهختى، نه رازي بوون ل سهر هندهک کارين عثمانى ژ هندهک لايان څه پهيدا بوو، ژ بهر وان نه گهرين مه به حس ژئ كرى، و څان كه سين هه، نه وين حه زكرى فتنى د ناف نوممه تى دا هلكن بزاځه كا مهن كړ؛ دا خهلكى دژى عثمانى و واليپن وى راكهن، و ژ بهر كو سهر و گرگړين فتنى كهس ژ وان نهو نه بوو يى ناځى خو هه، و د ئيسلامى دا دهوړهك ديتى، نه ل سهر ده مې پيځه مېره -سلاف لى بن- و نه ل سهر ده مې نه بوو به كرى و عومهرى، بهلكى هه مې نهو بوون يين باوهر ييه كا ته قهلق هه، و زانينه كا مهن ب شهر بعه تى نه هه، و دا خهلكى نه زان و ساده گوته ين وان باوهر بكهن، نهو رابوون هندهك كاغه زل سهر نه زمانى هندهك صهحابيان (تهزويركن) و د ناف نه زان و خهلكى دهشتى دا ل كووفه و به صره و مصرى به لاف كړن، نهو جهين (عبدالله بن سبأ) ي توځى فتنى لى چاندى، و وان د څان كاغه زان دا ل سهر نه زمانى هندهك صهحابيان داخواز ژ خهلكى كړ كو دژى عثمانى رابين و كارى بكهن پيځه مهت ئيخستنا خهليفه ي.. و مخابن هندهك نه زان هه بوون باوهر ژ څى چهندي كړ، و ژ بيرا وان چوو كو نه گهر صهحابيان څيا با عثمانى بيخن نهو هند ل مهدينى هه بوون كو وى بيخن و هه وجه يى نه زانين مصرى و عيراقى نه بن.

رؤژ بوؤ رؤژئ نيشانين فتنى تاشكه را بوون، و هندهك فتنه چيان خو گه هانده عثمانى ل مهدينى و دان و ستاندين د گهل كړن، عثمانى ب تازه يى به رسقا وان دا و هندهك داخوازين وان -يپن دورست- بوؤ جه- ئينان، و هندهك واليپن وان، ل دويش داخوازا وان گوهارتن، بوؤ هندي دا فتنه بيته څه مراندين و نوممهت تووشى چو گرفتاريان نه بت. بهلى نهو دهستين پيس يين كو د پشت فتنى را ب څى نه جامى نه خوش بوو، و لى گهريان دوباره خهلكى دژى عثمانى راكهن، و د بن ليث ليثكان را گهف كړن كو هپرسى بده نه سهر مهدينى دا عثمانى بيخن، يان ژى بكورژن نه گهر وى گوهداريا وان نه كړ.

نهف سوحبه ته گه هشتنه مهدينى، عثمان رابوو هنارته ب دويش واليپن خو را و هه مې ل مهدينى كوم كړن و پيځه -د گهل هندهك صهحابيان ژى- روينستن؛ دا ل دور څى

مه‌سه‌لې باخځن.. پاشي هه‌می ل سهر هندي کوم بوون کو والی ب حکمت و عه‌قلداری
سهرده‌ریی د گهل سهر و گرگړین فتنی بکهن، و وان بژاله کهن، و به‌نیرنه توخوبیښ
ده‌وله‌تی ب هېجه‌تا جهادی؛ دا مژویل بن و فتنه‌گړیې ژبیر بکهن.. و ههر والیبیک زڅری
وه‌لاتی خو.

والیبی شامی (معاویه بن ابي سفیان) یی نه‌مه‌وی، ب شاره‌زاییا خو هه‌ست کر کو
دبت مه‌سه‌له هو‌سا ب ساناهی ب دویماهی نه‌ئیت، له‌و به‌ری بزڅرت گوته عثمانی: د گهل
من وهره شامی نه‌ز دی به‌ره‌فانیی ژ ته که‌م نه‌گهر هنده‌ک که‌س دژی ته رابوون.
عثمانی گوټ: جیرانییا پيغمبهری -سلاف لی بن- و واری مشه‌ختیې نه‌ز ب چو
جهان ناگوهورم.

گوټی: پا له‌شکه‌ره‌کی ژ شامی دی بو ته هنیرم دا زی‌ره‌فانیی ل ته بکه‌ت.
عثمانی گوټ: نه‌ز قه‌بویل ناکه‌م له‌شکه‌ری ته به‌ر پییښ خه‌لکی مه‌دینی ته‌نگ
بکه‌ت و نه‌رزاقی وان کیم بکه‌ت.

موعاویه‌ی گوټی: پا دی ئییه کوشتن!

عثمانی گوټ: (حسبی الله ونعم الوکیل).

و نه‌و چی بوو یا موعاویه‌ی هزرکری.. ل هه‌یقا شه‌ووالا سالا (۳۵) مشه‌ختی،
هژماره‌کا فتنه‌چیان ژ به‌صره و کووفه و مصری، کو هژمارا وان هزار و دو سه‌د مروث بوون
ل دویث گوته‌کی، و ل دویث گوته‌کا دی دو هزار بوون، و هنده‌ک دیښن: شش هزار بوون.
ب هېجه‌تا کرنا حه‌جی ده‌رکه‌فتن و به‌ر ب حیجازی قه‌ چوون، و چوونا وان ل ئیک ده‌م و بو
ئیک جه‌ی نیشانا هنديیه کو تفاقه‌ک د ناچه‌را وان دا هه‌بوو.

و بو زانین سهری فتنی یی مه‌زن (عبد الله بن سبأ) د گهل فتنه‌چیيښ مصری
ده‌رکه‌فتبوو.

گا‌فا فتنه‌چی هه‌می گه‌شته‌ینه ئیک، وان قه‌ستا مه‌دینی کر و ب ره‌خ باژیری قه‌ دانا،
و جاب هنارت کو نه‌و یښ هاتین دا ئیک ژ وان بکهن:

- یان عوثماني بیتخن و ل شوبنا وی ئیکتی دی بدانن.

- یان ژى ئەو داخوازیڼ وان هه مییان ب جه- بینت.

و هندی فتنه چییڼ مصری بوون هندهک هنارتنه نک ئیمام عهلی و گوتنی: مه دقیت
تول شوبنا عوثماني بییه خهلیفه، ئینا ئیمام عهلی ل وان خوړی و گوته وان: هه چییڼ باش
بت دزانت ل سهر ئەزمانی موچه ممه دی -سلاف لی بن- له عنهت ل هه وه یڼ هاتینه کرن،
دهرکهشن خودی خیری نه ده ته هه وه.

فتنه چییڼ کووفه چوونه نک (الزبیر بن العوام)ی و ئەو گوتی یا مصریان گوتییه
عهلی، و وی ژى ئەو بهرسف دا وان یا عهلی دایه مصریان، و فتنه چییڼ بهصرا چوونه
نک (طلحه بن عبید الله)ی، و ئەوا ب سهری مصری و کووفیان هاتی ب سهری وان ژى
هات، و ههر وهکی ئەفه پیلانهک بوو فتنه چییان گپرای دا ریزڼ سهحابیان ژیکشه کهن،
بهلی یا وان قیای چی نه بوو، ئەو سهحابییڼ ل مه دینی هه می بوونه ئیک ریز و ل دۆر
ئیمامی عوتمان کۆم بوون.

پشتی فتنه چییان زانی چو سهحابی خو نادهنه د گهل وان، رابوون هندهک مروث ژ خو
هلبژارتن و هنارتنه نک عوثماني دا دان و ستاندنی د گهل وی بکهن.. و ب ئاماده بوونا
چهند سهحابیه کین وهکی عهلی ئەو ل سهر پینج شهرتان پیک هاتن.. پینج داخواز وان
هه بوون عوثماني سۆز دا بو وان ب جه- بینت، ب وی شهرتی ئەو بزقرنه وان جهین ئەو ژى
هاتین.

فتنه چی ژ دو رهنکه مروثان د پیکهات بوون. سهرین فتنی، و ئەقان دزانی یڼ چ
دکهن، و ب فهند و فیل وان کارى خو ذکر، و عامی، و ئەفه هاتبوونه خاپاندن ژ لایى
دهسته کا ئیکتی فه.

عامیڼ فتنه چییان کهیف ب قی (اتفاق)ی هات، و گوتن: هه ما مه ژى ئەفه دقیا،
بهلی سهرین فتنی ب قی چهندي نه خوش بوو؛ چونکی ئەو نه بو قی تشتی هاتبوون، لهو
وان پیلانگپرییه کا دی کر:

(الاشتر النخعي) و (حكيم بن جبله)، كو دو ژ سهريتن فتنې بوون، خو ژ ههقالين خو فتهتاندن و مانه ل مهدينې.. كوما فتنهچيان ژ دهرقهی مهدينې فتهردين و بوونه دو پارچه: مصري ب لايي پوژتاقايي فته چوون، و عراقی ب لايي پوژههلاتي فته؛ دا بزقرنه جهين ژي هاتين، پشتي وي تفاقيي يا د ناقبهرا وان و عثماني دا هاتييه كرن.. پشتي شهش قوبناغان دايه پي، مصريان ديت سوارهك هات د بهر وان را پوري، خو نيزيكي وان كر خه بهر گوته وان و چوو، پشتي بينه كا دي ديسا خو نيزيكي وان كر و خه بهر گوته، يه عني: هه وهكي وي دقيا بيژه وان: وهرن من بگرن تشتهكي د گهل من!

گاڅا وان نهف ههلوسته ژ وي ديتي چووني گرت و ئينا، و گوته: ته چيه؟ تو كيي؟ وي گوته: نهز قاصدي (امير المؤمنين) يمه بو واليبي مصري. ئينا مصريان نهو گرت و سهكري كاغزهك قئ ديت تيدا هاتبوو كو عثمان يي دبيزته واليبي مصري نهگر نهف مروقه زقرينه مصري هميان بگره و بكوزه.

فتنهچي تيك هاتن و تيك چوون و گوته: نهفه عثمانی خيانهت ل مه كر و تفاقيا مه د گهل وي نهما، دقيت نهم جاره كا دي بزقرينه مهدينې و مهسهلي صافي بكين.. هتا مصري گههشتينه مهدينې، فتنهچيپين عراقی ژي گههشتن و هه مي ل جهي بهري كوم بوونه فته.

گاڅا صهحابيان ديتي فتنهچي زقرينه فته، هندهكان خو گههاندو وان دا پسپاري ژي بكن كاني بوچي نهو زقرينه فته، مصريان گوته عهلي: ته كاغزا بو مه فريكري دا بزقرين، عهلي بو وان سويند خوار كو وي هاي ژ چو كاغزان نينه.. بهري مهسهله د دهستي سهريتن فتنې دا روغن بت و پيلانا وان بو ههقالين وان تاشكهرا بت، گوته: نهفه كاغزا دوزمني خودي عثمانيه بو واليبي مصري دا نهو مه بكوزت.

ئيمام عهلي گوته عراقيان: مصري ژ بهر قئ چهندي زقرين و ههوه چيه بوچي هوين زقرين؟

وان گوته: نهم ژي يي د ههوارا وان هاتين.

عهلی گوتی: و چاوا هوین ب وان ههسیان و شهش قویناغ د ناڅهرا ههوه دا ههبوون، هوین ل روزههلاتی بوون و نهو ل روزهتاقای؟ نهغه پیلانهکه ل مه دینی یا هاتیبه گتیران.

یهعنی: بهری هوین ژ مه دینی بچن ههوه نهغ شوله یی درست کری.

عوشمانی ژی وهکی عهلی سویند خوار کو وی چو کاغز بو کهسی نه نفیسینه و نهو ژ گوتنا خو لیقه نهبوویه، و دا ئالوزیهکا دی بیته د ناغ مهسلی دا هتا (اتفاق) نوی نه بتهغه سه رپن فتنی گوته عوشمانی: پا کاتبی خو مهروانی بده ف مه دا وی بکوژین دیاره وی نهغ کاغزه یا ب ناغی ته نفیسی.. و وان ژ نهغه قییا خو نه گوت: نه گهر مهروانی پیش عوشمانی هه نفیسی بت پا کی پیش عهلی هه نفیسیه؟

عوشمان ل بهر نه هات مهروانی ته سلیمی وان بکهت.. ئینا فتنه چییان چو پی نه ما گوت: پا نم نازفرین هتا عوشمان ئعتزالی نه کهت.

بهری نم بهرده و امییی ب سه رهاتییا فتنه چییان د گهل عوشمانی بدهین، پسپاره کی دی کهین:

نهری نه گهر عوشمانی، یان هتا مهروانی کاغز بو والییی مصری هنارتبا ما دا بیترته قاصدی خو: د بهر فتنه چییین مصری را هره و خه بهران بیتره وان؛ دا ل ته بکهغه شکي و کاغزی ژ ته بستینن؟ یان دا بیترتی: د جهه کی دی را هره و خو نیشا وان نه ده و لهزی بکه دا بهری وان بکه هییه مصری؟

مهسهله یا ئاشکه رایه وهکی ئیمام عهلی گوتی، بهلی نه بو وان یین عهقلی خو داننه بن پیین خو!

فتنه چییان بریار دا حصارئ بداننه سه ر عوشمانی و مالا وی، و وان نه هیلا عوشمان دهرکه فته مزگه فتنی بو کرنا نفیژئ ل بهرا خه لکی، و نه هیلا کهس ئاغی یان خوارنی بو وی بیهت.

ل وی ده می بارا پتر ژ صهحابییان ل مه دینی نه بوون؛ چونکی عوشمانی - وهکی مه گوتی - ری ل بهر صهحابییان نه دگرت کو بو خو دهرکه فن، نهغه ئیک.. یا دووی: ده می نهغ

فتنه چي بووي دهمي ههجي بوو و گهلک صهحابي چووبونه مهکههي، و گهلک ژي ل سهر توخوبيښ دوله تي بوون، بو کرنا جهادي.

نيزيکي هفت سهد صهحابيان ژ وان يښ کو هنگي ل مهديني بوون خو دانه نيک وهکي: عهلي و ههردو کورپن وي ههسن و حوسهيني، و زوبهيري و زهيدئي کورپي ثابتي و نهبوو هورهري و عهبدللاهي کورپي عومهری.. و گهلکين دي، همميان شيرين خو هلگرتن و چوونه نک عوماني و گوته: نهغه هم د نامادهينه کاني توچ برياري ددي، عوماني گوته: مهسلا شهري و کوشتي قهت نابت؛ چونکي من نهقيت نهز نيکهمين کس بم پشتي پيغهمبهري -سلاف لي بن- نوممه تا وي ليک بيخم.. شيرين خو بدان و ههچيبي ب من بکهت و گوهداريا نهمرئ من بکهت بلا شهري نهکته.

يينا نهغ صهحابيه فهدئين، هندهکان گوته عوماني: نهگر تو دهرکهثيه مهکههي باشته، نهو ل ويري حورمه تا مهکههي تيک نادهن. عوماني گوته: نه.. نهکو يينه مهکههي و نهز بيمه نهگهرا شکاندا حورمه تا باژيري.

د گهل کو نهغ صهحابيه ب نهمرئ عوماني فهدئين ژي، بهلي هندهک جحيلين وان ههر مانه ل دور مالا عوماني بو بهرثانيکرنا ژ وي، وهکي: ههسن و حوسهيني و عهبدللاهي کورپي زوبهيري و عهبدللاهي کورپي عومهری.. هتا ديژن: جارهکي عومان دهرکهفته بهر دهری ديت ههسن و حوسهين يښ ل بهر دهری د راوهستايه و شيرين وان يښ د دهستان دا، عوماني گوته وان: هوښ ل فيري چ دکهن؟

وان گوته: بابي مه هم يښ هنارتين دا زيرهثانيبي ل ته بکهين.. يينا عوماني گوته: بزقنه ماليښ خو، سوباهي نهز دي چ بيژمه پيغهمبهري نهگر گوته من: ته کورپن من بو خو کربونه ههرهس؟!

ههردو زقريه مال، بهلي بابي وان جارهکا دي نهو زقراندن و گوته: ل جههکي وهسا راوهستن عومان ههوه نهبينت.

و حصاري دهست پي کر، نهو حصارا نيزيکي چل روژان قهکيشاي.. ل دهمي حصاري فتنهچيان شعاري خو يي پس هلدا: يان عهز لکرنا عوماني، يان ژي کوشتنا وي.

عوثمانی -د دل دا- ئیک ژ دووان بۆ خۆ هلبژارت، بهلای د گهل هندای ژی پسیارا خۆ ب صهحابیین ئاماده ژی کر، هندهکان گوتی: یا باشر ئهوه تو نهفسا خۆ ژ کوشتنی بپاریزی.. بهلای ئهف ریکه نه ئهوه بوو یا عوثمانی هلبژارتی، رۆژهکی عهبدللاهی کورای عومهري چوو نک ل مال -وهکی ئیمام ئهمهد ژی قهه دگوهیزت- عوثمانی گوتی: تو چ دبیری بۆ ئی گوتنا وان، دبیرن: خیلافهتی بهیله و خۆ نهده کوشتن.

گوهی خۆ بده بهرسقا (ابن عمرای، ئهوی ل سهر دهستی بابی خۆ عومهري کورای خهططابی، و بهری وی ل سهر دهستی پښغه مبهړی -سلاف لی بن- فیری مهزنییا خۆ گۆریکرنی بووی..

(ابن عمرای گوتی: ئهگهر تو خۆ عهزل بکهی، و گوهی خۆ بدهیه وان، ما تو دی د دنیا یی دا ههر و ههر مینی؟
وی گوت: نه.

(ابن عمرای گوتی: و ئهگهر ته گوهی خۆ نهدا وان ما ژ کوشتنا ته پښهتر ئهوه دی تشتهکی دی کهن؟
وی گوت: نه.

(ابن عمرای گوتی: و ما بهحهشت و جهنهم ب دهستی وانه؟
وی گوت: نه.

(ابن عمرای گوت: پا ئهز دبیرم ئهوه کراسی خودی کرییه بهر ته، ژ بهر خۆ نهکه، دا بۆ خهلکی نهبته سوننهت چی گاڤا هندهکان خهلیفی خۆ نهقیا رابین بیژنی: خۆ بیخه.

ههر ئهوه گوتن بوو یا بهری هنگی ب پتر ژ بیست سالان پښغه مبهړی -سلاف لی بن- گۆتییه عوثمانی: ئهگهر رۆژهکی خودی جلکهک کره بهر ته و منافق هاتنی دا تو ژ بهر خۆ بکهی، تو وی ژ بهر خۆ نهکه..

و عوثمان ل بهر نههات خۆ عهزل بکهت.

و وه نهټ بېته هزرکړن هندي عثمان حهز ژ خهليفاتي و مهزنيي دکړ لهو وي خو
عهزل نهکړ، نه.. هنگي ژيبي عثمانی ژ هشتيبي بوري بوو، و نهغه ژ دهمي نادهمي ودره
هاتييه زانين کو ههر مرؤقه کي گه هشتييه پيراتيبي هيقي و (طموح) دکا وهسا ل نک
نامينت کو مرنې و کوشتنې ل سهر تشته کي دي هلبزيرت، و ههمي نيشان و سهرهاتيبي
ديروکا عثمانی هندي دگهين کو روژ دکا ب تني ژي نهو يي (منصب) پهريس نهبوو، نهگه
نه.. بوچي وي ب لهشکري موعاويهی مهنصبې خو نه دپاراست؟ بوچي حفت سهد موهاجري
و نه نصاري - يين کو پيغهمبه ري ب وان بهر هنگاريا عه رب و عه جهمي کړي - وي قهر فاندن
و گوټ: من نه قيت نهز نهو کس بم يي بو جارا ئيکي خونا نوممه تي دپرت.

ل نک عثمانی خونا وي بېته رپتن چيتره ژ هندي کو نوممهت خونا ئيک و دو
برپتن، نهگه وي برپارا شهري دا، يان دهرگهي سونه ته کا خراب د ناټ نوممه تي دا شه کړ،
کو ته نازولي بو فتنه چييان بکه ت.

زده را ژ ههميان کيمتر - ب ديتنا عثمانی - نهو: نهو بېته کوشتن دا نوممهت
پاراستي بمينت، نهغه نيه تا وي بوو.. قيجا بيتره من: خو گوري بکړنه کا ژ قتي مهزتر هه يه؟
به لي دقيت عه جي بگرتي نه بين ماده م نهف خو گوري بکړنه ژ عثمانی دهرکه فتييه، نهو
عثمانی ههر ژ روژا ئيکي ژ موسلمان بوونا خو سهر و مالي خو گوري ئيسلامی کړي.

وه کي مه گورتی پتر ژ چل روژان فتنه چييان حصار دانا سهر عثمانی.. و ل قتي ده مي
وان نه ده يلا عثمان ژ مال دهرکه فت و بچت نقيرتي ل بهري خه لکي بکه ت، و ههر ژ بهر قتي
فتني نهو وي سالي نه شيا بچته هه جي، و نهو دهه سال بوو، ههر سال عثمان دچوو
هه جي، وي سالي وي (عبد الله بن عباس) پيش خو قه کره نه ميری هه جي، و ل ده مي
حصاري وي (أبو هريره) و (ئيمام علي) ته کليف کړيوون کو نقيرتي ل بهرا خه لکي بکن، و
علي خوتبه دخواند.

ده مي فتنه چييان زانی کو مسوگه ر عثمان ل بهر يا وان ناييت، و عثمانی نه قيت
کس شهري بکه ت و بهر فانيبي ژي بکه ت، و ده مي حصاري ژي دريتو بوو، نهو ژ ئيک
ژ دو تشتان ترسيان:

مه گوت: پشتي فتنهچي ب رنقه زقرين و هاتينه مهدينی، و دوريشمی خو ناشکهره کړی: عهزلا عوثمانی يان کوشتنا وی، و دهمی وان دیتی عوثمان ب يا وان ناکهت، پابوون حصار دانا سهر و قی حصارې چل و ئیک رۆژا قه کیشا، سپه- رۆژان وان ری ددا عوثمانی کو بچته نقیژئی ل مزگهفتی.

ل رۆژا سی شهینی هفتی هه یفا (ذو الحجه) وان بریار دا نه هیلن عوثمان دهرکهفته مزگهفتی، و نه هیلا کهس خوارنی و قه خوارنی بو وی بیهته مال، هتا دیژن: دهیکا موسلمانان (أم حبیبه رمله بنت ابي سفیان) ی هندک خوارن بو عوثمانی بر ئەو هاتنه بهراهیپی و ب رهنکهکی کریت ری لی گرت و زقراندهقه.

رۆژهکی عوثمان دهرکهفته بهر دهری و گوته فتنهچیان: (السلام علیکم)

کهسی بهرسقا وی نه دا، ئینا وی گوته وان: ئەز ژ ههوه ب خودی ددهمه سویندی ههوه زانییه کو من بیرا (رومه) ب مالی خو کړی بوو و کړوو وهقف بو موسلمانان؟
وان گوت: بهلی.

عوثمانی گوت: پا بوچی هوین ئەفرۆ ناهیلن ئەز ناخی ژئی قهخوم.

وان سهرین خو شور کرن!

عوثمانی گوت: ئەز ههوه ب خودی ددهمه سویندی ههوه زانییه کو من فلان عهد ب مالی خو کړی بوو و ل سهر مزگهفتی زیده کړوو؟
وان گوت: بهلی.

عوثمانی گوت: پا بوچی هوین ئەفرۆ ناهیلن ئەز نقیژئی لی بکهم؟

دیسا وان سهرین خو شور کرن!

عوثمانی گوت: ئەز ههوه ب خودی ددهمه سویندی ههوه زانییه رۆژهکی ئەز د گهل پیغهمبهري -سلاف لی بن- و ئەبوو بهکری و عومهري، ئەم ل سهر کههرهکی بووین ئەو کهفر هژیا ئینا پیغهمبهري -سلاف لی بن- گوته کهفري: راوهسته پیغهمبهريک و صدديقهک و دو شههید ل سهر ته هه نه؟

وان گۆت: به‌لی.

عوشمانی گۆت: (الله اکبر) وان ب خو شاهده‌یی دا کو ئەز شه‌هیدم.

پاشی زفری د ژورقه.

گاڤا سه‌حابیښان ده‌ستویری ژ عوشمانی خواستی کو شه‌ری بکه‌ن و وی پښ نه‌دایه وان، هنده‌ک عه‌بدین عوشمانی هه‌بوون شیرین خو ئینانه دهر دا شه‌ری بکه‌ن نه‌گهر هات و هنده‌ک فتنه‌چیښان هیڅ دا سه‌ر خانی، ئینا عوشمانی گۆته وان: هه‌چیښی شیرئ خو بزقرینته د کافلانی دا، ئەو -بۆ کناری خودئ- یی ئازایه.

ب څی ږه‌نگی عوشمانی نه‌هیتلا چپکه‌کا خوینی ژ مروقه‌کی برپښت پښه‌مه‌ت به‌ږه‌فانییا ژ وی، و گاڤا هنده‌کان سه‌را څی چهنده‌ی گازنده ژ وی کری، وی گۆت: پښه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- تشته‌ک یی گوتییه من و ئەز دئ سه‌برئ ل سه‌ر کیشم.

گاڤا فتنه‌چیښان حصار ل سه‌ر عوشمانی دژوار کری، و هنده‌ک سه‌حابیښن کیم ل به‌ر ده‌رگه‌هی مالا وی ماین؛ دا نه‌هیلن که‌س ب ژور بکه‌فت، ئەو بوو فتنه‌چیښان هیتښه‌ک دا سه‌ر خانی یی عوشمانی ب وی ږه‌نگی مه‌ به‌ری نوکه به‌حس ژئ کری، و گاڤا وان سه‌حابیښان به‌رگری کری و ده‌نگی قه‌ره‌بالغا وان گه‌هشتییه ژور، عوشمان ل ده‌نگی وان ده‌رکه‌فت و گۆت: گه‌لی مروقان من نه‌کوژن، ئەز ب خودئ که‌مه نه‌گهر هه‌وه ئەز کوشتم، پشته‌ی من چو جاران هوین هه‌ز ژ ئیک و دو ناکه‌ن و چو جاران هوین هه‌می پښکفه نفیژئ ناکه‌ن...

شیره‌تی عوشمانی یی دویماهیښ ل وان کری ئەفه بوو، به‌لی ئەو ژ هنده‌ی بۆری بوون کو گوهدارییا گۆته‌کا راست بکه‌ن.

ږوژا ئەف سه‌ره‌اتییه چی بووی ئەینی بوو، هه‌ژده‌ی هه‌یقا (ذو الحجه) ژ سالا (۳۵) مشه‌ختی، وی ږوژئ عوشمان یی ب ږوژئ بوو، و ئەگه‌را ږوژيگرته‌ن عوشمانی -وده‌کی ئیمام نه‌حمه‌د فه‌دگوه‌یژت- ئەو بوو: شه‌قا به‌ری هنگی عوشمانی پښه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- د خه‌وا خو دا دیتبوو پښه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- دگۆتی: ئەی عوشمان فتارا ته‌ سو‌با‌هی دئ ل نک مه‌ بت.

هه‌ر ژ به‌ر هندي عوثماني وي رږژي بيست عه‌بدین خو نازاكرن و هنده‌ك چلكين زيده كړنه به‌ر خو و يي ب رږژي بوو.

گاڅا عوثماني بو جارا دويماهيبي شيرت ل وان كړي زڅړي د مال څه، و داخواز ژ ژنكا خو (نائیلا) يي كړ كو قورئانا وي بينت بدانته به‌ر سنگي، و عوثماني ده‌ست ب خواندنا قورئاني كړ هه‌ر وه‌كي مرږڅه‌ك ژ عالمه‌ما ناخړه‌تي هاتييه دنيايي.

گاڅا فتنه‌چي بي هيشي بووين كو نه‌و نه‌شپن ژ ده‌رگه‌هيشه بيته ژور هندي حه‌سهن و حوسه‌ين و عه‌بدللاهي كورپي زويه‌يري و هه‌قالين وان ل به‌ر ده‌ري بن، رابوون رپكا خو گوه‌رت، و ژ پستا خاني څه هاتني.. ب وي رهنكي مه څه گيږاي.

گاڅا عوثماني زاني فتنه‌چي ب ژور كه‌فتن وه‌كي خو ما، نه‌و و قورئانا خو د گڼل نيك بوون، و ب پيراتييا خو يا خودان هه‌بيته څه نه‌و چاهه‌ريبي ده‌وه‌تا پښغه‌مبه‌ري بوو -سلاش لي بن-.

رږژ ژ نيفاري وه‌رگه‌ريابوو و ده‌مي فتاري نيزيك بوو، و فتارا وي ل نك پښغه‌مبه‌ري بوو.

دورژمنه‌كي خودي ب ژور كه‌فت و شيرپي وي د ده‌ستان دا بوو، نيكه‌مين درب وه‌شاندييه خه‌ليفې (مه‌ظلوم) ب ده‌ستي وي كه‌فت، بريندار كړ، گوتنا عوثماني نه‌څه بوو: ب خودي نه‌و نيكه‌مين ده‌ست بوو وه‌حي پي هاتييه نفيسين.

و دربي دووي ب جنيكا عوثماني يا چه‌پي كه‌فت، و ب وي نيمامي شه‌هيد كه‌فته د به‌حه‌شتي دا، د گڼل هه‌قالين خو: پښغه‌مبه‌ري و نه‌بوو به‌كري و عومه‌ري.

و له‌عنه‌تيبي خوداني څي دربي مرږڅه‌كي مصري بوو دگوتني (جبله بن الايهم).

چپكه‌ك ژ خوينا عوثماني كه‌فته سه‌ر به‌رپه‌ري قورئاني، ل سه‌ر نايه‌تا (۱۳۷) ي ژ سووره‌تا (البقرة): ﴿فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمْ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ هه‌ر وه‌كي خودي ب څي چه‌ندي دڅيا مزگينيبي بده‌ته وي كو نه‌و دي تولا وي ستينت و نه‌و تيږا وي هه‌يه.

و وه‌سا چي بوو، دیرۆک دبیرت: هه‌ر کهسه‌کي پشکداری د کوشتنا عوثماني دا کری ب مره‌کا عادی نه‌مربوو، هه‌می هاتنه‌ کوشتن هه‌ر ئیک ل جهه‌کی و ب کریتترین ږه‌نگ.

و دبیرت: به‌ری عوثمان تمام بیت دوعایه‌ک کر و گوټ: (اللهم اجمع أمة محمد) یا ره‌بی تو ئوممه‌تا موحه‌مه‌دی کوټ که‌ی و بکه‌یه ئیک.

و دا پتر بۆ هه‌وه ئاشکه‌را بیت کانئ که‌رب و کینا قان فتنه‌چییان ل سه‌ر عوثماني چه‌ند بوو، دو نمونه‌یان دی بۆ هه‌وه څه‌گێرم:

۱- گاڤا عوثمان تمام بووی ژنکا وی سه‌ری وی دانا سه‌ر پییی خۆ، وی گاڤی فتنه‌چییه‌کي دی ب ژۆر که‌فت و شیري وی د ده‌ستان دا بوو، گوټ: ب خودی ئه‌ز هنگی رادوه‌ستم هه‌تا دفنا وی دېرم، ژنکا عوثماني ده‌ستی خۆ دا به‌ر شیري وی تبه‌له‌کا وی قه‌ت بوو، هنگی عه‌به‌ده‌کي عوثماني ب ژۆر که‌فت و شیره‌ک ل وی مروټی دا و کوشت.

۲- (محمد بن سیرین) دبیرت: جاره‌کي مه‌ طه‌واف دکر، من گوهل زه‌لامه‌کی بوو دگوټ: یا ره‌بی تو گونه‌ها من بۆ من بغه‌فرینه، و ئه‌ز باوه‌ر ناکه‌م تو بۆ من بغه‌فرینی. گوټ: ئه‌ز ژي عه‌جیب‌گرتی مام و من گوټي: ئه‌څه چ گوټنا غه‌ریبه‌ تو دبیري؟ گوټ: وی گوته‌ من: ئه‌ز مروټه‌ک بووم من سویند خواریوو چی گاڤا عوثمان ب ده‌ست من که‌فت، ئه‌ز شه‌قه‌کي بدانمی، ږۆزا ئه‌و هاتییه‌ کوشتن و ته‌رمی وی هیشتا ل ژۆر خه‌لک دچوون نفیژ ل سه‌ر دکر، ئه‌ز ژي چوومه‌ ژۆر، گاڤا من دیتی که‌س نه‌ما د ژۆرڅه‌ من شه‌قه‌ک دانا عوثماني و ئه‌و یی مری، ئینا د گاڤی دا ده‌ستی من ه‌شک بوو. (ابن سیرین) دبیرت: من به‌ری خۆ دا ده‌ستی وی هیشتا یی ه‌شک بوو نه‌دلښتی.

مه‌عنا: خو پشته‌ی عوثمان مری ژي دلئ وی هوین نه‌بووبوو!

* * *

ل ده‌هی هه‌یڤا موحه‌ره‌ما سالا (۲۴)ی عوثمان بووبوو خه‌لیفه، و ل هه‌ژده‌ی هه‌یڤا (ذو الحجه) ژ سالا (۳۵) هاته‌ شه‌یه‌کرن، یه‌عنی: دوازه‌ه‌ سال کیم بیست و چوار ږۆزان وی خه‌لیفاتی کربوو.

و ږۆزا ئه‌و شه‌هید بووی ژییی وی هه‌شتی و دو سال بوون.

وه‌کي مه‌گوټي: به‌ري مه‌غره‌با روژا ئه‌ينيبي هه‌ژده‌ي هه‌يشا (ذو الحجه) ئه‌و هاته شه‌هيدکرن و ههر وي شه‌شي ئه‌و هاته شه‌شارتن ژي، و ژ (الحسن البصري) يا هاتييه شه‌گوهاستن کو عوتمان ب جلکټين وي شه‌هاتبوو شه‌شارتن بي شويستن.. و (جبير بن مطعم) ي د گهل سي مروژين دي نفټيز ل سهر کربوو، و ل به‌قيعي ل جهه‌کي شه‌شارتي هاته شه‌شارتن دا فتنه‌چي قي نه‌که‌شن.

ئيمامي عوتمان پتر ژ ژنه‌کي ئينابوون، و وي سازده عيال هه‌بوون: نه‌ه کوړ و هه‌فت کچ.. ئيک ژ وان عه‌دالله بوو کوړي (رقيه) يا کچا پيغهمبه‌ري بوو -سلاف لي بن-.
ئه‌شه ئيمامي شه‌هيد عوتماني کوړي عه‌ففاني بوو.. و سه‌رهاتييا وي د گهل مه‌ردينيبي و خوگوريکرن.

سلاف ل عوتماني بن هندي خودان باوه‌ره‌ک هه‌بت موصحه‌فا عوتماني بخوينت.

خەلیفە چارە
عەلییە کورە ئەبوو طالبە

197

ددا وی. ژ بهر ټی قهنجیا وان ده مې پیغه مبهري مه زن بووی و بوویه خودان ژن و مال ټیا قهنجیا مامې خو حه مزدي و عهباسی: حالې ئه بوو طالبي یې نه خوښه و عه یاله کي بوش وی یې هه ی نه گهر ههر ټیک ژ مه کورده کي وی بیه ته نک خو و هاری وی ب خودان بکه ت. وان گوټ: تو راست دبیږی^(۱).

نه بوو طالبي چار کور و دو کچ هه بوون: طالب و عه قیل و جه عفر و عه لی، و فاختا نه و دگوټنی: (ام هانی)، و جومانه.

هیشتا عه لی یې بچویک -ل دویف ټی ریوایه تی- چوو د مالا پیغه مبهري دا -سلاف لی بن- و ل نک وی و خه دیا یی هاته ب خودان کرن و بوو ټیک ژ که سین مالا وان.. و ل سهر دهستی فان هه ردو مروټین مه زن، عه لی هاته په روه رده کرن.

گاڅا پیغه مبهري نی بو پیغه مبهري -سلاف لی بن- هاتی ژبیی عه لی ل دورین دهه سالیی بو، و ههر ژ دهستی کي عه لی باوهری پی ئینا، و نه و دټیته هرمارتن ټیکه مین کس موسلمان بووی ژ زاروک و جحیلان، و ژ بهر کو وی بهری هنگی صه نم نه په ریسی بوون و سهری خو بو چو خوداوه ندین ژ قهستا نه چه ماندبوو، یا بوویه عه دت پستی ناټی وی دټیته گوټن: (کرم الله وجهه) یه عنی: خودی دیمی وی ب قهدر ټیخستییه.

بابی عه لی (نه بوو طالب) ل سهر کورې مربو، به لی دهیکا وی فاطما موسلمان بوو بوو، و د گهل کورې خو یې بچوبکتر عه لی مشهخت بوو بوو مه دینی و ل مالا وی بوو حه تا مری، و مرنا وئ بهری مرنا پیغه مبهري بوو -سلاف لی بن-. و دبیژن: ده مې نه و مری پیغه مبهري -سلاف لی بن- کراسه کي خو ل شوینا کفنی کره بهر و نقیژ ل سهر کر و د گهل چوو د قهبری وئ دا، و دوعا بو کرن و چاټین وی روژدک دباراندن.. هنده کان گوټی:

- نه ی پیغه مبهري خودی، مه نه دیتییه نه و ته بو ټی کری ته بو ټی کي دی کرېت؟

(۱) ټی چهندي ټین نسحاق ریوایه ت دکه ت، به لی زانایین حه دیسی دبیژن: چو راستی بو وئ نینه، د گهل به لاټیونا وئ د ناټ نفیسه رین دیرو کي دا؛ چونکي ریوایه تا ټین نسحاق یی (مرسل و مدلس) ه، یه عنی: نه و ریوایه ته کا ضه عیفه! و نه بوو طالبي شمش زاروک ب تنی هه بوون، و نه و -وکی ئاشکه را- هند نه بوون کو بابی وان نه شیت وان ب خودان بکه ت.

پښه مبهري -سلاف لی بن- گوتی: نه بو طالب تی نه بت کهس وه کی ټی بو من یی
باش نه بو، من کراسی خو کره بهر وی دا جلکین بههشتی ل بهر بینه کرن، و نهز چومه
د قهبری وی دا؛ دا عهز ابا قهبری ل سهر وی بیته سقکرن.

عہلی ژ هه می صهحابیان پتر یی نیزیکی پښه مبهري بو -سلاف لی بن-، بهلکی
نه وه کی کوره کی وی دئیتنه هژمارتن؛ چونکی ههر ژ زارو کینیا خو نهو د ناف مالا
پښه مبهري دا بو، و هتا پښه مبهري -سلاف لی بن- مری ژي نهو د گهل وی دا بو و چو
جاران ژي دوبر نه کفنبو، و ټی چهندي مفایه کی مهزن گهانده عہلی و ئیکا هند ژي چی
کر کو نهو زانینی و کاربنه جهیپی ژ سهره کانیا وی یا پاقر و صافی وهرگرت، و ههر ژ بهر
ټی چهندي بو عہلی بو ههر سئ خهلیفین بهری خو بو بوو و وزیر و موشیره کی نهمین، و
د پتر مهسلان دا ئیک ژ وان رهئیک وهرنه دگرت هتا بوچونا عہلی زانیا.

ل مهکه هی عہلی یی نزیک بو ژ پښه مبهري -سلاف لی بن-، و ههر چهنده نهو
ل دهستپیکا گازیا ئیسلامی یی بچوبک بو ژي -ل دۆرتن دهه سالیی بو- بهلی وی
قهت خو ژ پشته قانیا پښه مبهري -سلاف لی بن- نه ددا پاش، و و تشی پښه هاتبا تیدا
دودل نه دبوو.

نهو نه خوشیپن ل دهستپیکي هاتینه سهری صهحابیان عہلی یی ژي پاراستی بو؛
چونکی نهو هنگی یی بچوبک بو، و ل ههر سپرده سالتین بهری مشهختی ب تنی ل جهه کی
ناقئ عہلی بلند دبت و بو مروقی ناشکرا دبت کو عہلی ژ وی رهنگی صهحابیان بو یین
ههردهم د ناماده کو خو گوری ئیسلامی و پښه مبهري ئیسلامی بکن، و مهخسه دا مه پی
ل دهمی مشهختییه.

روژا پښه مبهري -سلاف لی بن- قیای ژ مهکه هی مشهخت ببت و بهر ب مه دینی ټه
بجت و وی و نه بو به کری ئتفاق کری ب شهف ژ باژیری دهرکهفن.. پښه مبهري -سلاف لی
بن- زانی کو کافرین مهکه هی دۆرتن خانیی وی یین گرتین و شیرین خو یین راکرین دا وی
پی بکوژن.. ل وی شهقی پښه مبهري -سلاف لی بن- ژ پسمامی خو عہلی خواست کو
نهو ل سهر جهی وی بنقت؛ دا وان کافرین ل بهر دهرگه هی وه تی بگه هینت کو نهو هیشتا
یی ل سهر جهی خو رازایه.. و ژ لایه کی دی ټه وی گوته عہلی: هندهک ئیمانته تین خه لکی

مه که هی ل نک من هه نه، تو بمینه پستی نهز دهر دکه قم ئیمانه تین وان بو وان شه گهرینه، پاشی تو ژی وهره مه دینی بگه هه مه.

عهلئ ب گوتنا وی کر.. و ژ قئ چهندي بو مه ناشکرا دبت، کو عهلئ مرؤقه کی زیده ب جهرگ و زیرهک بو، و ترسی ریکا خو بو دلئ وی نه ددیت؛ چونکی نه گهر عهلئ پیچه کی ب تنی ژی ترسیابا ل جهی پیغه مبهري -سلاف لی بن- نه دنقست دا بیژت: نه کو کافر ب خهله تی شه من بکوژن.

پستی عهلئ داخوازا پیغه مبهري -سلاف لی بن- ب جه ئینای، و ئیمانه تین خه لکی بو زفراندین، وی ژی وه کی موسلمانین دی قهستا مه دینی کر و مشهخت بو، و هنگی ژییی عهلئ بیست و سی سال بوون.

و یا هاتییه شه گوهاستن کو ده می پیغه مبهري -سلاف لی بن- پستی مشهخت بوونی (مواخاه) دانای و ههر دو صهحابی کرینه براین ئیک، وی خو و عهلئ کر نه براین ئیک.

ل مه دینی ژی عهلئ گه لهک یئ نیزیکی پیغه مبهري بو -سلاف لی بن- و پشکداری د وان شهران دا دکر یین پیغه مبهري د گهل کافران دکر، و گه لهک جاران پیغه مبهري -سلاف لی بن- ئالایی لهشکری موسلمانان دکره د دهستی عهلئ دا.

ده می مه بهحسی سهرهاتیین ژینا پیغه مبهري -سلاف لی بن- کری، مه ب به رفره هی بهحسی سهرهاتییه شه پئ بهدري کر و مه ده وری ئیمام عهلئ ژی د قی شه ری دا دیار کر لهو هه وچه ناکه ت ل قیژ دو باره بکه ی^(۱).

ههر وه سا ده می مه بهحسی ژینا فاطمائی ژی کری مه ناشکرا کریو کو پستی شه پئ بهدري پیغه مبهري -سلاف لی بن- پریار دا کچا خو فاطمائی بده ته پسما می خو عهلیی کورئ نه بو طالبی، و سهرهاتییه شو بکرنا فاطمائی و دوونده ها وئ و عهلئ ژی به ری نوکه مه ب دریزی شه گوهاستییه، لهو نه م ل قیژ دو باره ناکه ینه شه.

(۱) پرته کتیباً مه: ژیانامه یا پیغه مبهري خودی سلاف لی بن.

د وان ههمي شهران دا يين پيغهمبري -سلاف لي بن- د ژنا خو دا کرين ئيمام عهلي پشکداري تيدا کربو و هکي: به دري و ئوحدوي و خندهقي و خهبيهري و فهتعا مهکههي و حودهبيبيي و... هتد. تهبوک تي نهيت، دهمي پيغهمبر -سلاف لي بن- دهرکهفتييه غهزايي گوته عهلي: تول شويانا من بمينه ل مهدينې. و گاغا عهلي گوتيبي: دي من هيلييه د گهل ژنک و بچويکان، وي گوتي: ما ته نهقيت تو يو من و هکي هارووني بي يو مووساي، بهلي پستي من چو پيغهمبر نين؟

ژ بهر قتي چهندي عهلي ما ل مهدينې و پشکداري د قتي غهزايي دا نهکر. و ل روژا خهبيهري بهايي عهلي و زيرهکيا وي يو ههمي صهحابيان ئاشکهرا بوو:

گاغا پيغهمبري -سلاف لي بن- و صهحابين وي دور ل جوهيبيي خهبيهري گرتي و دهمکي دريژ حصار ماي، پيغهمبري -سلاف لي بن- چهند جارهکان لهشکهر هنارت دا خهبيهري فهکن بهلي ههر جار لهشکهر دهست قالا دزقري ژ بهر کو خهبيهري يا ئاسي بوو... شهفهکي پيغهمبري -سلاف لي بن- گو: سوباھي ئهز دي ئالاي دهمه ف زهلامهکي، وي خودي و پيغهمبر دقين و خودي و پيغهمبري ئهو دقيت، خودي خهبيهري ل سهر دهستي وي دي فهکته..

روژا د دويف دا پيغهمبري هنارته ب دويف عهلي را و ئالا کره د دهستان دا و خودي خهبيهري ب دهستي وي فهکر. ههقالهکي وي ديپرت: عهلي دهرگههکي خهبيهري ژ جه- ئينا دهرې و بلند کر و ئهم ب ژور کهفتين، پستي هنگي چار پينج زهلامهک ژ مه هاتني دا وي دهرگههي راکهن نهشياني هندي يي گران بوو.

ل شهري حونهيني زي دهمي بارا پتر ژ صهحابيان ژ مهيدانا شهري رهقين و پيغهمبر -سلاف لي بن- هيلايه ل سنگي شهري، ئيمام عهلي ئيک ژ وان صهحابين کيم بوو يين مابينه ل مهيدانا شهري و نهرهقين.

ل سالا نههي پيغهمبري -سلاف لي بن- موسلمان هنارتنه هجي و ئهبو بهکر کره ئهميري هجي، و هنگي کافر زي دچوونه مهکههي يو کرنا هجي، ئينا نايهتين دهستپيکا سووردها (التوبه) هاتنه خواري و خودايي مهزن تيدا ئاشکهرا کر کو ژ ئهف ساله پيغهتر چي

نابت کافر بيته که عبي و حجي بکهن.. پيغه مبهري -سلاف لي بن- عهلي هنارته مه که هې دا نهو فان تايه تان بو خه لکي بخوبنت پيش پيغه مبهري فه -سلاف لي بن-.

و ده مي پيغه مبهري -سلاف لي بن- مري، عهلي ژ وان بوو يتن ب کاري وي رابووين و شويشتين و کفن کري.

د دهر حقا عهلي و قه دري وي دا گه لک حه ديس ژ پيغه مبهري -سلاف لي بن- يتن هاتينه فه گوهاستن، نيمام نه حمه د ديترت: د دهر حقا قه در و بهايي چو صه حابيان دا هند حه ديس ب سه نه دين دورست نه هاتينه فه گوهاستن هندي د دهر حقا عهلي دا هاتينه فه گوهاستن.

و گاغا عومه ر هاتييه بريندار کرن، وي شش صه حابه هلبزارتن و شاهديي بو وان دا کو پيغه مبهري -سلاف لي بن- ده مي مري ژ وان يي رازي بوو، و عهلي نيک ژ وان شه شان بوو، و ناشکه رايه کو عهلي نيک ژ (العشره المبشره) يه، ژ وان دهه زه لمان يتن مزگينيا ب به حه شتي بو هاتييه دان.

و د عه قيدا مه سوننيان دا نيمامي عهلي پشتي نه بوو به کر و عومه ر و عثماني چيتريني نوممه تييه، و نه م ژ وان که سان د بهرينه يتن کو نه زمان دريژيان د دهر حقا عهلي دا دکهن، هر وه سا ژ وان که سان زي يتن کو (غلو) د دهر حقا وي دا دکهن و وي ژ مه رته با وي بلندتر لي دکهن.

ل سهر ده مي هر سي خليفه يان: نه بوو به کر و عومه ر و عثماني، عهلي گه لک يي نيزيکي وان بوو، و پتر جاران وان ره ئي و بوچونا عهلي وهر دگرت و کار پي دکر.. به لي نه ف چندا هه پتر ل سهر ده مي عثماني هاته پيش، و مرو ف د شيت بيترت: پشکداريا عهلي يا (مباشر) د سياسه تي دا ل سهر ده مي خيلافه تا عثماني ده ست پي دکه ت؛ چونکي ل ده مي عثماني، عهلي زه لام ي دووي بوو -پشتي عثماني- د ده وله تي دا.

و ده مي مه به حسي سيره تا عثماني کري چهنده کي مه ده وري عهلي زي د وان سه رها تي و رويدانان دا ناشکراکريه يتن کو به ري شه يديبونا عثماني قه ومين. و ژ بهر کو نهو سه رها تي يتن مه زن يتن ل سهر ده مي خيلافه تا عهلي چيويين هه مي نه نجامي سه رها تي يا

ر‌ابوونا فتنه‌چییان بوو دژی عوثماني.. و دا مه‌سه‌له پتر ل بهر مه يا ئاشكه‌را بت، ل قی‌ری ئه‌م دی پیغه‌گریدانه‌کی د ناچه‌را سه‌ره‌اتیین ده‌می عوثماني و ده‌می عه‌لی دا ده‌کین:

سه‌ره‌اتییا ر‌ابوونا فتنه‌چییان دژی ئیمام عوثماني هه‌ر ژ ده‌ستپیک‌ی و هه‌تا تاوانا خو یا مه‌زن ب کوشتنا ئیمامی ب دویماهی ئینا مه به‌ری نوکه ب به‌رفره‌هی فه‌گیر‌ابوو.. ل قی‌ری پتر دو مه‌سه‌لان دی به‌رچاڤ که‌ین:

یا ئیک‌ی: هه‌لو‌یستی وان سه‌حابییان ئه‌وین ل مه‌دینی ژ قی مه‌سه‌لی چ بوو؟ هه‌ر چه‌نده مه گه‌له‌ک ئیشاره‌ت یین داینه قی چه‌ندی ژی، به‌لی بو بیرئینان و پی‌کفه‌گریدانا بابه‌تی دی دوباره که‌ین.

یا دووی: پستی فتنه‌چی ب کوشتنا عوثماني ر‌ابوون کیشه‌چوون و چ کرن؟

مه‌سه‌لا ئیک‌ی:

ده‌می فتنه‌چی ل مه‌دینی د‌اجر‌ایین دا تاوانا خو ب جه‌ بین، هه‌لو‌یستی سه‌حابییان د ده‌ر هه‌قا وان مه‌سه‌لان دا یین فتنه‌چییان دژی عوثماني هلی‌خستین ل سه‌ر دو بو‌چوونان یی لی‌کفه‌کری بوو، هنده‌کان دگوت: بلا عوثمان پی‌چه‌کی ته‌نازولی بو وان بکه‌ت دا فتنه مه‌نزتر لی نه‌ئیت، و ئیمام عه‌لی د گهل قی بو‌چوونی بوو.

و هنده‌کان دگوت: دقیت عوثمان چو ته‌نازولی بو وان نه‌که‌ت؛ دا ری بو وان و یین وه‌کی وان خوش نه‌بت کو چی گاڤا وان تشته‌ک قیا فان ره‌نگه‌ فتنه‌یان بگپن، و عه‌بدل‌لاهی کو‌ری عومه‌ری د گهل قی بو‌چوونی بوو.

و وه‌کی مه فه‌گیر‌ای ئیمام عوثمان ب خو د گهل بو‌چوونا دووی بوو، له‌و وی چو ته‌نازول نه‌کر هه‌تا شه‌هید بووی.

به‌لی دقیت بی‌ژین: ئه‌ف جوداهییا د قی هه‌لو‌یستی دا د ناچه‌را سه‌حابییان دا کاره‌کی وه‌سا د وان دا نه‌کریو کو ئه‌و دژی عوثماني راوه‌ستن، یان که‌ریپن خو ژئ قه‌که‌ن، یان پشتا فتنه‌چییان بگرن، و مه فه‌گیر‌ابوو کو ده‌می فتنه‌ دژوار بووی هه‌فت سه‌د سه‌حابییان ژ (موهاجر و ئه‌نصاریان) شیرپن خو هه‌لگرتن -و خودانیین هه‌ر دو بو‌چوونین بۆری د گهل دا بوون- و چوونه‌ نک عوثماني، و ده‌ستو‌یری ژئ خواست کو ئه‌و به‌رگرییی بکه‌ن و شه‌ری

فتنهچيان بکهن، بهلۍ عثمانی قهت ری نه دا وان و گوت: نهز ئیکه مین کهس نابم پشتی پیغهمبهري -سلاش لی بن- شهري د ناڅ نوممه تا وی دا هل دئیخت، و گوته وان: نه گهر ههوه باوهری ب ئیمامه تییا من ههیه شیرین خو بدانن و ههر ئیک بلا بچته مالا خو. ئینا نهو قهره چین، بهلۍ د گهل هندۍ هندهک صهحابی بو زیره قانی مانه ل بهر دهرگه هی مالا عثمانی، و ژ وانان -وهکی مه بهري نوکه قه گپرای-: حهسهن و حوسهین بوون، و عهبدللاهی کورۍ زوبهیری، و موحه ممه دۍ کورۍ طه لحه ی، بوو بابین وان نهو هنارت بوون، و عهبدللاهی کورۍ عومه ری، و نه بوو هورهیره، و هژماره کا دی.. نه فان حه تا عثمان هاتییه کوشتن زی شیرین وان د دهستی دا بوون و ل بهر دهرۍ مالا وی بوون، و هندهک ژ وان بریندار زی بوو بوون.

و گاڅا هندهک فتنهچی هاتینه نک عهلی و زوبهیر و طه لحه ی و ژۍ خواستی مویایه عا ئیک ژ وان بکهن دا ل شویا عثمانی بیته خلیفه، ههر ئیک ژ وان ژ لایۍ خو قه ب کریتترین رهنگ نهو زفراندن و تهئکید ل سهر ئیمامه تییا عثمانی کر.

و رۍژا عثمان تیدا شهید بووی و سوجهت گه هشتیه عهلی، نهو وهکی مرۍقه کی دین ب نک مالا عثمانی قه هات، و ب ناڅ وان صهحابیان کفت یین حهره سی ل مالا عثمانی دکر، و ب کولم و مستان چوو وان و گوتۍ: پا بوچی مه هوین دانا بوونه فیترۍ؟

و وی رۍژۍ دهنکی گریۍ -گریا ل سهر عثمانی- ژ مالا عهلی هاته گوډ لی بوون.. و ئیک صهحابی ب تنۍ ژۍ نه ل مه دینی و نه ژ دهرقه ی مه دینی نه بوو کهیف ب کوشتنا عثمانی هاتی، یان گوتۍ: باش بوو نهو نه مای!! خو نهو صهحابیین هندهک خیلاف د گهل عثمانی هه ی ژۍ تیک چوون، و کرنه گری، و گوتن: خو زی بهری بیست سالان نه مریاین و مه کوشتنا عثمانی نه دیتبا.

مه سه لا دووۍ:

فتنهچی -وهکی مه گوتۍ- ژ دو پهنگه مرۍژان پیک هاتبوون: سهر و گرگړه: و نه قه د دل رهش و حاقد بوون ل سهر ئیسلامۍ و صهحابیان، و وان ب نه خشه کاری خو دکر. و مرۍژین عامی: و نه قه نهو که سین خاپاندی بوون و هندهک ژ وان -ل نک خو- د دل صافی

بوون، و وان هزر دکر نه‌مانا عوثماني بۆ ئوممه‌تې چيتره، دا (سلبياتين) وي -يپن وان هزر دکر سلبياتن- نه‌مينن، قيچا گاڤا عوثمان نه‌ماي ئەف رهنگي دووي ژ فتنه‌چيان زڅرپنه جه‌پين خو و بي ده‌نگ بوو، و رهنگي ئيکي ژ فتنه‌چيان -کوب تبليتن ده‌ستان ده‌اتنه هژمارتن- مانه د مه‌يداني دا، و ناڅين وان ل سهر هه‌مي ئەزمانان گه‌ريان و (مه‌صيري) وان بوو ئەگه‌را په‌يدا‌بوونا هنده‌ک فتنه و شهر و ليککه‌فتنتين مه‌زن د ناف ئوممه‌تې دا، وه‌کي دي به‌حس ژئ که‌ين.

* * *

پشتي ئيمام عوثمان ب ده‌ستين فتنه‌چيان هاتييه شه‌هيدکر، ئەو صه‌حابي يپن ل مه‌ديني هه‌مي ل دۆر ئيمام عه‌لي کۆم بوون و موبايه‌عا وي کر، و ئاشکه‌رايه کو عوثماني به‌ري مرنا خو وه‌صيه‌ت بۆ که‌سي نه‌کربوو کو پشتي وي بيته خه‌ليفه، له‌و صه‌حابي ب نجه‌ادا خو ل سهر وي بۆچووني کۆم بوون کو عه‌لي بيته خه‌ليفه؛ چونکي که‌سه‌کي ژ وي باشت د ناف وان دا نه‌بوو.

ئيمام ئەحمده‌ قه‌دغه‌ييزت، دييژت: رۆژا عوثمان تي‌دا هاتييه کوشتن، عه‌لي زڅري مالا خو و ده‌رگه‌هي خو گرت، خه‌لک هاته نک ل مالا وي و گوټي: ئەف مروقه‌ هاته کوشتن و دڅيت خه‌لکي خه‌ليفه‌يه‌ک هه‌بت و ئەم نابيين که‌س ژ ته چيتر بت بۆ څي کاري. ئينا عه‌لي گوته وان: وه نه‌بيژن، ئەز وه‌زير بم بۆ هه‌وه چيتره ژ هندي کو ئەز ئەمير بم. وان گوټ: نه ب خودي، که‌سه‌کي ژ ته باشت نابت بۆ څي کاري. عه‌لي گوټ: ئەگه‌ر وه بت ئەز قه‌بويل ناکه‌م موبايه‌عا من قه‌شارتي بيته‌کر، ئەز دي ده‌رکه‌قمه‌ مزغه‌فتي و هه‌چييي څيا بلا موبايه‌عا من بکه‌ت.

عه‌لي ده‌رکه‌فته‌ مزغه‌فتا پښغه‌مبه‌ري -سلاف لي بن- و ل رۆژا ئەينيبي (۲۵) هه‌يشا (ذو الحجه) ژ سالا (۳۵) مشه‌ختي -پشتي شه‌هيدبوونا عوثماني ب هه‌فتيه‌کي- موهاجر و ئەنصاريان موبايه‌عا ئيمام عه‌لي کر، و ب څي چهندي عه‌لي دئيته هژمارتن خه‌ليفه‌يي راشدي يي چاري و ئيکه‌مين زه‌لامي هاشمي يي بوويه خه‌ليفه.

کنهکا کیم ژ صهحابیان -ل دهسپنکي- خو ژ موبايهعا وی دا پاش وهکی: سهعدی کورې نهبوو وهققاصی و عهبدللاهی کورې عومهری، بهلی وان ب خو ژ پشستی هنگی نعتراف ب خلافهتا وی کر. و طهلهحیهی کورې عوبهیدللاهی و زوبهیری کورې عهووامی ژ وان صهحابیان بوون یین موبايهعا عهلی کری.

گاغا عهلی بوویه خلیفه سهرین فتنی، کو پتر ژ وان خهلکی کووفه و بهصرا بوون، چوونه د ناف لهشکهري موسلمانان دا یی کوئیمام عهلی سهرکیشیا وی دکر، و بارا پتر ژ صهحابیان وهسا هزرکر کوئیکهمین کار یی عهلی پی رابت دی کوشتا وان سهرین فتنی بت یین کو ب کوشتا عثمانی رابوین، وهک (قصاص) وتولستاندن، بهلی گاغا وان دیتی عهلی نهف چهنده نهکر، نهو تیک چوون و نهرازیبونا خو ل سهر فی کاری عهلی دیار کر، و هندهک ژ وان رابوون و گوتن: نهگهر عهلی تولی نهستینت نههم دی ستینین.

و مسوگره سپارال فیری دئیه کرن دی نهفه بت: نهری بوچی عهلی نهو نهکوشتن؟

د بهسقی دا دی بیترین: عهلی -خودی ژنی رازی بت- خلیفه بوو، ئیمامی موجههد بوو، رهیا وی نهو بوو تهجیلکرنا ب کارئینانا هددی پتر مهصلهحت یا تیدا؛ چونکی فتنهچیان هیزهکا مهزن د پشت را ههبوو، و مهسهله نه چهند مروقهک بوون کو عهلی وان بکوژت یان نهکوژت، و عهلی دهلیلی خو ل سهر فی چهندي ههبوو، گاغا (حادثه الافک) چی بووی -ل سهر دهمی پیغهمبره سلاقی لی بن- و بو خهلکی ناشکرا بووی کو (عبد الله بن ابي بن سلول) سهرهکانیا فی بی بهختیییه، پیغهمبره -سلاقی لی بن- (عبد الله) جهلده نهدا، یهعنی (هددی قهذفی) ل سهر ب کارنهینا دهمی دیتی فتنه دی مهزن بت و (نهوس و خهزرهجي) سهر فی چهندي دی بهرینه سهر وچاقین ئیک.

ههر ژ بهر فی مهصلهحتا مهزن عهلی (هددی قهتلی) ل سهر وان فتنهچیان ب کار نهینا، گوته: دا مهسهله پتر ژ دهستین مه دهرنهکته. بهلی (نجهادا) هندهک صهحابیین دی یا ب فی رهنکی نهبوو، وان گوته: مروقین عثمانی خودانین خوینینه و وان حق ههیه داخوازا حق خو بکن.. و وهکی ناشکرا خیلاف د ناچهرا عهلی و وان صهحابیین دی دا خیلافهکا فقهی بوو نه کو یا سیاسی یان عهقائدی بوو، یهعنی: وان نهدگوته: عهلی ب کیر

خیلافه‌تې نائیت، یان بلا خو عه‌زل بکه‌ت، یان نه‌و شریکې فتنه‌چیپیانه. حاشای صه‌حابیښ کو‌څې ره‌ئیږی د ده‌رحه‌قا عه‌لی دا بیژن.

نه‌فه ب نسه‌ت عه‌لی و خیلافا وی د گهل (طه‌لحه) و (زوبه‌یری) و هه‌قالین وان.

ب نسه‌ت خیلافا عه‌لی د گهل موعاویه‌ی و وان صه‌حابیښ ل شامی، هه‌ر چهنده نه‌و ژې خیلافه‌کا فقهی بوو به‌لی چهنده‌کې یا جودا بوو.

ئیک ژ وان هیجه‌تین فتنه‌چیپیان ل سه‌ر عوثماني گرتین -وه‌کی مه‌گو‌تی- نه‌و بوو وان دگو‌ت: عوثماني مرو‌څین خو‌یین کرینه والی، له‌و عه‌لی قیا مه‌سه‌لا والیپان هه‌سم بکه‌ت دا نه‌ف گازنده ئیدی نه‌ئیته‌کرن.

گا‌فا صه‌حابیښ ل مه‌دینې موبایه‌عا عه‌لی کری، خه‌لکې دی ژې ل وه‌لاتین دی یین موسلمانان موبایه‌عا وی کر، خه‌لکې شامی تی نه‌ت، گا‌فا عه‌لی داخواز ژ موعاویه‌ی کری نه‌و د گهل خه‌لکې ویلايه‌تا خو موبایه‌عا وی بکه‌ن، موعاویه‌ی صه‌حابی و ماقوبلین شامی کو‌مکرن و ره‌ئیا وان وه‌رگرت، وان گو‌ت: بلا عه‌لی کو‌ژه‌کین عوثماني بکو‌ژت نه‌م دی موبایه‌عا وی که‌ین.

عه‌لی نه‌و نه‌کوشتن، خه‌لکې شامی موبایه‌عا وی نه‌کر!

عه‌لی هزرکر نه‌گه‌ر نه‌و موعاویه‌ی بیخت مه‌سه‌له دی چاره‌سه‌ر بت، ئینا (سه‌ل بن حنیف) کره والیږی شامی ل شو‌بنا موعاویه‌ی، به‌لی خه‌لکې شامی هاتنه به‌راهیږی و گو‌تنې: بزقه‌ نک وی یی تو هنارتی. عه‌لی دیت مه‌سه‌له ئالوز بوو، ئینا پریار دا بچه‌ باژپړی کو‌وفه دا نیتزکی شامی بیت، و مه‌سه‌لی د گهل وان ب دویماهی بینت، نه‌ف ده‌رکه‌فتنه ب دلې گه‌له‌ک صه‌حابیښ نه‌بوو، و هه‌سه‌نې کو‌ړې عه‌لی ب خو‌ژی ئیک ژ وان بوو، به‌لی عه‌لی ب یا وان نه‌کر و ل ده‌سپیکا مه‌ها (ربیع الاول)ی ژ سالا (۳۶) مشه‌ختی وی خو‌ژ مه‌دینې فه‌گوه‌استه کو‌وفه.

* * *

ب ده‌رکه‌فتنا عه‌لی بو عیراقی که‌یفا فتنه‌چیپیان نه‌وین عوثمان کوشتی گه‌له‌ک هات؛ چونکی نه‌و ل ویری چونه د ناف مرو‌څین خو‌دا و پتر ب هیژ که‌فتن. و به‌ری عه‌لی بگه‌هته

كووفه جاب گههشتي كو (طهله) و (زوبير) ب لهشكهركي څه پين هاتينه بهصرا ب نئيه تا وهرگرنا ټولا عوماني، ئينا عهلي ريكا خو څه گوهاست و قهستا بهصرا كر دا بزانت كاني مهسلا څي لهشكهري چيه؟

بهري هم بهردهواميبي ب څه گيرينا څي سهرهاتيبي بكهين چهند خالهك ههنه دځيت بهرچاڅ بكهين:

۱- طهله و زوبير و لهشكهري وان بهيعه دابو عهلي، و وان نعراف ب خيلافه تا وي ژي دكر، و بهيعا خو ژي وان دگهل وي نهشكاندبوو.

۲- ئو بو شهري عهلي دهرنه كهفتبون، و ههما هر نه هاتبو سهر هزرا وان ژي كو ئو و عهلي دي كهښه بهرامبهريك.

۳- عهلي و طهله و زوبير هر سي ژ وان دهه صهحابيانه پين پيغهمبهري -سلاف لي بن- مزگينيا بههشتي دايت.

۴- و ئو هر سي د موجهه همد بوون و زانايي موجهه همد -ب شاهديهيا پيغهمبهري سلاف لي بن- نه گهر خو يي خهلهت ژي بت دي يي خودان خير بت.

هر چاوا بت ل مهكههي هژماره كا صهحابيان گههشته ئيك و گوتن: هم دي دهركهښه بهصرا؛ دا خهلكي وي ل خرابيا قاتلين عوماني هشار بكهين و دا ئو ههمي بينه ئيك رهني دژي وان، و داخوازا ټولستاندا كوشتنا عوماني بكهين، و خوداتين څي هزري پين مهزن طهله و زوبير بوون، و وان گوته دهيك موسلمانان عائشايي: نه گهر تو د گهل مه دهركهڅي دي خودان خير بي؛ چونكي دهمي موسلمان دزانن تو ژي خودانا څي گوتني يي دي گوهداريا ته كهن.. عائشايي گوهداريا وان كر و ئو ژي دهركهفت.

گاڅا لهشكهري نيزيكي بهصرا بووي، واليبي بهصرا يي عهلي داناي (عوماني كوري حنيفي) لهشكهركي هفت سهده نه فوري ب سهركيشيا (ابن جبهلي) -كو ئيك ژ سهرين فتنې بوو دژي عوماني- هنارته بهراهيا وان دا بزانت كاني ئو هاتينه چ؟

(ابن جبلة)ی بۆ شاراندنا ئاگرئ فتنئ ده‌ست دا شه‌رئ طه‌لحه و زوبه‌یری بیئ دان و ستاندنئ د گهل وان بکه‌ت، و پسپاری ژئ بکه‌ت کانئ ئەو هاتینه چ؟ له‌شکه‌رئ (ابن جبلة)ی شکه‌ست و هنده‌ک دبێژن: ئەو ب خو ژئ هاته کوشتن.

والیئی به‌صرا هزرکر طه‌لحه و زوبه‌یر یێن هاتینه شه‌ری، ئینا کاغه‌زه‌ک بۆ ئیمام عه‌لی هنارت و سوچه‌ت بۆ شه‌گێرا، عه‌لی رێکا خو گوهارپت و شوینا بچته کووفه هاته به‌صرا.. ده‌ه هزار مرۆف د گهل عه‌لی بوون، له‌شکه‌رئ (طه‌لحه و زوبه‌یری) ژئ نیزیکی پینج هزار که‌سان بوو، گا‌قا ئیمام عه‌لی نیزیکی وان بوو (المقداد بن الأسود) و (الققعاع بن عمرو) -و ئەو هه‌ردو سه‌حابینه- هنارتنه نک طه‌لحه و زوبه‌یری دا پسپاری ژئ بکه‌ن کانئ وان چ ل به‌ره؟

پشتی هه‌ردو لایان ره‌ئیا ئیک و دو زانی ل سه‌ر هندئ پیک هاتن کو شه‌ر نه‌ئیته‌کرن و هه‌می پیکه‌ هاری ئیک بکه‌ن بۆ ئارمانجا خو یا هه‌فپشک کو کۆمکرنا موسلمانانه و تولستاندا ژ فتنه‌چییانه.

گا‌قا فتنه‌چییان ب قئ صولحئ زانی تیک چوون و ل نک وان مسوگه‌ر بوو کو هه‌ر صولحه‌کا د ناف موسلمانان دا چئ ببت بۆ وان خرابه، له‌و گۆته ئیک و دو: هه‌ر چاوا بت دقیت ئەف صولحه چئ نه‌بت.

و ژ بۆ ب جه‌ئینانا قئ ئارمانجا خو یا پیس رابوون -رۆژا د دوپف دا، و به‌ری هه‌ردو کۆم شه‌ره‌ئن- ب خافله‌تی شه‌ سپیدئ زوی چوون هنده‌ک زه‌لام ژ له‌شکه‌رئ طه‌لحه و زوبه‌یری کوشتن ده‌می ئەو دنقستی و زقرینه ناف له‌شکه‌رئ عه‌لی.. ئەقان هزرکر ئەو صولحا دوهی عه‌لی د گهل وان کری بۆ خاپاندن بوو، ئینا وان ژئ هنده‌ک تیر د له‌شکه‌رئ عه‌لی وه‌رکرن، عه‌لی ژئ لایئ خو شه‌ هزرکر ئەفه ئەو ژ گۆتنا خو لیقه بوون، پیچه‌ک ژ قئ لایئ پیچه‌ک ژ لایئ دی، شه‌ری ده‌ست پئ کر و هه‌تا دانئ ئیقاری شه‌کیشا، و هه‌رماره‌کا نه‌ یا کیم ژ مرۆقان د قئ شه‌ری دا هاتنه کوشتن، و سه‌رکه‌فتن یا له‌شکه‌رئ ئیمام عه‌لی بوو.

هه‌ژئ گۆتنبیه کو هه‌ردو لا پشتی هنگی گه‌له‌ک په‌شیمان بوون کو ئەف سه‌ره‌اتییا نه‌خۆش د ناف وان دا روی دای، و خودئ گونه‌هێن هه‌میان به‌غه‌فرنت.

د څي شهري دا نالايي ئيمام عهلي د دهستي كورې وي (موحه ممه دي) دا بوو، و نالايي زوبه يري د دهستي كورې وي (عبداللاهي) دا بوو.

پشتي ئهف شهري ب دويماهي هاتي، يي كوب نافي (معركة الجمل) هاتييه نياسين ژ بهر حيشترا عايشايي، ئيمام عهلي ب لهشكهرې خو څه قهستا باژيري كووفه كر، و ل (۱۲) ي رهجه با سالا (۳۶) ي ئهوه گههسته باژيري، ل كووفه عهلي ئاكنجي بوو و ئهوه بو خو كره پايتخت، و نيزكي هفت ههيقان تهناهيي قهكيشا.. د څي دهمي دا ئيمامي كاغهزهك بو موعاويه ي د گهل صهحابيښ ناقدار (جرير بن عبدالله البجلي) هنارت، تپدا ژي خواست كو ئهوه ژي وهكي ههمي موسلمانان موبايه عا وي بكهت، و دوبه ركهيي نهئيخته ناف ريزا ئوممه تي، نهگه ر نه ئهوه دي ژ وان ئيته هژمارتن يين ژ بن حوكمي ئيمامي دهركه فتين، و هنگي بو ئيمامي دروسته شهري وان بكهت هتا ئهوه ل حهقيي بزقرن.

موعاويه ي هه قالين خو ژ صهحابيان و خهلكي شامي كوم كرن و داخوازا عهلي بو وان قهگپرا، ئينا گوتنا ههميان ئهوه بوو: كو نهگه ر عهلي وان بكورث يين عثمان كوشتي ئهوه دي موبايه عا وي كهين، نهگه ر ئهوه وي نهكهت ئهوه موبايه عا وي ناكهين.

و دا هوين بزنان كاني مهوقي عهلي چهند يي بهرتهنگ بوو گوهداريا څي سهرهاتيي بكن:

جارهكي عهلي د ناف لهشكهرې دا رابوو، و گوت: كي ژ ههوه عثمان كوشتييه؟

دهه هزار مرؤقان ب ئيك دهنك گوت: مه ههميان ئهوه يي كوشتي!

مهزترين موصيبت خودي دايه عهلي ئهوه لهشكهر بوو يي ل دورا كوم بوو، ههر ئيك ژ وان خو ب عهلي ب خو نه ددا، و لهشكهرې ب څي رهنكي بت نهگه ر خو ل سهر حهقيي ژي بت دي شكيت.. گاځا ئهف سوجه ته دگههسته شامي خهلكي نهزان وه هزر دكر كو عهلي ب كوشتنا عثمان يي رازييه نهگه ر نه پا بوچي قاتلين وي قهدهوينت؟

عهلي د واقعه كي دا دژيا خهلكي شامي ب دورستي تهقديرا وي نه دكر، وان ژ لايه كي نهظهري قه بهري خو ددا څي مهسلي، يا ژ وان قه مهسله گهلهك يا ب ساناهييه، و باشتري دليل كو مهسله هند يا ب ساناهي نهبوو وهكي خهلكي شامي هزر دكر ئهوه بوو:

دهمې موعاويه بوويه خهليفه و نوممهت ههمې ل سهر خيلافه تا وي كوم بووي ژي، لهو نهشيا قاتلين عثمانې بکوژت.. هنگي ژ نوي وي ب دورستي تهقديرا وي واقعي کريي ئيمام عهلي تيدا دژيا.

عهلي د گڼل خو بربار دا کو شهرې خهلکې شامي بکهت، لهو وي کاري خو بو قې چهندي کر، و گوته لهشکهرې خو: نهغه خهلکې شامي يې شهرې دخوازن، هوين چ ديترن؟ ئينا بوو پرم پرم و وان و وان چو گوتهنن ئاشکهره نه دانه ئيمامي، ئيمام عهلي ژ سهر مينبهري هاته خواري و د گڼل خو گوته: (انا لله وانا اليه راجعون). و وهسا ديار بوو کو ههر دو دهستهک بهر ب شهرې قه چوون..

و بهري مهسلا شهرې وان قه گيرين چهنه خاله کين ههوجهي روهنکري ههنه:

۱- عهلي و موعاويه ههر دو صهحابي بوون، و د ناف لهشکهرې ههر دووان دا هژمارهکا دي يا صهحابيان هه بوون^(۱)، و د عهقيدا مه سوننيان دا ههر چهنده چو صهحابي د موعصوم نين ژي، بهلي لهو ههمې د عادلن، و نه هرا باشيبي ژي دکهين و مه باوهره کو ئنيه تا وان يا باش بوو.

۲- خيلافا وان خيلافهکا فقهي بوو نه يا عهقائدي و سياسي بوو، لهو خو د دهمي ههفرکيبي ژي دا کهسي کهس فاسق نه دکر و ژ (منحرف) و بيدعهچيان حسيب نه دکر.

۳- ههر چهنده موعاويه ي موبايه عهلي نه کريو، بهلي مهعنا وي لهو نه بوو وي عهلي ژ ههژي خيلافه تي نه دديت، نهخير.. يا هاتيبه قه گوهاستن ژ موعاويه کو وي کاغز بو عهلي دهنارتنه کووفه -ل دهمي ههفرکي د ناقبهرا وان دا يا گهرم- و پسيارا هندهک

(۱) ژ موحه ممدې کوړي سيري دئيه قه گوهاستن، ديترت: دهمي فتنه پهيديابوين، صهحابين پيغهمبره -سلاط لي بن- دهه هزار کهس بوون، نهوين ب نک قه چووين ژ وان نه دگه هشته سندان، بهلکي سيم ژي تي نه بوون. مهعنا: دهمي شهرې ناقحوي ل زهماني ئيمامي عهلي د ناقبهرا موسلمانان دا پهيديا بووي، لهو صهحابين ب دهستي خو پشکداري تيدا کري نه دگه هشته سيم کهسان، ههر چهنده لهو ب هزاران بوون، و نهوين دي ههميان عتزال کريو. فيتجا کاتي نهغ راستيبې ژ وي مهزکرن و تمشويها هندهک کهسين ل سهر ديروکي دئينه هژمارتن دکهن، دهمي دقين وهسا ديار بکهن کو صهحابي فتنهچي بوون!!

مهسهلین دینی ژئ ذکر و عهلی بهرسفا وی ددا.. و رږژا صولح د ناڅبهرا ههردووان دا هاتییه مۆرکرن نفیسه ری صولحی ناڅی موعاوییهی بهری یی عهلی نفیسی، موعاوییهی گوټی: ناڅی عهلی بیه بهراهییی؛ چونکی نهو بهری هاتبوو د نیسلامی دا و نهو ژ من چیتره!

۴- نههاتبوو څه گوهاستن ژ موعاوییهی هندی عهلی یی ساخ کو وی خو ب خهلیفه دابته ناسین، یان ژی داخواز ژ خهلیکی کربت کو موبایهعا وی بکهن.

۵- د عهقیدا مه دا، عهلی نیمامی شهرعی بوو، و نهو ل سهر حهقییی بوو، و دڅیا موعاوییهی گوهداریا وی کربا و بهیعه دابایی، و پشتی نهو بهکر و عومهر و عوثمانی چو صهحابی ژ عهلی د باشر نهوون.

۶- موعاوییه صهحابی بوو و نیک ژ نفیسه رین وهچی بوو، مهعنا یی نهمین بوو، و پیغه مبهری -سلاط لی بن- باوهری پی ههبوو لهو وهچی پی ددا نفیسین، و ژ بلی ههر چار خهلیفه یی راسد چو خهلیفه ژ موعاوییهی د باشر و ب عهاله تتر نههاتینه، و ههچییی بقیی پاراستی بمینت دڅی خو د دهر حهقا موعاوییهی دا ساخلم بکته، و نهزمانی خو ژی د دهر حهقی وی دا پاقر بکته، نهگهر نه دی ژ فاسقان نیته هژمارتن.

۷- (أبو مسلم الخولانی) رږژهکی چوو نک موعاوییهی و گوټی: تو هه څرکییا عهلی دکهی ماخونه تو وهکی وییی؟

موعاوییهی گوټ: نه ب خودی نهز دزانم عهلی ژ من چیتره، بهلی ما هوین ژی نابیزن: عوثمان ب زۆرداری هاته کوشتن؟ و نهز پسما می ویمه و نهزی داخوازا خوینا وی دکهم، بیژنه عهلی بلا کوردهکین عوثمانی بدهته ف من نهز دی هه می تستان تهسلیمی وی کهم.

نهو چوونه نک عهلی، بهلی عهلی قهوبیل نهکر وان تهسلیم بکته، ژ بهر وی نهگهرا مه بهحس ژئ کری.. نینا شهر د ناڅبهرا وان دا چی بوو.

ل هه یقا صهفه ری ژ سالا سیمه و حهفتی مشهختی ل (صوفینی) ل سهر لیقا (فوراتی) ههردو لهشکه ر گههشتنه نیک، لهشکه ری نیمام عهلی ژ سه د هزار کهسان پیک

دهات، و يې موعاويه ز حفتي هزار كسان. سي رږڅا شهري شه كيشا، و ب نيشانان يا ديار بوو كو لهشكهري نيمامي يې سهركهفتييه، ل نيفارا رږڅا سيب لهشكهري شامي قورنان بلندكرن و داخوازا صولحي كر، رهيبا عهلي نهو بوو صولحي قهبويل نهكته، بهلي پشكهكا مهن ز لهشكهري وي ل بهر سنگي راوهستيا و گوتي: چاوا تو حوكمي قورناني قهبويل ناكه؟ نينا عهلي نهچار بوو صولح قهبويل كر، گاڅا صولح قهبويل كړي رهلي بوو نهو عهلي مروهكي بهنيرت و موعاويه نيكې دا نهو تفاقې بكهن، موعاويه (عمرو بن العاص) هنارت نهوي پيغهمبر -سلاف لي بن- د دهر حقي دا ديترت: ﴿عمرو بن العاص في الجنة﴾^(۱). و عهلي قيا پسماي خو عهبدللاهې كورې عهباسي بهنيرت، بهلي هفاليين وي گوتي: چونكي نهو پسماي تهيه لهو تو دي وي هنيري نهو قهبويل ناكهين، نهوو موساي نهشعري بهنيره!

و نهوو موسا ز صهحابييه كي خودان قهدر بوو، نينا عهلي ب يا وان كر.

هردو لهشكهري نيك قهرهئين ب نيهتا هندي كو هردو حكهه (عمر و نهوو موسا) ل ههيفا رهمهزاني كوم بين، و د قې شهري زې دا هژمارهكا نه يا كيم ز موسلمانان هاتنه كوشتن، نيك ز وان (عهماري كورې ياسري) بوو، نهوي پيغهمبري -سلاف لي بن- گوتيبي: ﴿ويح عمار تقتله الفئة الباغية، يدعوهم إلى الجنة ويدعونه إلى النار﴾^(۲) و چونكي عهمار د گڼل لهشكهري عهلي بوو، و نهو ب دهستي لهشكهري موعاويه هاتبوو كوشتن، جمهوري زانايين سونني ل وي باوهريته كو عهلي يې حق بوو، بهلي مهعنا قې نهو نينه موعاويه يې نهحق بوو؛ چونكي نهو يې موحتههد بوو، و موحتههد نهگر خو يې خهلهت زې بت دي يې خودان خير بت.

(۱) وهكي نيمام نهحمه و طهبراني زې قهدگوهين.

(۲) وهكي بخاري زې قهدگوهيت. و هندك ريوهتبن قې حمديسي ز عهمري كورې عاصي ب خو دئنه قهگوهاسن، نهوي شهر ل لاي موعاويه دكر.. و ز قې چهندي نينصافا صهحابيان د ريوهتا حهديسان دا ناشكهرا دبت.

پشتي شهر راودهستياي عهلي ب لهشكهري خو څه زڅري كووفه، و موعاويه زڅري شامي، و پشتي هفت ههيفان هر دو هكهمل ل (دومه الجندل) كوم بوون و پشتي دان و ستاندني نهو نهگههشته چو نهنجامان، و هر ټيك زڅري نك ههقالي خو.

گافا عهلي ب مهسهلا هكههلمان رازي بووي، نهوا ههقاليڼ وي ل سهر وي فهرض كړي، دهستهكهك هر ژ ناف ههقاليڼ وي رابوون و گوټن: خودي ديترت: ﴿إِنَّا لَمُحْكُمٌ لِّآلِهَةٍ﴾ (الانعام: ۵۷) چاوا تو حوكمي مروڅان قهبول دكهي، تو كافر بووي سهر قتي چهندي!

و نهغه ټيكههمين (فرقه) بوو ژ ناف موسلمانان دهركهفتي و (نحراف) د عهقيدي دا كړي، و چونكي نهو ژ ناف لهشكهري ئيمام عهلي دهركهفتن موسلمانان ناقي وان كره: (الخوارج)، و نهف خهوارجه خوداڼين عهقيدهيهكا فاسد بوون، و تشتي ژ ههميبي بهرچاقتري د مهزهبي وان دا نهو بوو وان موسلمان ههمي كافر دكرن نهو تي نهبن يڼ دگههنه وان. و وان گهلهك نهزمان دريتري د دهر حهقا ئيمام عهلي دا كرن و دويماهيبي چونه د رټكا موسلمانان دا و خهلك كوشتن، ئينا ئيمامي بريار دا شهري وان بكهت پشتي (ابن عباس) هنارتبييه د ناف وان دا و وي حهقي بو وان ناشكهرا كړي.

مهزترين شهر د ناڅهرا عهلي و خهوارجان دا چيپووي شهري (نهرواني) بوو، و د قتي شهري دا ئيمامي عهلي هژمارهكا مهزن ژ څان (مونحرفان) كوشتن، و نهف سهرهاتييه ژي بو مه ناشكهرا دكهت كو ئيمامي عهلي ل سهر حهقيبي بوو؛ چونكي د هديسين دورست دا هاتييه كو پيغهمبر -سلاف لي بن- د گوټنهكا خو دا بهحسي سالوختهتيڼ څان خهوارجان دكهت و ديترت: ﴿يَقْتُلُهُمْ أَدْنَى الطَّائِفَتَيْنِ إِلَى الْحَقِّ﴾^(۱) يهعني: نهوين نيزيكتر بو حهقيبي دي شهري وان كهن. و يڼ شهري وان كړي عهلي و لهشكهري وي بوو.

پشتي خهوارج دهركهفتين و عهلي شهري وان كړي خو نهو صهحابيښ د گهل عهلي شهري ههفركيڼ وي نهكړي ژي وهكي عهبللاهي كورې عومهري و سهعدې كورې نهبوو وهققاصي خوزي راهيڼان كو وان د گهل عهلي شهري خهوارجان كړا، ژ بهر وي هديسا مه قهگيراي.. مهعنا صهحابيښ ههميښان (تقرا) عهلي ل سهر قتي چهندي كړ.

(۱) موسلم قتي هديسي ربايهت دكهت.

و ههژي گوتنييه كو ئيمام عهلي فهتوا ب كوفرا خهوارجان نه‌دا، و شهري خو د گهل وان ب ناقي جيهادا د گهل كافران نه‌دا نياسيني، و جوداهييا مه‌زن د ناچه‌را شهري عهلي د گهل خهوارجان، و شهري وي د گهل طه‌لحه و زوبير و موعاويه‌ي نه‌و بوو شهري وي د گهل قان هه‌ر سييان نه‌نجامي خيلافه‌كا فقهي بوو، ژ بهر هندي د ناث صهحابيان دا هه‌بوون يين خو نه‌دايه د گهل چو ژ هه‌ردو لايان، به‌لي شهري وي د گهل خهوارجان شه‌ره‌كي عه‌قائيدى بوو و نه‌نجامي خيلافه‌كا عه‌قيدى بوو، له‌و هه‌مي صه‌حابيان خو نه‌وين شه‌ري عه‌لي ژي دكر پشته‌قانييا ئيمامي د قي چهندي دا كر.

وده‌كي مه‌ گوتي: د شهري نه‌هرواني دا موسلمانان هژماره‌كا مه‌زن ژ خهوارجان كوشتن، و نه‌وين مايي ژ وان ل سه‌ر باطلي خو پتر مجد بوون و گوتن: ئيكجار عه‌لي كافر بوو؛ چونكي نه‌و ب حوكمي مروّقان رازي بوو و ب كوشتنا مه‌ رابوو.. و د عه‌قيدا وان دا نه‌و بوو: گاڅا مروّقي موسلمان گونه‌هه‌كا مه‌زن كر -وده‌كي قه‌تلي- دي كافر بت.

و ژ بلي قي چهندي وان موعاويه و عه‌مري كوري عاصي ژي كافر كن، له‌و وان پريار دا قان هه‌ر سييان بكوژن، گوتن: دا موسلمان ژ خراييا وان رحه‌ت بين!

سي كه‌سان په‌يمان دا ب قي تاوانا مه‌زن راببن: (عبد الرحمن بن ملجم المرادي) گوت: عه‌لي بو من، و (البرك بن عبد الله التميمي) گوت: موعاويه خه‌ما من، و (عمرو بن بكر التميمي) گوت: و عه‌مر بو من.. يي ئيكي مرادا خو ب جه‌ ئينا و هه‌ردووين دي فاشل بوون.

ل سالا (٤٠)ي مشه‌ختي (عبد الرحمن)ي خارجي قه‌ستا كووفه‌ كر، و ل وي‌ري وي خو ب هه‌قالين خو را گه‌هاند و كاري خو كر.

دييژن: وي ل كووفه‌ كچه‌ك ديت ناقي وي (قطام) بوو، نه‌و ژي ل سه‌ر مه‌زه‌به‌ي خه‌وارجان بوو و گه‌له‌ك مروّقين وي ل شه‌ري نه‌هرواني هاتبوننه‌ كوشتن ب ده‌ستي له‌شكه‌ري ئيمام عه‌لي، نه‌ف كچه‌ زيده يا جوان بوو، گاڅا (عبد الرحمن)ي نه‌و ديتي هه‌ز ژي كر و داخواز ژي كر كو نه‌و شوي پي بكه‌ت، كچه‌كي گوتي: بلا نه‌گه‌ر تو مه‌هري من بده‌يه من. وي گوتي: مه‌هري ته‌ چيه؟ وي گوت: سي هزار دينار و كوشتنا عه‌لي. مه‌زنترين

مههر بوو دپروکي څهگپړاي، کوشتنا شيرې ئيسلامې بابې حهسهني، عهليبي کورې ئهبوو طالبي!

جوانيبا کچکي، و عهقيدا خراب، و دلي ژ کهري داگرتي.. عهبدورهحماني موجرم پالدا کو مهزنترين تاوانې ل سهر ناڅي خو تومار بکهت.. ل روژا چارشهني پازدهي رهمهزانا سالا چلي، ل دهمي نقيرزا سپيدې، هندک دبېژن: ئيمام عهلي د نقيرزي دا بوو، و هندک دبېژن: هيشتا وي دهست ب نقيرزي نهکربوو، عهبدورهحماني شيرې خو يې زهرکري د ئيمامي ودراند و دري وي ب سهرې ئيمامي کهفت.. و وي کاري رهڅي کر، بهلي موسلمان پي ودرهاتن و ئهو گرت.

عهلي، (جعهه بن هبیره) ل شويما خو کره ئيمام دا نقيرزا سپيدې ل بهراهييا خهلکي بکهت، و پشتي هندکان عهلي برييه مالا وي، وي گوټ: ئهگهر ئهز مام ئهز خوداني ويمه، يهعني: ئهز دي حوکمي ل سهر وي دهم، و ئهگهر ئهز مرم وي ب تنې پيش من څه بکوژن، و نهراين خوينا خهلکي برېژن بېژن: ئهڅه پيش عهلي څه.

چارشهنې و پينج شهنې عهلي ما بريندار و ل سپيدهيا روژا ئهينيبي ئيمام شههيد بوو، و هنگي ژيبي وي شپست و سي سال بوو، و هندک دبېژن: پينجي و حهفت سال بوو.

حهسهن و حوسهين و عهبدللاهې کورې جهعهري ب شويشتا وي رابوون، و حهسهني نقير ل سهر کر، و ل جههکي بهرزه وان ئهو څهشارت، ژ ترسين هندي دا کو خهوارج بچن تهرمي وي بيننه دهر، و هندک دبېژن: ئهو د (قصرالاماره) څه ل کووفه هاته څهشارتن.

و ههر چاوا بت ئهو قهبري نوکه ل نهجهفي ب ناڅي قهبري عهلي دئيتنه نياسن، و رافزي دپهريسن! قهبري ئيمام عهلي نينه؛ چونکي ژ تشيتن مهعلووم د دپروکي دا ئهوه ئهو ل کووفه -نه ل نهجهفي- هاتبوو څهشارتن، و ل جههکي څهشارتي؛ دا خهوارج څي نهکهفن.

و گاڅا ئيمام شههيد بووي وي کهس پشتي خو نهکربوو خليفه، و ئهگهر وي حهسهن دانابا جهي خو، ودهکي هندک نهزان دبېژن، دهمي موعاويه کورې خو يهزید دانايه جهي خو، و هندک صهحابيان خو ل سهر کاري وي نهرازي کري، ئهو دا بېژت: عهلي ژي ئهڅ چهنده بهري من کربوو، کاني چاوا گوټ: ئهڅه سونهتا ئهبوو بهکر و عومهر بيه.. بهلي کو

موعاویه‌ی ئه‌ف هه‌یجه‌ته بو خو نه‌گرتی، هندی دگه‌هینت کو عه‌لی که‌س ل جه‌ی خو نه‌دانا‌بوو، به‌لی پش‌تی شه‌هید‌بو‌نا وی خه‌لک‌ی کو‌وفه ژ هه‌قال‌ت‌نوی پش‌تی مر‌نا وی مو‌باه‌عا هه‌سه‌ن‌ی کو‌ر‌ی وی کر، وه‌کی مه به‌حس ژ‌ی کر‌ی ده‌می مه به‌حس‌ی هه‌سه‌نی کر‌ی. و چون‌کی ده‌می هه‌سه‌نی دکه‌فته د بن وان سیه‌ سالان فه یښ پښه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- به‌حس ژ‌ی کر‌ی ده‌می گو‌تی: ﴿الخلافة بعدی ثلاثون سنة﴾^(۱) یه‌ع‌نی: خ‌یلافه‌ت پش‌تی من سیه‌ سال‌ن. زانا‌یښ ئی‌سلام‌ی ل وی باوه‌ر‌ینه کو هه‌سه‌ن‌ی کو‌ر‌ی عه‌لی خه‌لیفه‌ی راش‌دی ی‌ی پښ‌ج‌تیه.

ئیمام عه‌لی پتر ژ ژنه‌ک‌ی ئینا‌بوو، و وی عه‌یاله‌ک‌ی ب‌وش هه‌بوو، یښ ژ هه‌می‌بان ناقدار‌تر: هه‌سن و حوسه‌ین بوون، و به‌ری نوکه مه ب به‌رفره‌هی به‌حس‌ی وان کر‌یه. و مو‌حسن، و ئه‌فه هه‌یشتا ی‌ی سا‌فا مر‌یوو. و زه‌ینه‌ب، و ق‌ی شوی ب پس‌مام‌ی خو عه‌بدل‌لا‌هی کو‌ر‌ی جه‌ع‌فه‌ری کر‌بوو، و (ام کلثوم) و ق‌ی شوی ب عوم‌ه‌ری کو‌ر‌ی خه‌ط‌ط‌ابی کر‌بوو. و ئه‌ف هه‌ر پښ‌جه عه‌یال‌ین فاط‌مایا ک‌چا پښه‌مبه‌ری بوون -سلاف لی بن-.

و ژ کو‌ر‌ین وی یښ دی: مو‌حه‌مه‌د، و ئه‌بوو به‌کر، و عو‌ثمان، و عه‌بباس و عه‌بدل‌لا‌ه و هنده‌ک‌ین دی. و وه‌کی هو‌ین دب‌ین وی نا‌ق‌ین هه‌ر س‌ی خه‌لیف‌ین به‌ری خو پاک‌ریوون و هه‌ما ئه‌فه ب تن‌ی به‌سه ب‌ته ره‌د ل سه‌ر وان ئه‌زمان در‌ی‌ژان ئه‌و‌ین دب‌ی‌ژن: عه‌لی د‌ژی وان بوو.

ئه‌گه‌ر عه‌لی د‌ژی ئه‌بوو به‌کر‌ی با دا بو‌چی نا‌ق‌ی وی دان‌ته سه‌ر کو‌ر‌ی خو، و ئه‌گه‌ر د نا‌قه‌را عه‌لی و عوم‌ه‌ری دا دو‌ژمن‌اتی هه‌با چاوا ئه‌و دا ک‌چا خو ده‌تی، و نا‌ق‌ی وی دان‌ته سه‌ر کو‌ره‌ک‌ی خو، و هه‌ر وه‌سا عو‌ثمان ژ‌ی؟

﴿فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ﴾^(۱).

(۱) ئبن ح‌بان ق‌ی هه‌دی‌س‌ی ر‌یو‌ایه‌ت دکه‌ت.

پشکا سیی

ژ زهلامین
دهمهکی شاریا!!

موعاويه کورئ نه بوو سوفيان

بهري نوکه، و دهمي مه ژينه نيگارا خليفه يي چاري، ئيمامي عهلي، شه گيراي، ههر وهسا دهمي مه به حسي ئيمامي عثمان زي کري، پتر ژ جاره کي مه به حسي موعاويه يي کورئ نه بوو سوفيان کي، و هندهک رويدانين په يوه ندي ب وي شه ههين.. بهلي ژ بهر کو موعاويه ئيک ژ وان زه لمان بوو يين دهوره کي مه زن ل دهمه کي شاري شاري ژ ديوکا ئيسلامي هه، نهو دهمي هندهک ديژني: زهماني ژيک جودابووني، يان زهماني فتنی.. و ژ بهر کو گه لهک دان و ستاندين، و (تেশويه) و شتليکرن ل دور قی صهحابيبي خودان قه در هاتييه کرن نه ب تنی ژ لايي دورمنين ئيسلامي شه ژ رافزي و روژه لاتناسان شه، بهلکي ژ لايي هندهک ژ وان که سان زي شه يين خو ب سوني زي دزان، مه ثيای د قی پشکي دا ژ کتيبا خو ل سهر سي که سان ب تاييه تي باخقين کو ناقين وان گه لهک ب بهرچاقين مه دکه قن دهمي نه قی دهمي شاري ژ ديوکا خو دخوينين.. و که سي ئيکي (امير المؤمنين) بابي عه بدرره حماني موعاويه يي کورئ نه بوو سوفيان نه مهويه.

موعاويه، کورئ نه بوو سوفيان بوو، و نه بوو سوفيان - نهوئ مه زناتيا قوره شيان د جاهلييه تي دا ذکر- ناقی وي يي دورست صخر بوو، کورئ حهري کورئ ئومه ييه يي کورئ عه بدشه مسي کورئ عه بدمه نافي قوره شسي بوو، و ناشکه رايه کو بنه مالا موعاويه نهوا ب ناقی: بنه مالا نه مهويان ديته نياسين، ژ بهر بابي وان (ئومه ييه يي)، ل عه بد مه نافي دگه هته بنه مالا پيغهمبهري - سلا لى بن- نهوا ب ناقی بنه مالا (هاشميان) ديته نياسين، چونکي پيغهمبهري نه قبيبي عه بدلموطه لبي بوو، و عه بدلموطه لب کورئ هاشمي بوو، و هاشم کورئ عه بدمه نافي بوو.

هندهک دیرۆکنفیس دهمی بهحسی وئ ههڅرکییی دکهن ئهوا د ناڅبهرا ئیمام عهلی و موعاویه دا پهیدا بووی، دڅین وهسا بدهنه زانین کو څی ههڅرکییی هندهک رهه و ریشالین دیرۆکی د پشت را هه نه، و کو هیتشتا د جاهلییه تی دا رهنهگه کی دوزمنی و ههڅرکییی د ناڅبهرا څان ههردو بنه مالان دا هه بوو، هه تا دبیزن: عهبدشه مس و هاشم هه څالجهیمک بوون، و دهمی ئه و هاتینه سه ر دنیا یی، ئه و پیکڅه دگریدای بوون، و مرۆڅی نوان نه چار بوون وان ب شیري ژیکڅه کهن، و ژ بهر هندئ د ناڅبهرا عه یالی وان دا ژي خوین هاته ریتن! و څی چیقانۆکی چو راستی بو نینن، نه خاسم ئه گهر ئه م ل بیرا خو بینین کو ریوایه تین دورست دبیزن: عهبدشه مس کوړی نه خری یی بابی خو عه بدمه نافی بوو، و هاشم چهند سالان ژ وی بچویکتر بوو.

پشتی هنگی دهمی ئه م دیرۆکا څان ههردو بنه مالان بهری ئیسلامی و پشتی ئیسلامی ژي دخوینن، ئه م دبیین هه څالینی و خزمانیه کا موکم د ناڅبهرا وان دا هه بوو، و هه ما به سه بیتن: پیغه مبهړی -سلاڅ لی بن- ژ چار کچین خو سی دابونه ئه مه وییان، و ئیکا ب تنی دابو هاشمیان.. و بهری ئیسلامی هه څالینییه کا موکم د ناڅبهرا عه بدلموطه لبی هاشمی و حه ربی ئه مه وی دا هه بوو، هه ر وهسا د ناڅبهرا کوړین وان عه بیاس و ئه بوو سوفیانی ژي دا.. و هه ر چاوا بت څه هاندنا څان رهنه گه دره وین ئاشکه را شوین تبلین دیرۆکنفیسین شیعه یین رافزی د پشت را ددیارن بو هه ر که سه کی دیرۆکی ب دو چاڅین څه کری بخوبنت.

موعاویه، بهری هنارتنا پیغه مبهړی -سلاڅ لی بن- ب پینچ سالان، یان هه فتان، هاتبو سه ر دنیا یی، مه عنا: ئه و ئیمام عه لی د ژییی خو دا نیزیکی ئیک بوون، و بابی وی مه زنی مه که هی ئه بوو سوفیانی ئه مه وی بوو، ئه وئ پشتی مرنا بابی خو حه ربی ئه مه وی و هه څالی وی عه بدلموطه لبی هاشمی، بوویه ماقوللی ئیکی د ناڅ قوره یشییان دا.. و دهیکا وی هندا کچا عوتبه یی کوړی ره بیعه یی کوړی عه بدشه مسی کوړی عه بدمه نافی قوره یشی بوو.

دهمی ئیسلام هاتی، بابی وی ئه بوو سوفیان ئیک ژ مه زن و ماقولین مه که هی بوو، و وی بو دهمه کی دريژ سه رکیشیا کافرین قوره یشییان دکر، ب تایه تی پشتی شه ری به دری، دهمی هژماره کا نه یا کیم ژ سه ر و گرگرتن موشرکان هاتینه کوشتن، و کتیبین سیره تی و

ديروکي دترينه ژ بهحسي وان کارين وي دژي ئيسلامي و موسلمانان کرين، و د شهري نوحودي و خندهقي دا وي سهروکاتيا لهشکهري کافران کړيو، و بهري موسلمان مهکههي څهکهن ل سالا (۸) مشهختي، نهو سوږيان هاته د ئيسلامي دا، و پستي موسلمانبونو وي وي گهلهک ههلويسستين باش ههبون، و خزمهتا وي بو ئيسلامي و پشکداريا وي د جيهادي دا تشتهکي څهشارتي نينه.. ل زهماني ئيمامي عثمان، دهمي ژيبي وي حهشتي و تشتهک سال چوبو بو بهر دلوقانيا خودي.

و دهیکا وي ژي، نهوا بو دهمهکي دريژ نهيارهتيا ئيسلامي کړي، پستي څهکرنا مهکههي هاته د ئيسلامي دا، و نهو ژنکهکا تيگههشتي و شاعر و سهربلند بو!

و وي هژمارهکا خويشک و برايان ههبون، ژ برايین وي: يهزید، و نهفه صهحابيهکي خودان قهر بو، ل سالا څهکرنا مهکههي موسلمان بوو، و پشکداري د شهري حونهيني دا کړيو، و نهو بهکري نهوکړيو سهروکي وي لهشکهري قهستا شامي کړي، و عومهری نهو کړيو والي ل شامي، و ل سهر زهماني عومهری نهو مړيو، و عومهری برايی وي موعاويه دانا جهی وي وهکی دي د گهل مه نيت.

و ژ خويشکين وي: (أم حبيبہ) و ناقي وي يی دورست رهمله بو، و نهو ژ وان کهسان بو يين زوی موسلمان بوين، و د گهل زلامي خو عويهيدللاهي نهسهدي مشهخت بوو، و پستي زلامي وي ل ويري بويه فله و ل سهر کوفي مري، پيغمبهري -سلاف لي بن- نهو ماره کر، و د ناف ژنکين پيغمبهري دا کهس نهبو د نهسهبا خو دا نيزيکتر بت بو وي ژ رهملایي.

* * *

ديروکي سهرهاتيپين ژيانا موعاويهی دهمي هيشتا زاروک و هتا مهزن بووي، ب بهرفرهی بو مه نهغهگيرايه، و ناشکهرايه کو دهمي ئيسلام هاتي ژيبي وي ل دورين پينج ساليبي بو، و دهمي پيغمبهري -سلاف لي بن- و موسلمان ژ مهکههي مشهختبوينه مهدينی ژيبي موعاويهی ل دورين ههژده ساليبي بو، و نههاتييه زانين کو موعاويهی پشکداري د وان شهران دا کریت يين کافرين مهکههي دژي موسلمانان کرين وهکی بهدري و

نوحودئ.. و ل دؤر دپړوکا موسلمانبونو وى دو بووچوون هه نه: يا به لاف نه وه کو ئه و د گڼل دهيباب و براىي خو يه زيدى ل دهمي شه کرنا مه که هئ يي موسلمان بوو، و هنگي ژيبي وى ل دؤرين (۲۶) ساليبي بوو. و بؤچوونه کا دى هه يه ژئ دئيتته شه گوهاستن کو ئه و ل سالا (۷) مشهختى دهمي پيغهمبر -سلاف لى بن- و صهبابي چووينه مه که هئ بؤ کرنا عومري ئه و دپيژني: (عمره القضاء)، هنگي موعاويه موسلمان بوو، به لى وى ئيسلاما خو شه شارت بوو ژ بهر بابي خو دا پي نه حسييت. و هه ر چاوا بت ئه و نه ژ وانصه حابييان بوو يي زوى هاتينه د ئيسلامى دا، به لى د گڼل هندئ ژئ ئيسلاما وى يا درست بوو، و پشتى هاتيه د ئيسلامى دا وى د گڼل پيغهمبري -سلاف لى بن- پشکدارى د شه ري حونه يني دا کړبو، و پيغهمبري -سلاف لى بن- سه د حيشتر و چل وه قيبين زپري ژ غه نيمه و ده سکه فتين شه ري دانى.

و چونکي موعاويه مروقه کي خوانده قا بوو، و نقيسين دزاني، پيغهمبري -سلاف لى بن- ئه و کره ئيک ژ نقيسه رين وه حيبى، دهمي هندهک ژ قورئاني هاتبا خوارى، وى دهنارته ب دويش موعاويه ي را؛ دا وه حيبى بنقيست. هه ر وه سا هندهک جاران وى کاغه زين پيغهمبري ژئ -سلاف لى بن- بؤ مه لک و مه زين وه لاتان دنقيسين.

و د حه ديسه کا درست دا هاتيه کو پيغهمبري -سلاف لى بن- دوعا بؤ موعاويه ي کړبو، و گوته بوو: ﴿اللهم اجعله هاديا مهديا واهد به﴾ يه عنى: يا ره بي تو وى بکه يه هيدايت بؤ خه لکى، و به ري وى بده يته هيدايت، و هيدايت پي بکه ي^(۱). و د حه ديسه کا دى دا هاتيه: ﴿اللهم علم معاوية الكتاب والحساب وقه العذاب﴾ يه عنى: يا ره بي تو موعاويه ي فيري نقيسين و حساب بکه، و وى ژ عه زابى پپاريزه^(۲).

و د حه ديسه کي دا يا بوخارى ژ (أم حرام) شه دگو هيزت هاتيه: ﴿أَوَّلُ جَيْشٍ مِنْ أُمَّتِي يَغْزُونَ الْبَحْرَ قَدْ أَوْجَبُوا﴾ يه عنى: ئيکه مين له شکه ر ژ نوممه تا من جيهادى د ده ربايى دکه ن، ئه و کاره کي وه سا دکه ن پي بچه به حه شتي، گو ت: من گو تي: ئه ي پيغهمبري خودئ، ئه ز

(۱) ترمذى في حه ديسي شه دگو هيزت.

(۲) ئهمه د و طه براني في حه ديسي شه دگو هيزن.

د ناټ وان دامه؟ گوت: بهلي. و نهټ لهشکهره نهو بوو يي موعاويهی سرکيشيا وی کړی ل سهر زهماني عوثماني.

و موعاويهی -خودې ژي رازی بت- (۱۶۳) حهديس ژ پيغهمبهري -سلاف لي بن- روايهت کړينه، و هندک ژ وان روايهتین بوخاری و موسلمينه.

* * *

ل سهر زهماني نهبوو بهکړی ناټي ژ همميان بهرچاقت ژ ناټين بنه مالا نهبوو سوفیانی ناټي کورې وی يهزیدی بوو، نهوې نهبوو بهکړی سهرؤکاتيا وی لهشکهری کړيه د دهستان دا نهوې ل شامي جيهاد دکر، و د گهلهک شهران دا بابي وی نهبوو سوفیان و برایي وی موعاويهی ل ژير نالايي وی جيهاد دژي رومي دکر.. بهلي ناټي موعاويهی وهک سرکيشهک د مهيدانا لهشکهری و سیاسی دا ل سالا (۱۵) مشهختی بهرچاټ بوو، دهمي خليفی راشدی يي دووې عومهری کاري شه کرنا باژيرې قهيساريه هلسارتيه وی، و برایي وی يهزیدی، واليبي شامي، لهشکهرهک بو بهرهشکری، و نهو شياي پشتی چند شهرهکان شي باژيرې گرنګ بستين و ب سهر دهوله تا ئيسلامي شه بهردهت، هر وهسا وی هژمارهکا باژيرېن دی ژي ل بهر ليټفا دهريايي شه کرن..

و پشتی ټان سرکهفتان يين وی ب دهست خو شه نينان، ئيمامي عومهر ل سالا (۱۷) نهو کره واليبي (نوردوني)، و دهمي ل سالا د دويش دا برایي وی يهزید مری، عومهری نهو ل جهي وی کره واليبي شامي، و دياره هندک کهسان نهټ چنده ژ عومهری ب غريب شه وهرگرت، کو چاوا نهو وی دکته والی ل سهر صهحابين ژ وی ب عهرتر و چيتر، لهو ئيمامي عومهر گوت: نهو لومي من دکهن کو من نهو کره والی، و من يي گوه ل پيغهمبهري بووی دوعا بو وی کرين و گوتي: ﴿اللهم اجعله هاديا مهديا واهد به﴾.

و دهمي عومهر هاتييه شامي دا کليلين قودسي وهربرگرت، موعاويه ب مهوکبهکي مهزن شه هاته بهراهيبي، و دهمي عومهری نهو ب وی مهوکبي مهزن شه ديتي، گوتي: توبي خوداني شي مهوکبي؟ و من يي گوه لي بووی کو خه لک ل بهر دهري ته رادوهستن؟ يهعني: ته دهرگههقان بو خو يين دانين.. و نهټه تشتهکي جودا بوو ژ سياسه تا عومهری، موعاويهی

گوټی: بهلی ئه ی (أمیر المؤمنین) ئهوا گهشتیبه ته تشته کی راسته، عومهری گوټی: څیجا بوچی تو وه دکه ی؟ دل ی من دچتی ئهز ته پیخواس بهنیرمه وهلاتی حیجازی! وی گوټ: ئه ی (أمیر المؤمنین) ئهم یین ل وهلاته کی جاسووسین دوزمنی لی دمهشه نه، لهو دقیت ئهم وهسا خو نیشا وان بدهین کو هه یبه تا ئیسلامی و ترسا موسلمانان بکهفته دلین وان، و ئهز دی وی کهم یا تو فرمانی ل من دکه ی، و دی خو ژ وی تشتی دهمه پاش یی تو منژی ددهیه پاش، عومهری گوټی: چی تشتی ئهز پسپارا وی ژ ته دکهم، تو ریکی ل بهر من تهنگ دکه ی، نه ئهز فرمانی ل ته دکهم، و نه ته ژ چو ددهمه پاش!

و ژ بهر څی سیاست و سهر و بهری موعاویه ی، دهمی عومهری ئهو ددیت دگوټ: ئهغه کیسرایی عهدهبانه! و د گهل کو ئهو مهزنی و هه یبه تا موعاویه ی ل دوزر حوکمی خو ددانا، و ئهو سیاستا وی ب کار دئینا، وهکی وی سهر و بهری نه بوو یی عومهری ب خو ب کار دئینا زی، بهلی عومهری خو ژ ی بی دهنګ کړو؛ چونکی وی دزانی موعاویه ی مه خسه دهکا شهرعی پی هیه، و ههر چهنده عومهری گلهک والی دئیخستن و دم بو دهمی دگوهارتن زی، بهلی وی موعاویه هیلا، و ویلایه تا وی بهر فرده کر، و حه تا عومهر مری زی موعاویه ههر والیی بوو ل وهلاتی شامی.

و دهمی عثمان بوویه خهلیفه وی موعاویه هیلا ل سهر کاری وی، و موعاویه یی بهردهوام بوو د جیهادا خو دا دژی دهوله تا رومی، و ئهو دئیته هژمارتن ئیکه مین (ئسطولی ئیسلامی یی بهری) ئافاګری، و ئهو ئیکه مین سهرله شکه ری موسلمان بوو جیهاد د دهریایی دا کری.

و دهمی فتنه ل زهمانی ئیمامی عثمان پهیدا بوو، موعاویه ئیک ژ وان که سان یین داخواز ژ عثمانی کری کو ئهو دهستوریی بدهته والییین خو ههر ئیک ل جهی خو ب توندی سهردهریی د گهل فتنه چییان بکهت؛ دا فتنه هیشتا ل دهسپیکا خو بمرت، بهلی عثمان د گهل څی چهندي نه بوو، و هزرا وی ئهو بوو کو توندی پتر دی فتنی بهر فرده کهت، و دقیت ب نهرمی و رحه تی سهردهری د گهل وان بیته کرن، و بهری موعاویه ژ مه دینی څه گه ریپته شامی، گوته خهلیفه ی: د گهل من ودره شامی، بهری مه سه له بگه هته وی دهره جهیی کو تو نه شیی، عثمانی گوټ: ئه گهر ستوبی من بیته برین ئهز جیرانییا

پيغهمبهري -سلاف لي بن- ناهيلم! موعاويهی گوټي: باشه، نه ز دئ لهشکهره کی ژ شامي هنيرمه مه ديني، دا نه گهر بوو تنگافي بهر قاني ژ ته بکته. عوثماني گوټي: نه ز ل سهر خه لکي باژيري پيغهمبهري ناکه مه تنگافي. هنگي موعاويهی گوټي: نهی (امير المؤمنين) ب خودي ياندی نييه کوشتن، يان ژي نهو دئ نييه ته ل قيړي.. عوثماني گوټ: (حسبي الله و نعم الوكيل).

و پاشي نهو چيپوو يا بهري نوکه مه فه گپړاي دهمي مه به حسي ئيمامي عوثمان کړي، و تشتي بهرچاڅ نهو ل دهمي فتنی، و ژ بهر هشيار و موکمييا موعاويهی، فتنه چييان بهر ييپي خول شامي نه دين، وهکي کول عيراقی و مصری ديتي، و موعاويه شيا جهي خو ژ خرابييا فتنه چييان بپاريزت.. و پشتي ئيمامي عهلي بوويه خه ليفه، و هرماردهکا مه زن ژ فتنه چييان -بو سياست- خو دايه د گهل لهشکهری ئيمامي، وان گفاشتن ل سهر ئيمامي کر دا نهو چهند والييه کان بيخت، و ئيک ژ وان موعاويه بوو، و دهمي ئيمامي قياي قی چهندی ب جه- بينت، موعاويهی و خه لکي شامي برپارا ئيمامي ب جه- نهينا، و وان هنگي به يعه نه دابوو عهلي.. و نهو چيپوو يا بهري نوکه فه گپړاي دهمي مه به حسي ژيانا ئيمام عهلي کړي، و ههوجه ناکهت ل قيړي دوباره بکهن.

و مهسه له گههشته هندئ ئيمام عهلي هاته شهيدکرن ب دهستين خه وارجان، و خه لکي کووفه کورئ وي حهسهن ل جهي وي دانا، و پشتي شش ههيقان، حهسهن ژ وان بي هيشي بوو، و کاغه زدهک بو موعاويهی هنارته شامي، و نهو بوو نهو صولح د ناقبهرا وان دا چيپوو، يا بهري نوکه مه به حس ژي کړي دهمي مه به حسي ئيمام حهسهن کړي.

و ل وي دهمي خه وارچ ب کوشتنا ئيمام عهلي رابووین، و نهو د قی تاوانا خو دا سه رکه فتين، وان بهر گه پړيانا کوشتنا موعاويهی ژي کړ، و ههر چنده وان نهو بريندار کړي ژي به لي نهو نه مر.

و ل وي دهمي هه قړکی و شهر د ناقبهرا وي وئيمام عهلي دا هه ی ژي، دهمي مهسه لهکا علمي ل بهر موعاويهی ئالوز بيا، وي کاغه زدهک بو عهلي دهنارت، و پسيارا خو پي دکر، لهو دهمي خه بهري شهيد بوونا ئيمام عهلي گههشتيبي وي کره گري، و دهمي

پسپار ژئ هاتییه کرن: بۆجی تو دکهیه گری؟ وی گۆت: تو نزانئ چ قهنجی و علم ئهفرؤ ژ دهست خه لکی ده رکفت!

* * *

ل هه یفا (ربیع الأول) ئ ژ سالا (٤١) مشهختی، و ب دورستی پشتی مرنا پښه مبهړی -سلاف لی بن- ب سیمه سالان، حهسهنی کورئ عهلی تهنازول ژ خیلافهتئ کر، پشتی بؤ وی دیار بووی کو هه قالین وی ژ خه لکی کووفه نه یین هندینه مروف خو پئ پشت گهرم بکهت، لهو وی هنارته ب دویف موعاوییهی را و داخواز ژئ کر بیت دا صولحئ بکهن، و ئهف صولحه ل باژیرئ کووفه هاته کرن، و ب ئاماده بوونا حهسهنی و حوسهینی و موعاوییهی ئهو هاته موړکرن، و خه لکی کووفه بهیعه دا موعاوییهی، و حهسهن د گهل بنه مالا خو زقړی مه دینئ.. و ژ بهر کو د قئ سالی دا دوبه رکی د ناف ئوممهتئ دا نه ما، نافئ قئ سالی (سالا ٤١) بوو سالا کو مبونئ (عام الجماعة).

و ژ بهر وئ حه دیسا دورست یا تیدا هاتی کو (خلافهت پشتی من سیمه سالن) هنده ک کس بؤ هندئ چوینه کو چئ نابت بیژینه موعاوییهی و ئهوین پشتی وی هاتی: خه لیفه، به لکی یا دورست ئهوه ئهم بیژینئ: مه لک.

به لی د بهر سقا قئ چهندئ دا زانایئ مه زن (شیخ الإسلام ابن تیمیه) ئاشکه را دکهت کو دورسته بؤ وان یین پشتی سیمه سالان ژئ هاتین بیته گۆتن: خه لیفه، ئه گهر خو ئهو مه لک ژئ بن، و دهلیل ل سهر قئ چهندئ ئهو حه دیسه یا (بوخاری و موسلم) ژ ئه بوو هوریره ی قه دگو هیزن، دیترت: پښه مبهړی -سلاف لی بن- گۆت: ﴿کانت بنو إسرائيل تسوسهم الأنبياء، كلما هلك نبي خلفه نبي، وإنه لا نبي بعدی، وسيكون خلفاء فيكثرون﴾ و ژ قئ حه دیسئ ئاشکه را دبت کو گه لک خه لیفه دئ هه بن، و د حه دیسه کا دی دا یا (موسلم) ژ جابرئ کورئ سه موره ی قه دگو هیزت هاتییه: ﴿لا يزال هذا الدين عزيزا منيعا إلى اثني عشر خليفة..﴾ مه عنا: پښه مبهړی -سلاف لی بن- نافئ خه لیفه یئ دانایه سهر پتر ژ ههر چار خه لیفه یین راشدی.

و ههر چاوا بت دهمي موعاويه بوويه خليفه هژمارهکا مهزن ژ صهحابيښ خودان بها، و تابعيښ خودان قهدر دزبندي بوون، و وان همميان موبايه عا وي کر، تشتي هندي دگهينت کو ئو يي ژ ههژي خليفاتيبي بوو، نه گهر نه.. وان موبايه عا وي نه دکر؛ چونکي صهحابي نه ئو بوون يي ژ ترسيڼ کهسهکي دا يان بو مهصلحه تهکا دنيايي، حقيقي قشپرن، يان خو ل سهر باطلی يي دهنگ بکهن.

و نيژيکي سيست سالان (ژ سالا ۴۱ هتا ۶۰ مشهختي) موعاويهی حوکم کر، و ل سهر دهمي وي باژيري ديمه شقي پايتختا دهولتا ئيسلامي بوو، و فتوحاتين ئيسلامي ل لايي پروژاقيي شه زيده بوون، و جيهادا ئيسلامي دژي دهولتا بيزهنتي مشه بوو، و ل قيري دهليفه دهست نادهت ئو قی بابتهتي بهر فرده بکهين، ب تني دي بيژن: نه گهر دهمي خيلافهتا موعاويهی د گهل زهماني پشتي وي بيته هه شبرکرن دهمي وي ژ يي پشتي وي باشر و چيتر بوو، خو دهمي عومهرئ کورئ عهبدلعززي ژي، چونکي موعاويه ژ عومهرئ کورئ عهبدلعززي باشر و ب رهمتر بوو، پسپار ژ عهبدللاهي کورئ موبارهکي هاتهکرن: ئهرئ کي چيتره موعاويه يان عومهرئ کورئ عهبدلعززي؟ وي گوت: نهو توژا د گهل پيغه مبهري -سلاف لي بن- چوويه دفنا موعاويهی ژ عومهرئ کورئ عهبدلعززي چيتر بوو! و جارهکي پشتي بوويه زهماني عهباسيان، هندهکان ل ديوانا ئيمامي نه عمهش بهحسي عومهرئ کورئ عهبدلعززي و عهالهتا وي کر، نه عمهشي گوت: پا نه گهر ههوه زهماني موعاويهی ديتبا هوين دا چ بيژن؟ وان گوت: هندي يي بينفرده بوو؟ وي گوت: نه، هندي يي ب عهالهت بوو.

بهلي نه گهر دهمي موعاويهی د گهل يي ههر چار خليفه يان بيته قيا سکر، يي گومان دهمي وان ژ يي وي چيتره.

و تشتي ژ همميي پتر بوويه جهي رهخنه و دان و ستاندني، يي کو موعاويه ل دهمي حوکمدارييا خو پي رابووي، نهو بوو دهمي وي برپار داي پشتي وي کورئ وي (يهزيد) بيته خليفه، و ب قی چهندي وي (مهسه لا شوورايي) راکر، و مهسه لا (وهلي عههدي) دهرتخست، نهوا پشتي وي بوويه عهدهت د ناف نوممهتي دا.

و بهری نوکه ژی، دهمی مه به حسې حهسهن و حوسهینې کر، هندهک ئیشارهت مه دانهڅی مهسهلی، بهلی مه دڅیت ل څیړی پتر به حس ژی بکهین.. ئیمامی طه بهری ئاشکه را دکهت کو ئهڅ هزره ل سالا (۵۶) بو موعاویه ی چیبوو، یهعنی: پشتی مرنا ئیمامی حهسهن ب حهفت سالان، و پشتی مرنا صهحابیی دویماهییی ژ وان دهین مزگینی ب بهحشتی بو هاتیبه دان، و یی دویماهییی ژ وان شهشپن عومه ری بو خیلافه تا پشتی خو هلبزارتین، ب ساله کی، کو سهعدی کورې ئه بوو وهققاصی بوو.

څیجا مهسه لا هلبزارتنا (یہزیدی) و پیلیدانا شوورایې چاوا بوو؟

ل سه ری چهند خالهک هه نه دڅیت ل بیرا مه بن:

یا ئیکې: هندي یهزیدی کورې موعاویه ی بوو، نه ژ صهحابیان بوو؛ چونکی ئهو ل سالا (۲۶) مشهختی، ل زهمانی عثمانی، هاتبوو سهر دنیا یی.

یا دووئ: دهمی موعاویه ی څیای بهیعی بو کورې خو ژ خه لکی ودرگرت، هژمارهکا صهحابیان دزیندی بوون، و ئاشکه رایه کو صهحابی ژ وی دچتر بوون، مهعنا: یهزید، کهسی باشر نه بوو، ئه گهر خو بیثین: یی باش ژی بوو! و ههر چهنده شهرت نینه یی باشر بته خهلیفه مادم ئهوئ دته خهلیفه یی باش بت، بهلی دانانا یی باش ل دهمی هه بونا یی باشر دته جهی پرخنه گرتی.

یا سییی: ئهڅ کارې موعاویه ی کری، کو هیشتا د ساخیا خو دا، و دهمی ئهو خهلیفه، کهسی بهری وی نه کربوو، چونکی پڼغه مبهړی -سلاڅ لی بن- و عثمانی و عهلی کهس ل جهی خو نه دانابوو، و ئه بوو به کری راسته عومهر پشتی خو دانا، و عومهری شهش کهس دهسینشانکر کو ئیک ژ وان پشتی وی بته خهلیفه، بهلی هندي ئهو دساخ بهیعه بو یی دی نه هاتبوو دان.. و پشتی هنگی ژی، کهسی ژ وان ههردووان کورې خو نه دانابوو شوینا خو، لهو دهمی موعاویه ی هیجهت بو خو گرتی کو ئهڅا وی کری ریکا ئه بوو به کری و عومهریبه هندهک صهحابیان گوئی: نهخیر، ریکا کیسرای و قه یصهریبه.

یا چاری: ئهو صهحابیین بهرنگارییا موعاویه ی کری، و بهیعه نه دایه کورې وی، وهکی: عهبدللاهی کورې عومهری، و عهبدرره حمانی کورې ئه بوو به کری، و عهبدللاهی کورې

دين د پټکا وان را يي گه هشتييه مه، و نه گهر نهو يين باوهری نه بن، مه عنا: گومان دي کفته د وي ديني ژي دا يي وان گه هاندييه مه.

پشتي ټان خالين کورت و گرنګ دي بيژين: دهمي موعاويه پي هسيای کو نهو يي بهر ب دويماهييا عمری خو ټه دچت، و وي ديتي کو نه گهر نهو کورپي خو يه زبدي ل جهي خو بدانت، دي شيت نوممه تي ژ هندي پاريزت کو دوباره ژيکځه بيت، و وي بو ټي چهندي دانو ستاندن د گهل هندهک هه ټالين خو کر، و بير و بوچوونين وان وه گرتن، و ټيک ژ وان (زياد بن ابيه) بو، نهوي گوتبيي: لهزي د ټي کاري دا نه که.. و وي ب يا زيادي کر، بهلي پشتي دهمه کي دوباره وي مه سه له هليخت، و خه لکي شامي پشته ټانييا وي کر، و وان همميان بهييه دا يه زبدي، و نهف چهنده وه کي مه گوتي ل سالا (۵۶) مشهختي بو.

موعاويه ي داخواز ژ خه لکي هه مي ولايه تان کر کو وه ديتن خو به نيرنه شامي؛ دا بهيي بدنه يه زبدي، و وان نهف چهنده کر، ب تني خه لکي مه ديني تي نه بن، وان نهف مه سه له ژ بني قه بويل نه کر! هژماره کا صهحابيان به رانه ر واليبي موعاويه ي (مهرواني کورپي هه که مي) رابونه ټه و ناشکه را گوتني: نهف کاري موعاويه ي دټيت بکهت، چاټليکرنه بو رټبازا کيسرا و قه يصه ري، و لادانه ژ رټبازا پيغمبره ي -سلاف لي بن- و خه ليفه يين وي. و دهمي موعاويه ي ب ټي چهندي زاني قه ستا جيحازي کر، و پشتي ژ کرنا هجي خلاص بووي، چو مه ديني، دا نهو ب خو دان و ستاندني د ټي چهندي دا د گهل وان بکهت، و پشتي چهنده (موناقه شه يين گهرم) بو وي ديار بوو کو نه رازي بونا وان نه ژ بهر هندييه کو يه زيد ب کير نائيت، به لکي ژ بهر (حرصا) وانه ل سه ر خيلافه تي، و ترسا وانه ل سه ر پاشه رټوژا نوممه تي، و ټي چهندي دلي وي خوش کر!

و هه ژييه بيژين: مه زنترين هه ټرک بوو موعاويه ي و خه لکي شامي د ټي مه سه لي دا چار صهحابي بوون:

أ- عه بدللاهي کورپي عومه ري، و نهوي دگوت: نهز موخاله فا نوممه تي ناکه م، و نه گهر خه لک هه مي رازي بوون، نهز ژي دي رازي بم، هه چهنده نهف شيوه د هلبزارتنا خه ليفه ي دا نه ب دلي منه.

ب- عه بدره حمانی کورې نه بوو به کړی، و نه شه ژ هه مییان د ژوارتر بوو، ل بهر ده قی موعاویه ی دا و رابوو ژ دیوانا وی دهرکه فت، و گه ف ژی ل موعاویه ی کرن، ئینا موعاویه ی گوت: یا ره بی تو به لا وی ژ من شه که ی!!

ج- عه بدللاهی کورې زوبه یری، و موعاویه ی دگوتی: هه می خه تایین تهنه کو یین دی ژی به یعی نه دن! به لی وی گوت: پیغمبره -سلا ف لی بن- نه م یین داینه پاش کو به یعی بدینه دو نه میراند ئیک دهمی دا، نه گهر تو وهستیابی، خیلافه تی به پیله و یه زیدی بدانه جهی خو، و نه ز دی به یعی دهمی.

د- حوسه ینی کورې عه لی، و به لکی ره ئیا وی -د گڼل فان نه گهرین بۆرین ژی- نهو بت کو یه زید ب کیر فی کاری نائیت.

و هه ر چاوا بت، گه له ک صهحابیان -ل مه دینی- موافقه موعاویه ی ل سهر فی چهندي کر، و هژمارا وان -وه کی دیروکشان دبیزن- نیزیکی شیست صهحابیان بوو، و پشته موعاویه ژ مه دینی دهرکه فتی ب دهمه کی کیم عه بدره حمانی کورې نه بوو به کړی مر، و سی کهس مان به یعه نه دای: عه بدللاهی کورې عومه ری و نه فی پشته مرنا موعاویه ی به یعه دا یه زیدی دهمی دینی نوممه ت ل سهر کۆم بوو، و عه بدللاهی کورې زوبه یری، و حوسه ینی کورې عه لی، و نه فان به یعه نه دای و هه ردو ژ مه دینی دهرکه فتن و چونه مه که هی.

و مه سه له هؤسا ما هه تا مرنا موعاویه ی ل سالا (۶۰) مشه ختی، و یه زید ل جهی وی بوویه خه لیفه، و خه له تییا یه زیدی یا مه زن نهو بوو هه ر ژ ده سپیک وی فیا ب کوته کی به یعی ژ عه بدللاهی کورې زوبه یری و حوسه ینی کورې عه لی بؤ خو بستینت، و دهمی نهو ل بهر فی چهندي نه هاتین، هه فکی مه زن بوو هه تا گه هشتییه هندي مه سه له ب دهرکه فتنا حوسه ینی بؤ عیراقی ب دویماهی هاتی، پاشی شه هیدبونا وی ل ده سپیکا سالا (۶۱)، وه کی به ری نوکه مه به حس ژی کری، دهمی مه ژینه نیگارا ئیمامی حوسه یین شه گوهاستی، و نه ف سهرهاتییه بوو نه گه را هندي یه زید و حوکمی وی د چاقین موسلمانان دا ره ش بیت هه تا نه قرو!

و پشتي هنگي ده مې يه زېدي نيشانين (دهرکهفتنا ئاشکېرا) ژ عېدللاهي کورې زوبه يري ديتين ل سهر دهمه لاتا وي، ثيا ب هيزي دويماهيه کي بوي ژي بدانت، لهو له شکرهک هنارته مه کههې بگرتن، يان هتا کوشتنا کورې زوبه يري، بهلي خودي وده سا هزکر يه زېد بمرت ل سالا (٦٤)، بهري له شکرې وي دويماهيه کي بوي کورې زوبه يري بدانت، و پشتي مرنا وي کورې وي (موعاويه) ل جهې وي بوو خليفه، بهلي ژ بهر کو ئو مروقه کي نساخ بوو، ههر وده سا ژ بهر کو وي دل د حوكمداريې نه بوو، وي ده ست ژ خليفاتيې کيشا، و د ناڅ خه لکي دا رابوو و گوټ: من هزکر وهکي ئه بوو بهکري بکهم، بهلي من کهسه کي وهکي عومهرې د ناڅ هه وه دا نه ديت ل جهې خو بدانم، و من ثيا وهکي عومهرې بکهم، بهلي من د ناڅ هه وه دا کهس وهکي وان ههر شمشان نه ديت يېن عومهرې هلبژارتين، قيچا يې هه وه بقيت بو خو هلبژيرن.. پاشي ئو چوو د مال څه و دهرنه کهفت هتا مري.

و بهري ئو بمرت هنده کان گوټي: ما توئيکي ژ مالا خو نادانيه جهې خو؟ وي گوټ: من نه قيت ته علييا وي تام بکهم و شرينيا وي بو بنه مالا ئومه ييه بهيلم!

و پشتي ئو مري، دوه ره کييه کا مه زن د ناڅ ريزين ئومه ته يې دا په يداوو، خه لکي حيجازي به يعه دا عېدللاهي کورې زوبه يري، بهلي خه لکي شامي ب قې چهندي رازي نه بوون، و گوټن: ئم قه بويل ناکه ين ئه څ مه سه له ژ ده ست مه دهرکه فت، لهو وان به يعه دا مه رواني کورې هه که مې ئه مه وي، و پشتي مه رواني کورې وي عېدلمله ک هاته شويني، و هه څرکييه کا دژوار د ناڅه را وي و کورې زوبه يري دا په يداوو، ب شه هيدبونو عېدللاهي کورې زوبه يري ب دويماهي هات^(١).

* * *

و زڅپين ل موعاويه يې کورې ئه بوو سوفيانې -خودي ژي رازي بت- دي بيزين: پشتي سالا (٦٠) مشه ختي ب نيقي بووي، و پشتي نيزيکي بيست سالان ژ خليفاتيې، (امير

(١) سه هاتيا شه هيدبونو عېدللاهي کورې زوبه يري -خودي ژي رازي بت- مه د کتيا خو (چيروک و ديروک) دا څه گپراه، و هه چيې بقيت ديت ل ويري لي بزڅرت.

المؤمنين) موعاويه نهخوژش کەفت، و ژيبي وي هنگي نيزيکي حەفتي و ههشت سالان بوو، و تشتي ژي هاتييه څه گوهاستن بهري مرنې ئهو بوو وي وهصيهت کر نيشا مالي وي پشتي مرنې بو خزينهيا دهوله تي (بيت المال) بيته دان، و وي گوته مروقتين خو: د فلان سندووقی دا کراسه کي پيغه مبهري -سلاف لي بن- ههيه، د گهل هندهک موي و نينوکتين وي من بو ئهقرۆ بين هلگرتين، ئهگەر نهزمرم، وي کراسي د بن کفني دا بکهنه بهر من، و وان پرتين نينوکان و موي بکهنه د دهف و دفن و چاقتين من دا.. و ئهگەر ههوه نهز کرمه د قهبري من دا موعاويه ي بهيلنه د گهل (أرحم الراحمين).

و دهمي نساخي ل سهر وي دژوار بووي وي گوټ: تپچوون بو وي مالي بت يا چل سالان من مهلکاتي لي کري، بيست سالان ئهمير، و بيست سالان خهليفه، و ئهغه حالي منه تيدا، تپچوون بو دنيايي بت و عاشقين وي!

وگاڅا ئهو کهفتييه بهر مرنې وي گوټ: خوزي نهز زهلامه کي قورهيشي بامه ل (ذي طوي)، و تشتهک ژ څي کاري نه کهفتبا د دهستي من دا.. پاشي کره گري، هندهکان گوټي: بوچي تو دکيه گري؟ وي گوټ: گرييا من نه ژ بهر وي مرنهيه ئهوا ب سهر من دا هاتي، و نه ژ بهر وي دنيايييه يا نهز ل پشت خو دهيلم، بهلي مهسهله دو مستن: مستهک بو بهحهشتيه، و ئيک بو جهنهميه، و نهز نزانم کاني نهز دي ژ کيژ ههر دووان بم.

پاشي وي رويي خو دانا سهر عهردی و کرهگري و گوټ: يا رهبي ته د کيتابا خو دا گوټييه: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونِ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ٤٨) يا رهبي تو من ژ وان حسيب بکه ي بين تو ههز دکي گونهين وان بغه فريني.

و مرنا وي و څهشارتنا وي ژي -خودي ژي رازي بت- ل بازپري ديمه شقي بوو.

عمرې کورې عاصې

زهلامې دووې ژ زهلامین دهمې شاربای، عمرې کورې عاصې بوو، ئیک ژ مهزترین عققدار و تیگه هشتیبتین عه ربان، دهمهک ب سهر دا هاتبوو مهزترین دوزمنې ئیسلامې نهو بوو، نه گهر هنگی مربا جهنهم دا بو وی واجب بت.. پاشی دهمهکی دی ب سهر دا هات به یعه دا پیغه مبهري -سلاف لی بن- و هندی هند شهرم ژ دکر تیر بهري خو نه دایې حه تا مری، نه گهر هنگی نهو مربا خه لک دا بیژن: خوزیبتین وی دې چته به حه شتی.. پاشی دهمهکی دی ب سهر دا هات تیکه لی دهمه لاتی و هندهک شولیتین دی بوو، دهمې که فتیبه بهر مرنې دگوت: نه زانم چاوا دې ژ دهرکه قم، بو من یان ل سهر من!

عمرې کورې عاصې، نهوې پیغه مبهري -سلاف لی بن- د دهر حه قا وی دا گوتی: ﴿أسلم الناس وآمن عمرو بن العاص﴾^(۱) یه عنی: خه لک ته سلیم بوون، به لی عمرې کورې عاصې باوهری ئینا..

قیجا عمر کی بوو؟ و سهرهاتییا وی ل دهمې شاربای ژ دیروکا ئوممه تی چ بوو؟

بابې عبداللهی، عمر کورې عاصې بوو، و عاص کورې وائلې کورې هشامې کورې سه عدې کورې سه همیه، و سه هم ئیک ژ بابکین قوره شیبانه د نه سه با خو دا دگه هته که عبې کورې لوئه یې قوره شې.. ئیک ژ ماقولیتین مه که هې بوو، ل وی سالا مه زنی مه که هې عه بدلموطه لب تیدا مری، یه عنی: دهمې ژیبې پیغه مبهري سلاف لی بن هه شت سال، عمرې کورې عاصې هاتبوو سهر دنیا یې، و سیم- و دو سالان پشتی پیغه مبهري -سلاف لی

(۱) ترمذی فې حدیسی ژ عوقبه یې کورې عامری شه دگو هیزت.

بن- نهو مابوو ساخ؛ چونکي مرنا وي ل سالا (۴۳) مشهختي بوو، مهعنا: نهو نيزيکي
حهشتي و هفت سالان ژياوو.

بوونا وي ل مهکههي بوو، و مرنا وي ل مصري بوو، دهمي موعاويهی -خودي ژي
رازي بت- کريه والي ل ويړي، ل سهر دهمي خيلافه تا خو.

* * *

ديروکي دنگ و باسپن وي ژ هنگي وهره د ناف بهرپه پتن خو دا هلگرتينه دهمي
هژمارهکا موسلمانان (سيژه زهلام و چار ژن) بو خو ژ مهکههي رهقين و قهستا وهلاتي
حهبهشه کرين، ئينا مهزنين مهکههي ل سهر هندي پتکها تن کو کوري خو عه مري کوري
عاصي، هه قالتي نه جاشيبي مهلکي حه بهشه، د دويث وان موسلمانان دا بهنيرنه حه بهشه؛ دا
داخوازي ژ نه جاشي بکهت کو وان مروغان دهر بيخت يين ژ مهکههي هاتينه وهلاتي وي..

و د گڼل وي ههمي شاره زايي و تيگه هشتنا عه مري هي، بهلي نهو حه قيبا خودي
ل سهر نه زماني جه عه مري کوري نه بوو طالبي گپړاي نهو ههمي (عه بقه ريبه تا عه مري) هي
پويچ کړ!

و پشتي قتي (شکه ستنې) يا عه مري ديتي، جارهکا دي نهو ژ بهر چاقين ديروکي بهرزه
دبت، بهلي هه چرکي ل مهکههي يا بهر دهوام بوو، و دهمي مهيدانا هه چرکي هاتييه گوهارتن
و پيغه مبهري -سلاف لي بن- و صه حابيين وي قهستا مهدينی کري، و ب دهستين موهاجر
و نه نصاريان دهوله تا خو ل ويړي داناي، قوره يشي گه هشتنه وي باوهری کو مهسه له ئيدي
يا ژ دهست وان دهر دکهفت، لهو وان هزر ل هندي کر کو په ننگي گپړنا هه چرکي بگوهرن..
و عه مري ژي د گڼل ههمي مهزنين دي يين قوره يشييان هزرا خو دا کاري، و نه خشه و پيلان
گپړان، پوژا بهدری هات، و يا ئو خودي چوو، و پوژا خنده قتي نهو مهنده هووش کرن، و يا
صولحا حوده يبيي نهو مهجوور کرن ئعترافي بکن کو موحه ممه د يي هاتييه پتزا وان، و دم
هات عه مري -وهکي هندهک ماقوبلپن دي يين مهکههي- ب هوپري هزرا خو د وي ديني دا
بکهت يي موحه ممه د پي هاتي، تو بيژي نهو دينه کي راست بت؟ بهلي چاوا عه مري وي ديني
بهپلت يي با و باپيرن وي ل سهر چووين!

بهلی بهری عمر بگه هته نه نامه کڅی درست وی د گهل خو گوت: هنده خلاص! مادهم مهسه لا موحه ممد گه هشته وی دهره جی بیت ل بهر دهره گه هی مه که هی صولحی ل سهر قوره بشیپان فهرز که ت، مهعنا نهو ب سهر که فت، ئیدی جهی من ل قیتری نه ما، یا باش بو من نهو نهز بچم قهستا حبه شه بکه م، ل نک هه قالی خو نه چاشی، و نه گهر ملله تی مه شپانه موحه ممد دی دی زقرمه ناف وان، ژ خو نه گهر موحه ممد شیا وان، ژيانا ل بن دهستی نه جاشی بت من پی خوشتره ژ ژيانا ل بن دهستی موحه ممد دی!

بهلی مهنده هو شپا عمری چهند یا مهزن بوو دهمی ل حبه شه دیتی هه قالی وی نه جاشی ژی گوتیی: نهی عمر، نهز ب خودی که مه نهو نامووسی دئیتنه نک موحه ممد دی ههر نهو یی دهاته نک مووسای ژی، و نهو دی ب سهر که فت کا چاوا مووسا ب سهر که فت، قیجا نه گهر تو دی ب یا من کهی، بزقره وهلاتی خو و ههره باوهریی پی بینه، نهو بو ته باشته.

و عمری ب یا وی کر.. زقری مه که هی، و روزه کڅی ل دهسپیکا سالا هه شتی مشه ختی، و پستی بیست سالان ژ هه قریکه کا دژوار د گهل ئیسلامی، بهری عمری ب ههر دو هه قالین وی که فت: خالدی کورپی وهلیدی و عثمانی کورپی طه لحهی، د سوبار بوون، و دا ژ مه که هی دهر که شن، عمری گوته وان:

- دی کیفه چن؟

خالدی گوت: دی چینه مه دینی..

- مه دینی؟! مه دینی بوچی؟

خالدی گوتی: چونکی پیغه مبهړی خودی یی ل مه دینی..

و عمری هه وجهی ب دهمه کڅی درېژ نه بوو کو خه طهرترین بریاری د ژینا خو دا بدهت، بریارا چوونا مه دینی د گهل خالدی و عثمانی!

و دهمی نهو گه هشتینه مه دینی، و موسلمانان ب هاتنا وان زانی هند که یفا وان هات دا بیتری روزه جه ژنییه، و ما وان چ ددی دقیت ژ بلی هندی کو خالد و عمر د ئیک روزه دا ب مشه ختی بین و ئیعلانا ئیسلاما خو بکه ن؟!

و پيغمبهري ژي -سلاډ لي بن- کهيف ب هاتنا وان هات، و دهمي نهو ب ژور کهفينه مزگفتي، پيغمبهري -سلاډ لي بن- و صهحابين وي ژ نقیثا نيقياري خلاص بووون، خالد ب نک پيغمبهري څه چوو و دهستي خو کره د دهستي دا و شاهده دا، پاشي عوثماني کوړي طه لحي ژي، و بوو دورا عه مري.. دهمي پيغمبهري -سلاډ لي بن- دهستي خو ب نک څه دريژکري، عه مري دهستي خو څه کيښا، پيغمبهري -سلاډ لي بن- گوته: ته خيره نهی عه مر؟ عه مري گوته: من شهرته کي هه! پيغمبهري گوته: شهرتي ته چيه؟ وي گوته: کو خودي گونه هين من يين بزين هه ميبان بو من بغه فرينت..^(۱)، ئينا پيغمبهري -سلاډ لي بن- گوته: نهی عه مر! ما تو نواني ئيسلام تشتي بهر خو ژي دبهت، و مشه ختبون تشتي بهري خو ژي دبهت؟

و هو سا ل هه يفا صه فري ژ سالا دووي عه مر هاته د ئيسلامي دا.

* * *

و هه ژ ده سپيکا هاتنا وي د ئيسلامي دا، پيغمبهري -سلاډ لي بن- پويته يه کي مه زن پي کر، و سه نگه کي گران دايي.. و پشتي چهند هه يفه کين کيم چووين، پژه کي پيغمبهري -سلاډ لي بن- هنارته ب دويث عه مري را، عه مر ديترت: نهز هاتمه نک وي ده سنيثا خو دشويشت، بهري خو دا من پاشي سه ري خو چه ماند و گوته: من دقيت ته بکه مه مه زني له شکه ره کي و ته ب غه زايه کي به نيتم، خودي دي ته ب سلامه تي زقرينت، و مال ژي دي ب ده ست ته که ثت، و من ژ دل دقيت مال بگه هته ته.. عه مري گوته: نهی پيغمبهري خودي! ژ بهر مالي نهز موسلمان نه بوويمه، به لکي ژ بهر ثيانا من بو ئيسلامي و دا کو نهز د گهل پيغمبهري خودي بم نهزي هاتيم موسلمان بوويم، پيغمبهري گوته: نهی عه مر، چ باشه مالي باش د دهستي مروقي باش دا بت!

و پيغمبهري -سلاډ لي بن- نهو کره نه ميری له شکه ره کي ژ سي سه د که سان پيک دهات و ب لايي شامي دا هنارت؛ دا وان ئويجاخين عه رب نه دهب بدهت يين هه ثالينبيا

(۱) و عه مر پشتي هنگي په شيمان بوو بو کو هنگي بيرا وي نه هات بيترت: گونه هين بزين، و يين ژ نوي نهز دکم ژي!!

رؤمۍ دژۍ موسلمانان کړی ل شهړڅ (موئته) و پشتی هنگی لهشکهړهکۍ دی ژۍ بؤ هاریکاری هنارت هندهکټن وهکی ئهبوو بهکړی و عومهری و ئهبوو عوبهیددی د ناف دا بوون، و عومر ئهمیرڅ وان بوو، تشتۍ هندۍ دگههینت کو بهایڅ عومری د ناف کؤما موسلمانان دا ههر ژ سهری گهلهک بوو.. و ئهف غهزایا هه ب ناڅۍ (ذات السلاسل) دئیتته نیاسین.

و پشتی هنگی و ل ههیفا رهمهزانی ههر ژ وئ سالی (سالا ههشتۍ) عومری د گهل پیغهمبهړۍ -سلاف لی بن- پشکداری د څهکړنا مهکههۍ دا کر، و پشتی څهکړنا مهکههۍ عومر ئیک ژ وان ئهمیران بوو یټن پیغهمبهړۍ -سلاف لی بن- هنارتین دا صهنهمنین ناقدار بشکینن، و بارا عومری ژ وان صهنهمنۍ (سواع) بوو، ئهوڅ د ناف ئویجاخا (هوذهیلیان) دا ههۍ.

و پیغهمبهړۍ -سلاف لی بن- پشتی هنگی ئهو هنارته (عومانی) دا ل ویرڅ بېته ئهمیر پشتی خهلکۍ وئ هاتینه د ئیسلامۍ دا، و دهمۍ پیغهمبهړۍ -سلاف لی بن- څهستا خودایڅ خو کړی ل سالا (۱۱) مشهختی عومری ئهمیرڅ عومانی بوو.. و پشتی ئهبوو بهکر بوویه خهلیفه وی ژۍ عومر هتلا ل سهر کارڅ وی دهمهکی، پاشی هنارته ب دویث را و ئهو کره ئیک ژ سهرکیشین لهشکهړڅ ئیسلامۍ یڅ کو بهر ب شامۍ څه چووی.

و ل وی دهمۍ ئهبوو بهکړی خاترا ژ څۍ دنیاڅ دخواست و څهستا خودایڅ خو دکر، عومر یڅ بهردهوام بوو د سهرکهفتنن خو دا ل چهپهرڅ شامۍ، و دهمۍ خهپهرڅ مرنا خهلیفهۍ و هلبزارتنا عومهری گههشتیه عومری و لهشکهړڅ وی، بارا پتر ژ وهلاتۍ فلسطینۍ کهفتبوو ژیر ئالایڅ ئیسلامۍ، و عومهر.. ئهوڅ گهلهک ب کهسینی و عهقلداریا عومری یڅ (موعجب) ئهو کار هیلانه د دهستۍ وی دا یټن ئهبوو بهکړی کرینه د دهستی دا، و پشتی فلسطین بوویه پشکهک ژ وهلاتۍ ئیسلامۍ، و سهر و گرگرڅن رؤمۍ بهر ب مصرڅ څه رهڅین، عومری بهرگرهپان کر کو عومهر دهستوریهۍ بدهتۍ کو ئهو د دویث وان بچته مصرڅ، و څۍ وهلاتۍ ژۍ بستینت؛ دا رؤمۍ وی بؤ خو نهکونه بنگهه بؤ هپرشکړنا ل سهر وهلاتۍ شامۍ.

و عومهر ل دهسپټکۍ ب څۍ هزرڅ یڅ قانع نهبوو؛ چونکی وی نهذقیبا بهرڅ لهشکهړڅ خو بدهته وهلاتهکۍ بهرفرده، و دهریا بکهڅنه ناڅبهرا وی و لهشکهړڅ وی، بهلۍ

پشتي دهمه‌کي عه‌مر ب سياسي‌تا خو شيا وي قانع بکەت، و له‌شکه‌ره‌کي پيکه‌هاتي ژ چار هزار که‌سان ب سه‌روکاتيا عه‌مري به‌ره‌ه‌فکر، و ل سالا هه‌ژدئ له‌شکه‌ري ئيسلامي قه‌ستا وه‌لاتئ مصرئ کر..

و ل درترييا پتر ژ ساله‌کي عه‌مر شيا رو‌ناهييا ئيسلامي ل وه‌لاتئ فيرعه‌وني به‌لاش بکەت، و پشتي مصر ئي بويه پشکه‌ک ژ وه‌لاتئ ئيسلامي، عومه‌ري کورئ خه‌ططابي عه‌مر کره ميرئ مصرئ^(۱).

به‌لئ عومه‌ري قانونه‌کا دژوار هه‌بوو، وي د گهل مير و واليان ب کار دئينا، هه‌رده‌م وي زيره‌قاني ل وي دکر ل وان دکر، و هه‌ر جاره‌کا وي خه‌له‌تيايەک ديتبا، ده‌ليشه‌يه‌کي وي خو ژ چاره‌سه‌ريي گيرؤ نه‌دکر.. جاره‌کي گه‌ه‌شته‌ گوهان کو مالي عه‌مري يئ زنده‌ بووي، و پشتي عومه‌ري حسيبا خو کري، ديت نه‌گه‌ر نه‌ف هه‌مي ماله بمينته د ده‌ستي عه‌مري دا دهمه‌ک دئ ئيت نه‌و دئ بته ته‌خه‌يه‌کا جودا ژ ملله‌تي، له‌و عومه‌ري (موحه‌مه‌دئ کورئ مه‌سله‌مه‌ي) هه‌نارته مصرئ و گوئئ: مالي عه‌مري هه‌ميي به‌ژمي‌ره، پاشي ب نيقي بکه، نيقه‌کي بو وي به‌يله، و نيقا دي ل خزينه‌يا ده‌وله‌تي بزقريه!

عه‌مر ب به‌بارا عومه‌ري پازي بوو.. چونکي وي به‌ري هه‌ر که‌سه‌کي دي دزاني کو عومه‌ر بو ئومه‌ه‌تي په‌رده‌يه يئ وان ژ غه‌فه‌تي و سه‌رداچووني و فتنئ دپاريزت.

و هو‌سا عه‌مر ل مصرئ و د گهل وي هه‌مي ئومه‌ه‌ت پاراستي ما هه‌ندي عومه‌ر يئ ساخ، و پشتي عومه‌ر چووي، حال ل عه‌مري ئي و ل ئومه‌ه‌تي ئي هاته‌گوه‌ارتن!!

* * *

و پشتي ئيمامي عوتمان بويه خه‌ليفه بو دهمئ چار سالان عه‌مر واليي وي بوو ل مصرئ، پاشي ل سالا (۲۷) و پشتي نيزيکي هه‌شت نه‌ه سالان ژ والياتيا مصرئ خه‌ليفه‌ي به‌بار دا عه‌مر بيته لادان، و ل شوينا وي عه‌بدللاهئ کورئ سه‌عدئ کورئ نه‌بوو

(۱) د فه‌کرنا عه‌مري دا بو مصرئ سه‌ره‌اتيايەکا غه‌ريب رويدا‌بوو، ب سه‌ره‌اتيايە کوترکا عه‌مري دئينه‌ نياسين، نه‌و سه‌ره‌اتي مه‌ ب به‌رفره‌هي د کتيا خو (چيروک و ديروک) دا فه‌گيرايه، له‌و مه‌ ب فه‌ر نه‌دیت ل قيري دوباره بکه‌ينه‌فه.

سهرحی بېته واليې مصری، و ههر چنده عهمری پرپارا خليفه ی ب جهینا و خو نه رازی نه کر ژي، بهلی ههر وهکی پیچه کی نهو عیجز بوو ژ قی کارئ عوثمانی کری، لهو وی خو قهدهر کر، و سالتین مایی ژ خيلافه تا عوثمانی نهو ل وهلاتی فلسطینی ئاکنجی بوو، و چو دهور وی درویدانان دا نه بوو!

* * *

و پشتی شهید بوونا ئیمامی عوثمان و هلبزارتنا ئیمامی عهلی بو خيلافه تی، و دهسپیکرنا دهمی شاریای ژ دیرؤکا ئوممه تی، جاره کا دی ناقي عهمری هاته بهرچاڅ، و دهوری وی ئاشکرا هاته دیتن..

بهری نوکه مه ئاشکرا کریو کو دهمی عهلی بو خيلافه تی هاتیبه هلبزارتن، وی پرپارا دا واليېن چنده وهلاته کان بگوهورت، و ئیک ژ وان موعاویه بوو، واليې شامی، و ژ بهر کو موعاویه ی و خه لکی شامی بهیعه نه دا بوو عهلی، وان دیت کو ب جهینانا فرمانا عهلی ل سهر وان واجب نینه، لهو وان نهو فرمان ب جه نهینا.

و پشتی قی چهندي، نهو صحابيېن هنگی ناماده د مهسه لا ب جهینانا هددی کوشتنی دا ل سهر کوژه کین ئیمامی عوثمان، ل سهر سی بوچوونان ژیک چودا بوون:

- هنده کان گوټ: کوشتنا وان پیش ئیمامی قه یا ب ساناهی نینه؛ ژ بهر کو نهو کوشتنا وان ب قی لهزی دی فتنی مهزنتر لی کهت. و دی ئوممه تی تووشی دوبه ره کیی کهت، و گیرؤکرنا ب جهینانا هدده کی (یان هتا ب کارنه ئینانا وی) چیتره ژ پهیدا کرنا دوبه ره کیی د ناڅ ئوممه تی دا.. و نهفه بوچوونا ئیمام عهلی بوو، و ژ بهر کو نهو خليفه بوو، و طاعه تی خليفه ی واجبه، دقیا همییان گوهداریا وی کربا، نهگر خو ب دلی وان نهبا ژي، بهلی قهدهرا خودی ب رهنه کی دی بوو!

- و هنده ک صحابيېن دی گوټن: پیتقیه کوژه کین ئیمامی عوثمان بهری ههر تشته کی بیته کوشتن، و نهگر ب ئیمام عهلی قه نه ئیت نهو وان بکوژت، نهو ب خو دی کاری بو کوشتنا وان کین، و دهمی وان زانی کو کوژه کین ئیمامی یین ردهین و چوپینه بهصرا، نهو رابوون قهستا بهصرا کرن، و نهو بوو نهو شهر چیبوو یی ب ناقي (معركة الجمل) هاتیبه

نياسين، و بهري نوکه دهمي مه بهحسي ژيانا ئيمام عهلي کري، مه بهحس ژي کړوو. و طه لحه و زوبهير و هژماره کا دي صهحابيېان خودانين قتي بوچووني بوون.

- و هندهک صهحابيېن دي هه بوون مايي خو د قتي مهسهلي نهکر، و گوتن: نهغه فتنه يه، و يا باشر بو ديني مه نهوه نم خو ژ قتي مهسهلي بدهينه پاش، لهو وان خو شه دهر کر و نهو نهچونه د گهل چو ژ ههردو دهسته کين بزين، و ژ خودانين قتي بوچووني: سه عدی کورئ نهبوو وهققاصي، و عهبدللاهي کورئ عومهری، و نهبوو هورديره، و نوسامه. و هندهکين دي بوون.

هنګي عهمرئ کورئ عاصي ل کيشه بوو؟ و بوچوونا وي چ بوو؟

بوري د گهل مه کول سالا (۲۷) مشهختي ئيمامي عثمان پريار دا عهمرئ کورئ عاصي ژ واليياتيا مصرئ بيخت، و هنګي عهمرئ چوو فلسطيني و ل ويري ئاکنجي بوو، و ئيدي مايي خو د چو تشتان نهکر، و پشتي فتنه دژي عثمانی رابووي، و دويماهيبي هاتييه شهيدکرن، و مهسهلا ستاندا تولا وي هاتييه مهيداني، دهوري صهحابيېان -نهوين مايي ژ وان- هاته پيش؛ چونکي نوممهت ههوجهي رهيا وان بوو، و نهو بوو لهو ل سهر وان ههر سي بوچوونان ليکفته بوون يين بزين د گهل مه. و عهمر -وهکي پترييا خه لکي شامي- ل وئ باوهرئ بوو کو پيتقييه ل سهر ئيمام عهلي بهري ههر تشتهکي کوردهکين ئيمامي عثمان بکورت، و ژ بهر کو واليبي شامي موعاويه (و نهو پسمامي عثمانی بوو) بوچوونا وي ژي ههر نهغه بوو، عهمری -وهکي هژماره کا صهحابيېن دي- خو دا د گهل موعاويه.

و دهمي ئيمام عهلي ديتي کو موعاويه و خه لکي شامي بهيعي نادهني، پريار دا هيزي ب کار بينت دا وان نهچار بکهت کو بهيعي بدهني، و د نهجامي قتي مهسهلي دا نهو شهر پهيدا بوو يي ب ناقي (معركة صفين) هاتييه نياسين.

و عهمرئ کورئ عاصي ئيک ژ وان صهحابيېان بوو يين پشکداري د قتي شهري دا کرين د گهل لهشکهري موعاويه، و وي دهورهکي بهرچاڅ ژي تيدا ههبوو، و بهري ههر تشتهکي دقيت بيته زانين کو نه موعاويه و نه خه لکي شامي شهري عهلي نهکر چونکي

نمو ب کیر خیلافه تی نائیت، یانچونکی وان دگوت: دقیت موعاویه خلیفه بت.. نه! سوجهت ل سهر قی چندی همیپ نه بو، داخوازا له شکره ی شامی نمو بوو علی کوزه کین عثمانی بده ته وان؛ دا نمو وان بکوزن، و گوتن: نه گهر نمو قی چندی بکته نم دی بهیعی دهینی، و دهمی علی داخوازا وان ب جه نهینای، وان بهیعه نه دای.

و ب سندهکا درست هاتیپه کو (نموو موسلمی خولانی) چوو نک موعاویه ی و گوتی: ما تول ریزا علی یی تو هه فرکیی د گهل دکهی؟ وی گوت: نه ب خودی، نه ز دزانم نمو ژ من چیتره، و نمو یی هه ژی قی کاریپه، بهلی ما هوین نزانن زورداری ل عثمانی هاته کرن هتا هاتیپه کوشتن؟ و نه ز پسمامی ویمه، نه ز داخوازا خوینا وی دکم، بیتزه علی بلا نمو کوزه کین عثمانی بده ته من، وی چ دقیت نه ز دی کم. و گاڅا نمو چوینه نک علی، و نهف داخوازا موعاویه ی گه هاندیی، علی داخوازا وی ب جه نهینا.

و پشتی شهړی (صفینی) ب دویمای هاتی، بیی سهرکه فتنا لایه کی ل سهر لایی دی، برپارا همدو لایان نمو بوو ل هه یشا رهمه زانی پیکه روینن دا چاره یه کی بو مه سله ی بینن، و نمو بوو نیمامی علی هه قالی خو صهحابیی ناقدار (نموو موسای نه شعری) پیش خو څه هنارت، و موعاویه ی هه قالی خو صهحابیی ناقدار (همری کورې عاصی) پیش خو څه هنارت، و گاڅا نمو گه هشتینه ئیک، و پشتی چهند دان و ستاندهکا نمو نه گه هشتنه چو چاره یان، دویمایپه همری گوته نموو موسای: قیجا تو چ دیتری نهف مه سله چاو دی چاره سهر بت؟ نموو موسای گوت: نه ز دیترم نهف مه سله ب مه څه نائیت، و یا باش نمو نمو وی بهیلینه ب هیثیا وان صهحابیان څه یین پښه مبره -سلاف لی بن- مری و نمو یی ژی رازی.. یه عنی: نمو دی صهحابیین مهن کوم کهین، و بلا نمو برپارهکا ئیکگرتی د قی مه سله دا بدن، و نمو همی دی پی رازی بین.

همری گوتی: و تو من و موعاویه ی ددانیپه کیشه؟

نموو موسای گوتی: نه گهر وان صهحابیان دیت هه وه بکنه هاریکار، هوین ب کیر هاریکاریپ دیین، و نه گهر وان خو ژ هه وه بی منهت کر، دهمه کی دریز دینی خودی منهت ب هه وه نه بوو!

و همدرو (حه کهم) ل سهر قی چندی پیک هاتن، و همر ئیک زقري نک هه قالی خو، و نهو بوو (خوارجان) ب نهحه قییا خو مهسه له خراب کر، دهمی ئیمام عهلی کوشتی، و نههیتلا صهحابی ریکه کی بۆ مهسه لی بیین وده کی همدرو حه کهمان بریار دای..

و ل قیری مه دقیت بیژین: دهندهک کتیبین دیروکی دا سهرهاتییه کی ل دور مهسه لا همدرو حه کهمان شه دگوهرین کو عه مری نهبوو موسا خپاند، و گوته: نه م دی عهلی وموعاویه ی ئیخین! و دهمی نهبوو موسا رابویه شه و گوته: من عهلی ئیخت وده کی کو من نهف گوستیرکا خو ئیختی.. عه مر ژي رابوو و گوته: من ژي وده کی ته عهلی ئیخت، و من موعاویه بنه جهر وده کی کو من نهف گوستیرکه بنه جهری!

و نهف سهرهاتییه ژ گلهک لایان شه یا بی بنهجه:

ئیک: ژ لای سهنه دی شه راوییی وی شیعیه کی دره وینه دبیزنی: (نهبوو موخنف) و زانایین (جهرح و ته عدیلی) هه می ل وی باوهرینه کو نهو مرؤقه کی دره وینه و گوته یی وی نه یین باوهرینه.

دو: چاوا بۆ دو مرؤقان چی دبت (نهگهر خو حه کهم ژي بن) وی خهلیفه یی بیخن یی پتربیا ئوممه ته به یعه دای؟ و پشتی هنگی کهنگی کومبونا وان بۆ هندی بوو نهو خهلیفه کی راکهن یان ئیکی بدانن؟ و نهگهر مهسه له یا وده با بۆچی عهلی پشتی هنگی خیلافهت نههیتلا و ب رهیا حه کهمی خو رازی نهدبوو؟

سی: تو بیتری نهبوو موسای نهشعهری، نهوی پیغمه مبري -سلاف لی بن- دهنارته هندهک وهلاتان دا حوکمی د ناچه را وان دا بکهت، هنده مرؤقه کی ساده بت، کو هو سا ب ساناهی بیته خپاندن؟ و نهگهر نهو یی وده با چاوا ئیمام عهلی دا وی پیش خو شه هنیرت، و نهو دزانت عه مر مرؤقه کی تیگه هشتی و شاره زایه؟!

چار: نهگهر عه مری کوپی عاصی مرؤقه کی هنده فیلباز و -حاشا- دره وین بت، چاوا پیغمه مبري -سلاف لی بن- و پشتی وی نهبوو به کری و عومه ری کار دئختسته دهستی وی، و مه زنییا هندهک وهلاتان دهیتلا ب هیقییا وی شه؟

* * *

د شهرې (صفینې) دا تشته کڅ وهسا چټبوو عهمر پالدا کو د ئجتهادا خو دا بکهفته گومانې، و دوباره هزارا خو د مهسلی دا بکهت، نهو ژي مهسلا کوشتنا صهحابیې ناقدار (همماری کورې یاسری) بوو.

و تشته کڅ به لاڅبوو د ناف صهحابیان دا کو پیغهمبه ری -سلاف لی بن- گوټبوو همماری: ﴿و یح عمار تقتله الفئة الباغية، يدعوهم إلى الجنة، ويدعونه إلى النار﴾^(۱) یه عنی: خودې رحمتی ب همماری ببهت، نهو دهسته کا ژ بن حوکی ئیمامی دهر دکهفت وی دکوژت، نهو بهرې وان ددهنه به حهشتی، و نهو بهرې وی ددهنه ناگری. لهو دهمې بوویه شهر د ناقبهرا لهشکهرې عهلی و موعاویهی دا، و همماری خو دایه د گهل لهشکهرې ئیمام عهلی، هه قالین موعاویهی نهوین گوهل ل قی حه دیسی بووی د ههلویستی خو دا کهفتنه شکې، بهلی هممری دلی خو ب هندې خوش ذکر کو هممار دې لهشکهرې عهلی هیلت و ئیت گه هته وان.. بهلی پشتی هممار هاتییه کوشتن، مهسله کهفته له پین وان، د هندک روایه تان دا هاتییه کو دهمې خه بهرې کوشتنا همماری گه هشتیه موعاویهی و هممری، عهبدللاهی کورې هممری ژي د گهل وان بوو، و عهبدللاهی بیرا بابی خو ل وی حه دیسا پیغهمبه ری -سلاف لی بن- ئیناڅه یا بهری نوکه د گهل مه بوړی، هممر ل موعاویهی زڅری و گوټی: ته گوهل عهبدللاهی هه یه؟

هنگی موعاویهی گوټی: هممار نه مه کوشتییه، وان نهو کوشت یی نهو ئینایه شهرې!

و ههر چهنده نهف هیجه تا موعاویهی بو خو گرتی و نهو (تهئویلا) وی دایه حه دیسی یا د جهې خو دا نه بوو، بهلی وهسا دیاره کو موعاویهی ژي خو پی قانع کر، بهلی عهبدللاهی ره ئیا خو ئاشکهر کر کو نهو یی قانع نینه، و ژ نهو وئقه ئیدی نهو چو شهران د گهل وان ناکهت، و گاڅا موعاویهی لومه وی کری بوچی مایه د گهل وان، وی گوټ: پیغهمبه ری -سلاف لی بن- فرمان ل من کریه کو نهو گوهدارییا بابی خو بکهم هندی نهو یی ساخ بت.

(۱) بوخاری و موسلم هردو قی حه دیسی قه دگو هین.

و پشتي مهسوله بو موعاويه صافي بووي، موعاويه هه قالې خو عمر زفرانده وي
کاري يې بهري هنگي عومره کورې خه ططابي نهو لي داناي، موعاويه نهو کره واليبي
مصري، و نهو ل سهر شي کاري ما حه تا نهو مري.

* * *

و دهمي مرن ب سهر دا هاتي، نهو والي بوو ل مصري، و گاغا نهو پي حسياي کو
مرن هات، وي گازی ههرهس و لهشکهرې خو کر، گوتي: ودرنه ژور.. پاشي گوتي: نهز
هه قاله کي چاوا بروم بو هه وه؟

وان گوت: تو باشتري هه قال بووي بو مه، ته قهرې مه دگرت.. و ته هو کر و هو
کر.. و دهست دانه مه دحيتن وي.

عهمري گوته وان: من نهو ههمي بو هه وه دکر؛ دا هوين مرنې ژ من دوير بکه، و
هوین يې ديين مرن يا دئيه من، قيجا هوينو ژ من بدهنه پاش!

وان گوت: نهی ئه مير يين وهکي ته قې ئاخفتني ديژن؟! نهفه ئه مري خوديه، دهمي
دئيت کهس نه شين وي بزقرينت..

عهمري گوت: نهز ژي وي دزانم يا هوين دزانن، بهلي من قيا هوين عيبره ته کي بو خو
ژ من ودربرگن!

بهلي.. عهمر نهوي دنيا تیکفه داي، و د گهلهک رهنگان را بوړي، کوفر ديتي، و
تامکرييه شرينيا باوهرې، فه قيري ديتي و دهوله مه ندي، وهخته کي خو ديتي يې دهره دهر
و بي خودان، پاشي خو ديتي مه زني مصري.. نوکه مرنې خو نيشا دا، ل بهر دهرې وي تژي
ههرهس و زيره شان هه نه، چه کي وان يې د دهستي دا، و چاچين وان دقه کرينه، و کهسهک
ژ وان نه شيت شي ميتشان وي پي نه خوش ژي بدهنه پاش، و نهو نهو بوون يين گهلهک جاران
خه طهر و نه خوشي ژ دهرې وي داينه پاش..

کورې وي عه بدللاهي گوتي: باب، گهلهک جاران من گوهر ل ته دبوو ته دگوت: خوزي
من زه لامه کي ب عه قل ديتبا دهمي دکهفته بهر مرنې دا بو من به حسي وي تشتي بکه ت يې
نهو ديبننت، و تو نهو زه لامې، قيجا تو بو مه به حسي مرنې بکه.

عهمری گوت: کورځ من، ب خودځ ههر وهکی ته نشتا من ب دده په کی څه یا گرځدایه،
و ههر وهکی نه ز یځ د کونا دهرزیکځ را بیځنا خو هل دکیشم، و ههر وهکی چه که کځ ستر بیان
ژ بنځ پیځین من هتا کولوثانکا سهړځ من یځ دئیتنه کیځشان.

پاشی وی نهف مالکا شعرځ گوت:

لیتنی کنت قبل ما قد بدا لی

فی تلال الجبال أرفعی الوعولا

خوزی نهړی نهف تشتی بو من ناشکهرا بووی، من ل سهړځن چیا په ز کیځی
چه راندبان.. یه عنی: خوزی من مایځ خو د چو تشتان نه کربا؛ دا نه ز نوکه یځ پشت راست
بامه.

پاشی وی روځی خو ب نک دیواری څه لیځدا، و گوت: یا ره بی ته فهران ل مه کر مه
گوهداری نه کر، و ته نه هییا مه کر و مه خو نه دا پاش، و عه فووا ته پیځه تر تشتهک تیځا مه
ناکهت نهی (أرحم الراحمین).. پاشی وی دهست هه فکا خو نا و گوت: یا ره بی نه ز نه یځ
به ریمه عوزرځ څه خوازم، و نه من شیان هه نه خو ب سهړیځم، و نه گهر ره حما ته نه گه هته من
نه ز دځ ژ وانیم پیځن دچنه هیلاکځ، به لی.. (لا إله إلا الله)!

و نهو ما نهف گوتنه گوت (لا إله إلا الله) هتا رحا وی هاتییه کیځشان.. خودځ ژځ
رازی بت.

و دویماهیځی دځ بیځین: عه مر ئیک ژ بهرچاقتیرنځ وان صهحابیانه یځین نه یارځن
ئیسلامځ دره و ب دویف څه ناین، و دیروکا وی ته شو به کری، و هیځه تا وان هه لوځستی وی
بوو ل دهمځ فتنی، کو پشته فانییا موعاوییهی کری، خودځ ژ هه ردووان رازی بیت.. و یا
غهرب نینه نهف به چوونا وان بت د دهر هقا دو صهحابیځین وهسا دا یځین ئمبراتوورییه تا
کوفرځ و شرکځ (ئمبراتوورییه تا رومځ) هژاندی، و روځناهییا ئیسلامځ ل شامځ و مصرځ
به لا فکرځ.

نافهروك

پهړ	بابهت
۵	پيشگوتن
۹	صهحابي و چيترينيا وان
۲۱	پشكا ئيكي: ژ نافدارين بنه مالا پيغمبري سلاف لي بن
۲۳	خهديجاي كچا خوهيلدي
۳۵	زاروكتين خهديجاي:
۳۵	ئهلقاسم
۳۶	عبداللاه
۳۶	زهينه ب
۴۰	روقه ييه
۴۲	نوم كولشورم
۴۲	فاطما
۵۴	حهسن
۶۶	حوسهين
۷۸	سهروهي شهيدان حه مزه
۹۱	بابي خهليفه يان عهيباس
۱۰۳	پشكا دووي: هر چار خهليفه يين راشدي
۱۰۵	خهليفه يي ئيكي ئه بوو به كر
۱۲۶	خهليفه يي دووي عومهر ي كوري خه طابي
۱۶۱	خهليفه يي سيبي عثمان ي كوري عه فاني
۱۹۶	خهليفه يي چاري عه ليبي كوري ئه بوو طالي

پشکا سییی: ژ زهلامین دهمه کڅ شاریای	۲۱۷
موعاویه یی کورئ ئه بوو سوفیانی	۲۱۹
عهمرئ کورئ عاصی	۲۳۴